

BEATA MILEWSKA

SŁOWOTWÓRSTWO
KASZUBSKIEGO PRZYMIOTNIKA
FORMACJE DENOMINALNE

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

BEATA MIŁEWSKA

**SŁOWOTWÓRSTWO
KASZUBSKIEGO PRZYMIOTNIKA
FORMACJE DENOMINALNE**

KASZUBSKIEGO PRZYMIOTNIKA
FORMACJE DENOMINALNE

WYDAWCA
KASZUBSKIEGO PRZYMIOTNIKA
FORMACJE DENOMINALNE

SPIS TREŚCI

01

BEATA MILEWSKA

SŁOWOTWÓRSTWO
KASZUBSKIEGO PRZYMIOTNIKA
FORMACJE DENOMINALNE

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2013

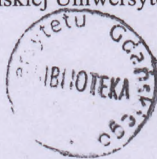
Recenzent
prof. dr hab. *Jerzy Treder*

Redaktor Wydawnictwa
Aneta Lica

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

Skład i łamanie
Maksymilian Biniakiewicz

Publikacja dofinansowana z działalności statutowej
Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego
i środków Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego

959697

ISBN 978-83-7865-132-1

BIBLIOTEKA
UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO

1101047812

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax: (58) 523 11 37, tel. 725 991 206
<http://wyd.ug.edu.pl>, e-mail: wyd@ug.edu.pl

E0 5056/10/13

26,-

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	7
1. ZAŁOŻENIA PRACY.....	9
1.1. STAN BADAŃ I STOSUNEK DO OPRACOWAŃ WCZEŚNIEJSZYCH.....	9
1.2. CEL, ZAKRES I METODA PRACY.....	19
1.3. TEORETYCZNE PODSTAWY ANALIZY.....	20
1.4. EKSCERPCJA ŹRÓDEŁ I SPOSÓB OPRACOWANIA MATERIAŁU.....	27
2. ANALIZA MATERIAŁU.....	32
2.1. FORMACJE SUFIKSALNE.....	32
2.1.1. Uwagi ogólne.....	32
2.1.2. Przegląd formacji.....	34
2.1.2.1. Z sufiksem <i>-ovi</i> (<i>-evi</i>).....	34
2.1.2.2. Z sufiksem <i>-ni</i>	47
2.1.2.3. Z sufiksem <i>-ovni</i> (<i>-evni</i>).....	62
2.1.2.4. Z sufiksem <i>-ečni</i>	63
2.1.2.5. Z sufiksem <i>-elni</i>	64
2.1.2.6. Z sufiksem <i>-ijni</i>	64
2.1.2.7. Z sufiksem <i>-alni</i>	64
2.1.2.8. Z sufiksem <i>-arni</i>	65
2.1.2.9. Z sufiksem <i>-ični</i> (<i>-ěčni</i>).....	65
2.1.2.10. Z sufiksem <i>-ski</i>	66
2.1.2.11. Z sufiksem <i>-ovski</i> (<i>-evski</i>).....	74
2.1.2.12. Z sufiksem <i>-arski</i>	76
2.1.2.13. Z sufiksem <i>-iński</i>	77
2.1.2.14. Z sufiksem <i>-alski</i>	78
2.1.2.15. Z sufiksem <i>-ěnski</i>	78
2.1.2.16. Z sufiksem <i>-oveski</i>	79
2.1.2.17. Z sufiksem <i>-öv</i>	79
2.1.2.18. Z sufiksem <i>-in</i>	83
2.1.2.19. Z sufiksem <i>-ati</i>	87
2.1.2.20. Z sufiksem <i>-ovati</i>	92
2.1.2.21. Z sufiksem <i>-kovati</i>	103
2.1.2.22. Z sufiksem <i>-ani</i>	104
2.1.2.23. Z sufiksem <i>-anni</i>	107
2.1.2.24. Z sufiksem <i>-ňani</i>	109
2.1.2.25. Z sufiksem <i>-ovãni</i>	109
2.1.2.26. Z sufiksem <i>-isti</i> (<i>-ěsti</i>).....	109
2.1.2.27. Z sufiksem <i>-ňisti</i>	114
2.1.2.28. Z sufiksem <i>-asti</i>	115
2.1.2.29. Z sufiksem <i>-avi</i>	118
2.1.2.30. Z sufiksem <i>-ěvi</i>	118
2.1.2.31. Z sufiksem <i>-lěvi</i>	119
2.1.2.32. Z sufiksem <i>-oblěvi</i>	121
2.1.2.33. Z sufiksem <i>-iti</i> (<i>-ěti</i>).....	121
2.1.2.34. Z sufiksem <i>-oviti</i>	122
2.1.2.35. Z sufiksem <i>-ňiti</i>	124
2.1.2.36. Z sufiksem <i>-ňi</i>	124

2.1.3. Wykaz formantów i ich funkcji	125
2.2. FORMACJE PREFIKSALNO-SUFIKSALNE.....	126
2.2.1. Uwagi ogólne.....	126
2.2.2. Przegląd i analiza materiału	126
2.2.3. Podsumowanie	128
2.3. FORMACJE PARADYGMATYCZNE.....	129
2.3.1. Uwagi ogólne.....	129
2.3.2. Przegląd formacji.....	129
2.3.3. Podsumowanie	136
2.4. DERYWATY OD WYRAŻEŃ PRZYIMKOWYCH.....	136
2.4.1. Uwagi ogólne.....	136
2.4.2. Przegląd i analiza formacji	138
2.4.2.1. Z przyimkiem <i>bez</i>	138
2.4.2.2. Z przyimkiem <i>co</i>	139
2.4.2.3. Z przyimkiem <i>do</i>	139
2.4.2.4. Z przyimkiem <i>od</i>	140
2.4.2.5. Z przyimkiem <i>po</i>	140
2.4.2.6. Z przyimkiem <i>pod</i>	140
2.4.2.7. Z przyimkiem <i>przed(e)</i>	141
2.4.2.8. Z przyimkiem <i>při (přě)</i>	141
2.4.2.9. Z przyimkiem <i>za (zď)</i>	141
2.4.3. Podsumowanie	142
3. SYNTEZA.....	144
3.1. TECHNIKI DERYWACJI	144
3.2. ZASÓB FORMANTÓW	144
3.3. FREKWENCJA JEDNOSTEK W KLASACH SŁOWOTWÓRCZYCH	145
3.4. CHARAKTERYSTYKA BAZY DERYWACYJNEJ.....	147
3.5. FUNKCJE SEMANTYCZNE FORMANTÓW	150
3.6. WARIANTYWNÓŚĆ SŁOWOTWÓRCZA	151
3.7. GEOGRAFIA FAKTÓW SŁOWOTWÓRCZYCH	161
4. KONFRONTACJA Z POLSZCZYZNĄ LITERACKĄ.....	163
4.1. DYFERENCJALNOŚĆ JAKO KRYTERIUM OPISU ODRĘBNOŚCI	163
4.2. CECHY SWOISTE KASZUBSKICH PRZYMIOTNIKÓW DENOMINALNYCH	163
INDEKS DERYWATÓW OBJĘTYCH ANALIZĄ	168
INDEKS FORMANTÓW SUFIKSALNYCH	193
LITERATURA PRZEDMIOTU I JEJ SKRÓTY.....	194
INNE SKRÓTY	206
SKRODZENIE	208
SUMMARY	209

WSTĘP

Kaszubszczyzna od lat pozostaje w kręgu zainteresowań językoznawców w Polsce i na świecie, a zakres podejmowanych rozważań jest bardzo szeroki (zob. np. Nitsch 1956; Kamińska [Rzetelska-Feleszko], Pałkowska [Zieniukowa] 1958; Zieniukowa 1979, 1993; Popowska-Taborska 1980, 2004; Treder 1990, 1998; Breza 1994; Reichan 1998a; Wrocławska 2001). O słowotwórstwie kaszubskiego przymiotnika nie ma jednak żadnej większej pracy. Są stosunkowo nieliczne i rozproszone po różnych miejscach artykuły i komentarze, pisane głównie przez autorów z kręgu osób zaangażowanych w przygotowywanie *Atlasu językowego kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* (AJK) – przede wszystkim Jadwigę Majową. Do tego dołączają wybiórcze obserwacje pozostałych badaczy oraz sformułowane na podstawie analizy innego rodzaju materiału uwagi gdańskich językoznawców czynione przy okazji opracowywania serii *Pomorskich Monografii Toponomastycznych* (PMT). Są też dwa ogólne ujęcia tematu w gramatykach kaszubskich: Friedricha Lorentza z lat 30. ubiegłego stulecia oraz późniejszej Edwarda Brezy i Jerzego Tredera z 1981 roku. Dorobek to na tle ogromnej liczby publikacji poświęconych kaszubszczyźnie skromny. Wydaje się, że nadszedł czas, by zacząć uzupełniać braki, porządkować i syntezować to, co obecnie można w danej dziedzinie powiedzieć.

Do wejrzenia w problematykę słowotwórczą i rozpoznania stanu dialektalnego w tym zakresie skłaniają dziś jeszcze inne powody. Mamy do dyspozycji kompletny i wartościowy materiał w postaci siedmiotomowego *Słownika gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* ks. Bernarda Sychty (1967–1976) – dzieło uważane za wielkie osiągnięcie leksykografii kaszubskiej i słowiańskiej (zob. zapowiedzi i recenzje tomów, np. Popowska-Taborska 1963; Górniewicz 1967; Handke 1968; Breza 1976, 1978; Treder 1979). Uzupełnia je *Indeks a tergo...* opracowany przez Bronisława Rocławskiego (1991). Istnieje też bogata dokumentacja zebrana w ramach prac nad *Atlasem językowym kaszubszczyzny* (AJK). Z drugiej strony mocno rozwija się piśmiennictwo kaszubskie, uprawiane świadomie w celu podniesienia rangi języka, poszerzenia jego funkcji komunikacyjnych i społecznych (zob. np. Breza 1997b, 1997c; Treder 2001a, 2005; Zieniukowa 2007). Kaszubszczyzna jako język *in statu nascendi* potrzebuje oparcia w tradycji, by bronić się przed nieuświadomianą konkurencyjnością polskich struktur językowych. Wgląd w stan „zero” (sprzed rozpoczęcia procesu scalania, unifikacji, normalizacji) pozwoli też w przyszłości lepiej poznać dynamikę procesów rozwojowych odmiany standardowej i ocenić zachodzące w niej zmiany.

Pozyskany dla potrzeb analizy zasób form okazał się tak bogaty, a zarazem pomagający się różnej kategoryzacji, że zaszła potrzeba podzielenia go: osobno rozpatrywane są więc formacje denominalne (przymiotniki motywowane przez rzeczowniki i wyrażenia przymikowe) – one właśnie stanowią przedmiot niniejszej

pracy, osobno będą omawiane formacje dewerbalne (motywowane przez czasowniki), osobno wreszcie – formacje odprzymiotnikowe, odprzystówkowe i inne. Opracowanie wymienionych zagadnień traktuję jako przyszłe zadania badawcze. Wszystko razem dopiero złoży się na w miarę kompletny obraz kaszubskiej de-rywacji przymiotnikowej. (Kompozycja, drugi mechanizm tworzenia nazw, została uwzględniona w ramach szerszych projektów – Handke 1976; Grochola-Szczepanek 2006).

Przedstawiana praca wyrasta z osobistych zainteresowań kaszubszczyzną, która ze względu na związki rodzinne stała się dla mnie językiem bliskim i wartym poznania. Mam nadzieję, że słowotwórstwo kaszubskich przymiotników denominalnych zaciekawi również innych badaczy, a poruszane tu zagadnienia okażą się punktem wyjścia do dalszych dyskusji, uzupełnień, rozważań.

Pragnę podziękować wszystkim, którzy okazali mi pomoc w trakcie powstawania książki. Szczególną wdzięczność winna jestem środowisku gdańskiemu za życzliwe przyjęcie i wsparcie udzielane na każdym etapie pracy. Profesor Ewie Rogowskiej-Cybulskiej dziękuję za propozycję tematu. Profesorowi Jerzemu Trederowi – za trud pierwszej lektury tekstu oraz cenne uwagi recenzyjne, które pozwoliły nadać ostateczny kształt publikacji. Wydawnictwu Uniwersytetu Gdańskiego – za ekspresowe przygotowanie książki. Rodzinie i bliskim – za troskę, wyrozumiałość i cierpliwość.

1. ZAŁOŻENIA PRACY

1.1. STAN BADAŃ I STOSUNEK DO OPRACOWAŃ WCZEŚNIEJSZYCH

Słownictwo kaszubskie należy do dziedzin stosunkowo słabo opracowanych, choć sam obszar kaszubski uważa się za dobrze opisany pod względem językowym (Majowa 1986b: 32). Główny akcent w badaniach kładziono jednak na słownictwo i fonetykę, a w mniejszym stopniu także fleksję, jako na sfery, gdzie najsilniej zaznaczają się odrębności kaszubszczyzny na płaszczyźnie jej opozycji do innych systemów językowych – polszczyzny oraz pozostałych języków słowińskich. Pewną rolę w wyborze zagadnień, zwłaszcza w początkowym okresie studiów, odegrał – jak się wydaje – czynnik historyczny. Rozpoczynająca ciąg naukowych rozważań nad gwarami kaszubskimi i uznawana za pierwszą gramatykę publikacja *Zarés do grammatikji kaszébsko-slovjńskjè mòvé* Floriana Ceynowy (zob. Breza 1983) zbiegła się w czasie z budzeniem się u Kaszubów poczucia swej tożsamości, a w ślad za tym dążeń do obrony, zachowania i rozwijania języka (Szultka 2001: 33–34).

Gramatyka F. Ceynowy z 1879 roku, charakteryzująca mowę mieszkańców północnokaszubskiego Sławoszyna, rodzinnej wsi autora, nie porusza kwestii związanych z budową i tworzeniem wyrazów. Problematykę słownotwórczą uwzględnia dopiero obszerna synteza F. Lorentza *Gramatyka pomorska*, przetłumaczona z rękopisu i opatrzona posłowiem przez Mikołaja Rudnickiego, wydana w latach 1927–1937 (LGP)¹. Dokonana na podstawie materiałów pozyskiwanych od poprzedników (F. Ceynowa, S. Ramułt), a także w drodze własnej eksploracji terenu² synteza jest najważniejszym dziełem badacza, ujmującym całość językowej problematyki kaszubskiej, z uwzględnieniem opracowanych wcześniej (w *Slovinzische Grammatik* – 1903) dialektów słowińskich (Rzetelska-Feleszko 2000: 27–29). Jest to zarazem pierwsza próba synchronicznego opisu rzeczywistości językowej kaszubszczyzny jako autonomicznego systemu, bez uwzględniania

¹ Dzieło, którego pierwszy nakład spalili hitlerowcy wraz z rozpoczęciem wojny (Stieber 1979: 9), wznowiono w trzech tomach i wydano techniką fotooffsetową w latach 1958–1962 we Wrocławiu z dołączonym indeksem wyrazów i form opracowanym przez P. Smoczyńskiego. Rękopis dzieła znajduje się w zbiorach Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie (zob. Breza 1998).

² Por. relację K. Nitscha (1937).

tła słowiańskiego i bez aspektu porównawczego, czemu towarzyszyłyby poszukiwanie dyferencji czy zbieżności, ze sporadycznymi odniesieniami do języka polskiego (Lorentz stał na stanowisku odrębności językowej Kaszub i Kaszubów)³. Badacz przedstawia stan jemu współczesny, unikając wgłębiania się w historię języka i etymologizowania.

W części poświęconej słowotwórstwu porządek opisu wyznacza kryterium formalne: kolejne części mowy analizowane są według technik słowotwórczych (derywacja i kompozycja – rozumiane nieco inaczej niż obecnie), a w tak wyodrębnionych grupach omawiane są poszczególne modele słowotwórcze, tj. zasady tworzenia i funkcjonowania formacji z danym wykładnikiem. Zwraca się przy tym uwagę na morfonologiczne warunki łączenia się sufiksu z podstawą i na formy wariantywne, z rzadka lokalizowane (lepiej widać jedynie odrębność słowiańszczyzny). Interpretacja derywatu poparta jest każdorazowo wskazaniem wyrazu motywującego, a dodatkowo – prawdopodobnie z inicjatywy tłumacza – objaśnieniem znaczenia kaszubskich form⁴. Derywaty prezentowane są ponadto w ramach kategorii słowotwórczych.

Najwięcej uwagi poświęca Lorentz rzeczownikom (zob. Wrocławska 2000). Ale dokładność opisu powoduje, że również przymiotnik otrzymuje w opracowaniu sporo miejsca (164 strony druku).

Słowotwórstwo kaszubskiego przymiotnika uwzględnia kategorię stopnia wyższego: *grėbši*, *slabši*⁵. Obejmuje systematyczny przegląd form według poszczególnych formantów, uzupełniony przeważnie informacjami o genezie sufiksu, wymianach głoskowych, akcentuacji form. Opracowane zostało na podstawie obfitego materiału. W części ilustrującej wykład pojawia się grubo ponad tysiąc struktur (plus kilkadziesiąt przykładów nazw własnych – gramatyka zawiera elementy słowotwórstwa antropimicznego i toponimicznego).

W zakresie środków derywacyjnych wyodrębniono formant paradygmacyjny (w terminologii Lorentza sufiks *-i*) oraz 20 prostych sufiksów przymiotnikowych: *-ni*, *-'ani*, *-'in*, *-'ni*, *-omi* (*-'emi*), *-'ov*, *-'ovi* (*-'evi*), *-'avi* (*-'avi*), *-'ivi* (*-'ėvi*), *-'ati* (*-'ati*), *-'iti* (*-'ėti*), *-'asti* (*-'asti*), *-'isti* (*-'ėsti*), *-'ki*, *-'ski*, *-'ši* (komparatywne), *-'uši*, *-'ajqci* (i w formie skontrahowanej *-'qci*), *-'li*, *-'ėx* (*-'ix*). Warto zwrócić uwagę na

³ Stanowisko to w *Gramatyce kaszubskiej* wyłożone jest ostrożniej niż w pracach wcześniejszych: „nie zbliżyłem się (...) do wniosków ostatecznych” – pisze Lorentz (zob. Rzetelska-Feleszko 2000: 27–28).

⁴ Objasnienia nie zawsze są pomocne. Szuka się bowiem jak najdokładniejszych ogólnopolskich odpowiedników fonetycznych i morfologicznych. Niektóre podawane jako definicje słowa mają charakter hipotetyczny lub są elementami gwarowymi oddanymi w polskiej ortografii, co nie jest w żaden sposób sygnalizowane, np. *prėpastlėvi* ‘przepastliwy’, *strėpati* ‘strupisty, strupaty’ (por. uwagi E. Wrocławskiej – 2000: 102).

⁵ Kaszubskie przykłady różnie się transkrybuje. Inne założenia przyjmują Lorentz, Sychta, autorzy AJK. Dla ułatwienia lektury ujednolicam pisownię według systemu przyjętego w *Słowniku gwar kaszubskich* Sychty, będącego wersją częściowo znormalizowaną, lecz zachowującą podstawowe cechy fonetyczne wyrazu (dodać należy, że dla opisu słowotwórczego fonetyka ma znaczenie drugorzędne). Wykorzystuję objaśnienia liter zawarte we wprowadzeniu do słownika (Sychta 1967, XXII–XXIII) oraz tablice porównawcze znaków transkrypcyjnych używanych przez AJK i Lorentza (AJK, t. wstępny, 133–134).

ten ostatni, będący pożyczką przymiotnikowego sufiksu dolnoniemieckiego. Jego występowanie – pisze Lotentz (LGP: 777) – ogranicza się najczęściej do takich wyrazów, z którymi został zapożyczony, jak *dapëx* ‘dämpfig’, *fardëx* ‘fertig’, *fëñëx* ‘finnig’, *haštëx* ‘hastig’, *läjdëx* ‘leer’ (dolnoniemieckie *ledix*), *lëštëx* ‘lustig’, *vãrlëx* ‘gefährlich’ (w tych wypadkach nie ma – naturalnie – mowy o motywacji), ale występuje też jako samodzielny element, np. w *mudëx*, *medëx* ‘stęchły’ (por. *muda* ‘muł’)⁶.

Charakterystyka poszczególnych środków obejmuje również sufiksy rozszerzone: *-ovni* (*-evni*), *-ični* (*-ëčni*), *-alni*, *-ešni* (por. słowiń. *zisešni* ← *zis*), *-'anni*, *-lavi* (pomieszan z *-lëvi*, por. *rëxlavi*), *-lëvi*, *-cëvi* (por. *xlapcëvi* ‘chciwy’ ← *xlapac*), *-oblëvi*, *-ovati* (*-evati*), *-ovãti*, *-oviti*, *-ñisti*, *-ečki*, *-ëčki*, *-učki*, *-uški*, *-iški*, *-ušinki*, *-ušenečki*, *-ëšinki*, *-ušenki*, *-utki*, *-utenki*, *-iniki*, *-ëlëčki*, *-ëlinki* i in. rozszerzenia *-ki*, *-ovski* (*-evski*), słowiń. *-ojski* (*-ejski*), *'eński*, *-ejši*, *-ñejši*, *-ati*. Z prefiksów (ujętych w dziale złożeń) wymienia Lorentz związane z wyrażaniem gradacji cechy: *prëz-* (*prëzgrëbi*), *prë-* (*prëmõdri*), *prë-* (*prëcëpti*), *za-* (*zamãli*), negacyjne *ñe-* (*ñečësti*), temporalne *pra-* (*prastãri*) oraz kwantytatywne *põt-* (*põtghipi*). Nie pomija też derywatów tworzonych od wyrażen syntaktycznych z przyimkami *bez* (*bezbožni*), *do* (*doročni* ‘pełnoletni’), *nad* (*nadglõvni*), *nã* (*nãzemni*), *po* (*posmërtni*), *pod* (*podvodni*), *prëd* (*prëdprëśni*), *prëz* (*prëzgrañni* ‘zagraniczny’), *prï*, *prë* (*prïdrožni*), *zã* (*zãlesni*).

Od strony semantycznej wyróżnia się 9 kategorii: adiectiva posesywne (dzierzawcze), adiectiva posiadania, adiectiva podobieństwa, adiectiva materialne i przymiotniki stosunkowe – dla struktur denominalnych, poza tym adiectiva skłonnościowe oraz adiectiva możliwościowe – w grupie formacji dewerbalnych, adiectiva mniejszego stopnia (natężenia) oraz adiectiva deminutywne i amplifikatywne – dla derywatów motywowanych przez przymiotniki (LGP: 791–799).

Wszystko to razem składa się na obraz bardzo szczegółowy, chociaż niepozbawiony momentów dyskusyjnych, zwłaszcza gdy chodzi o rozumienie derywacji i kompozycji jako dwóch podstawowych mechanizmów tworzenia nazw (wśród złożeń omawia się m.in. derywaty od wyrażen przyimkowych) oraz wycucie granicy między słownictwem motywowanym a niemotywowanym z synchronicznego punktu widzenia (*casus sqcelnã*). Przede wszystkim jednak jest to obraz historyczny, prawdziwy dla kaszubszczyzny w jednym z jej okresów wcześniejszych

⁶ Sprawę niemieckich zapożyczeń w kaszubszczyźnie w oparciu o materiały zgromadzone przez Lorentza przedstawia F. Hinze (1965), rec. E. Brezy w: „Literary” 1969, nr 3, s. 32–33. Słownik Sychty także notuje formy zakończone na *-ex*, *-ix*, por.: *dixtix*, *drejbastix*, *fertix* (śr, pd), *fardix* (pn), *përclix*, *rebelix*, *rixtix*, *velex* (śr), *vëlex* (pn), *vëlex*. Ewentualnie motywowana mogłaby być tylko jedna: *raxulix* ‘przesadnie oszczędny, pracujący bez wytchnienia dla powiększenia swego majątku, chciwy, skąpy’ – *Raxulix lëžom le tež do času raxulovac*. (por. czas. *raxulovac*). Przejęcie obcego morfemu gramatycznego świadczyłoby o głębokim wniknięciu żywiołu germańskiego w system językowy kaszubszczyzny. Nie ma jednak wystarczających podstaw do wysuwania podobnych twierdzeń. Pytanie o zakres i głębokość wpływów niemieckich było jednym z ważniejszych problemów leksykalnych poruszanych na I Konferencji Pomorskiej, która odbyła się w Gdańsku, 26–27 października 1954 r. (Stieber 1956b: w tomie art. L. Zabrockiego). Zob. też Bartelik 2013 i Grochola-Szczepanek 1999 (m.in. o kasz. złozeniach typu *piëćmilowy*, *czterykolowy*). O wpływach w drugą stronę – Siatkowski 1986.

(w międzywojniu). Wymaga dziś uaktualnienia i ewentualnej korekty spostrzeżeń w oparciu o nowszy materiał i z uwzględnieniem nowszych propozycji metodologicznych.

Zadanie to częściowo wypełnia *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* (AJK). Zapoczątkowana w 1964 roku monumentalna praca zespołu Zakładu Słowianoznawstwa PAN pod kierownictwem Zdzisława Stiebera (później, od roku 1969 – Hanny Popowskiej-Taborskiej) pomyślana została jako badania zorientowane na słownictwo kaszubskie i szerzej: pomorskie. Badania miały m.in. na celu ukazać dawny i współczesny stosunek kaszubszczyzny do reszty polskich gwar Pomorza i najbliższych sąsiednich rejonów Polski (AJK, t. wstępny: 9). Do opracowania tematu wykorzystali autorzy metodę geografii lingwistycznej (zob. Handke i in. 1972; Handke, Popowska-Taborska 1978a), co pozwoliło wykreślić zasięgi występowania poszczególnych form i omawiać zjawiska odpowiednio zróżnicowane terenowo⁷.

Wkrótce okazało się, że chociaż kwestionariusz *Atlasu* kładł główny nacisk na fakty leksykalne i fonetyczne, a pytań typowo słowotwórczych było w nim niewiele, wyłoniła się możliwość i potrzeba opracowania działu zagadnień słowotwórczych. Analiza materiału pod tym kątem – jak piszą autorki artykułu podsumowującego obserwacje obszaru objętego ankietą AJK (Handke, Popowska-Taborska 1978b: 90) – uwypukliła nadspodziewanie dużo problemów, w tym także takie, które nie były dotąd rozpatrywane w opracowaniach słowotwórczych (o czym dokładniej we *Wstępie* do komentarzy t. VIII). Na przeszkodzie dokładniejszej syntezie stała jednak niepełna dokumentacja niektórych faktów⁸.

Zagadnienia słowotwórcze opracowane zostały w t. XVII–IX AJK (w obrębie t. IX przebiega granica między słowotwórstwem a fleksją). Znowu największej miejsca poświęcono rzeczownikom (zob. wykaz map w t. XV). Formacje przymiotnikowe zajmują część t. IX. Opracowano w nim: zróżnicowanie słowotwórcze odpowiedników ogpol. adiectivów *piaszczysta, kamienista, gliniasta* (m. 410–412), formacje przymiotnikowe z sufiksem *-any* : *-anny* (m. 414–415), formacje przymiotnikowe z suf. *-i* : *-ski* (m. 417), formacje przymiotnikowe od rzeczowników *cielę, jagnię, jagniak* (m. 418), zróżnicowanie słowotwórcze odpowiedników ogpol. przymiotników *dziki, surowy, kupny, domowy* (m. 419), zróżnicowanie słowotwórcze odpowiedników ogpol. przymiotników *letni, robaczywy, roboczy* (m. 420), formy przymiotnikowe typu *sącielnia* : *cielna* (m. 429) wraz z zasięgiem dawnego prefiksального i przyimkowego **sɔ(-)* (m. 430), dawną oboczność *-ew-* : *-ow-* i formy z *'-ew-* (m. 432–434), w komentarzu do m. 412 jest też wzmianka o formacjach typu *białasy* ‘białawy’ i innych formach spotykanych w nazwach odcieni kolorów. Osobne mapy przygotowano dla form stopnia wyższego przymiotników *ciężki, lekki, lichy, miękki, twardy* (m. 423–424).

Poszczególne zjawiska wyprowadzane są ze stanu prasłowiańskiego, rzucane na pozostałe tło słowiańskie, rozpatrywane w kontekście historycznego rozwoju

⁷ Całość założeń AJK i ocenę ich realizacji przedstawia obszerna recenzja Z. Leszczyńskiego (1980).

⁸ Pomocniczo wykorzystywano materiały *Słownika gwar kaszubskich* Sychty.

polszczyzny literackiej, dawniejszej kaszubszczyzny i współczesnego stanu gwar polskich, pokazane jest zróżnicowanie faktów w samych gwarach kaszubskich. Wszystko to daje wyobrażenie o wewnętrznej dynamice gwar oraz o różnorodności oddziałujących na nie czynników. Uwidaczniają się zwłaszcza tendencje zachowawcze (archaizmy) lub ekspansywne znajdujące wyraz w analizowanej płaszczynie języka.

Szeroka perspektywa oglądu, hierarchizacja zjawisk oraz zwrócenie uwagi na geografie poszczególnych faktów stanowią *novum*, a zarazem wielką zasługę AJK wobec wcześniejszego ujęcia Lorentza. Nie ma jednak w *Atlasie* – zgodnie z przyjętymi założeniami – podejścia ogarniającego całość problematyki słowotwórczej.

Mówiąc o AJK, nie można pominąć publikacji pokrewnych, a także późniejszych prac autorów zaangażowanych w przygotowanie dzieła. Obrastanie AJK publikacjami towarzyszącymi obserwować można od samego początku jego ukazywania się, a w końcowym zeszycie liczba wydanych pozycji sięga już dwustu (zob. t. XV, s. 343–353, gdzie wykazana jest pełna bibliografia z etapu prac nad AJK). Studia te uzupełniają opracowanie atlasowe i ściśle się z nim łączą.

Ważnym uzupełnieniem AJK jest cykl artykułów ogłaszanych w „Studiach z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (SFPS VII–XVIII, 1967–1979) pod wspólnym tytułem *Na marginesie prac nad AJK*. W cyklu tym przedstawiony został m.in. artykuł Kwiryny Handke i Hanny Popowskiej-Taborskiej (1972), *Słowotwórcze zróżnicowanie kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich (z mapką)*⁹. Jak wynika z badań autorek, układy geograficzne licznych faktów słowotwórczych pozwalają wyodrębnić na obszarze całych Kaszub kilka regionów, w których skupiają się formy będące w opozycji do form spotykanych na pozostałych terenach. Pierwszy region tworzą gwary północnokaszubskie (pucko-wejherowskie), które zachowują najwięcej cech archaicznych, np. przymiotniki typu *sōbagnã, sōcelnã*, bezsufiksalne *sri, sēri* wobec *srovi, syrovi, surovi*. Drugi z wyłaniających się obszarów to gwary północno- i środkowokaszubskie (tzn. pucko-wejherowsko-kartuskie i częściowo kościerskie), gdzie utrzymują się m.in. krótkie formy rzeczowników *kam* ‘kamień’, *řem* ‘rzemień’, *płom* ‘płomień’, a w rywalizacji formantów przymiotnikowych zaznacza się przewaga tradycyjnych formacji paradygmatycznych typu *sviñi* nad *sviñski* i częstsze są przymiotniki typu *glēñisti* niż derywaty z innymi sufiksami. Dwa kolejne terytoria, tj. Kaszuby środkowe (gwary kartuskie z dodatkiem gwar wejherowskich) i południowe, zwłaszcza południowo-zachodnie Gochy, charakteryzują lokalne tendencje innowacyjne, które jednak przejawiają się w szeregu faktów jednostkowych z jednym wyraźniejszym zjawiskiem występowania w części południowo-zachodniej form z sufiksem *-ica*, znanych też w pobliskich wsiach krajniackich (por. Handke 1972). Pewną odrębność słowotwórczą zachowują też gwary środkowo- i południowokaszubskie traktowane razem. Geografia faktów uprawnia wreszcie do wydzielenia obszaru obejmującego prawie całe Kaszuby z wyjątkiem ich południowo-wschodniego skrawka (Zaborów),

⁹ Zob. też AJK XV, s. 90–101; Handke 1979.

gdzie zaznacza się wpływ dialektów sąsiednich, m.in. obecne są formy z podwójnym *-n-* typu *šklanni*, przeciwstawiające się ogólnym *šklani*.

Zarysowana geografia faktów słowotwórczych w mniejszym lub większym stopniu przebija się z innych bardziej szczegółowych rozważań autorów z kręgu AJK. Z ważniejszych prac, publikowanych także poza wskazanym czasopiśmie, wymienić by trzeba – zachowując porządek według nazwisk – artykuły K. Handke: wspomniany wyżej *O dwóch kaszubskich wariantach sufiksu -ica* (1972), w którym badaczka zwraca uwagę na ciekawe formacje r.ż. typu *palic* ‘laska’, *grańca* ‘granica’ (z sufiksami *-ic*, *-ca* ≤ *-ica*), oraz *O niektórych zbieżnościach kaszubsko-kociewskich* (1982), gdzie obserwacji poddane zostają wybrane rzeczowniki motywowane, jak np. odczasownikowe *†dba* ‘przekonanie, sąd, opinia’, a także wtórne przysłówki powstałe z form fleksyjnych rzeczowników: *časą*, *časem*, *časim* ‘czasem’ oraz przysłówkowe gniazda słowotwórcze, złożone z licznych i różnorodnych struktur, np. *xutko* ‘szybko’, *xuteško*, *xutiško*, *xutino*, *xutinko*, *xutinečko*, *xućiško*, *xucuško* itp., *O ciągach derywacyjnych kaszubskich przysłówek* (2001), w którym autorka rozwija myśl wcześniejszą i pokazuje na materiale adwerbiów rozwinięty (i znany innym polskim gwarom) proces tworzenia wyrazów zdrobniałych i spieszczonych, *Composita nominalne w Słowniku gwar kaszubskich B. Sychty* (1997), w którym zawarte jest omówienie budowy i funkcji danych formacji¹⁰.

Mamy ponadto pracę Małgorzaty Korytkowskiej *Kaszubskie formacje z sufiksem -ba* (1972), w której bada autorka – w polemice z Hanną Orzechowską¹¹ – rozwój typu słowotwórczego produktywnego w epoce prasłowiańskiej, a obecnie trzymającego się jeszcze prawem tradycji, lecz zanikającego, o czym świadczą zmiany leksykalizacyjne prowadzące do zawężenia i konkretyzacji znaczenia orzeczeniowych pierwotnie form.

Artykuł Ewy Masłowskiej *Słowotwórcze typy pejoratywnych nazw osób w dialekcie kaszubskim* (1980) ukazuje mechanizmy tworzenia nazw nosicieli cech negatywnych, ustala inwentarz wykładników formalnych kategorii (kilkadziesiąt sufiksów) oraz przedstawia na mapie geograficzne zasięgi poszczególnych typów.

Z bogatego dorobku H. Popowskiej-Taborskiej ściśle słowotwórcze podejście reprezentują teksty *Kaszubskie i staropolskie formacje z suf. -isz i -ysz* (1972) oraz *Kaszubskie formacje z suf. -aj(e)k, -ajka na szerszym polskim tle gwarowym* (1974), oba bardzo przekrojowe, z licznymi odniesieniami i bogato udokumentowane materiałem pochodzącym z pierwszych czterech tomów słownika Sychty¹².

Elżbieta Wrocławska w artykule *Kaszubskie czasowniki hipokorystyczne* (1974) prześledziła rozbudowany w gwarach i ogarniający wiele części mowy proces hipokoryzacji.

¹⁰ Wcześniej, w roku 1976, ukazała się uwzględniająca dostępny wówczas materiał kaszubski monografia autorki *Budowa morfologiczna i funkcje compositów polskich (z uwzględnieniem języków zachodniosłowiańskich)*.

¹¹ *Orzeczeniowe formacje odsłowne w językach południowosłowiańskich*, Wrocław 1966.

¹² Pomijam w sprawozdaniu wypowiedź dotyczącą kaszubszczyzny niedialektalnej: *Sufiksy -izna, -ota jako znamiona odrębności językowej w formowanym współcześnie kaszubskim języku literackim* (2011).

Przywołać również należy artykuł Agnieszki Wyszomirskiej *Z zagadnień kaszubskiej prefiksacji czasownikowej* (1997), w którym dostrzega się duży udział derywatów odimiennych i o znaczeniu abstrakcyjnym, co zdaje się wskazywać też na silniejszą żywotność formantów prefiksalnych w odmianie dialektalnej; zaobserwowana mniejsza leksykalizacja czasowników objawia się z kolei większą niż ma to miejsce w języku polskim dowolnością łączenia się formantu z podstawą, por. np. *prężbnȳc, uzębnȳc, zazębnȳc* ‘zmarznąć, zziębnąć’.

Są wreszcie prace Jadwigi Zieniukowej *Kaszubskie pronomina i adverbia z sufiksem -k, -ka (-kę), -ko, -ki, -ku* (1971), w którym mowa jest o zjawisku rozszerzania struktur drogą przyłączania sufiksów o niezupełnie jasnej genezie i funkcji (por. Popowska-Taborska 1970), oraz dwa teksty związane z klasą liczebników – bądź jako derywatów: *Rozwój liczebników z sufiksami -oj-, -or-/ -er- w językach północno-słowiańskich. Morfologia, semantyka* (1991), bądź w roli podstaw słowotwórczych: *Dawne kaszubskie rzeczowniki odliczebnikowe z rdzeniem troj/ trój* (1992).

Osobne omówienie należy się opracowaniom Jadwigi Majowej ze względu na poruszane w nich kwestie derywacji przymiotnikowej. Serię jej prac otwiera artykuł *Z problematyki kaszubskich przymiotników: 1. Przymiotniki z suf. -ni w gwarach kaszubskich i sąsiednich; 2. ‘Kamienny’* (1972). Oba teksty dotyczą zjawisk nie w pełni rozpoznanych i wymagających ponownego rozpatrzenia w świetle nowych materiałów. Badaczka weryfikuje wcześniejszą tezę Mariana Kucały (1955) na temat zasięgu występowania form z sufiksem *-ni* (chodzi o miękki kontynuant pierwotnego *-nib-* uważany dotąd za nieznaną w gwarach kaszubskich, poza słowińskimi; w transkrypcji przyjętej w słowniku ks. Sychty byłoby to *-ni*). W dalszej części autorka zbiera i porządkuje używane obecnie formacje o znaczeniu ‘kamienisty’ i ‘kamienny’, dochodząc do wniosku, że ich podstawami mogą być dwa rzeczowniki wywodzące się z pierwotnego **kamy* lub **kamenʹ*, por. np. *kamiany* (w zapisie Sychty: *kamani*) i *kamienny* (*kamenni*); na dołączonej mapce pokazane są zasięgi poszczególnych form. Kolejne pozycje – *Kaszubskie adi. postarši* (1983), *O funkcji gradacyjnej przedrostka na- w kaszubszczyźnie na tle północno-zachodnio-słowiańskim* (1986), *Kaszubskie przymiotniki gradacyjne z przedrostkami przy-, prze-* (1990) – dotyczą zaświadczonych w dialekcie dawnych sposobów budowania przymiotników stopniowania bezwzględnego (nierelacyjnego), por.: *postarši* ‘posunięty w latach’ (‘starszy, starszawy’), *nagłupavi* ‘nieco głupi, głupkowaty’, *pręgrębasni* ‘przygruby, za gruby’, *pręglupavi* ‘przemądrzały’. Formy te – zdaniem autorki – należy uznać za reliktowe (*po-, na-*) lub wykazujące nikłą żywotność (*prę-, prę-*), a sama kaszubszczyzna wydaje się terenem o słabo rozwiniętych typach przymiotników gradacyjnych. Tylko częściowo w problematykę derywacji przymiotnika wchodzi artykuł *Odzaimkowe formacje słowotwórcze w kaszubszczyźnie* (1991). Autorkę interesuje przede wszystkim udział zaimków w tworzeniu nowych wyrazów – bezpośredni i pośredni, poprzez inne formy. Zauważa przy tym ogromne bogactwo formacji nieznaną polszczyźnie, a reprezentujących jednostki różnych klas gramatycznych: rzeczowniki (†*mojk* – pieszczotliwie ‘mój mąż, mój własny mąż’, †*tvojjzna* ‘własność tego, z którym rozmawiam, twoja własność’, *sobiš* ‘samolub, odludek, skąpiec’ itp.), przymiotniki (†*mojni* – o osobach bliskich krewnych lub powinowatych ‘mój’, *svójski* ‘nieobcy, swojski, rodzimy, bezpretensjonalny’ i ‘sporządzony domowym sposobem’, †*naševi*

‘pochodzący z naszych stron, przypominający nas, podobny do nas’, *samuxni* ‘zupełnie samotny’ i in.), czasowniki (np. †*našec* ‘oswajać się, przyzwyczajając się do nas’), przysłowki (*ksoŕbe* ‘na lewo’), a także same zaimki (np. *coku* ‘co’).

Jadwiga Majowa zadała sobie także trud wszechstronnej i wyczerpującej analizy zjawiska substancywizacji przymiotników, obejmując opisem zarówno struktury motywowane, np. *bracki* ‘brat’, jak i niemotywowane, np. *bosi* o Polaku z centralnej Polski (*O substancywizacji przymiotników w gwarach kaszubskich – 1983*)¹³. Na podstawie przeglądu około 450 form dochodzi badaczka do spostrzeżeń ogólnych na temat budowy formalnej wyrazów, zachodzących w procesie zmian fleksyjnych, rozległości zjawiska w porównaniu z polszczyzną literacką. Wskazuje na dwie istotne różnice pomiędzy gwarami kaszubskimi a językiem polskim: na Kaszubach utrzymują się substancywizowane przymiotniki jako nazwy rzemiosł (typ *ceselskå* ← *ceselskå robota*) i jako nazwy krajów (typ *Pomorskå* ‘Pomorze Zachodnie’, *Ańelskå* ‘Anglia’).

Z prac o charakterze uzupełniającym badania słowotwórcze (i szerzej: morfologiczne) podejmowane w kręgu autorów AJK warto wskazać jeszcze artykuły poświęcone udziałowi procesów fonetycznych w kształtowaniu się faktów z płaszczyzny morfologii języka (np. Popowska-Taborska, Zieniukowa 1977; Popowska-Taborska 1978). Ważnym uzupełnieniem bibliograficznym jest praca J. Majowej *Źródła do badania dialektów polskich – Kaszuby* (1986), przedstawiająca główne zasady doboru materiałów do studiów kaszubskich (pomyślanych jako część większego projektu badań porównawczych języków północno-zachodnio-słowiańskich) i ich krytyczną ocenę.

Drugim ośrodkiem, w którym programowo podejmowano badania nad słowotwórstwem kaszubskim (i szerzej: pomorskim), jest Gdańsk¹⁴. Badania te prowadzono zrazu w ramach rozwijającej się onomastyki na materiale toponimów (np. seria *Pomorskich Monografii Toponomastycznych – PMT*) i antroponimów (Breza 2001b: 269–270¹⁵; Warda-Radys 2007). Ale równolegle powstawały też prace na temat apelatywów¹⁶.

Z najbliższych tematycznie interesującym nas zagadnieniom i związanych z opisem kaszubszczyzny dialektalnej (mówionej) należałoby wymienić – w porządku według nazwisk autorów – artykuły Edwarda Brezy: *Funkcja polszczy-*

¹³ Wcześniej, na materiale mikrotoponimów kaszubskich, zjawisko to omawia J. Treder (1970).

¹⁴ Dzieje kaszubistyki gdańskiej z uwzględnieniem wszystkich obszarów badawczych omawia J. Treder (2006).

¹⁵ Wobec znacznego dorobku uczonego w tej dziedzinie po resztę prac odsyłam do (doprowadzonej do roku 2010) bibliografii prac autora na stronie: www.polonistyka.fil.ug.edu.pl/?id_cat=285&id_art=1274. Zob. też: J. Treder, *Bibliografia publikacji Profesora Edwarda Brezy za lata 1967–1992*, „Zeszyty Naukowe UG, Prace Językoznawcze” 19–20, Gdańsk 1994, s. 15–46 oraz *Bibliografia prac Profesora Edwarda Brezy od 1993 r.* [do 2002], w: E. Breza, *Florilegium linguisticum wydane z okazji jubileuszu siedemdziesięciolecia urodzin*, red. J. Treder, A. Lewińska, Gdańsk 2002, s. 10–46. Całą (do 2007 roku) bibliografię zebrała M. Jaracz w: *Studia linguistica in honorem Edvardi Breza*, red. J. Trempała i in., Bydgoszcz 2008, s. 305–381.

¹⁶ Ukazanie się *Słownika gwar kaszubskich* ks. Sychty dało początek serii prac magisterskich opartych na tym materiale, m.in. ze słowotwórstwa (zob. Klinkosz 2001). Mnie przypadło w udziale opracowanie słowotwórczej kategorii nazw miejsc, a promotorem pracy był prof. B. Kreja.

ca sufiksu -ować i -erować w polszczyźnie i kaszubszczyźnie (1997), w którym porusza się problem adaptacji morfologicznej nazw obcych, i *Kaszubski sufiks -inga* (1986); serię prac Bogusława Krei, w których omawia się poszczególne typy słowotwórcze i ich wykładniki: *Czasowniki zdrobniałe na -k- w dialektach polskich oraz innych językach słowiańskich* (1978), *Kaszubskie i innoślwiańskie przymiotniki typu maluszki 'maluśki'* (1991), *Ze słowotwórstwa kaszubskiego: 1. Kaszubski przymiotnik deminutywny -(i)ščko*, 2. *Uwagi o kaszubskich formacjach feminatywnych typu Niemcka 'Niemka'*, 3. *Kaszubskie formacje na -ca (<-ica)* (1991), *Krawczka a dawny zasięg form typu domk, krawc* (1992), *Nazwisko Drzeżdżon na tle kaszubskich formacji na -ón*, (1994), *Problem północnopolskiej formy zajęc 'zajęc'* (1996), *Formacje na -ičë w kaszubszczyźnie i innych językach słowiańskich: typ kasz. malëničë, bulvovičë, ślc. mal'ëničie, dubičie itd.* (2002), a także *Z morfo[no]logii kaszubskiej. Formacje typu ubósztwo* (1993); poświęcone wybranym kategoriom modyfikacyjnym rzeczownika opracowania Małgorzaty Milewskiej-Stawiany: *Kaszubskie augmentativa z sufiksem -išče /-isko* (2003), *Derywaty ekspresywne na -isko, -iszczë w „Słowniku języka pomorskiego czyli kaszubskiego” Stefana Ramuła w porównaniu ze słownikami Sychty i Trepczyka* (2006), *O kaszubskich deminutywnych formacjach osobowych* (2009); cykl „roślinnych” studiów Ewy Rogowskiej (Rogowskiej-Cybulskiej): *Pluralne nazwy roślin w „Słowniku gwar kaszubskich” B. Sychty* (1994) oraz późniejsze, zorientowane na ukazanie słowotwórczej aktywności nazw roślin i derywatów od nich – *Aktywność słowotwórcza derywatów od nazw roślin w Słowniku gwar kaszubskich na tle kultury ludowej Bernarda Sychty* (2003), *Derywaty od nazw roślin w Słowniku gwar kaszubskich na tle kultury ludowej Bernarda Sychty* (2003), *Nazwy roślin motywowane nazwami części roślin w „Słowniku gwar kaszubskich” Bernarda Sychty* (2005), *Nazwy roślin motywowane nazwami ludzi w „Słowniku gwar kaszubskich” Bernarda Sychty* (2005), *Derywaty od nazw roślin w „Słowniku języka pomorskiego czyli kaszubskiego” Stefana Ramuła* (2006), *Nazwy roślin motywowane słownictwem kulinarnym w „Słowniku gwar kaszubskich” Bernarda Sychty* (2006), *Nazwy roślin motywowane nazwami własnymi w „Słowniku gwar kaszubskich” Bernarda Sychty* (2007), *Nazwy roślin motywowane nazwami części ludzkiego ciała w Słowniku gwar kaszubskich B. Sychty* (2012), pracę Ewy Rogowskiej-Cybulskiej i Marka Cybulskiego *Rola słowotwórstwa w procesie podnoszenia statusu językowego kaszubszczyzny* (2010); poświęcony problemowi repartycji formantów -o, -e artykuł Jerzego Tredera *Przysłówki na -o, -e w kaszubszczyźnie mówionej i pisanej w opozycji do języka polskiego* (2009)¹⁷; wreszcie analizę Lucyny Wardy-Radys *Nazwy zwierząt związane z zawołaniami na zwierzęta w kaszubszczyźnie* (2009), w której badaczka omawia słowotwórcze sposoby tworzenia nazw zwierząt bezpośrednio od interiekcji (*trus* 'królik' ← *trus!*, *nuz* 'byczek, jałoweczka, cieliczka' ← *nuz'a!*, *buša* 'świnia, świnka' ← *buš!*, *pujk* 'kotek' ← *puj!* itp.), a także motywowane pośrednio, przez odpowiednią nazwę zwierzęcia (*p'ilinka* 'gąsienica' ← *p'ila* lub *p'ilka* i in.).

¹⁷ Pomijam w tym miejscu szkic poświęcony słowotwórstwu kaszubszczyzny literackiej: *Język i leksyka Jana Trepczyka* (Treder 1994b).

Ważnym dorobkiem ośrodka gdańskiego jest oparta na źródłach wcześniejszych i własnej znajomości gwary autorów *Gramatyka kaszubska* (Breza, Treder 1981) – dzieło mające w założeniu charakter popularny, skierowane także do czytelników spoza środowisk naukowych. W dziale morfologicznym (opracowanym przez E. Brezę) mamy ogólną charakterystykę słowotwórstwa kaszubskiego na tle innych sposobów bogacenia słownika, opis stosowanych technik i przegląd faktów ze stanowiska dyferencjalnego (zwraca się uwagę na wariantywność słowotwórczą wyrazów, rozbudowany i ogarniający wiele części mowy proces deminutywizacji i hipokoryzacji, specyficzne kaszubskie formanty oraz na formanty notowane zarówno w kaszubszczyźnie, jak i w polszczyźnie ogólnej, lecz przy innych podstawach i o innym stopniu produktywności). Rozdział zamyka informacja o geograficznym zróżnicowaniu słowotwórstwa kaszubskiego (zob. też Breza 2001a).

Prace słowotwórcze powstające w innych centrach badawczych mają przeważnie tematy szerszej zakrojone. Materiał kaszubski jako nadrzędny uwzględnia opracowanie Joanny Okoniowej *Derywaty z przedrostkiem bez- w słowniku B. Sychty i innych słownikach gwarowych* (2000), w którym dane wyrazy poddano analizie formalnej i semantycznej. Jak się okazuje, zebrane 70 przykładów kaszubskich i słowińskich to głównie przymiotniki. Reprezentują one w zasadzie typ motywowany wyrażeniem przyimkowym: *bezpalcny* ← *bez palców* (w transkrypcji Sychty: *bezpǎlcni* ← *bez pǎlców*), ale trzeba zauważyć jednoczesną obecność przymiotników typu *palcny* (*pǎlcni*) o tej samej łączliwości, a niekiedy też wymienną *bez-* z *nie-* (*ńe-*), co może wskazywać na inną niż wyrażenie przyimkowe motywację. Badaczka sygnalizuje problem powstający w sytuacji, gdy w systemie funkcjonują w tym samym czasie formy o różnej budowie, zachodzące na siebie. Ich wzajemne oddziaływanie – pisze – może prowadzić do wtórnej reinterpretacji i zaburzeń w praktyce językowej.

Wymienione wyżej publikacje na różny sposób przybliżają problematykę kaszubskiego słowotwórstwa i to, co można o nim dziś powiedzieć. Cechuje je podejście kontrastywne. Badacze eksponują te zjawiska, które odróżniają kaszubszczyznę od polskiego obszaru dialektalnego i innych języków słowińskich poprzez swą odmienność lub – przeciwnie – niespodziewane zbieżności. Rzeczy układające się w sposób typowy, mało wyrazisty, nie są przedmiotem uwagi. W rezultacie otrzymujemy obraz bardzo ciekawy, nasycony wieloma szczegółami, ale fragmentaryczny, daleki od kompletności. W kategorii apelatywów za opracowane od strony słowotwórczej można uznać jedynie przysłówki i... nazwy roślin, reszta potraktowana jest wrywkowo.

Pozostaje na koniec określić się w sprawie wyboru przedmiotu niniejszej monografii i podjętych w związku ze stanem badań zobowiązań. Nieco wbrew powiedzeniu, że im więcej zostało zrobione, tym więcej jest do zrobienia, rozpoczynam od analizy kaszubskich przymiotników, i to przymiotników denominalnych, motywowanych przez rzeczowniki i wyrażenia przyimkowe, o których napisano najmniej. Ma to swoje dobre i złe strony. Dobre – bo pozwala zachować świeżość spojrzenia i zwalnia z obowiązku ciągłego odnoszenia się do tez formułowanych przez poprzedników, złe – gdyż brakuje opinii innych badaczy.

1.2. CEL, ZAKRES I METODA PRACY

Przedmiotem pracy są – jak zostało już zasygnalizowane – współczesne kaszubskie formacje przymiotnikowe motywowane przez rzeczowniki i wyrażenia przyimkowe. Jej celem zaś synchroniczny opis derywatów ze zwróceniem uwagi na (1) stosowane techniki słotwórcze, (2) zasób środków, (3) frekwencję jednostek w poszczególnych klasach słotwórczych, (4) charakterystykę bazy derywacyjnej i typowe zasady selekcji podstaw, (5) charakterystykę semantyczną derywatów, ściślej: ich użyć kontekstowych, (6) wariantywność formacji oraz (7) geografę faktów słotwórczych.

Tak zaplanowane badania pozwolą – moim zdaniem – w sposób możliwie wszechstronny zaprezentować założony wycinek systemu, ukazać kompletną strukturę relacji, a tym samym wszystkie istniejące, choć w różnym stopniu gotowe do działania, modele słotwórcze oraz ich konkurencyjność.

Zgodnie z postulatami współczesnej dialektologii (Karaś 1964: 153) traktuję kaszubszczyznę jako samodzielny system językowy, zdolny kształtować i rozwijać się niezależnie, zarówno drogą zewnętrzną oddziaływań, jak i poprzez wewnętrzne prawidłowości wynikające z aktywacji jego własnego potencjału¹⁸. Uznanie autonomiczności systemu nie wyklucza – rzecz jasna – rozpatrywania go jako elementu większej całości językowej, w tym wypadku grupy lechickiej, będącej jednym z odłamów grupy zachodniosłowiańskiej (Stieber 1956a; Majowa 1978; Rzetelska-Feleszko 2001a: 99–100)¹⁹. Szczególnie ciekawe wydaje mi się uwzględnienie związków kaszubsko-polskich. Zachęca do tego bliskie pokrewieństwo obu systemów wynikające z wczesnej fazy rozwojowej, a także wielowiekowa koegzystencja i wspólne opieranie się germanizacji. Już w X wieku Pomorze przeszło pod władzę państwa polskiego i z przerwami przy Polsce trwało (zob. Szultka 2001). Warunki sprzyjały więc interferencji obu systemów językowych, w której uprzywilejowaną pozycję z racji przewagi na polu społeczno-politycznym zajmowała wszakże polszczyzna będąca dla Kaszubów językiem piśmiennictwa i obcowania w sferze wyższych potrzeb kultury, takich jak religia, oświata (Zieniukowa 2001b: 485). Z drugiej strony nie bez znaczenia jest

¹⁸ Uchylam się w tym miejscu od bardzo niefortunnie – według J. Zieniukowej (2001a: 62–63) – sformułowanego pytania: „Czy kaszubszczyzna to język, czy dialekt?”. Autorka pokazuje ewolucję poglądów językoznawców na status kaszubszczyzny w kontekście przemian dziejowych. Zwraca uwagę na determinującą rolę kryteriów, według których dokonuje się klasyfikacji (oceny).

¹⁹ Z tą powszechnie w Polsce przyjmowaną koncepcją polemizuje W. Mańczak (1995, 2002). Uważa on, że języków lechickich nigdy nie było, że na obszarze między średnią i dolną Łabą a dolną Wisłą pierwotnie używany był jeden język, który można nazwać za Ramułtem pomorskim, i że tereny te zostały zajęte przez Słowian przybyłych z Dolnych Łużyc (1995: 35–36). To, że gwary kaszubskie podobne są bardziej do polskiego niż do dolnołużyckiego, tłumaczy się tym, że w warunkach wielowiekowej zależności uległy one polonizacji – do tego stopnia, że z dzisiejszego punktu widzenia można je uznać za gwary polskie. Śladem odmiennej historii jest jednak ich większa niż pozostałych gwar odrębność od polszczyzny literackiej.

usytuowanie Kaszub na peryferiach polskiego obszaru językowego (Popowska-Taborska 1979, 1986), co pomaga w zachowaniu odrębności²⁰.

Na prawach uzupełnienia opisu słowotwórstwa kaszubskich przymiotników zakładam również porównanie dwóch płaszczyzn czasowych – wieku XIX (orientacyjnego okresu utrwalonego w materiałach Lorentza) oraz połowy wieku XX (z późniejszych eksploracji terenowych ks. Sychty i zespołu AJK). Kilkadziesiąt albo i więcej lat dzielących oba momenty to – wobec gwałtownych przemian, jakim ulegają współcześnie gwary (zob. np. Smoczyński 1955, 1956, 1963) – czas wystarczająco długi, by uchwycić pewne kierunki rozwojowe, a tym samym nakreślić perspektywę ewolucyjną.

Spojrzenie w przeszłość nie zaburza – w moim pojęciu – oglądu synchronicznego. Stworzy natomiast szansę sporządzenia nowej syntezy z odniesieniem do syntezy wcześniejszej. Będzie to w zamierzeniu ujęcie podobne do tych, jakie tworzone są dla polszczyzny: w jej stanie historycznym (Kleszczowa 2003) i współczesnym (Kurkowska 1954; Nagórko 1987; Kallas 1998), co ułatwić powinno wszelkie zestawienia i porównania.

1.3. TEORETYCZNE PODSTAWY ANALIZY

Natura przedmiotu rozważań zmusza do złożenia kilku deklaracji metodologicznych. Wyjaśnienia wymaga – po pierwsze – rozumienie pojęcia systemowości w odniesieniu do płaszczyzny słowotwórczej języka. Zgodnie z założeniami strukturalizmu język jawi się jako zorganizowany układ elementów, istniejący w świadomości językowej mówiących (Ivić 1975: 128). Obserwacja licznych faktów słowotwórczych, oscylujących między prawidłowością a przypadkiem, skłania jednak badaczy do przyjmowania tezy o niesystemowym charakterze tego poziomu języka (Kleszczowa 2004: 52). W porównaniu na przykład z fleksją słowotwórstwo wrażliwsze jest na uwarunkowania płynące z zewnątrz, tzn. większy jest nacisk czynników zewnętrznojęzykowych, jego wykładniki cechuje ponadto wyższy stopień komplikacji semantycznej niż morfemy fleksyjne, ściślejszy jest stan zespolenia słowotwórstwa z innymi poziomami języka, zwłaszcza z poziomem leksykalnym, obserwuje się też wyższy stopień redundancji (Kleszczowa 2004: 54). Słowem – jest to obszar rozległy, zróżnicowany i z trudem dający się ująć w ciąg zasad i reguł. Wydaje się, że całość relacji słowotwórczych w ich wzajemnej złożoności najlepiej oddaje Kellerowskie pojęcie „spontanicznego porządku”²¹, w którym zbiegają się obie wyrażone idee: systemowości i niesystemowości.

²⁰ Na temat interferencji kaszubsko-polskich i kaszubsko-innostałwiańskich istnieje bogata literatura. W centrum zainteresowania pozostaje jednak leksyka (zob. Popowska-Taborska 2001a, tam też dalsza bibliografia). O procesach interferencyjnych u Kaszubów bilingwalnych zob. Makurat 2011.

²¹ Zob. Keller 1994. Autor mówi co prawda o ewolucji języka i działających tu procesach (por.

Kolejną sprawą, którą trzeba podjąć, jest kwestia granicy między synchronią a diachronią. Saussure`owski postulat metodologiczny wyraźnego oddzielania dwu sposobów obserwacji zjawisk językowych (1961: 98) bywa ostatnio kwestionowany. Wyróżnienie nieruchomego stanu języka uważa się za teoretyczną fikcję (Grzegorzczkova 2008: 160, 166–167), rzecz, którą łatwo określić, lecz trudniej zrealizować w praktyce badawczej (Skarżyński 1999: 195)²². Są to opinie słuszne, lecz to samo można powiedzieć o wielu innych modelach analizy. Nie unieważnia to zasadności ustanowionej opozycji. Nie unieważnia jej także istnienie obok siebie form pochodzących z różnych stadiów rozwojowych systemu (pozostałości z epok poprzednich, tego, co obecnie najżywotniejsze, zwiastunów nowego porządku), wszystko to bowiem składa się na „tu i teraz” rzeczywistości językowej, którą opisujemy. A heterogeniczność elementów na poziomie słowotwórczym języka jest jego cechą immanentną (Kleszczowa 2004: 55–57) i trzeba ją po prostu przyjąć.

Synchroniczny punkt widzenia nakłada na badacza pewne ograniczenia. Przedmiotem obserwacji są tylko te struktury, w których da się stwierdzić istnienie żywych związków formalno-znaczeniowych pomiędzy członami opozycji binarnych: wyraz motywowany (derywat) – wyraz motywujący (podstawa, baza). Ten aspekt dwoistego związku między derywatem a podstawą jako warunku podzielności słowotwórczej jest bardzo mocno podkreślany we wszystkich obowiązujących dziś podręcznikach (np. Grzegorzczkova 1979: 12; Grzegorzczkova, Puzynina 1998: 361). Nie zmienia to faktu, że decyzja, co jest (jeszcze) motywowane, a co (już) nie, w konkretnych wypadkach bywa kłopotliwa. Niejednorodność formacji słowotwórczych zaznacza się bowiem i w tym, że część z nich jest w pełni regularna, przewidywalna, bliska wręcz gramatyce, a część tak mocno indywidualizuje swe znaczenia i nasiąka sensami pozakategorialnymi i niewynikającymi jednoznacznie z ich struktury, że mimo przejrzystości formalnej bliżej im do leksemów niemotywowanych (np. kasz. 'očaplali 'smutny, przygnębiony' = 'zachowujący się na podobieństwo czapli'). A najwięcej jednostek sytuuje się między tymi skrajnościami, skłaniając się raz w jedną, raz w drugą stronę, gdyż derywat, jak każdy inny leksem, modyfikuje swoje znaczenie w zależności od kontekstu (por. Kleszczowa 2004: 57).

Płynna granica między słownictwem motywowanym a niemotywowanym to m.in. efekt procesów leksykalizacji i metaforyzacji znaczeń. W procesie leksykalizacji wyraz traci więz ze swoją podstawą słowotwórczą i staje się ostatecznie jednolitym znakiem odpowiedniego desygnatu. Taki los spotkał np. kaszubskie przymiotniki *pobożni* 'pobożny', *pozorni* 'piękny, ładny, przystojny', *bolěsti* †1. 'tłusty, otyły', †*sekrětni* 'mroźny, zimny', *ostrōžni* 'ostrożny', *sarčěsti* 'krewki, silny, mocny', ††*žimki* 'mozołny, trudny, uciążliwy, wymagający dużo wysiłku' (wiele kaszubskich tworów zleksykalizowanych znajduje omówienie w *Słowniku*

Kleszczowa 2004: 54), lecz samo sformułowanie wydaje się również adekwatne, gdy patrzymy na język z opisowego punktu widzenia.

²² Zdaniem M. Skarżyńskiego (1999), opisy słowotwórcze, jakimi dysponujemy, mają nachylenie mocno derywacyjne (procesualne), niezależnie od tego, jakie deklaracje są składane.

etymologicznym kaszubszczyzny – SEK). Metaforyzacja jako ewolucja znaczenia wyrazu, polegająca na przeniesieniu zakresu jego użycia z jednej domeny pojęciowej do drugiej, nie musi koniecznie prowadzić do usunięcia danej formy z pola widzenia jako niemotywowanej. Jej konsekwencją może być wtórne ustanowienie nowej relacji, gdyż przesunięcie znaczenia odbywa się na podstawie zauważonego podobieństwa, por. np. kasz. *drevni* ‘mało zdolny, tępy ograniczony’ (*Ta ma za drevnō głowā, žebě cos pojic* ‘pojąć’) = ‘niczym z drewna’.

Problem nieregularności semantycznej derywatów podzielił swego czasu językoznawców. Jedni, jak Andrzej Bogusławski (1959: 93), stali na stanowisku, że wyrazy, które nie są formacjami regularnymi (czyli podzielnymi we właściwym sensie tego słowa, bo podzielność jest równoznaczna z rozłącznym występowaniem części dzielonej całości jako elementów relewantnych dla danego punktu widzenia), nie powinny być obiektem słowotwórstwa. Drudzy, jak Maria Honowska (1964: 197), uważali, że obecność nadwyżek znaczeniowych czy innych odchyłeń od znaczeń wynikających ze struktury słowa nie przeszkadza, a nawet „za specyficznie słowotwórcze należy uznać informowanie nieprecyzyjne, pozostawiające pewien luz interpretacyjny”. W sporze tym zwyciężył pogląd, że derywatom brak jest pełnej kategoriałności (Grzegorzczkova, Puzynina 1998: 38).

Zaakceptowanie zakłóceń w motywacji semantycznej derywatów oznacza zazwyczaj zgodę na włączenie do słowotwórstwa synchronicznego derywatów asocjacyjnych (Grzegorzczkova, Puzynina 1998: 370–380), których podstawy wskazują na drugorzędne cechy derywatów: ††*přěsiziŋi* ‘pełnoletni, mający prawo do składania przysięgi’ ← *přěsěga* ‘przysięga’, cechy implikowane przez ich znaczenia: †*přěgrōstni* ‘poręczny, najbardziej używany’ ← †*přěgrōsc* ‘przegub u nasady dłoni’, albo są nacechowane stylistycznie: †*rzěsti* – o brodzie: ‘nieogolony’ ← †*rež* ‘żyto’ (wyłącznie już tylko – pisze Sychta – w drobnej twórczości ludowej). Derywaty asocjacyjne stanowią pas przejściowy między słownictwem motywowanym a niemotywowanym.

W niniejszej pracy przewiduje się opis wszystkich formacji, jeżeli tylko spełniają one warunek przejrzystości formalnej i semantycznej (ze wspomnianymi zastrzeżeniami). Ważne było w związku z tym poświadczenie podstaw słowotwórczych. Gwarancję, że stosunek motywacji rzeczywiście istnieje, dawałoby tylko ich odnotowanie w tym samym źródle, skąd pochodzi derywat. Ale nie zawsze było to możliwe (żaden słownik nie dysponuje pełną bazą słów), więc w uzasadnionych wypadkach sięgałam, zawsze to sygnalizując, po wcześniejsze leksykony dialektalne: *Pomoransches Wörterbuch* F. Lorentza (kontynuowany przez F. Hinzego) oraz *Słownik języka pomorskiego czyli kaszubskiego* S. Ramuła (cz. I i II), szukałam także potwierdzenia form w pamięci samych Kaszubów (co może jest najlepszym sprawdzianem świadomości mówiących – por. Sierociuk 2001: 153). Mimo starań o pozyskanie jak największej bazy materiałowej, z części niewątpliwych historycznie struktur musiałam zrezygnować.

O innych zjawiskach wynikających z synchronicznego rozumienia derywacji, które komplikują analizę słowotwórczą, takich jak kwestia ustalenia kierunku motywacji, wielomotywacyjność, piszę w partiach poświęconych analizie tych klas formacji, gdzie podobne problemy występują.

Analiza słowotwórcza obejmująca opis stosowanych technik i środków wymaga przyjęcia określonej koncepcji interpretacji zjawisk i ich hierarchizacji²³. Wydawać by się mogło – pisze Hanna Jadacka (2001: 26) – że ogromny postęp, jaki się dokonał w badaniach słowotwórczych ostatniego trzydziestolecia, doprowadził do wspólnych poglądów w sprawie precyzyjnego wyznaczania granic poszczególnych technik, czemu towarzyszyłaby konsekwentna terminologia. Tymczasem jest to wciąż jedna z bardziej kontrowersyjnych kwestii. Nie wdając się w szczegółowe rozważania i dyskusje (o tym m.in. w Kreja 1983, 1999b; Waszakowa 1991, 2007; Nagórko 1993; Jadacka 2001: 26–32), dla potrzeb pracy zakładam porządek inspirowany tezami Krystyny Waszakowej (2007), lecz z pewną modyfikacją. Widzę bowiem potrzebę wyraźniejszego oddzielenia derywacji i kompozycji jako dwóch nadrzędnych mechanizmów tworzenia słów oraz dalszego doprecyzowania zakresu derywacji ujemnej i wymiennej w stosunku do derywacji dodatniej sufiksальной. Skłaniałabym się także do wyodrębnienia derywacji alternacyjnej w formacjach typu *brzuś* ← *brzuch*.

Wyróżniam zatem derywaty proste (włączając w to derywaty od wyrażen przyimkowych) fundowane na jednej podstawie słowotwórczej (choćby analitycznej w planie wyrażenia treści, typu *byle jaki*) oraz derywaty złożone, będące efektem wykorzystania kilku podstaw. Jedne i drugie powstawałyby w sposób morfologiczny albo niemorfologiczny. Dla derywatów prostych sposób morfologiczny polegałby na (1) dodaniu sufiksu, (2) dodaniu prefiksu, (3) dodaniu postfiksu, (4) wymianie afiksu, np. *przyłów* ‘dodatkowy, nieplanowany połów’ ← *połów*, (5) ucięciu elementu niefleksyjnego, (6) zmianie paradygmatu, (7) możliwe byłoby też łączenie technik, np. techniki prefiksальной z sufiksальной, jak w przymiotniku *zakompleksiony* ‘mający kompleksy’ ← *kompleks*²⁴. Sposób niemorfologiczny polegałby na odpowiedniej alternacji jakościowej: *brzuś* ← *brzuch*. Derywaty złożone tworzone byłyby w wyniku działania morfologicznych sposobów (1) interfiksacji i sufiksacji, (2) interfiksacji i defiksacji (3), interfiksacji i derywacji paradygmatycznej (i innych). Powstawałyby struktury zwane tradycyjnie złożeniami. Sposób niemorfologiczny polegałby na łączeniu podstaw w drodze derywacji syntaktycznej. Powstawałyby tak zrosty. W przedstawionej klasyfikacji nie ma – jak widać – miejsca dla derywacji prozodycznej, której istnienie podważa brak autonomiczności cechy, tj. przesunięcia akcentowego.

Komentarza wymaga sposób traktowania ucięć. Derywacją ujemną będę określać sytuacje, gdy odrzuceniu elementu niefleksyjnego nie towarzyszy dodanie innego formantu, np. *dyr* ← *dyrektor* (rzecz nie dotyczy analizowanych formacji). W pozostałych wypadkach ucięcie interpretuję jako dezintegrację podstawy, będącą

²³ Zagadnieniu temu nie poświęcają uwagi istniejące dotąd opracowania kaszubskiego słowotwórstwa. Być może dlatego, że jest to problem natury ogólnej, wymagający rozważenia całości możliwych zjawisk, a badania koncentrowały się na wybranych faktach z zakresu derywacji sufiksальной. Nie sposób jednak tematu pominąć, gdyż klasyfikacja faktów empirycznych zależy – jak wiadomo – od przyjętej teorii.

²⁴ Niekoniecznie w tej kolejności. Nie zajmuję się w tej chwili rangą technik w systemie derywacyjnym języka.

jedną z fakultatywnych cech derywacji dodatkowo, np. kasz. *furmański*: *Kupą sobe vóz i dva mocne końe furmańské...* ‘konie do furmaństwa’ ← *furmaństwo*²⁵.

W kwestii charakterystyki podstaw słowotwórczych, co wiąże się z zagadnieniem dystrybucji formantów, wątpliwości nasuwa się mniej. Istotnymi kryteriami doboru podstaw dla przymiotników odrzeczownikowych są: semantyka motywująca rzeczownika (zwłaszcza przynależność do zbioru nazw własnych lub pospolitych, konkretność lub abstrakcyjność znaczenia, takie ogólne kategorie, jak: żywotność, osobowość, rzeczowność, materialność), jego rodzaj gramatyczny, budowa morfologiczna (wyraz rdzenny czy derywowany sufiksalnie), pochodzenie (słowo rodzime czy obce). Fonetyczny charakter tematu podstawy wpływa na wybór danego wariantu sufiksu, np. w formach na *-isti* (*-ěsti*), *-ovi* (*-evi*). W hierarchii czynników kierujących dystrybucją formantów nadrzędne jest kryterium semantyczne.

Przymiotniki jako jednostki składniowo niesamodzielne i zależne treściowo od kontekstu domagają się specjalnego opisu ich funkcji znaczeniowej. Dotyczy to zwłaszcza przymiotników odrzeczownikowych, będących zazwyczaj wykładnikami cech relacyjnych, rzadziej jakościowych. Wraz z określanymi rzeczownikami przymiotniki te informują o relacji między dwoma przedmiotami, z których jeden nazywany jest przez rzeczownik motywujący, a drugi przez rzeczownik określaną²⁶.

Znaczenie słowotwórcze²⁷ (strukturalne) przymiotników odrzeczownikowych jest przeważnie bardzo ogólne, daje się ująć jako ‘dotyczący czegoś’, ‘związany z czymś’. Dzieje się tak, ponieważ wiele formacji ma charakter potencjalny, powstają one w wyniku przekształceń składniowych form przypadkowych rzeczownika lub wyrażen przyimkowych, np. *ojcova sěkńa* = *sěkńa ojca*, *barankovǎ čǎpka* = *čǎpka z baranka*, a konstytuujące je formanty pełnią funkcję strukturalną i syntaktyczną (są więc znakiem transpozycji, a nie mutacji)²⁸. Ogólne znaczenie formacji doprecyzowuje się dopiero w użyciu, w połączeniu z danym rzeczownikiem. Dokonując – zgodnie z procedurą badawczą – parafrazy przymiotnika wraz z określanym rzeczownikiem, dokonujemy w konsekwencji opisu znaczenia kontekstowego.

²⁵ Teoretycznie możliwe byłoby widzenie tu techniki łączonej: ujemno-sufiksальной (odejmując i dodając) albo derywacji wymiennej (sufiks za sufiks), ale... wymianie ulegałyby dwa bardzo różne elementy: rzeczownikowy formant o funkcji mutacyjnej oraz przymiotnikowy formant transpozycyjny. Sądzę, że mówienie o dodaniu formantu najlepiej oddaje istotę dokonanej operacji słowotwórczej, a ucięcie akurat tego elementu (*-stvo*) da się wytłumaczyć działaniem czynników morfotaktycznych.

²⁶ Formalnym sprawdzianem przynależności przymiotnika do określonej kategorii semantycznej może być próba stopniowania: przymiotniki relacyjne, w odróżnieniu od jakościowych, nie podlegają stopniowaniu (Gawełko 1976: 20).

²⁷ Na znaczenie słowotwórcze (strukturalne) wyrazu – przypomnijmy – składa się znaczenie komunikowane przez temat słowotwórczy i formant w ich wzajemnej relacji (Grzegorzczukowa, Puzynina 1998: 383).

²⁸ Przy czym w historii języka obserwować można różne tendencje w wyborze nominacji (zob. np. Kucala 2000).

Na gruncie języka polskiego wypracowano kilka propozycji klasyfikacji funkcji semantycznych interesujących nas derywatów (Kurkowska 1954; Heinz 1956; Sieczkowski 1957; Gawelko 1976; Nagórko 1987; Kallas 1998)²⁹. Dla potrzeb pracy przyjmuję najnowszą kategoryzację Krystyny Kallas (1998: 485–494), zamieszczoną w tzw. gramatyce akademickiej (GWJP). Połączenia przymiotnika z rzeczownikiem interpretuje się tu jako przekształcenia wyjściowej struktury predykatowo-argumentowej, co w rezultacie prowadzi do wyróżnienia 18 ról semantycznych pełnionych przez podstawę przymiotnika względem rzeczownika określanego.

Przymiotnik odrzeczownikowy może być użyty: (1) subiektywnie (SUB) – podstawa nazywa subiekt, a rzeczownik określanej czynność (*skovronči spév = skovronk spěvā*) lub argument przy niewyrażonym predykatie (*pajičē nitki = pajk [utkāl] nitki*), (2) w roli obiektu (OB) – podstawa nazywa obiekt, a wyraz określanej czynność (*děšně zbaveñē = [xtos] zbāvā dēšq*) lub argument przy niewyrażonym predykatie (*střódovi pes = pes [střeže] střōdē*), (3) posesywnie (POSS) – podstawa przymiotnika nazywa posiadacza, a rzeczownik określanej obiekt – przy niewyrażonym predykatie ‘należeć’ (*šaltěškē ksožki* ‘książki należące do sołtysa’), (4) instrumentalnie (INSTR) – podstawa nazywa narzędzie, a określanej rzeczownik czynność (*sónkovā jazda* ‘jazda na sankach’) lub argument przy niewyrażonym predykatie (*krokovī mēter* ‘metr mierzony krokiem’), (5) materiałowo (MAT) – podstawa nazywa materiał, a rzeczownik określanej wytwór przy niewyrażonym predykatie (*glěňanā miska* ‘miska ulepiona z gliny’), (6) jako nazwa wytworu (RES) – podstawa nazywa przedmiot, który jest lub ma być wykonany z materiału nazwanego przez określanej rzeczownik (*motlni xrōst* ‘chrust nadający się na miotły’), (7) genetycznie (GEN) – podstawa ujmuje przedmiot nazwany przez rzeczownik określanej jako pochodzący od innego przedmiotu (*kónski gnōj* ‘gnój od konia’), (8) syngulatywnie (SING) – podstawa przymiotnika wskazuje na element zbioru nazywanego przez rzeczownik określanej (*šaxlarski nārōd* ‘naród złożony z handlarzy’), (9) jako nazwa całości (TOT) względem części, na którą wskazuje rzeczownik określanej (*mliňskē kolo* ‘koło będące częścią młynna’), (10) jako nazwa części (PART) w stosunku do całości wskazanej przez określanej rzeczownik (*kurevnā rozěna* ‘rodzina złożona z *kurvōv*’), (11) jako nazwa przedmiotu charakterystycznego (CHAR-KONKR) dla desygnatu rzeczownika określanego (*sñěžnā zěma* ‘zima obfitująca w śnieg’), (12) jako nazwa charakterystycznej cechy (CHAR-ABSTR) desygnatu rzeczownika określanego (*ximernā baba* ‘baba, która ma chimery’), (13) symilatywnie (SIMIL) – podstawa przymiotnika nazywa podstawę porównania, a określanej rzeczownik porównywany obiekt (*šaxni zevus* ‘dziewucha jak *šax*, tj. tyczka’), czynność (*čaplovati xōd* ‘chód jak u czapli’) lub cechę (*parusni rozēm* ‘rozum jak u *parusa*, tj. dziecka’), (14) zakresowo (ZAKRES) – podstawa przymiotnika wyznacza zakres rzeczownika określanego w ten sposób, że jedno zawiera się w drugim, wchodząc w stosunek hiponimii (*ořešně dřevo* ‘drzewo będące orzechem’, por. ‘jeśli coś jest orzechem, to jest drzewem’) albo zakresy obu członów relacji krzyżują się (*židčē zecē* ‘dzieci,

²⁹ Propozycje te omawia M. Urban (2006: 11–19).

które są Żydkami’, por. ‘jeśli ktoś jest Żydkiem, to nie znaczy, że jest dzieckiem’ i odwrotnie), (15) limitująco (LIMIT) – podstawa przymiotnika nazywa dziedzinę ludzkiej działalności, do której odnoszą się czynność bądź przedmiot wskazywane wyrazem określającym (*košta sǫdově* ‘koszty ponoszone w sądzie’), (16) lokatywnie (LOC) – podstawa przymiotnika nazywa miejsce, a rzeczownik określany czynność, która się tam odbywa (*polově robotě* ‘prace w polu’) lub przedmiot lokalizowany (*morské valě* ‘fale tworzące się na morzu’), (17) temporalnie (TEMP) – podstawa przymiotnika jest nazwą odcinka czasu, a określany rzeczownik nazywa lokalizowaną w czasie czynność (*jakubski târg* ‘targ odbywający się w dniu św. Jakuba’) albo obiekt przy niewyrażonym predykanie (*knâpičě lata* ‘lata, kiedy się było chłopcem’), (18) czynnościowo, procesualnie lub stanowo (CZYN) – podstawa jest przymiotnikiem motywowanym przez rzeczownikową nazwę czynności, a rzeczownik określany nazywa argument danej czynności (*ugodlěvi sǫsād* ‘sąsiad dążący do ugody’) albo inną czynność, proces lub stan (*xřcelně obrǫdki* ‘obrządki spełniane podczas chrztu’).

Klasyfikacja oparta na rolach semantycznych doczekała się krytyki z tego powodu, że w niewielkim stopniu oddaje specyfikę słowotwórczą przymiotników, że nie eksponuje się w niej relacji ważnych dla słowotwórstwa (Kleszczowa 2003: 14). Trudno nie przyznać racji tej argumentacji. Podziały relewantne w płaszczyźnie słowotwórczej powinny odpowiadać dystrybucji środków (ale jak to osiągnąć, wychodząc jedynie od treści? – por. Gawelko 1976: 11). Sprawę komplikuje nieco fakt, że formanty obsługujące przymiotniki odrzeczownikowe cechuje na ogół brak specjalizacji znaczeniowej (dotyczy to m.in. wszystkich głównych sufiksów i formantu paradygmatycznego). Chcąc utrzymać się w ryzach takiego „bardziej słowotwórczego” opisu, musielibyśmy uznać istnienie dużej kategorii formacji relacyjnych, tworzonych za pomocą jednej reguły derywacyjnej i kilku reguł afiksacji (por. Szymanek 1985: 141–165). Ogląd taki zakłóciłby jednak formułowanie wniosków porównawczych na temat derywacji kaszubskiej i polskiej, co stanowi jedno z założeń niniejszej pracy (porównanie wymaga opisów według tej samej metody i w tych samych terminach)³⁰.

Dialektologia tradycyjnie wykazuje ścisły związek z badaniami natury historycznojęzykowej (Sierociuk 2001: 153). Deklarując się po stronie ujęcia synchronicznego, trzeba mieć na względzie stałe respektowanie granicy między słowotwórstwem jako procesem żywym, ciągle odnawialnym, opartym na poczuciu dwuczłonowości wyrazu-derywatu, a morfologią jako dziedziną zorientowaną na badanie budowy morfemowej wyrazów, tj. wyodrębnianie i identyfikację po-

³⁰ Ciekawą, ale z gruntu inną, propozycję ma R. Grzegorzczkova (Grzegorzczkova, Szymanek 1993). Badaczka opisuje słowotwórstwo w ramach kategorii pojęciowych, odzwierciedlających poznawczą interpretację świata. Wymienia 13 istotnych kategorii, słowotwórczo w polszczyźnie ukształtowanych: (1) całość – część, zbiór, element, (2) ilość, wymiar, intensywność, (3) emocje i oceny, (4) przynależność, pochodzenie, (5) materiałowość, (6) pleć i pokrewieństwo, (7) osobowość, (8) porównywanie, podobieństwo, (9) przeciwstawienie, przeciwieństwo, negacja, (10) powodowanie, rezultatywność, (11) czas: początek, koniec, (12) przestrzeń, ruch, kierunek, (13) możliwość, faktyczność, powinność.

szczególnych części zarówno w formach o odczuwanej podzielności, jak tych już skostniałych, nieprzejrzystych (Sierociuk 2001: 159).

1.4. EKSCERPCJA ŹRÓDEŁ I SPOSÓB OPRACOWANIA MATERIAŁU

W pracy zakłada się przedstawienie słowotwórstwa kaszubskich przymiotników według stanu możliwie aktualnego. Oznacza to uwzględnienie ostatnich dokumentacji materiałowych, jakimi są *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* ks. Bernarda Sychty (1967–1976) oraz ukazujący się prawie równolegle *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* (1964–1978). Źródłem podstawowym jest *Słownik* jako opracowanie nie w pełni jeszcze w danym zakresie wykorzystane.

Słowniki pozwalają w łatwy sposób uchwycić całość możliwości, jakimi dysponuje język. Warunkiem ich przydatności jest jednak dostateczne uwzględnienie w nich badanego obszaru zjawisk (Sierociuk 2003: 249). Siedmiotomowy *Słownik gwar kaszubskich* jest pod tym względem opracowaniem niezwykle użytecznym. Oparty na samodzielnych badaniach terenowych autora, zapoczątkowanych jeszcze w latach międzywojennych, ale w zasadniczej części prowadzonych od lat 50. ubiegłego stulecia aż do momentu ukazania się dzieła (zob. Sych I: XVI), zbiera prawie 61 tys. jednostek leksykalnych³¹ pozyskanych w 526 punktach Kaszub w miarę równomiernie rozłożonych w terenie (Koszalka 1979: 68, 86 i mapa). Badany obszar nie uwzględnia enklawy słowińskiej z okolic jezior Łebsko i Gardno, którą w okresie przedwojennym łączył jeszcze z centrum łańcuch „wysepek” porozrzucanych w panującym wokół żywiole niemieckim, a która wkrótce po drugiej wojnie światowej przestała istnieć m.in. na skutek decyzji władz o wysiedleniu ostatnich mieszkających tam rodzin kaszubskich (Rzetelska-Feleszko 2001: 57–58)³².

Niewątpliwym atutem słownika jest to, że przeprowadzona została staranna selekcja słownictwa. Badacz przedstawił tylko te wyrazy, które sam słyszał z ust rozmówców (informerów), odrzucając wszystko to, co nie mieści się w trzonie leksykalnym kaszubszczyzny dialektalnej (por. rec. H. Górnowicza – 1967: 443–445). Pomagało mu w tym doświadczenie językowe autochtona: pochodził z Puzdrowa. „Posługując się sam kaszubszczyzną w rozmowie z moimi informatorami – wspomina Sychta (Sych I: XIII) – zmuszałem ich niejako do tego, że

³¹ Według obliczeń B. Roślawskiego (1991: 6).

³² Dialekt Słowińców zbadany i opisany został z wyzyskaniem materiałów A. Hilferdinga (1862) przez F. Lorentza (*Slovinzische Grammatik*, Petersburg 1903, LSW) oraz M. Rudnickiego (1913). Późniejsze badania prowadził m.in. Z. Sobierajski, redaktor *Słownika gwarowego tzw. Słowińców kaszubskich* (t. I A–C, Warszawa 1997), zbierającego słownictwo pochodzące ze wszystkich wcześniejszych źródeł; zob. Sobierajski 1960, 1997.

odpowiadali mi najczystsą gwarą. Biada zaś temu, który by odważył się w mojej obecności *polasëc* albo, jak inaczej mówią, *gadac z vësoka*". Troska o wydobycie leksyki typowo kaszubskiej sprawiła, że otrzymany materiał jest – w całym swym zamierzonym różnicowaniu stylistycznym wyrażającym się w ujmowaniu obok wyrazów nienacechowanych i wspólnych wszystkim mówiącym także słownictwa zakochanych i dzieci (i starszych do dzieci), zawołań na zwierzęta, onomatopei, terminologii z różnych sfer życia, w tym także tych objętych tabu (np. sprawy intymne, magia), elementów nazewnictwa – naznaczony dyferencyjnością. W opracowaniu zabrakło miejsca dla wielu oczywistych polonizmów i germanizmów, które jednak znane były mówiącym (w myśl założeń do *Słownika* wciągnięte zostały tylko pożyczki lepiej zadomowione i zasymilowane, jak: *brutka, knãp*). Pewną korektę, jeżeli chodzi o wyrazy pochodzenia niemieckiego, przynosi dopiero tom VII: *Suplement* (Treder 1979: 227–228).

Sychta miał świadomość krytycznej oceny prac swoich poprzedników w trwającym od lat dziele zbierania leksyki kaszubskiej i starał się nie powtórzyć ich błędów. Dążył więc do przedstawienia materiału autentycznego. Unikał włączania w zasób słownictwa gwarowego przygodnie posłyszanych wyrazów polskich, literackich, tzn. od autorów piszących po kaszubsku, także doraźnie utworzonych germanizmów, co było jednym z podstawowych zarzutów stawianych wcześniejszym leksykografom, m.in. Lorentzowi i Ramułtowi (zob. np. Breza 1974a: 77–78; Treder 1995: 15–16; Popowska-Taborska 2001b: 248, 250). „W *Słowniku* nie znajduje się ani jeden wyraz, którego bym na własne uszy nie słyszał, który by nie był poświadczony w potocznym języku. Nie utworzyłem ani jednej formy przez mechaniczne analogie słowotwórcze, ani nie wywołałem takich form u swych informatorów drogą podpowiadania czy tłumaczenia z niemieckiego” – deklaruje (Sych I: XVII). Sam jednak był kaszubskim pisarzem i czytelnikiem utworów kaszubskich, w gronie jego informatorów także były osoby stykające się z literacką kaszubszczyzną, co musiało mieć wpływ na realizację podjętego zobowiązania, tym bardziej że rozstrzygnięcie, co należy do odmiany dialektalnej, a co nie należy, bywa w wielu wypadkach trudne wobec stałego przepływu leksyki.

Wbrew powszechnemu nastawieniu kartotek gwarowych na zapis samych jednostek w ich dokładnych postaciach fonetycznych (Sierociuk 2003: 249), słownik Sychty cechuje zwracanie uwagi na aspekt słowotwórczy. Niektóre charakterystyczne afiksy, np. *na-*, *ob-*, same stały się przedmiotem opisu. Ponadto hasła prezentowane są w układzie gniazdowym według pokrewieństwa etymologicznego wyrazów. Uderza wręcz zdumiewająca regularność i symetria zapisanych derywatów i ich podstaw. Każda jednostka leksykalna otrzymuje dokładną definicję znaczenia – bywa, że poprzez wskazanie wprost na kategorię słowotwórczą, np. *popëlcovi* – adj. od *Popëlc*, *ańòłcin* – adj. poss. od *ańòłk*, *młodëxni* – dem. od *młòdi*. Niektóre objaśnienia można traktować jako gotowe parafrazy, np. *drżëñasti*, *drżëñisti* ‘obfitujący w *drżëñ*’ (‘rdzeń drzewa’), *knagovata* – o dziewczynie: ‘podobna do starej *knagi*, krowy’, *buñcni* ‘należący do *bunki*, karowy’ (por. *bunka* ‘karo, jeden z czterech kolorów w kartach do gry’), *véžati* ‘mający wysoką wieżę lub kilka *véž*’ itp. Niekiedy (gdy wyraz notowany jest poza gniazdem, w suplementcie) odpowiedź o formach pokrewnych formułuje się w postaci odsyłacza,

np. *přepustni* ‘niegodziwy, niktzemny’, por. *přepusta* i pochodne, t. IV, *rozvěrgóni* ‘ułamny, kaleki’, por. *rozvěrgac są* pod hasłem *věrgac są*. W kilku wypadkach pokazane są warianty słowotwórcze wyrazów, najczęściej skupione pod jednym hasłem, np. *držěnosti*, *držěnisty* czy *kalduñasty*, *kalduñati*. Poszczególne znaczenia są ilustrowane przykładami użycia (sporo w tych cytatach oddano prawdy obyczajowej), a podstawienia do kontekstu to często całe zdania, dla przymiotników są to przynajmniej konstrukcje z określonymi rzeczownikami, co pozwala doprecyzować znaczenia kontekstowe formacji, tj. spełniane role semantyczne.

Słownik spełnia również wymogi stawiane przez geografę wyrazową poprzez informowanie o terenowej lokalizacji przykładów tam, gdzie forma ma zasięg ograniczony (ustalenia te ważne są przy poszukiwaniu wyrazów motywujących, które powinny pochodzić z tego samego punktu badawczego co derywat – por. Sierociuk 2003: 252)³³. Zapisy te należy – rzecz jasna – traktować ostrożnie. Podawana lokalizacja nie wyklucza znajomości formy gdzie indziej, a liczne wyrazy bez określonej przynależności terytorialnej – w ocenie J. Tredera, rodowitego Kaszuby – nie były i nie są ogólnokaszubskie. Zawarte w *Słowniku* poświadczenia obecności form na danym terenie stanowią jednak wartościową informację, która pozwala precyzyjniej wykreślić zasięgi geograficzne słów. Z ustaleń ks. Sychty korzyścili pomocniczo autorzy AJK.

Zwraca się również w *Słowniku* uwagę na chronologię faktów, wyodrębniając dwie warstwy słownictwa: żywą i odchodzącą, zachowaną w mowie starszych (†) i najstarszych (††) mieszkańców. Wskazuje się także neologizmy i neosemantyzmy.

Można – w podsumowaniu – powiedzieć, że mimo drobnych zastrzeżeń (żaden słownik nie jest i nie może być pełny, z faktu tego autor doskonale zdawał sobie sprawę) ocena bazy materiałowej wypada pozytywnie. *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* ks. B. Sychty w swej przemyślanej koncepcji leksykograficznej dzieła „kompletnego” jak najdokładniej oddaje współczesną kaszubszczyzną dialektalną w jej wewnętrznym zróżnicowaniu i stanowi dobre źródło również do badań słowotwórczych (por. konkluzję E. Rogowskiej 2003a: 147)³⁴.

Pozyskany ze słownika materiał wykorzystuję w całości, tzn. analizą obejmuję wszystkie założone przymiotniki, które są dostępne w źródle w postaci haseł i podhaseł (ujęte są one w *Indeksie a tergo...*, opracowanym przez B. Rocławskiego – 1991). Jest ich wystarczająco dużo i są na tyle reprezentatywne, by zwolnić się z obowiązku uważnego śledzenia kontekstów w celu ewentualnego uzupełnienia zasobów. Zapewne dałoby się w ten sposób odrobinę powiększyć stan posiadania, bo np. w cytacie pod hasłem *stodólni* pojawia się przymiotnik *stogovi*, którego brak na liście haseł, ale pozyskane tą żmudną drogą struktury i tak nie zmieniłyby obrazu całości (poszukiwanie form miałoby większe znaczenie dla

³³ Stosowany przez Sychtę podział (na tle wcześniejszych ujęć) omawia J. Treder (2001b). Sychta, podobnie jak autorzy AJK (zob. Handke 1978), wyzyskał w określaniu lokalizacji wyrazów zarówno układ równoleżnikowy, jak i południkowy.

³⁴ Wysoką ocenę *Słownika gwar kaszubskich* potwierdzają liczne recenzje (zob. Walkusz 1997: 224–230) oraz praktyka badawcza.

badan leksykalnych). Korzystam jednak dodatkowo z danych AJK oraz z gotowego aneksu E. Brezy (1978: 80–86), który wykorzystał własną znajomość gwary wyniesioną z domu (Kościerskie) i badania z kilku innych wsi. Formacje przedstawiam w pracy w komplecie (bez wyboru), żeby – z jednej strony – uwiarygodnić swe działania, z drugiej zaś – umożliwić czytelnikowi wyciągnięcie własnych wniosków interpretacyjnych oraz dyskusję w punktach spornych.

Ponieważ kaszubszczyznę cechuje duże zróżnicowanie formalne wyrazów, przejawiające się m.in. w istnieniu wariantów fonetycznych typu *jiglěhani*, *je-glěhani* ‘jałowcowy’ (Breza, Treder 1981: 91), należało zdecydować, jak prezentować i liczyć podobne formy. W słowniku Sychty są one zwykle sygnalizowane jako odmiany i ujmowane w ramach jednego hasła, ale niekonsekwentnie. Kierując się praktyką wypracowaną w *Indeksie a tergo...* (Rocławski 1991), każdą słowoformę traktuję na prawach odrębnej jednostki (jako rzeczy charakteryzowanej przez jedność formy i znaczenia). Rozstrzygnięcie to uprawnione jest również tym, że odpowiednie zróżnicowanie fonetyczne wyrazów obserwować można już na etapie podstawy słowotwórczej. Mamy więc w istocie szereg faktów derywacyjnych: *žńiji* ← *žńija* (Kartuskie), *žńiji* ← *žńija* (Jastarnia, sporad. śr. Gochy), *žmńiji* ← *žmńija* (Zabory), *zńiji* ← *zńija* (Puckie, Wejherowskie), zlokalizowanych na poszczególnych terenach.

Słowniki gwarowe i dialektalne z założenia gromadzą materiał pochodzący z ograniczonego przedziału czasowego, preferują bowiem synchroniczne widzenie problemów językowych (Sierociuk 2003: 250). Dlatego trudno w badaniach prowadzonych ze stanowiska opisowego łączyć różne źródła: współczesne i historyczne. Z tego m.in. powodu (rozmijania się płaszczyzn czasowych) nie można było na równi z danymi zebranymi przez ks. Sychtę uważać materiałów pozyskanych uprzednio przez innych zbieraczy słownictwa, zwłaszcza bogatej spuścizny Lorentza, który udokumentował stan dialektów kaszubskich na przełomie XIX i XX wieku (*Pomoranisches Wörterbuch*, I: A–P, Berlin 1958³⁵, *Gramatyka pomorska*, Poznań 1927–1929), i zbiorów jeszcze wcześniej działającego Ramuła (*Słownik języka pomorskiego czyli kaszubskiego*, Kraków 1893, 1993)³⁶. Materiałom tym przyznaję status obudowy pracy. Posłużą do wyeksponowania faktów zaobserwowanych „tu i teraz”.

Opisu formacji przymiotnikowych dokonuję, dążąc do uwzględnienia wszystkich składników modelu słowotwórczego, który jest strukturą trójwymiarową: wyraz motywujący (podstawa) – formant – derywat. Punktem wyjścia będzie formant jako element, który można wydzielić w sposób najbardziej obiektywny i który stoi w samym centrum struktury, decydując w istocie o jej istnieniu. Przy-

³⁵ Dzieło wydano pośmiertnie z materiałów sprzed 1937 roku, przygotowanych i częściowo opracowanych przez samego badacza. Materiały terenowe uzupełniają dane ze starszych słowników i z utworów pisarzy kaszubskich (Majowa 1986: 38).

³⁶ Materiał był zbierany w latach 80. i 90. XIX wieku (Horodyska 1995: 70–71). Co do jego źródeł panują rozbieżne opinie (por. Horodyska 1995: 70–71; Treder 1995: 15–17). Zachowane dokumenty dowodzą jednak, że część słownictwa wypisana została z książek oraz z dawniejszych zbiorów leksyki kaszubskiej, część gromadzona była i weryfikowana poprzez korespondencję, a nie bezpośrednio na miejscu (Treder 1995).

znanie pierwszeństwa formantowi i budowanie analizy wokół niego (choć nie dla niego) jest rozwiązaniem przyjmowanym w większości prac, które mają na celu spojrzenie na całość stosunków panujących w danym wycinku systemu, chociaż akurat nie w, będącej ważnym punktem odniesienia, syntezie K. Kallas (1998), gdzie konsekwentnie utrzymany jest porządek od treści do formy.

Przedstawiana praca składa się z czterech części. Pierwsza (*Założenia pracy*) pełni funkcję wprowadzenia i zawiera omówienie najważniejszych spraw decydujących o ostatecznym kształcie książki. Druga (*Analiza materiału*) stanowi partię zasadniczą, w której dokonuje się przeglądu derywatów według powołujących je do życia mechanizmów słowotwórczych i formantów. Kolejność rozdziałów w tej części wynika z typu podstawy oraz z rangi rozpatrywanych technik i środków. Najpierw ukazane zostały te zbiory formacji, których aktywność w systemie jest większa (biorąc pod uwagę stan liczebny grup), a więc: derywaty proste przed derywatami od wyrażen przyimkowych, derywaty sufiksalne przed derywatami prefiksально-sufiksálnymi, te z kolei przed derywatami paradygmatycznymi; zachowuję w tym miejscu porządek pochodzący z hierarchizacji technik, afiksację stawiam wyżej niż zmianę paradygmatu. Trzecia część (*Synteza*) przynosi próbę podsumowania i uogólnienia obserwacji szczegółowych. Przeprowadzam ją, uwzględniając założone punkty charakterystyki (zob. 1.2.), czyli wskazuję na wykorzystywane techniki słowotwórcze, ustalam zasób środków obsługujących przymiotniki denominalne i frekwencję poszczególnych klas słowotwórczych, badam charakter bazy derywacyjnej i zasady doboru podstaw, stopień specjalizacji znaczeniowej wykładników mierzony powiązaniem formantu z określonymi rolami semantycznymi, wariantywność formacji (ze szczególnym zwróceniem uwagi na konkurencyjność wzorców), wreszcie geografie faktów słowotwórczych. W części czwartej (*Konfrontacja z polszczyzną literacką*) dążę do uchwycenia swoistych cech kaszubskich przymiotników denominalnych na tle bliskiego genetycznie i – na skutek obiektywnych okoliczności historycznych – stale oddziałującego na kaszubszczyznę systemu polszczyzny literackiej.

Całość zamykają dwa indeksy: indeks analizowanych w pracy derywatów (z rozdzieleniem stanowiącego właściwy przedmiot badań materiału współczesnego i materiału starszego, przytaczanego w celach porównawczych) oraz indeks formantów sufiksálnych.

2. ANALIZA MATERIAŁU

2.1. FORMACJE SUFIKSALNE

2.1.1. Uwagi ogólne

Derywacja sufiksalna stanowi w kaszubszczyźnie technikę najczęściej wykorzystywaną przy tworzeniu nowych wyrazów na bazie wyrazów już istniejących. Dotyczy to także przymiotników motywowanych przez rzeczowniki.

Formanty sufiksalne różnią się budową i funkcją. Na płaszczyźnie morfologicznej wyróżnia się sufiksy proste, konstytuowane przez jeden morfem słowotwórczy, np. *-ni*, *-ski*, *-ati* oraz sufiksy rozszerzone dodatkowymi częstkami, np. *-ečni*, *-arski*, *-ovati*. Częstki te zazwyczaj wyabstrahowane zostają z istniejących już wyrazów zawierających sufiks prosty i przenoszone są do innych derywatów w celu zwiększenia ich wyrazistości strukturalnej poprzez budowanie opozycji formalnej między derywatem a podstawą, zapobieganie ewentualnym alternacjom i asymilacjom w temacie, pełnią więc rolę „bufora” na styku spotykających się w derywacji elementów. Liczbę, charakter oraz reguły przyłączania tych części określa morfonologia³⁷. W derywacji odrzeczownikowej raczej nie zdarza się, by intermorfy (termin K. Kowalik – 1977: 75) pełniły funkcję semantyczną, trzeba jednak zwrócić uwagę na zjawisko usamodzielniania się sufiksów rozszerzonych, które zaczynają nabierać własnego znaczenia i ostatecznie odrywają się od swych prostych poprzedników, różniąc się od nich widocznie pod względem wyrażanych treści, a czasem też aktywności słowotwórczej; tak na przykład wyodrębnił się kaszubski sufiks *-ovati*, który wyszedł z częściowo wyspecjalizowanych formacji na *-ati* i ustabilizował się w wyrażaniu relacji podobieństwa.

Wiele formacji przymiotnikowych ma – jak już była mowa – charakter potencjalny. Derywaty powstają w wyniku przekształceń składniowych odpowiednich form przypadkowych rzeczownika (syntetycznych czy analitycznych, z przyimkiem), przy czym oba elementy uważa się za ekwiwalenty składniowe i semantyczne, por. np. *balovã sěkña* (*Móm jic na bal, a ja ješ sěkñe ni móm balovë*) – *sěkña na*

³⁷ Wybranim zagadnieniom morfonologii kaszubskiej poświęcona jest monografia M. Cybulskiego (2008). Dla języka polskiego istnieją wyczerpujące opisy K. Kowalik (1977, 1997). Wskazana literatura wprowadza również aparat pojęciowy (definicje alternacji morfonologicznej, szeregu alternacyjnego), przedstawia typologię alternacji ze zględu na kryterium czynnika determinującego wymianę, zakres występowania alternacji i jej regularność (Kowalik 1997: 12–17).

bal. Derywaty pełnią więc funkcję transpozycyjną w stosunku do swoich korelatów. Są też przymiotniki, które interpretuje się jako nieekwiwalentne na płaszczyźnie semantycznej. Mają one pewne nadwyżki znaczeniowe, które ujawniają się w parafrazie w postaci dodatkowych składników, np. *celovati: Co za celovatě zěvčq!* 'dziewczę przypominające cielę' (mowa o podobieństwie psychicznym), *mročěsti: Vešlě do mročěstě jizbě* 'izby pełnej mroku'. Te wyrazy kwalifikuje się jako mutacyjne. Granica między typem transpozycyjnym a mutacyjnym nie jest ostra. Ulegać też może zatarciu w konkretnym użyciu, por. *vatrovati: Porěnk běl vatrovati...* 'z wiatrem' (transpozycja) i *Ta běle kogo zlapī, bo je vatrovatā* 'niższym wiatr' (mutacja); por. *mec vater v glōve* 'być lekkomyślnym' (Sych VI, 121).

Powyższej opozycji odpowiada w pewnym stopniu przeciwstawienie relacyjności i jakości (Heinz 1956, 1957: 70 i nast.). Relacyjność przejawia się w istnieniu związku przymiotnika, jednostki składniowo niesamodzielnej, zarówno z podstawą (związek słowotwórczy), jak i z rzeczownikiem określającym (związek składniowy), co pozwala ujmować znaczenie słowa jako stosunek zachodzący między dwoma rzeczownikami: tym przejętym z wyrazu motywującego i tkwiącym w temacie przymiotnika oraz tym określającym, np. w wyrażeniu *kobělě mlěko* chodzi o jakiegoś rodzaju stosunek zachodzący między kobyłą a mlekiem. Jakość z kolei najlepiej wyrażają przymiotniki prymarne (niemotywowane), które nie nawiązując do żadnych innych wyrazów, wolne są od skojarzeń wynikających z budowy. W strukturze semantycznej przymiotnika odrzeczownikowego odnajdziemy oba aspekty, chociaż jest on zazwyczaj wykładnikiem cech relacyjnych, rzadziej jakościowych³⁸.

Będąc znakami relacji, przymiotniki domagają się rozpatrywania z uwzględnieniem kontekstu, w którym konkretyzuje się ich treść. Ten sam przymiotnik może wyrażać różne relacje semantyczne w różnych kontekstach, chociaż zjawisko to nie jest tak częste, jak się wydaje, por. np. *jizbā karčěmnā* 'pomieszczenie w karczmi' (użycie lokatywne) i *karčěmně zvěki* 'zwyczaj rodem z karczmy' (użycie porównawcze), *mušnā klapka* 'packa do bicia much' (użycie obiektowe) i *mušně mēsōce* 'lipiec i sierpień, czyli miesiące, kiedy są muchy' (użycie temporalne). Aktualizowane sensory pozostają – w zależności od stopnia specjalizacji znaczeniowej sufiksu – albo podporządkowane jego funkcjom, albo wynikają z treści obu ustosunkowujących się względem siebie rzeczowników.

Sufiksy przymiotników charakteryzują się różnym stopniem specjalizacji. Obok formantów o funkcji strukturalnej i gramatycznej, jak kasz. *-ovi, -ni*, a także – z pewnymi zastrzeżeniami – *-sķi*, istnieją formanty częściowo wyspecjalizowane oraz całkiem jednoznacznie związane z daną funkcją, np. posesyjne (w szerokim sensie) *-ōv, -in*.

³⁸ M. Gawelko (1976: 18) ujmuje rzecz następująco: „przymiotnik oscyluje w swych różnych znaczeniach między funkcją stosunku i funkcją jakości”. Autor opisuje następnie powtarzający się w historii języka proces przechodzenia formacji na pozycję jakościową i odświeżania funkcji czystej relacji do podstawy poprzez tworzenie nowych derywatów, z innym wykładnikiem formalnym (np. pol. *serdeczny i sercowy*). Różnica zaawansowania procesu w poszczególnych wyrazach sprawia, że granica między kategoriami jest płynna (por. Kallas 1998: 482).

Formacji sufiksalnych w niewielkim zakresie dotyczą problemy wielomoty-
wacyjności. W większości wypadków przy danym wyrażeniu narzuca się jedna
parafraza. Wątpliwości pojawiają się w klasie przymiotników na *-arski*, które
mogą być bezpośrednio wywodzone od odpowiednich nazw na *-ār*, np. *płarski*
← *płār*, *školarski* ← *školār*, lecz ze względów znaczeniowych właściwsze wy-
daje się wskazanie na wyraz dalszy formalnie, zob. np. *To je płarski scir...* ‘pies
mający pchły’, *školarské zecě* ‘dzieci uczęszczające do szkoły’. Seryjny charakter
ma dwojaka motywacja u części przymiotników z sufiksem *-ski*, por. *německi*
tovār ‘z Niemiec’ albo ‘od Niemca’, a także u tych wyrazów, których podstawy
mają charakter predykatywny, np. *zgodni* i *zgodlěvi* ‘skłonny do zgody’ ‘skłonny
się zgodzić’. Szczególna sytuacja dotyczy struktur na *-anni*, które z opisowego
punktu widzenia wchodzą w relację zarówno z przymiotnikami na *-ani*, jak i z od-
powiednimi rzeczownikami: *słomanni* ‘słomiany’, czyli ‘ze słomy’.

Wszelkie dalsze szczegółowe kwestie, które mogą wypłynąć w trakcie analizy,
jak niepewność kierunku motywacji, dezintegracja podstawy, nietypowe postaci
tematu, będą rozważane w partiach dotyczących poszczególnych klas słowotwór-
czych.

W przeglądzie formacji zachowuje się porządek według frekwencji sufiksów,
przy czym sufiksy rozszerzone omawiane są bezpośrednio po sufiksach prostych.

2.1.2. Przegląd formacji

2.1.2.1. Z sufiksem *-ovi* (*-evi*)

1. Formacje z sufiksem *-ovi* i jego oboczną postacią *-evi* należą do najliczniej
poświadczonych w badanym materiale: w sumie 389 form (22% ogółu analizo-
wanego materiału). W *Słowniku gwar kaszubskich* odnotowano 382 przymiotniki.
W tej liczbie 22 formy na *-ovi* mają odpowiedniki w formach z sufiksem *-evi*.
Jedyna postać z *-evi* pojawia się 10 razy.

Rozkład sufiksów *-ovi* i *-evi* uwarunkowany jest jakością głoski poprzedzają-
cej: *-evi* zachodzi po spółgłoskach miękkich i pierwotnie miękkich, jak *c*, *ʒ*, *č*, *ʒ*,
š, *ž*, *ř*, *l*, a dodatkowo po *s*, *z*, np. *włosevi* ‘włosowy’, *grizevi* ‘szary’ (por. *gris*), co
stanowi cechę specyficznie kaszubską, charakterystyczną zwłaszcza dla obszarów
północnych (Lorentz obserwował zjawisko w gwarze główczyckiej – LGP:
760)³⁹. Przykłady pokazują, że zakres głosek, które mogą poprzedzać sufiks *-evi*,
jest w kaszubszczyźnie nawet szerszy, chociaż zawsze ogranicza się wtedy do
elementów przedniojęzykowych, por.: *karevi* (Przyjezierze Żarnowieckie), *pãrevi*
(sporad. pn, śr), *młinevi*, oraz funkcjonujące obok form na *-ovi*: *počtevi*, *nórtevi*,
oknevi. Na podobne nietypowe struktury nazewnicze, z rozprzestrzenieniem się
-ev- na przymiotniki twar-dotematowe, zwracają uwagę H. Popowska-Taborska
(AJK IX, cz. II: 167) oraz J. Treder w *Toponimii powiatu wejherowskiego* (1997:

³⁹ Dokładny opis zjawiska oboczności *-ov-* i *-ev-* (po miękkiej) w dawnej polszczyźnie i w dzisiejs-
szych gwarach daje W. Kuraszkiewicz (1951).

289). Lokalnie sprzyjać im mogła – twierdzi Treder – luzińska wymowa krótkiego *o* po spółgłoskach przedniojęzykowych jako *e*, por. np. *Cisewa*. Obecność sufiksów ma swe źródło w historii języka i obecnie nie znajduje specjalnego uzasadnienia (samogłoska tylna może występować po spółgłoskach miękkich). Jej utrzymanie uznać należy za przejaw archaiczności systemu⁴⁰.

2. Grupę derywatów na *-ovi*, które nie wymienia się z *-evi*, reprezentują: *adventovi* ‘adwentowy’⁴¹, *babovi* – od *baba* w znac. 24 (‘ręczny kołowrót do wyciągania niewodu z wody’), *balovi* ‘balowy’, *barabónovi* ‘odludny’ (por. *barabóně, -ov*, plł ‘okolica deskami zabita...’), *barankovi* – od *barank*, *barxanovi* 1. i 2. zob. *barxónovi*, *barxónovi* 1. ‘barchanowy, flanelowy’, 2. fig. o twarzy: ‘pomarszczony’ (por. *barxón* 1. ‘barchan, flanela’, 2. ‘jakakolwiek tkanina gorszego gatunku, niekoniecznie barchanowa’), *bąksovi* – od *bąks* w znac. 2. (‘ostatni snop wzgl. ostatni *keř* ziemniaków’), *bečkov* ‘stanowiący część składową beczki’, *blónovi* 1. ‘pokryty chmurami’, 2. ‘pstrokaty’ (por. *blóna* ‘chmura’), *bodařovi* – od *bodář* (1. ‘oścień rybacki do klucia ryb, szczególnie węgorzy i szczupaków’, 2. ‘rybak posługujący się ościeniem’), *borovi* – od *bór*, *bęčkovi* – od *bęčk* ‘mały owad’, *bronovi* – od *bróna*, *brózdovi* – od *brózda* (1. ‘miedza, granica, ścieżka, szlak’, 2. ‘bruzda’), *brúkovi* – od *bruk* ‘brukiew’, *brádovi* ‘owocowy’ (por. *brād*, *brād* – śr, *brādě* – pn 1. ‘owoc zarówno świeży, jak surowy’, 2. ‘owoc wyłącznie suszony’), *brídovi* – od *bríd* (1. ‘chrust’, 2. ‘kora drzewa’), *brózovi* ‘brzozowy’, *brózkovi* ‘brzozowy’ (por. *brózka* – bot. ‘brzoza, *Betula verrucosa*’), *bučěnovi* – od *bučěna*, *bukovi* – od *buk*, *bulevkovi* – od *bulevka* w znac. 3. (‘dawny szlachcic zagonowy, którego główne pożywienie stanowiły ziemniaki’ – Puzdrowo), *bulovi* – od *bula* w znac. 3. (ryb. ‘drążek w postaci orczyka, do którego przymocowuje się *skřídlo* niewodu’ – pn, śr)⁴², *bulvovi* ‘ziemniaczany’ (śr, pn), *buřovi* – od *buřa*, *burštinovi* ‘bursztynowy’, *butnovi* ‘odnoszący się do butna, zewnętrzny’ (por. *butno* 1. ‘przestrzeń otaczająca dom, podwórze, miejsce pod gołym niebem’)⁴³, *bátkovi* ‘wojenny’ (por. *bátki*, plł 1. ‘zapasy, zmagania’, 2. ‘bitwa’), *†bidłovi* – od *bidlo* w znac. 1. (‘belecza u drewnianej brony z wbitymi w nią zębami’): o dawnej drewnianej bronie: ‘mający kształt beleczi’, *ceňovi* ‘zasłonięty od słońca, północny’ (por. *ceň* ‘cień’), *ceřnovi* ‘cierniowy’, *cězovi* – od *cěza* (‘ręczny włók służący do połowu flądery i okoni’), *cěkrovi* ‘słodki’ (por. *cěker* ‘cukier’), *cěnovi* – od *cěna*

⁴⁰ Wobec znanego faktu, że życie wyrazów bywa dłuższe niż żywotność procesów słowotwórczych, zgodnie z którymi te wyrazy zostały utworzone, trudno z pewnością orzec, czy kaszubszczyzna nie usunęła ostatecznie zbędnej oboczności i czy nie zachowała się ona wyłącznie prawem tradycji w starszych warstwach leksyki. Por. uwagę H. Popowskiej-Taborskiej w komentarzu do map 432–434 (AJK IX, cz. II: 167): „pozycja *-ew-* w formach przymiotnikowych wydaje się stosunkowo najśliskiejsza, choć i w tym wypadku również obserwuje się bardzo liczne wyrównania na korzyść *-ow-*”.

⁴¹ Przytaczam definicje leksykalne za słownikiem. W nawiasie znajdują się uwagi o lokalizacji form oraz konieczne dla zrozumienia tekstu objaśnienia i uzupełnienia. Podstawę wykazują tam, gdzie mogłaby ona być mniej oczywista. Bardzo rzadkie pomyłki w zapisie, których nie obejmują errata, poprawiam. Aktualizuję też pisownię *nie* z imiesłowami.

⁴² Niezależnie od *bulevi*, a w użyciu też zapewne *bulovi* ‘podobny do byka’ (por. *bula* ‘byk’).

⁴³ Dla przymiotnika podana jest tylko forma z *-ovi*. Ale dla wyrazów substancywizowanych notuje się parę oboczną *butnovi* (Kępa Swarzewska, Kępa Pucka) – *butnevi* (Goszczyno).

‘zrobiony z cyny’, *cisovi* – od *cēs* (bot. ‘cis, *Taxus baccata*’), *časovi* 1. ‘chwilowy, przemijający, tymczasowy, sezonowy’, 2. tylko o kobiecie miesiączkującej – pni-zach (por. *čas* 3. ‘miesiączka, menstruacja’), *čiščovi* lub *čiscovi* ‘czyścicowy’ (por. *čišč*, *čisc* ‘czyścić’), *čvârtkovi*, *čvârtkovi* – od *čvârtk*, *čvârtk*, *dakovi* – od *dak* (1. ‘dach’), *dakovkovi* (śr, pn), *daxovkovi* (pd) – od *dakovka*, *daxovka*, *danovi* – od *dana* (1. ‘świerk, *Picea excelsa*’) ‘świerkowy’, *dâkovi* – od *dâka* (1. ‘mgła, rosa’) ‘mglisty’, *dąbovi* 1. ‘dębowy’, fig. ‘twardy, niespożyty, zahartowany’, *deščovi* – od *dešč*, *děfłovi* ‘chodzący w pantoflach z drewnianą podeszwą, zwanych *děfłami*’, *děpcovi* – o wroście: ‘mały’ (por. *děpc* 1. ‘osoba małego wzrostu’, 2. ‘krasnowłoch’), *doďavkovi* ‘dodatkowy, uzupełniający’, *dołovi* ‘nisko położony’, *domovi* – od *dóm*, *drogovi* ‘znajdujący się, mieszkający nad drogą’, *drôzdovi* – od *drôzd* (zool. ‘drozd, *Turdus*’), *drożkovi* – od *drožk* (2. ryb. ‘mały maszt’), *držónovi* – o drzewie: ‘kolczasty’ (por. *drôn* ‘ciernie’ – Ram I, 31), *dřevovi* ‘odnoszący się do drzew’, *dukatovi* – od *dukat*, *žeržovi* – od *žerža* ‘żerdź’ (Nakla), *falovi* – od *fala* (Zabory, w cyt. w wyrażeniu *falovi dešč* ‘krótkotrwały, rzęsy deszcz’), *farfurovi* ‘fajansowy’ (por. *farfura* ‘fajans’) ⁴⁴, *fartuxovi* – od *fartux*, *†folušovovi* – od *foluš* ‘sukno własnego wyrobu’, *gałqzovi* – od *gałqz* ‘mający wiele gałęzi, krzaczasty, rozgałęziony’, *glěstovi* – od *glěsta* (‘śnieg z deszczem’), *glodovi* ‘spowodowany głodem’, *gôdkovi* – od *Gôdka* (‘nazwa terenu bagnistego między Lubocinem a Karlikowem w pow. puckim’ – Kępa Żarnowiecka), *górovi* ‘mieszkający na górze’, *grabovi* – od *grâb* (‘grab, *Carpinus betulus*’), *gradovi* – od *grâd*, *grěčkovi* – od *grěčka* (‘wynagrodzenie wypłacane przez szypra rybakom zrzeszonym w maszoperii’), *grobovi* – od *grôb*, *gromovi* 1. ‘piorunowy’, 2. ‘duży, ogromny, obszerny’ (por. *grôm* obok *grom* 1. ‘grom, huk, piorun’), *gr̥motovi* a. *gr̥motovi* – od *gr̥mot*, *gr̥mot* (‘grzmot’), *gurkovi* – od *gurka* (‘ogórek’), *gvâzdkovi* ‘bożonarodzeniowy, gwiazdkowy’, *xajovi* ‘śnieżny, śnieżysty’ (por. *xaja* ‘śnieżyca, zadymka’), *xěčovovi* ‘domowy, pokojowy’ (por. *xěč* obok *xěča* ‘dom, mieszkanie’), *xlěbovi* – od *xlěb*, 1. ‘chlebowy’, 2. ‘dożywny’ (por. *xlěb* 2. fig. ‘utrzymanie, zarobek, zawód, praca’), *xlěvovi* – od *xlěv*, *xmėlovi* – od *xmėl*, *xojnovi* – od *xojna* (1. ‘drzewo iglaste, sosna, świerk’), *xojovi* ‘sosnowy’ (od *xoja*, genet. *x(v)oja*, por. *xójka* 1. ‘sosna, *Pinus silvestris*’), *xrôstovi* – od *xrôst*, *jabkovi* – od *jabko*, *jałóvcovi* 1. ‘jałowcowy’ (por. *jałóvc*), *jamovi* ‘żyjący w jamach’, *jasonovi* ‘jesionowy’, *jastrovi* ‘wielkanocny’ (por. *Jastrě*, plł ‘Wielkanoc’), *j’âximovi* ‘należący do *j’âxima*’ (por. *j’âxim* 1. ‘czas poprzedzający żniwa, przednówek’, 2. ‘uosobienie przysłowiowej biedy na przednówek’), *jiglěnovi* ‘jałowcowy, z jałowca’ (por. *j’iglěna*, *j’eglena* 1. bot. ‘jałowiec’), *jizbovi* – od *jizba*, *jurkovi* – od *jurk* w znac. 1. (bot. ‘żarnowiec miotłasty, *Sarothamnus scoparius*’), *kadukovi* – ‘jałowcowy’, od *kaduk* (‘jałowiec, *Juniperus communis*’), *kaldunovi* – od *kałdun* (1. ‘kałdun, brzuch, jelita, szczególnie u zwierząt’), *kapustovi* – od *kapusta*, *karštelěnovi* – od *karštelěna* (‘kasztan, *Aesculus hippocastanum*’ – Kępa Swarzewska), *kartovi* obok *kârtovi* – od *karta*, *kârtâ* ‘karta do gry’, *karusovi*, *karěsovi* (Kępa Swarzewska) – od *karus*, *karěs* (‘karaś, *Carasius carasius*’), *kasprovi* ‘razowy’ (por. *kasper*

⁴⁴ U Sychty bez kwalifikatora † i bez podania geografii. Według informacji J. Tredera na pewno lokalne i wychodzące z użycia.

1. ‘placek pieczony na *rěnkax*, czyli fajerkach’), *klapovi* – od *klapa* (‘klapa pozwalająca podnosić się i opuszczać’), *klaprovi* – od *klapra* w znac. 1. (w dawnych majątkach ziemskich: ‘lemiesz od pług, zawieszony na drzewie, w który ekonom uderzał młotkiem, obwieszczając robotnikom polnym, że czas stanąć do pracy’), *klepiskovi* ‘dotyczący klepiska’, *klocovi* – od *kloc*, *klučovi* – od *kluč*, *kmotrovi* – od *kmotrě* (plt ‘podawanie dziecka do chrztu’), *knopkovi* – od *knopka* ‘guzik’, *kolečkovi* ‘mający kółka’ (por. *kolečko* ‘kółeczko’), *komorovi* – od *komora*, *kopovi* – od *kopa*: ‘zawierający 60 sztuk czegoś’, *koprovi* – od *koper* (‘miedź’), *korcovi* 1. ‘obejmujący jeden korzec’, 2. ‘duży, pojemny’, *korečkovi* ‘chodzący w pantoflach z drewnianą podeszwą, zwanych *korkami* lub zdrobniale *korečkami*’, *korkovi* – od *korka* (‘pantofel z drewnianą podeszwą i skórzanym najczęściej *věřxem*’), *košělovi*, *košlovi*, *košulovi* – od *košěla*, *košla*, *košula*, *kozłovi* ‘pochodzący od kozła’, *kramónkovi* – od *kram’ónk* (‘obrzędowe ciastko gwiazdkowe w postaci pierścienia wielkości przeciętnego jabłka, pieczone z utartej marchwi i wody, z wierzchu lukrowane’), *krągovi* – od *krōg* w znac. 3. (‘dysk, krąg wycięty w drzewie zwykle grabowym, używany w rozpowszechnionej niegdyś grze zwanej *krōg z mǎla*’), *kretovi* – od *kret*, *krěxtovi* – od *krěxta* ‘znajdujący się, przebywający w kruchcie’, *krěšěnovi*, odm. *krěšnovi* – od *krěšěna* w znac. 3. (bot. ‘kruszyna, *Rhamnus frangula*’), *krěškovi* – od *krěška* w znac. 1. i 2. (1. drzewo owocowe: ‘grusza, *Pinus*’, 2. ‘owoc gruszy, gruszka’), *krokovi* – od *krok*, *krómovi* – od *króm*, *kruškovi* – od *kruška* w znac. 1. (dem. od *kruša* ‘krówka’), *krušov* – rzadko: od *kruša*, ‘krowi’, *křákov* – od *Křáki* (–*ov* plt ‘nazwa siedziby *Křákov*’ w znac. 1. ‘mała grupka leśna osadników siedzących na północnym zachodzie między Domatówkiem, Dąbrową, Orlem a Górą Pomorską’), *křebtovi* – od *křebt* w znac. 2. (‘spód chleba’), *křemovi* – od *křem* ‘krzemień używany dawniej do krzesania ognia’, *křosovi* – od *křos* ‘obcięty, ociosany, nadający się na budulec’ (por. *křos* 1. ‘obcięcie drzewa’), *kuxňovi* ‘kuchenny’, *kuklovi* – od *kukla* (‘mały, zwykle okrągły bochenek chleba, upieczony najczęściej z resztek ciasta, kukielka’), *kumovi* – od *kum* w znac. 1. (‘koryto, żłób dla zwierząt, pierwotnie wydrążone w drzewie, obecnie zbite z desek lub betonowe, pokryte emalią’), *kutrovi* – od *kuter*, *kvasovi* ‘pieczony na kwasie’, *kvatovi* – od *kvat* w znac. 1. (‘kwiat’), *latovi* – rzadko: ‘dotyczący lata, letni’ (pn), *levaňdovi* – od *levaňda* (†† ‘dawny taniec w takcie 2/4’ – Zabory), *lěžěnovi* – od *lěžěna* (‘ściernisko, rżysko’), *lěpovi* – od *lěpa*, *lěstovi* 1. ‘liściasty’, 2. ‘listowy’, *lińcuxovi* ‘uwiązany na łańcuchu’, *litrovi* – od *liter* (‘litr’), *livkovi* – od *livk* (‘kamizelka’), *lušňovi* – od *lušňa* (‘luśnia’), *lávkov* – od *lávka*, *lojovi* ‘zawierający dużo łoju’, 2. ‘odnoszący się do Łojów’ (por. *Łojové*, sg *Łój* m ‘Kaszubi powiatu puckiego używający ogólnokaszubskiego *l* w odróżnieniu od sąsiadujących z nimi na północy *Bělákov*, wymawiających *l* zamiast *ř*’), *łososovi* 1. ‘odnoszący się do łososia’, 2. ‘przypominający kolor właściwy mięsu łososia’, *lōžkovi* – od *lōžko*, *makovi* ‘odnoszący się do maku, zrobiony z maku’, *marcovi* ‘marcowy’, *masłovi* ‘maślany, kremowy’, *maštovi* – od *mašt*, *matěškovi* – od *matěška* w znac. 2. ‘macica’, *mǎlovi* – rzadko: ‘gospodarski’ (por. *mǎl* 2. ‘gospodarstwo rolne’), *maqłovi* – od *maqła* ‘magiel’, *mětrovi* – od *méter* (‘metr’), *měgovi* – od *měga* (‘komar’), *modrāčkovi* – od *m’odrāček* (por. *modrāk* 1. bot. ‘modrak, chaber, *Lentaurea cyanus*’), *morovi*

‘dotknięty morem, niosący mór’, *mořovi* ‘morski’, *mostovi* 1. od *most*, 2. ‘mieszka-
jąca w pobliżu mostu’, przezwisko przymiotnikowe, odmiejscowe, dodawane
zwykle do nazwiska, np. *Mostovi Veřta* w Załakowie, *mutkovi* – ‘rybi’ (por. *mut-
ka*, częściej *mutki* pl z odcieniem pogardl.: ‘jakakolwiek mała ryba’), *řastovi* – od
řasto, *řasovi* ‘lubiący jeść mięso’, *řesozovi* – od *řesoz* (1. ‘księżyc’, 2. ‘mie-
siąc kalendarzowy’), *řesizovi* – od *řesiz* (†*řesiz* – řr, zob. *řesoz*), *řodovi* – od
řod, *řotłovi* ‘miotłowy’, *řalogovi* ‘nałogowy’, *nordovi* ‘północny’ (por. *norda*
1. strona świata: ‘północ’, 2. ‘wiatr północny, wiatr od morza’), *řiřporovi* 1. ‘do-
tyczający niesporów’, 2. fig. ‘wieczorny’, *oborovi* – od *obora* w znac. 1. (‘duże
podwórze, przestrzeń między budynkami’), *obovřzkovi* ‘obowiązkowy, sumien-
ny, gorliwy’, *řbadovi* (Zabory), zob. *řbadni* w znac. 1. i 2. (1. odnoszący się do
pory dnia: ‘południowy’, 2. ‘odnoszący się do południa jako jednej z czterech
stron świata’), *řoctovi* ‘octowy’, *řodpustovi* ‘dotyczący odpustu’, *řogãdkovi* – rzad-
ko: ‘plotkarski’ (por. *řogãdka* ‘plotka’), *řognovi* – od *řogin* (‘ogień’), *řogrodovi*
‘ogrodowy’, *řolřenovi* ‘olszynowy’, *řolřkovi*, odm. *řolřkovi* – od *řolřka* (w znac.
niezdrobniałym: bot. ‘olcha, *Alnus*’), *řorexovi* 1. ‘odnoszący się do orzecha zarów-
no rośliny, jak owocu’, 2. ‘przypominający kolor orzecha, brązowy’, *řorłovi* ‘orli’,
řoskovi – rzadko: ‘osikowy’ (por. *řoska* ‘osika’), *řosřakovi* – od *řosřak* (2. ‘dawna
moneta wartości 50 fenigów’), *řalmovi* – od *řalma* w znac. 2. (‘kwitnąca gałęz-
ka wierzby’), *řaltrovi* – od *řaltra* (‘płat wyciętej murawy, darń’), *řaněřkovi* ‘do-
tyczający *řaněřki* w znac. 2. i 3.’ (2. ‘forma grzecznościowa przy zwracaniu się do
obcej kobiety’, 3. ‘główna postać pochodu maszkarowego, odbywającego się naj-
częściej w wigilię Bożego Narodzenia’), *řapřorovi* – od *řapřor* ‘wykonany z papie-
ru’, *řãłhovi* – od *řãłhě* w znac. 1. i 2. (1. ‘obiad’, 2. ‘pora obiadowa, południe’),
řlětovi – od *řlěta* w znac. 1. (‘woda deszczowa niemająca odpływu, kałuża’),
†*řodvistävkovi* ‘mający podcienie’ (por. *řodvistävk* – w dawnym budownictwie
kaszubskim: ‘podcienie wsparte na słupach, zespolone konstrukcyjnie z chatą
i posiadające wejście do sieni’), *řodvorořovi* ‘podwórzowy’, *řogřebovi* ‘pogrzebo-
wy’, *řolovi* – zwykle tylko o pracy i świeżym powietrzu na polu: ‘połny’, *řologo-
vi* – od *řolög*, *řopělcovi* – od *řopělc* (‘Popielec’), *řoševkovi* – od *řoševka*, *řovło-
kovi* – od *řovłoka*, *řřãtrovi*, odm. *řřãtrovi*, *řřintrovi* ‘piętrowy, górny’ (por. *řřãter*
‘strych’), *řsovi* – rzadko: ‘odnoszący się do psa, właściwy psu’, *řřčolovi* – od
řřčola, †*řptãxovi*, odm. *řvãxovi* (Rolbik) – od *řptãx* (‘ptak’), *řuxovi* ‘zrobiony z pu-
chu’, *řustkovi* – od *řustki*, ‘mieszkający na pustkach’, *řěckovi* – od *řěck* (bez
znaczenia zdrobniałego: 1. ‘piec pokojowy’), *řěřtreňovi* ‘pierzścienny, dotyczący
czwartego palca u ręki’, *řikasovi*, odm. *řėkasovi*, *řikasovi* ‘mający kołtun, kołtu-
niasty’ (por. *řikas* 2. ‘kołtun, *plica polonica*’), *řikovi* – od *řik* (karc. ‘pik’),
†*řipikovi* – o drzewie: ‘nadający się na fujarki’ (por. *řipka* 1. ‘fujarka, piszczał-
ka’), *řorořovi* ‘mający resory’ (por. *řorořa*, -ov, pl 2. ‘resory pojazdów’), *řřotkovi* – od
řřotk, ‘postny, ubogi, biedny’, *řabarberovi* – od *řabarber* (‘rzewień, rabarbar,
Rheum’), *řadelovi* – od *řadela* (bot. ‘seradela, *Ornithopus*, jednoroczna roślina
z rodziny motylkowatych’), *řemõnkovi*, odm. *řemõnkovi* ‘rumiankowy’ (por.
řemõnk), *řěbořovi* ‘lubiący ryby’, *řintovi* – tylko o mięsie: *řintovně* a. *řintově* *řasovõ*
‘mięso wołowe’ (ew. podstawa poświadczona w in. derywatach z ts. morfemem,
por. np. *řintovõna* obok *řintovõřna* – rzadko: ‘mięso wołowe’), *řogovi* 1. ‘zrobiony

z rogu', 2. 'znajdujący się w rogu', *róžańcovi* – od *róžańc*, *řoklovi* 'dotyczący buraka pastewnego' (por. *řokel* a. *řokla* bot. 'burak pastewny'), *řuxnovi*, odm. *řuxňovi* (sporad. *řr*) 'odzieżowy' (por. *řuxno* – rzadko: 'odzienie, ubranie'), *sado-vi* 'uprawiany w sadzie, nierosnący dziko', *scanovi* 'najbliższy' (por. *scana* 'ściana'), *sicěnovi*, odm. *sěcěnovi* – od *s'icěna* (bot. 'sitowie, *Juncus effusus*'), *skovrónkovi* – od *skovrónk*, *skórov* 'skórzany', *slezovi* – od *slěz*, *slěbovi* – rzadko: 'ślubny', *slěvovi* – od *slěva*, *slivkovi* – od *slivka*, *smoľovi* – od *smoľa*, *smotanovi* – od *smótana*, *sněgovi* – od *sněg*, *sosnovi* – od *sosna*, *sónkovi* – od *sónki*, *sodovi* 'sądowy', *stavovi* 'mieszkający nad stawem', *stoľovi* – od *stól*, *str'avovi* 'przepadający za ciepłą strawą', *stronovi* 'boczny, zewnętrzny' (por. *strona* 1. 'bok, ściana, przestrzeń na krawędzi czego, np. drogi, rzeki'), *strōdovi*, odm. *štrōdovi* – od *strōd* ('brzeg morza, a także Jeziora Żarnowieckiego'), *střodovi* – od *střoda* ('środa'), *střōdovi* – od *střōda* (1. 'trzoda, stado'), *svatovi* 1. 'obyty', 2. „świecki” w odróżnieniu od „religijny”, *šarvarkovi* 'dotyczący szarwarku, właściwy ludziom odbywającym dawniejszy szarwark w znac. 1. i 2.' (1. 'praca zarobkowa na dawnym majątku ziemskim', 2. 'odróbka, najczęściej u bogatego chłopa za świadczenia naturalne'), *šatlaxovi* – od *šatlax* (bot. 'szakłak, *Rhamnus cathartica*'), *šatopórkovi* – od *šatopórka* ('piosenka'), *ščitovi* – zob. *ščitni* ('dotyczący szczytu budynku'), *škōľovi* 'szkolny', *šlagovi* 'słotny' (por. *šlaga*, rzadziej *šlāga* 1. 'długotrwały deszcz, słota, plucha'), *šligovi* 1. 'wiklinowy', 2. 'o koniu, którego stale trzeba popędzać batem: 'leniwy' (por. *šlig* 1. 'cienka gałązka bez liści, pęd, różga, witka, wiklina'), *šorovi* – od *šor* ('głębia w morzu lub jeziorze, ciemna woda w morzu'), *šrōtovi* 'razowy' (por. *šrōt* 1. 'pokruszone ziarno, grube części ziarna pozostałe po pierwszym przemiale, śruta'), *štaxětovi* – od *štaxěta* ('sztacheta'), *štakětovi* – zob. *štaxětovi*, *šstormovi* – od *šstorm*, *štāflākovi* – od *štāflāk* 'obrus', *tārgovi* 'odnoszący się do targu, kupiony na targu', *tělpónovi* – od *tělpón* (bot. 'piwonia, *Peonia*'), *tizeňovi* 'tygodniowy', *torfovi* 'odnoszący się do torfu, mający związek z torfem', *traktovi* – od *trakt*, *trēmovi* – od *trěma* 'trumna', *urřmovi* – od *urřma* w znac. 1. ('góra, zwł. jej zbocze, urwisko'), *řuzěmkovi* 1. 'zrobiony z grubszego płótna przeznaczonego m.in. na *uzěmkí*' (por. *řuzěmk* 1. 'dolna część koszuli, dawniej szyta z grubego płótna'), 2. 'dotyczący pnia drzewa' (por. *řuzěmk* 2. 'pień drzewa od powierzchni po gałęzie' – pn, 'dolna część pnia' – *řr*, *pd*, 'gałęzie drzewa' – Pomieczyno), *valovi* – o deszczu: 'krótkotrwały' (por. *vala* 2. 'chmura deszczowa', cyt. z Kępy Żarnowieckiej), *varpovi* 1. 'zrobiony z *varpu* w znac. 1. i 2.' (*řvarp* 1. 'dawny materiał wełniany domowej roboty, tkany na ręcznym warsztacie', 2. neosemant. w ustach najstarszej generacji: 'materiał ze sztucznego włókna zawierający nikły procent wełny, ubranie z tego materiału'), 2. 'nałogowy, zawodowy', *vāltāřovi* 'ołtarzowy', *vārtoscovi* 1. 'kosztowny, drogi', 2. o człowieku: 'odznaczający się dodatnimi cechami charakteru', 3. o koniu: 'nie mający narowów', *vqgořovi* – od *vqgoř*, *vestovi* – od *vest* w znac. 1. i 2. (1. jedna z czterech stron świata 'zachód', 2. 'wiatr zachodni'), *vigonovi* 'położony nad *vigōnem*' (por. *vigōn* 1. 'droga prowadząca z wioski w pole', 2. 'pastwisko'), *vojskovi* – od *vojsko*, *voľovi* – od *vōľ*, *voskovi* – od *vosk*, *vozovi* – od *vōz*, *vrěkovi* 1. 'dotyczący brukwi' (por. *vrěk* 1. bot. 'brukiew, *Brassica napus rapifera*'), *vřodovi* – od *vřōd*, *vřosovi* 1. 'wrzosowy', 2. fig. 'fioletowy', *vsovi* 'wiejski',

vtórkovi – od *vtórk*, *vékovi* – o ludziach: ‘bardzo stary’, *vépřovi* ‘odnoszący się do świni’, *véžovi* – od *véža*, *vílkovi* – zwykle tylko w wyrażeniu: *vílkové xmurě* ‘duże, ciemne chmury deszczowe’, *vístovi* ‘wiślany’, *víšňovi* – od *víšňa*, *vítkovi* – od *vítká*, *vívózovi* – od *vívóz* (‘parów, jar’), *zapěckovi* – o owocach: ‘zimowy, dojrzewający za piecem’ (por. *zápěck* ‘w dawnej chacie kaszubskiej mała, wąska izba przedzielona od większej podłużnym piecem i ścianą, niekiedy tylko przestrzeń za piecem z łóżkiem do spania i ławą’ – pn, śr, Gochy), *zǎgónkovi* – ‘w odniesieniu do dawnej, drobnej szlachty’ (por. *zǎgónk* ‘grzędą w ogrodzie’), *zděnkovi* ‘ślubny’ (por. *zděnk* ‘ślub’), *zdrójcovi* – od *zdrójce* (‘zdrój, źródło’), *zdrojovi* ‘zdrojowy’, *zěmovi* ‘zimowy’, *zimkovi* – od *zimk* (‘wiosna’), *zómkovi* ‘zamkowy’, *zuidovi* ‘południowy’ (por. *zu da* – ryb. 1. ‘południowa strona świata, południe’, 2. ‘wiatr południowy’), *zvěřovi* ‘mający związek ze zwierzęciem’ (por. *zvěřq*), *žǎlcovi* ‘żółciowy’, *žarnovi* 1. tylko o życie: ‘zmielony na żarnach, razowy’, 2. ‘dotyczący żaren’, *žňijovi*, *žmijovi*, *žmňijovi*, *žňijovi* – od *žňija*, *žmija*, *žmňija*, *žňija*, *žótovi* – od *žót* (‘brzuch’), *žurovi* – od *žur*.

Formacje na *-ovi*, którym towarzyszą równoległe struktury na *-evi*, to: *buksevi* (pn), *buksovi* – od *bukseš* (‘spodnie’), *cǎlevi*, *cǎlovi* – od *cǎl* (‘miara długości, cal’), *kónčovi*, *kóncevi* (pn, śr), odm. *kónčovi*, *kóncevi* (bylackie), *kuńcovi*, *kuńcevi* – od *kónč*, *krajevi* 1. od *krǎj* w znac. 3. (ryb. ‘ład stały w przeciwieństwie do Półwyspu Helskiego’), 2. o deszczu: ‘długotrwały’, *kr’ajovi* – zob. *krajevi* w znac. 2., *kříževi* (pn, śr) obok *křížovi* (pd, sporad. także pn i śr) – od *kříž*, *lasevi* – rzadko: ‘leśny’ (pn, śr), ts. *lasowi* (pd), *majevi*, odm. *majovi* 1. od *máj*, *nórtovi*, odm. *nórtevi* 1. ‘węgielny, narożny’, 2. ‘częsty przydomek dawany ludziom mieszkającym na krańcu wsi’ (por. *nórt* 3. ‘krawędź stołu, ławy, róg tkaniny, dachu, pola, węgiel budynku’), *oknovi* obok *oknevi* – od *okno*, *olševi*, odm. *olšovi* ‘olszynowy’ (por. *olša*), *palevi* (Sierakowice, Puzdrowo, Gowidlino, Sulęczyno) – od *palec*, *pǎlcevi* (pn, śr bez Kartuz) – od *pǎlc*, *p’alcovi* (pd aż po Kartuzy i Goręczyno w środk. Kaszubach) – od *palc*, *palec*, *pluševi*, odm. *plušov* – od *pluš*, *počtevi*, odm. *počtovi* ‘pocztowy’, *róževi* 1. ‘różowy, rumiany’, 2. ‘dotyczący róży jako choroby zakaźnej’, *róžovi* – zob. *róževi* w znac. 1. i 2., *saňovi*, odm. *saňevi* ‘nadający się do jazdy saniami’, *sǎževi*, odm. *sǎžovi* ‘więzienny’ (por. *sǎžǎ* 1. ‘więzienie’), *sěrcovi*, odm. *sěrcovi* – od *serce*, *slónčovi*, *slujncovi* obok *slíńcevi*, *sluńcevi*, *sluńcevi* ‘słoneczny’, *urazovi* obok *uraževi* ‘leczący przemęczenie’ (por. *urâž* – med. ‘przemęczenie’).

Wyłącznie *-evi* mają przymiotniki⁴⁵: *bulevi* ‘podobny do byka’ (por. *bula* ‘byk’), *gaževi* – od *gaža* (‘tkanina rzadka i przezroczysta, gaza’), *karevi* (Przyjezierze Żarnowieckie) – od *kara* (‘taczka’), *młinevi* ‘młyński’, *nocevi* ‘odnoszący się do północy: kierunku i strony świata’ (por. *noc* 2. ‘strona północna, północ’), *pǎrevi* (sporad. pn, śr) – od *pǎra* (1. ‘dwa oddzielne, jednakowe przedmioty stanowiące pewną całość’, 2. ‘dwie osoby, dwoje zwierząt, mężczyzna i kobieta, samica i samiec’), *plíńcevi* – o ziemniakach: ‘nadający się na placki’ (por. *plíńc* 1. ‘placek z utartych na surowo ziemniaków lub z mąki, pieczony na patelni’),

⁴⁵ Tak rzecz się przedstawia w świetle zapisów w słowniku. Można jednak założyć, że w użyciu są też odpowiednie formacje z *-ovi*: *bulovi*, *karovi*, *młino*, *proscovi*...

półpálcevi (pn) – od *półpálc*, †*próscevi* (pn) – zob. *proseči* (od *prosq*)⁴⁶, *tračevi* ‘tracki’.

Większość wyrazów jest współcześnie używana, słownictwo odchodzące stanowi niespełna 2% materiału: †*bidłovi*, †*foluśovi*, †*podvistávkovi*, †*ptáxovi*, †*pipkovi*, †*uzémkovi*, †*próscevi*. O jego ustępowaniu decydują często względy pozajęzykowe – przeobrażenie świata i związane z tym zanikanie rzeczy i zjawisk, które w swoim czasie w odpowiedni sposób nazywano. Wyraźną tendencję słowotwórczą widać jedynie w derywatach od nazw zwierząt, które regularnie zastępowane są przez formacje paradygmatyczne: *proseči*, *ptáši* (por. p. 6. opisu).

Obszerny materiał ks. Sychty w niewielkim stopniu uzupełniają dane z AJK (IX, m. 432–434). W punktach zlokalizowanych na terenach Kaszub eksploratorzy zanotowali ponadto: *páscevi* – *pásceve rąk'avíce* ‘rękawice o jednym palcu’ oraz *lilevi* obocznie z *lilovi* i *liliovi* ‘liliowy’. Edward Breza (1978) podaje z Kościerskiego: †*bavełnicovi* – od *bavełnica ‘bawełniany’, *bróžkovi* – od *bróžek* (por. *próg*) ‘w prążki’ i *klédovi* – od *kléd*, tylko w zestawieniu *klédová šafa* ‘szafa na ubrania, płaszcze, suknie’.

3. Na temat geografii form z obocznością *-ov-* i *-ev-* w uzupełnieniu do uwag autorów AJK (IX, m. 432–434 i komentarz cz. II: 165–174) można podać przykłady zasięgów form zlokalizowanych w *Słowniku gwar kaszubskich*. Układ jest czytelny i potwierdza wnioski wcześniejszych badaczy: przymiotniki na *-evi* przeważają na terenach północnych i środkowych, ustępując przed nasuwającymi się z południa formami z ekspansywnym *-ovi*, por.: *párevi* (sporad. pn, śr), *półpálcevi* (pn), †*próscevi* (pn), a także *buksevi* (pn), *kóncevi* (pn, śr) wobec ogólnych *buksovi*, *kóncevi* oraz *kříževi* (pn, śr) i *křížovi* (pd, sporad. także pn i śr), *lasevi* (pn, śr) i *lasowi* (pd), *palcevi* (Sierakowice, Puzdrowo, Gowidłino, Sulęczyño), *pálcevi* (pn, śr bez Kartuz) i *p'alcovi* (pd aż po Kartuzy i Goręczyño w środk. Kaszubach).

4. Formant *-ovi* (*-evi*) należy do tych środków słowotwórczych, które będąc zdecydowane co do wyboru kategorii gramatycznej podstawy (rzeczownik)⁴⁷, maksymalnie rozszerzają granice swej łączliwości. Sprzyjają temu – podobnie jak w wypadku polskiego ekwiwalentu (zob. Urban 2005: 98) – brak specjalizacji znaczeniowej formantu i jego struktura morfonologiczna, która zapewnia mu bezkolizyjne połączenie z podstawami o różnej budowie.

Grupę możliwych podstaw tworzą rzeczowniki o różnym rodzaju gramatycznym, np.: *balovi* ← *bal*, *barankovi* ← *barank* (m), *bečkovi* ← *bečka*, *žmijovi* ← *žmija* (ż), *ruxnovi* ← *ruxno*, *slóncovi* ← *slónce* (n), także plurale tantum: *barabónovi* ← *barabóně* ‘okolica deskami zabita’. Są wśród nich nazwy rdzenne i derywowane, chociaż tych ostatnich poświadczonych jest dużo mniej, np. *kruškovi* ← *kruška* ‘krówka’, *dróžkovi* ← *dróžk* ‘mały maszt’, *knópkovi* ← *knóпка*

⁴⁶ Przymiotniki *próscevi* i *proseči* łączy znaczenie leksykalne, lecz *próscevi* motywuje się przez *prósce* (plł ‘prosięta’).

⁴⁷ Do wyjątków należy motywacja inna niż przez rzeczownik, por. odprzysłówkowe: *děbeltovi* a. *dubeltovi* ‘podwójny’ ← *děbelt*, *timčasovi* ‘tymczasowy, prowizoryczny’ ← *timcasem*, odprzymiotnikowe *sěrovi*, odm. *srovi* 1. ‘wilgotny, mokry, podmokły’, 2. ‘surowy, niedogotowany’, 3. ‘niedojrzały’, 4. fig. ‘źle wychowany, nieokrzesany, rubaszny’ ← *sěri*, *sri* i odzaimkowe †*naševi* ‘pochodzący z naszych stron, przypominający nas, podobny do nas’ ← *naš*.

'guzik', *bodařovi* ← *bodař*, *bučěnovi* ← *bučěna*, *dakovkovi* ← *dakovka*, *ósmākovi* ← *ósmāk*, *vojskovi* ← *vojsko*, *popělcovi* ← *Popělc* i in.

Ze zbioru podstaw derywatów na *-ovi* (*-evi*) wyłączone zostają w zasadzie nazwy własne, które przejmują pokrewny sufiks *-ov* (wyj.: *gódkovi* ← *Gódka* 'nazwa terenu bagnistego między Lubocinem a Karlikowem w pow. puckim', *krākovi* ← *Krāki* 'nazwa siedziby *Krākov*', *visłovi* ← *Visła* i nieoczekiwanie od antroponimu: *łojovi* ← *Łój*). Ich brak jest szczególnie wyraźnie widoczny na tle formacji z sufiksem *-ski*.

Wśród nazw pospolitych przeważają *concreta* (85% wobec 15% *abstractów*). Zwraca uwagę znaczna rozbudowa podstaw rzeczowych w porównaniu z podstawami o znaczeniu żywotnym (proporcja 1 : 8). Podstawy żywotne to regularnie nazwy zwierząt (wyj.: *bulevkovi* ← *bulevka* 'dawny szlachcic zagonowy', *děpcovi* ← *děpc* 'krasnołudek', *paněškovi* ← *paněška*, *trāčevi* ← *trāč*), por.: *bōčkovi* ← *bōčk* 'mały owad', *drōzdovi* ← *drōzd*, *karusovi*, *karěsovi* ← *karus*, *karēs*, *kozłovi* ← *kozeł*, *kretovi* ← *kret*, *łososovi* ← *łosos*, *měgovi* ← *měga* 'komar', *mutkovi* ← *mutka* 'mała ryba', *ořłovi* ← *ořel*, *slezovi* ← *slěz* itp. Rzeczowniki nieżywotne reprezentowane są przez wszystkie możliwe grupy: *singularia*, *materialia*, *collectiva*.

Najwięcej jest w podstawach nazw jednostkowych. Układają się one w charakterystyczne serie ilustrujące strukturę leksyki kaszubskiej. Są to np. nazwy: (1) przedmiotów użytkowych, ubrań i narzędzi: *babovi* ← *baba* 'kołowrót', *bečkovi* ← *bečka*, *bodařovi* ← *bodař* 'oścień', *bronovi* ← *brōna*, *bulovi* ← *bula* 'drażek', *děfłovi* ← *děfel* 'pantofel', *zěrżovi* ← *zěrża* 'żerdź', *fartuxovi* ← *fartux* itp., (2) nazwy związane z budową i wyposażeniem domu oraz pomieszczeń gospodarskich: *dakovi* ← *dak* 'dach', *dakovkovi*, *daxovkovi* ← *dakovka*, *daxovka*, *domovi* ← *dóm*, *xěčovi* ← *xěč*, *jizbovi* ← *jizba*, *komorovi* ← *komora*, *kuxňovi* ← *kuxňa*, *łāvkovı* ← *łāvka*, *łōžkovi* ← *łōžko* itd., (3) innych budynków i ich części: *krěxtovi* ← *krěxta* 'kruchta', *vāltāřovi* ← *vāltāř* 'ołtarz', *škotovi* ← *škola*, *krōmovi* ← *króm*, (4) nazwy produktów spożywczych: *xlěbovi* ← *xlěb*, *kukłovi* ← *kukla* 'mały bochenek', *mąsovi* ← *mąso* itp., (5) nazwy roślin, ich części, owoców: *brōzkovi* ← *brōzka*, *bučěnovi* ← *bučěna* 'drzewo' lub 'owoc', *bukovi* ← *buk*, *cisovi* ← *cēs*, *danovi* ← *dana* 'świerk', *dąbovi* ← *dąb*, *dřevovi* ← *dřevo*, *gałzovi* ← *gałz*, *grabovi* ← *grāb*, *xmėlovi* ← *xmėl*, *xojnovi* ← *xojna*, *jalōvcovi* ← *jalōvc*, *jasonovi* ← *jasón*, *jiglěnovi* ← *jiglěna* 'jałowiec', *jurkovi* ← *jurk* 'żarnowiec' itd. (długa seria), (6) nazwy zjawisk atmosferycznych: *blōnovi* ← *blōna* 'chmura', *buřovi* ← *buřā*, *dākovi* ← *dāka* 'mgła', *deščovi* ← *dešč*, *glěstovi* ← *glěsta* 'śnieg z deszczem', *gradovi* ← *grād*, *gromovi* ← *gróm*, *gřmotovi*, *gřēmotovi* ← *gřmot*, *gřēmot* itd., (7) nazwy otwartych przestrzeni i ukształtowania terenu: *brōzdovi* ← *brōzda* 'miedza' a. 'ścieżka', *butnovi* ← *butno* 'podwórze', *dołovi* ← *dól*, *drogovi* ← *droga*, *górovi* ← *góra* itd., (8) nazwy części ciała (rzadko): *matěškovi* ← *m'atěška* 'macica', *p'alcovi*, *palcevi*, *pālcevi* ← *pal(e)c*, *pālc*, *sěrcovi*, *sěrcovi* ← *serce* itd. oraz (9) inne: *bąksovi* ← *bąks* 'ostatni sprzątnięty snop lub kosz ziemniaków', *dukatovi* ← *dukat*, *ósmākovi* ← *ósmāk*, *kartovi*, *kārtovi* ← *karta*, *kārta* (do gry).

Charakter seryjny mają także przymiotniki motywowane przez nazwy materialne – substancji naturalnych i sztucznych, skał, minerałów, tkanin, por.: *barxónovi* ← *barxón*, *burštinovi* ← *burštin*, *cěkrovi* ← *cěker*, *cěnovi* ← *cěna* ‘cyna’, *křemovi* ← *křem*, *kvasovi* ← *kvas*, *lojovi* ← *lój*, *masłovi* ← *masło*, *modovi* ← *mód*, *octovi* ← *oct*, *ogńovi* ← *ogin*, *poporovi* ← *papór*, *puxovi* ← *pux*, *rogovi* ← *róg*, *skórovi* ← *skóra*, *smołovi* ← *smoła*, *smotanovi* ← *smótana* itp.

Derywaty od podstaw będących nazwami zbiorowymi to w badanym materiale np.: *borovi* ← *bór*, *břidovi* ← *břid* ‘chrust’, *xróstovi* ← *xróst*, *lasevi*, *lasovi* ← *las*, *stródovi* ← *stróda* ‘trzoda, stado’, *vojskovi* ← *vojsko*.

Abstracta w podstawach formacji na *-ovi* (*-evi*) reprezentowane są przez bardzo różne grupy znaczeniowe – nazwy czynności, procesów i stanów: *balovi* ← *bal*, *bátkovi* ← *bátki*, *kmotrovi* ← *kmotrě* ‘podawanie dziecka do chrztu’, *ogądkovi* ← *ogądka* ‘plotka’ itp.; nazwy odcinków czasu – pór roku: *zimkovi* ← *zimk* ‘wiosna’, *latovi* ← *lato*, *zěmovi* ← *zěma*; miesiące: *marcovi* ← *marc*, *majevi*, *majovi* ← *maj*; dni tygodnia: *čvártkovi*, *čvártkovi* ← *čvártk*, *čvártk*, *pótkovi* ← *pótk*; okresów w kalendarzu liturgicznym: *adventovi* ← *advent*, *gvázdкови* ← *gvázdka*, *jastrovi* ← *jastrě*, *popelcovi* ← *Popelc* itd.; nazwy miar i wag: *kopovi* ← *kopa*, *korcovi* ← *korc*, *krokovi* ← *krok*, *litrovi* ← *liter*, *mětrovi* ← *méter* itp.; nazwy stron świata: *nordovi* ← *norda*, *vestovi* ← *vest*, *zudovi* ← *zuda* oraz inne, np.: *glodovi* ← *glód*, *nálogovi* ← *nálog*, *obovózkovi* ← *obovózk*, *vártoscovi* ← *vártosc*.

Jak wynika z dokonanego przeglądu, sufiks *-ovi* (*-evi*) równie chętnie łączy się z podstawami rodzimymi, jak i obcymi⁴⁸.

5. Kaszubskie przymiotniki z sufiksem *-ovi* (*-evi*) prezentują maksymalny zakres funkcji. Są to właściwie adiektywizowane rzeczowniki, powstałe przez zamianę pojęcia przedmiotu na pojęcie własności bez ściśle określonego kierunku interpretacji. Mają więc znaczenie głównie strukturalne, a bliżej niesprecyzowaną relację semantyczną względem rzeczy określanej rzeczownikiem stanowiącym podstawę słowotwórczą precyzuje dopiero kontekst.

Oto przykłady zastosowań. Użycia subiektywne (SUB): *gradová drašba* ‘szkoda wyrządzona przez grad’, por. też: *kaldunová xoroba* ‘wzdęcie u bydła’, *lojová* (← *Łojové*) *gądka* (*Łojová gądka zivno są přěslěxá*), *matěškově bóle*, *měgově ukóšěné*, *obovózkovi člověk* ‘który wypełnia obowiązki’, *octovi zápax*, *šmak* i in. Użycia obiektowe (OB): *mąsovi drěx* (*To je taki mąsovi drěx, temu le dac štek uda v levó rąką*) ‘człowiek lubiący jeść mięso’, por. też: *stródovi pes* ‘pilnujący trzody’, *šligovi kón* ‘którego trzeba popędzać *šligą*’. Użycia posesywne (POSS): *kretová jizba* ‘ganek podziemny należący do kreta’, por. też: *paněškově oblečeńé*, *skovrónkově gńázdo*. Użycia instrumentowe (INSTR): *krokovi měter* ‘metr mierzony krokiem’, por. też: *sónková jazda* (*Sónková jazda je přějěmńěša jak vozem*). Użycia materiałowe (MAT): *vitkovi koš* (*Dóm sobě zrobic vitkové koše*,

⁴⁸ W derywacji od innych części mowy bywał nawet wykorzystywany do nadawania cech fleksyjnych przymiotnikom i przysłówkom obcego pochodzenia, por. *brunovi* ‘bruny’ ← *brun*, *hąpnovi* ‘otwarty’ ← *hąpen*, *kruzovi* ‘kędzierzawy’ ← *krus*, *děbeltovi* ← *děbelt* (LGP: 760). Ostatni przykład też Sychta.

bo sŏ taňšě od kořeňověx) ‘kosz pleciony z witek’, por. też: *barankovǎ čǎpka*, *barxónovǎ sěknǎ*, *folušovǎ burka* ‘sukienna’, *břidovi ogin* (*Na břidovim ognŭ xlěb dobre šmakǎ*), *bulvovǎ zǎcěrka* ‘kluski ziemniaczane’, *burštinově pǎcórki*, *cěnovi křiž*, *dǎbovǎ trěma* ‘trumna’, *držónovi pŕot* ‘z głogu’, *farfurovi talěř* ‘fajansowy’, *gurkovǎ zupa*, *xróstovǎ mŕotla*, *jalóvcově pivo*, *kadukovi kij*, *klocovi čǎten*, *koprově peňǎže* ‘z miedzi’, *lěpovǎ arbata*, *modrǎčkově vĭno*, *pǎporově kvatě*, *skórovǎ torba*, *voskově svěce* i in. (relacja bardzo mocno wyeksponowana). Użycia wskazujące na wytwór (RES): *dakovǎ sloma*, *lata* ‘sloma, lata przeznaczona do krycia dachu’, por. też: *grobovi kam*, *xlěbovǎ mŕoka*, *pǎpŕ lěstovi*, *lǎvkově dřevo*, *mŕotlovi xróst*, *pŕševkově plŕotno*, *tǎflǎkovi flěk* ‘kupon na obrus’, *oknově šklŕo*, *plĭncevě bulvě*. Użycia genetyczne (GEN): *deščovǎ voda* ‘woda pochodząca z deszczu’, por. też: *kapustovi sok*, *karštelěnovǎ mŕoka* (*Z karštelěnově ‘kasztanowej’ mŕoki robŕ lepĭdlo*), *kruškově mlěčko*, *věpřově mǎso*. Użycia wskazujące na element zbioru (SING): *bukovi las* (*V našim bukovim lese vĕle jagŕd rosce*) ‘las złożony z buków’, por. też: *cisovi*, *danovi*, *grabovi*, *xojnovi...* *las*, *bulevkovǎ šlaxta*. Użycia wskazujące na całość w stosunku do części (TOT): *bečkově betki* ‘klepki będące częścią beczki’, por. też: *bronovi gŕozz*, *bulovi kněvel* ‘zatyczka od buli’, *xlěvově dvěře*, *kapustově lěstě*, *kretovǎ nŕžka*, *krŕmově okno*, *livkovǎ kěšěň*, *lŕŕžkovǎ noga*, *makově semǎ*, *palmově gałŕžki*, *tělpŕnovi kořeň* ‘korzeń piwonii’, *sǎževǎ brŕoma* ‘brama więzienia’. Użycia wskazujące na część w relacji do całości (PART): *přǎtŕovi budĭnk* ‘budynek, którego częścią są piętra’, por. też: *pŕovovi vŕz* ‘którego częścią są resory’, *podvistavkovǎ xěč* ‘z podcieniem’, *klapovǎ uzda* ‘z klapami na oczy’, *kvasovi chlěb* ‘zrobiony na kwasie, zawierający kwas’. Użycia charakterystyczne konkretne (CHAR-KONKR): *blŕnově řebo* ‘niebo pokryte chmurami’, por. też: *gromově xmurě*, *cěřňovi keř*, *gurkovĭ zǎgŕn*, *karusově blotko*, *kolečkovĭ plŕug*, *kvatovi ogrŕd*, *lěstově dřeva*, *lŕjově mǎso*, *palcevě rǎkǎvice*. Użycia charakterystyczne abstrakcyjne (CHAR-ABSTR): *vǎrtoscovi pĕstřěň* (*Podarovǎl mĕ vǎrtoscovi pĕstřěň*) ‘pierścień, który ma wartość’, por. też: *korcovĭ mĕx* ‘liczący 1 korzec’, *litrovǎ šklŕŕnka*, *mĕtrovi stŕl*, *cǎlevĭ štĕk* (*Ona takĕ cǎlevě pogvĭzdnŕnĕ štĕki xleba daje*). Użycia porównawcze (SIMIL): *barankově xmurě* (o drobnych chmurkach) ‘chmury przypominające baranki’, por. też: *barxónovǎ gǎba* (o twarzy pomarszczonej), *děpcovi člŕovek* (*On ju ře urosce, le ju takĭ děpcovi* ‘mały’ *ostŕňe*), *ořexově vlŕšĕ* ‘barwy orzecha’, *bulevě slĕpa* ‘duże oczy’. Użycia zakresowe (ZAKRES): *barabŕnově strŕně* (*To ře je tak letko v te barabŕnově strŕně sǎ zadostac*) ‘strony będące *bababŕnama*, tj. odludziem’, por. też: *dodǎvkově zǎrŕbki*, *grĕčkově dĕtki* ‘stanowiące zapłatę’, *fartuxovǎ sĕknǎ*, *lŕjovĭ lĕže* (tj. *Lŕjovĕ*), *olšĕnově kře*. Użycia limitujące (LIMIT): *traktovǎ droga* (*Rǎzǎ ce jaxǎ traktovŕ drogŕ. tam ju smŕotŕv* ‘zasp śniegu’ *ře bǎže*) ‘droga, która jest traktem’, por. też: *šŕtopŕrkově pĕšňe* ‘będące *šŕtopŕrkama*’. Użycia lokatywne (LOC): *barabŕnově drogi* (*Pŕ tĕx barabŕnovĕx drogax tĕ tam v deščŭ ře zaježeš*) ‘drogi przez *barabŕně*’, por. też *borovi lĕže* (*Borovi lĕže sŕ le šĕslĕvi v boru...*), *brŕzdově kře*, *ogĭn čĭscovi*, *dŕlově pole*, *domovi zložĕj*, *drogovi křiž*, *xĕčovi pĕs*, *jamovi zvĕř*, *krĕxtovǎ spŕvadňĭca*, *lĕžĕnovǎ gǎs* ‘utuczona na *lĕžĕňe*, tj. ściernisku’, *mǎlovǎ cŕrka* ‘z gospodarstwa’, *nordovi vǎter* ‘od północy’, *ogrodově dřeva*, *polovǎ robŕta*, *sadově jabka*, *vĭgŕnově pole*. Użycia

temporalne (TEMP): *adventové pesně* ‘pieśni śpiewane podczas adwentu’, por. też *buřovi zěň, časovǎ robotǎ, čvǎrtkově pǎtně* (*Postavila me v nězělǎ čvǎrtkově pǎtně*), *gvǎzdkovi večor...*, *čas, latovǎ zvěřěna, slěbovi zěň, tizeňovi urlǎp*. Użycia czynnościowe (CZYN): *bǎtkovǎ brǎň* ‘broń używana w bitwie’, por. też *balovǎ sěkňa* ‘przeznaczona na bal’, *głodovǎ směrc* ‘z głodu’, *kmotrovǎ poděška* ‘służąca do *kmotrǎv*, tj. trzymania dziecka w czasie chrztu’, *ogǎdkovǎ baba* (*Ni ma baržě ogǎdkově babě jak ta je*) ‘roznosząca plotki’, *pogřebovǎ movǎ* ‘wygłaszana podczas pogrzebu’.

Wiele jest kontekstów, które trudno przyporządkować do danej relacji ze względu na bardziej skomplikowane i niejednoznaczne stosunki semantyczne między wyrazami (rzeczownikiem tkwiącym w podstawie a rzeczownikiem określonym). Por. *bronovi kǎň* ‘młody koń nadający się do lekkiej pracy, np. bronowania’ (*Latos naše kǎňčqta sǎ le ješ bronovima koňami, ale za rok, to one ju bǎdǎ všěstko robilě*), *pǎrevi kǎň* ‘koń chodzący w parze’ (*Pǎrevi kǎň ně xce časem sǎm cignǎc*), *kǎrtově pěňqze* ‘pieniądze uzyskane z gry w karty’ (*Jǎ so zis kupil rǎkǎvǎice za same kǎrtově pěňqze*), *lińcuxovi pēs* ‘pies trzymany na łańcuchu’ (*To je lińcuxovi pēs*), *saňovǎ droga* ‘droga, przystosowana do przejazdu saniami’ (*Žebě vsǎqze takě saňově drogi bēlē, to bē mē vnet zajaxalě*). Możliwość wyrażania takich indywidualnych znaczeń jest immanentną cechą przymiotników z sufiksem *-ovi*. Podobnie jak ich polskie ekwiwalenty na *-owy* (zob. Satkiewicz 1969: 136–138; Urban 2006: 106–107) mogą one zastępować dłuższe konstrukcje wyrazowe. Zdolność kondensacji treści czyni z nich środki dogodnie w komunikacji językowej i przyczynia się do ich ekspansji.

6. W relację wariantowości słowotwórczej przymiotniki na *-ovi* (*-evi*) wchodzi niezbyt często. Odpowiedniki w innych klasach ma 67 wyrazów, co daje 17% zbioru. 16 przymiotników wchodzi w szeregi więcej niż 2-członowe, stąd łączna suma 82 par. Stosunkowo niewielki jest zakres liczących się elementów objętych wymianą. Dłuższą serię oboczności tworzą formacje na *-ovi* z derywatami na *-ni* (33 pary). Poza tym *-ovi* wymienia się przy tych samych podstawach z formantem paradygmatycznym (14) oraz z sufiksem *-ovati* (13). Inne wymiany trafiają się rzadko: z *-isti* (*-ěsti*) (5), *-ati* (3), *-asti* (1), *-iti* (1), *-ani* (3), *-in* (3), *-ski* (2), *-ovski* (*-evski*) (2), *-ovni* (*-evni*) (1), *-lěvi* (1).

Długa seria wariantów z formantem *-ni* bierze się stąd, że ma on najmniejsze ograniczenia dystrybucyjne i podobnie szeroki zasięg funkcjonalny. Charakter relacji między członami par można określić jako synonimiczny, por. np.: *bronovi* a. *brǎňni gǎzǎ, bulvovi* a. *b’ulevni mēx* ‘worek na ziemniaki’, *dǎkovǎ* a. *dǎčňi zěň* ‘mglisty’, *gřěmotovi* a. *gřěmotni dešč*, *kapustově* a. *kapustně lěstě, krokovi* a. *kročňi mēter*, *pogřebově* a. *pogřebně pēsně, buksevǎ taša* ‘tylna kieszeń w spodniach’ i *buksni rozp’ǎrk, kadukovi kij* i *kadučňǎ jigla, kuxňovi stǎlk* i *kuxenni stǎl, lasovi zvěř* i *lasni pǎtx, latovǎ zvěřěna* ‘zwierzyna łowiona latem’ i *latni plǎšč* ‘płaszcz noszony latem’, *ogrodově dřeva* i *ogrodně kvatě*. W niektórych kontekstach uwidacznia się różnica polegająca na tym, że formacje na *-ni* ciążą ku wyrażaniu znaczeń bardziej sprecyzowanych, konkretnych, podczas gdy derywaty z sufiksem *-ovi* pozostają także znakiem ogólniejszych lub mniej typowych relacji względem podstawy, por.: *bronovi kǎň* ‘przeznaczony do lekkich prac, np. do brony’ obok

bronovi a. *brónni gózz* ‘stanowiący element brony’, *mąsovi drěx* ‘człowiek lubiący jeść mięso’ obok *mąsné pálně* ‘obiad zawierający mięso’. Bywa, że podział znaczeń członów par opiera się na indywidualnych zasadach, np. *modové žniva* ‘okres pobierania miodu w ulach’ – *modni rok* ‘rok obfitujący w miód’, *sněgovi xlop* ‘bałwan ze śniegu’ – *sněžnā zěma* ‘zima z dużymi opadami śniegu’, *sněžnā sěknā* ‘suknia biała jak śnieg’. Ostatni przykład można byłoby interpretować jako repartycję ze względu na różne znaczenie podstawy: śnieg ‘materiał’ i ‘opad’. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w parach *dołové pole* ‘położone w dole’ (od *dól* ‘zagłębienie w ziemi’) i *dólni děl* ‘deska spoczywająca na podwoziu’, a więc ‘będąca u dołu’ (od *dól* ‘spodnia część czegoś’) oraz *górovi* ‘położony na górze’ (od *góra* ‘wzniesienie’) i *górní* ‘znajdujący się na górze’ (od *góra* ‘położenie wyżej względem czegoś’). Starszy typ budowy reprezentują formacje na *-ni*, ale warianty, z wyjątkiem *borovi* – †*bórni*, nie są sygnalizowane jako nierównorzędne chronologicznie.

W parach, które tworzą przymiotniki na *-ovi* z formacjami paradygmatycznymi, a są to wyłącznie derywaty od nazw zwierząt, obserwujemy konkurencję i przynajmniej częściowe zazębianie się znaczeń, np. *orłové skřídla* – *orli nos*, *pšćolovi mōd* – *pšćeli rōj*, *skovrōnkové gňāzdo* – *skovrōnči spěv*. Silniejszą pozycję wydaje się mieć typ paradygmatyczny. Struktury sufiksalne są w odwrocie: *ptāši* i †*ptāxovi*, *psi* i rzadko: *psovi* (por. rozdz. 2.3.).

Warianty słowotwórcze z sufiksami *-ovi* (*-evi*) i *-ovati* cechuje różnorodność łączących je relacji semantycznych. Podobne konteksty tworzą np. *dākovi zěň* i *dākovati por'ěnk* ‘dzień a. poranek z mgłą’. Formacje synonimiczne należą jednak w omawianej grupie do rzadkości. Zwykle specjalizacja funkcjonalna formantu *-ovati* powoduje, że odpowiednie pary przymiotników różnią się znaczeniem, por. np. *bečkově betki* ‘klepki składające się na beczkę’ i *bečkovatā baba* ‘baba jak beczka’, *krěškovi xrōst* ‘chrust od jakiegokolwiek drzewa używany do suszenia gruszek’ (*Krěškovim xrōstą peca ňe napalil do xleba, le do sěšěňā krěšk*) i *krěškovatě dřevo* ‘drzewo przypominające *krěšką*’ (*Krěškovatěgo dřeva je u nas v lese dosc*), *vřodovā smara* ‘maść na wrzody’ (*Kup ňe z apteki vřodové smarě*) i *vřodovatě rāce* ‘ręce pokryte wrzodami’ (*Vejle! co ja dostala za vřodovatě rāce*). Poszczególne człony par mogą mieć swoisty zasięg występowania, por. *pālcevi* (pn, śr bez Kartuz) wobec *pālcovati* (Strzecz, Łebcz, Tępcz).

Z innych wariantów zasygnalizować można: dla *-ovi* i *-isti* (*-ěsti*) oraz *-iti*: *dākovi* – *dāčěsti*, *górovi* – *górěsti* – *g'orōviti*, *ogn'ovi* – *ogn'isti*, *ur'movi* – *ur'misti*, *zdrojovi* – *zdrojisti*, dla *-ovi* i *-ati* oraz *-asti*: *kaldunovi* – *kaldunati* – *kaldunasti*, *pālcevi* – *pālcati*, *vilkovi* – *vilčati*, dla *-ovi* i *-ani*: *bul'vovi* – *bul'vani*, *cěnovi* – *cěňani*, *skōrovi* – *skořani*, dla *-ovi* i *-in*: *měgovi* – *měgin*, *skovrōnkovi* – *skovrōnčin*, dla *-ovi* i *-ski*: *mořovi* – *morski*, *māstovi* – *měski*, dla *-ovi* i *-lěvi*: *buřovi* – *bur'lěvi*.

Zwraca uwagę skromna reprezentacja dubletów wśród struktur na *-ski*, których pozycja w systemie jest silna i które, podobnie jak derywaty na *-ovi*, zdolne są wyrażać rozmaite znaczenia, w tym także te właściwe formacjom będącym alternatywnymi członami par, por. *mořovi lěze*, *mořové rěbě* i *morské valě*, *morskā dāka* ‘mgła od morza’, *māstovi* a. *měsči lěze*. Wydaje się, że w ramach tendencji regulującej nastąpi tu z czasem wybór znaczeń i form. Skłonność do porządko-

wania klas i typów widać też w grupie dubletów z sufiksem *-ani*, który umacnia się w funkcji materiałowej. Prawie nie ma tu oboczności, por. wyjątkowe *čěnovi* a. *čěnani křiž*⁴⁹.

7. Z zapisów poczynionych przez Lorentza (LGP: 759–760, 792, 795 i 796) wynika, że w zakresie formacji denominalnych sufiks *-ovi* ugruntował swoją pozycję już wcześniej. „Jest to najbardziej rozpowszechniony sufiks – pisze badacz – łączy się z pniami wszystkich klas i rodzajów” (LGP: 759). Stosunkowa funkcja formantu konkretyzuje się w zależności od typu podstawy: „w związku z nazwami istot żyjących oznacza posiadanie, przynależność, ale do gatunku – zastrzega Lorentz – nie do poszczególnego indywiduum” (tę drugą sferę użycia obsługuje sufiks *-ov*), „w związku z nazwami istot nieżyjących oznacza materiał, z którego coś się składa, wreszcie podobieństwo i przynależność” (LGP: 759). Podkreślona zostaje zatem możliwość wyrażania różnych znaczeń.

Z przykładów, których nie odnotowuje ks. Sychta, wymienić można przykładowo – od nazw miejscowych: *bekovi* ← *Beka*, *blotkovi* ← *Blotko*, *mostovi* ← *Mostě*, *róvkovi* ← *Róvk*; od nazw osób: *balběrovi* ‘balwierzowy’ ← *balběř*, *člověkovi* ‘człowieczy’ ← *člověk*, *goscevi* ‘gościowy’ ← *gosc*, *ojcevi*, *otcevi* ‘ojcowy’ ← *ojc*, *otc*, *ksązevi*, *ksązevi* ‘księży’ ← *ksqz*; od nazw zwierząt: *běkáčovi* ‘dzieciolowy’ ← *běkáč*, *bikovi* ‘byczy, bykowy, wołowy’ ← *bik*, *gołąbovi* ‘gołębi’ ← *gołąb*, *lěsovi* ‘lisi’ ← *lěs*, *ápoivi* ‘małpi’ ← *ápa*, *zajcovi* obok *zajcevi* ‘zajęczy, zajęcowy’ ← *zajc*, *cexovi* ‘kozi’ ← *cexa*, *čaplovi* ‘czapli’ ← *čapla*, *dúvovi* ‘gołębi’ ← *dúva*, *jagńovi* ‘jagnięcy’ ← *jagńq*, *knarzevi* ‘kiernozowy’ ← *knárz*, *xrōščevi* ‘chrząszczowy’ ← *xrōšč*, *jažževi* ‘jazgarczowy’ ← *jažž*, *tkořevi*, *tvořevi* ‘tchórzowy’ ← *tkoř*, *tvōř*, *ježevi* ‘jeżowy’ ← *jež*, *vąževi* ‘wężowy’ ← *vųž*; od podstaw o znaczeniu nieżywotnym: *blaxovi* ‘blaszany’ ← *blax*, *całovi* ‘cielesny’ ← *cało*, *castovi* ‘ciastowy’ ← *casto*, *remeńovi* ‘ramienny’ ← *remq*, *vodovi* ‘wodny’ ← *voda*, *pěrisevi* ‘piersiowy’ ← *pěrsě*, *vłosevi* ‘włosowy’ ← *vłos*, *xrizevi*, *grizevi* ‘szary’ ← *xris*, *gris*, *grańcevi* ‘graniczny’ ← *grańca*, *gozževi* ‘gwoździowy’ ← *gōzž*, *jajevi* ‘jajowy’ ← *jaje*, *sěršlevi* ‘szerściowy’ ← *sěršel*, *tařlevi* ‘stołowy’ ← *tařla*.

Rzuca się w oczy rozbudowa serii formacji od imion własnych oraz od podstaw żywotnych – osobowych i zwierzęcych, a także większa konsekwencja w stosowaniu obocznych postaci formantu, por. formy, którym w *Słowniku gwar kaszubskich* odpowiadają struktury na *-ovi*: *łososevi* ‘łososiowy’ ← *łosos*, *slęzevi* ‘śledziowy’ ← *slěz*, *vągořevi* ‘węgorzowy’ ← *vągōř*, *deščevi* ‘deszczowy’ ← *dešč*, *łojevi* ‘łojowy’ ← *łoj*, *kuxńevi* ‘kuchenny’ ← *kuxńa*, *ogńevi* ‘ogniowy’ ← *ogń*.

2.1.2.2. Z sufiksem *-ni*

1. Formacje denominalne z sufiksem *-ni* stanowią klasę liczną, reprezentowaną przez 350 struktur (20% ogółu). Potencjał klasy pozostaje w związku

⁴⁹ Obecność wariantu z *-ani* ma swoją wagę wobec tego, że współczesna polszczyzna zna tylko *cynowy*.

z wielofunkcyjnością sufiksu oraz łatwością jego łączenia się z różnego typu podstavami, co jest dziedzictwem z bardzo wczesnego stadium rozwoju słowiańszczyzny (zob. Brodowska-Honowska 1960: 80 i n.).

Starym zjawiskiem jest też zazębianie się struktur denominalnych i dewerbalnych z pasem przejściowym w postaci przymiotników motywowanych przez abstracta (Brodowska-Honowska 1960: 100). Ponieważ granica między poszczególnymi typami nie jest ostra, trudno czasem o jednoznaczną kwalifikację, por. np. *nāskvarni* ‘niecierpliwym, kapryśnym, grymaśnym, nieznośnym, kłótliwym, natrętnym’: *Co za nāskvarně zecko, jaž na ně vzerac ni moq, To zecko je tak nāskvarně, ono xvilě ni može cěxo usežec* – dziecko, które ma *nāskvarě* ‘kaprysy, zachcianki’ czy dziecko, które *nāskvaři* ‘biadoli, jęczy, narzeka’⁵⁰

Zamieszanie powstaje też na styku formacji denominalnych i deadiektycznych, por. np. *†lāžni*, definiowany w słowniku jako ‘gibki, giętki, zwinny, mocny’. W kontekście: *Co za lāžně zěvčq* przymiotnik można wiązać zarówno z rzeczownikiem *†lāg* 1. ‘moc, siła, ciężka fizyczna, krzepa’ – ‘dziewczę, które ma *lāg*’, jak i z przymiotnikiem *lāgi* ‘giętki, gibki, zwinny’ – ‘dziewczę *lāgě*’. W innym zastosowaniu – już chyba tylko z rzeczownikiem: *Tu roscq lāžně dqbě, te bě sq nadāvalě do vozōv*.

Derywaty na *-ni* charakteryzuje szeroki zakres funkcyjny. To również ma swoje konsekwencje. Derywaty mogą mieć (i z reguły mają) kilka znaczeń kontekstowych, por. np. *kapustnā bečka* ‘beczka przeznaczona do kiszienia kapusty’, *kapustně lěstě* ‘liście kapusty’. Inną specyfiką grupy jest silna tendencja do metaforyzacji znaczeń, co przejawia się w tym, że wiele form traci związek znaczeniowy z podstawą i alternatywnie używanych jest w kontekstach pozbawionych sygnałów naprowadzających na ich pierwotną motywację, por. np. *djabelni xlop* ‘jak diabeł’, ale *djabelnā robota* ‘przykra, uciążliwa’, *kvasně jabka* ‘z kwasem’, ale *kvasnā baba* ‘pośepna, ponura’, *pekelnā brōma* ‘prowadząca do piekła’, ale *pekelnī strax* ‘niezwykle ogromny, wielki, silny’, *trudnā sprava* ‘wymagająca trudu’, ale *trudně zecě* ‘oporne, przykre’, *želāzně dvěre* ‘z żelaza’, ale *želāzně koňe* ‘na stałe przynależne’, *ñezelně bōtě* ‘na niedzielę’, ale *ñezelni člōvek* ‘będący od święta, przygodny’: *To je taki neželni člōvek, do robotě on ně je*. Stopień tych przesunięć jest bardzo różny i znowu nie daje jasnych rozstrzygnięć.

Do wymienionych problemów dochodzi jeszcze kwestia wyboru motywacji w sytuacji, gdy parafraza dopuszcza dwie podstawy dla jednego przymiotnika użytego w tym samym kontekście, np. *kalěčni člōvek, kalěčni ptāx* ‘człowiek, ptak dotknięty kalectwem’ albo ‘człowiek, ptak będący kaleką’. Ze względu na to, że w klasie przymiotników na *-ni* rzadko sufiksacji towarzyszy dezintegracja (wyjątkowo: *březni* ← *br^zez[ěna]*, *pšenni* ← *ps^lěh[ica]*, *teskni* ← *teskn[ota]*), przyjmuje się wersję, która nie zakłada ucięcia. Zresztą żadne z rozwiązań nie zmienia granicy podziału słowotwórczego.

⁵⁰ W takich wypadkach jak tu skłonna jestem przyjmować podstawę czasownikową. Ale może należałoby założyć – jak to robi K. Kleszczowa w odniesieniu do formacji staropolskich (2003: 35) – istnienie obok struktur wyraźnie denominalnych i dewerbalnych takich, które systemowo dopuszczają obie możliwości.

Trzeba zastrzec, że poza analizą pozostaje sporo przymiotników zakończonych na *-ni*, których budowa słowotwórcza jest dziś zatarta albo niewystarczająco przejrzysta, żeby mogły zostać włączone do opisu.

2. W materiale wskazać można trzy warstwy leksykalne, różniące się chronologią. Żywe w mowie wszystkich współczesnych pokoleń Kaszubów są: *blotni* ‘odnoszący się do błota w znac. 1.’ (‘torfowisko, pokłady torfu, miejsce po wykopanym torfie, bagno, trzęsawisko’), *bočni* – od *bok*, *bratni* ‘należący do brata’ (Puckie), *brědni* ‘brudny, posmolony, powalany’ (por. *brud*), *brிžni* – od *briža* (1. ‘powtarzający się wiatr na wodzie’, 2. ‘krótka fala morska wywołana wiatrem, niebezpieczna dla żeglarzy’ – Przyjezierze Żarnowieckie), *bronni* – od *bróna*, *brómni* – od *bróma*, *březni* – od *březěna* (2. ‘drzewo brzozy, cięte gałęzie brzozone’), *břěšni* – od *břěx*, *buksni* – od *buksě* (1. ‘spodnie’), *bukvitni* – od *bukvíta*, ‘gryczany’, *b'ulevni* (pd) ‘ziemniaczany’ (por. *bulva* ‘ziemniak’), *buńčni* ‘należący do *bunki*, karowy’ (por. *bunka* ‘karo, jeden z czterech kolorów w kartach do gry’), *bědni* 1. ‘biedny, niezamożny, ubogi’, 2. ‘godny pożałowania, nieszczęśliwy’, *celni* ‘cielny’, *cepni* ‘odnoszący się do cepów’ (por. *cepě* ‘cepy’), *cišni* ‘zasłonięty od wiatru, zaciszny’, *córečni* – od *córka* (Kępa Żarnowiecka), *čeladni* – od *čeláz*, *dáčni* ‘mglisty’ (Pomieczyno, Rąb, Jeleńska Huta, Kielno, Kłosowo, Warzno, Wiczlino, por. *dáka* ‘mgła’), *deputatni* – od *deputát* (‘dożywocie’), *děrni* 1. ‘energiczny, stanowczy’, 2. ‘hardy, ordynarny, krnąbrny’ (por. *děr* ‘szorstkość, hardość, upór’), *děšni* ‘tyczący duszy’, *dixavični* ‘mający dychawicę’, *djabelni*, *djābelni*, *djobelni* ‘przekłety, diabelny, dokuczliwy, przykry, haniebny, ogromny, niezwykły’ (por. *djabel*, *djābel*, *djobel* ‘diabeł, zły duch’), *djaxelni*, *djāxelni*, *djoxelni* – zob. *djabelni* (por. *djaxel*, *djāxel*, *djoxel* ‘diabeł’), *dlężni*, *dłużni* ‘dłużny, winien komu pieniądze’, *dólni* ‘spodni, będący u dołu, dolny’, *drěčni* ‘drukowany’ (Kępa Pucka, por. *drěk* ‘druk’), *drěšni* ‘przyjazny’ (Kępa Oksywska, por. *drěx* ‘druh, kolega’), *zecn'i* 1. ‘dziecinny, postępujący jak dziecko’, 2. ‘przeznaczony dla dzieci’ (pn), *zěnni* ‘dzienny’, *zivni* ‘dziwaczny, cudaczny, ekscentryczny’ (por. *ziv* ‘dziw, zdziwienie, podziw’), *fabrični* – od *fabrika* ‘wykonany w fabryce’, *familijni* ‘rodzinny’ (por. *familjā* ‘rodzina’), *feratni* ‘zapasowy’ (pn, por. *ferāt* ‘zapas’), *folvarčni* – od *folvark*, *glinni* – od *glěna*, *głodni* 1. ‘głodny, głód cierpiący’, 5. ‘przynoszący głód’, *głosni* ‘głośno mówiący, donośny, krzykliwy’, *gminni* – od *gmína*, *gnojni* ‘gnojowy, gnojny, mający styczność z gnojem’, *godni* 1. ‘bożonarodzeniowy, gwiazdkowy’ (por. *godě* ‘czas między Bożym Narodzeniem a Nowym Rokiem, niekiedy same tylko święta Bożego Narodzenia’), *górni* ‘wyżej nad czymś leżący, wyższy, położony na piętrze’, *granični* (śr, pn), *granični* (pd) – od *grānca* (1. ‘granica, miedza’, 2. ‘kres, koniec’), *grěšni* ‘grzeszny, pełen grzechów, skłonny do grzechu’, *grmotni* – rzadko: od *grmot*, *xątni* ‘chętny, skory, ochoczy’ (por. *xąc*), *ximerni* 1. ‘kapryśny, grymaśny’, 2. o koniu: ‘narowisty’ (por. *ximerě* ‘dąsy, kaprysy’), *xlědni* – o temperaturze: ‘ciepły, łagodny’ (por. *xlěda* ‘odwilż’), *xoxelni* ‘odnoszący się do *xoxli* w znaczeniu 1.’ (‘długi drążek, którym popychają sieć pod lodem od jednej przerębli do drugiej’), *xomudni* ‘pochmurny, mglisty, bezsłoneczny’ (zob. *komudni*, *pomudni*), *xovni* ‘przeznaczony do *xově*, czyli hodowli’, *xvatni* 1. ‘silny, zręczny, zwinny, szybki’, 2. ‘ostrzy’ (por. *xvat* 1. ‘siła, zręczność’, 2. ‘ostrze’), 3. ‘skłonny do zachorowania na *oxvát*

(3. weteryn. ‘wzdęcie brzucha u zwierząt wskutek nadmiernej ilości gazów w jelitach, bębница, *Tympania*’), *hãpni* – od *hãpi* (‘upiór’ – Przodkowo, Pomieczyno), *jačmanni* (pd, śr), *jičmanni* (pn) ‘jęczmienny’ (por. *jačmin*), *jedvãbni*, *jedvabni* 1. ‘jedwabny’, 2. ‘delikatny’, *jesënni*, *jesinni* ‘jesienny’ (por. *jesëń*, *jesiń*), *jezõrni* – od *jezoro*, *jični* ‘jęczmienny’ (pn, por. *jičmo* – Szemud), *jizdebni* obok *jistebni* ‘izbowy’ (por. *jizdeba*, *jisteba*), *kadučni* ‘jałowcowy’ (por. *kaduk* ‘jałowiec’), *kalëčni* 1. ‘dotknięty kalectwem’, 2. fig. ‘zepsuty’ (por. *kalëka* ‘kaleka’), *kaplëčni* – od *kaplëca*, *kapustni* – od *kapusta*, *karčëmni* ‘karczemny’, *klãštõrni* ‘klasztorny, zakonny’, *kłõnični* – rzadko: od *kłõnica*, *komudni* ‘mglisty, pochmurny’ (por. †*komuda* ‘mgła, mżawka’), *koscelni* – od *koscõł* w znac. 1. (‘kościół’), 1. ‘kościelny’, 2. nie o dewotkach: ‘wierny kościołowi, lubiący chodzić do kościoła’, 3. o odzieży: ‘święteczny’, *kotnã* – o kotach, kozach, zającach i królikach: ‘ciężarna, kotna’, *kõnečni* ‘końcowy, graniczny, ostatni’ (por. *kõńc*), *k’õtorni* – od *k’õtornica* (por. *k’õtõr* 1. ‘ropucha’), *kraftni* ‘pożywny, odżywczy, bogaty w kalorie’ (por. *kraft* ‘wielka siła fizyczna, moc’ – pn), *krãjni* – zob. *krãjevi* w znac. 1. od *krãj* 3. ryb. ‘ład stały w przeciwieństwie do Półwyspu Helskiego’), *krevni* 1. ‘krewny’, *krëpni* – od *krëpë* (‘kasza’), *kročni* – zob. *krokovi* (od *krok*), *kroviñčni* – od *kroviñc* (1. ‘krowiniec’), *kuxenni* – od *kuxña*, *kurevni* – rzadko: zob. *kurevski* (‘rozpusztny, rozwiązły, rozpasany’), *kvãsnì* 1. ‘kwaśny, cierpki’, 2. ‘kiszony’, *lãsnì* ‘leśny’, *latni* ‘dotyczący lata’, *lelečni* ‘głupawy, ograniczony, śmieszny, niepoważny’ (Przodkowo, Pomieczyno, Kielno, por. *lelek* ‘głuptas’), *lesni* – od *las*, *łagodni* ‘łagodny, dobry, niesrogi, niesurowy’ (por. †*łagoda* ‘łagodność, dobroć’), *lëčni* ‘przyprawiony szczypiorkiem’ (por. *lëk* – rzadko: bot. ‘szczypiorek, *Allium schoenoprasum*’), *łõčni* ‘dotyczący łąki, łąkowy’, *malečni* ‘głupi, narwany, postrzelony’ (Kępa Żarnowiecka, por. *malek* ‘głuptak’), *marčëvni* – od *marčëv*, *matečni* – rzadko: ‘dotyczący matki’, *mësterni* ‘umiejętny, mistrzowski’ (por. *mëster* ‘rzemieślnik, majster’), *mlëčni* – od *mlëko*, 1. ‘dotyczący mleka’, 2. ‘biały jak mleko’, *mocni* ‘zdrowy, silny, mocny, krzepki, biegły’, *moñni* ‘morski’, *mõčni* ‘mączny, mączysty’, *mročni* ‘ciemny, chmurny’ (por. *mrok*), *mrozni* ‘mroźny’, *mulxni* ‘pulchny, delikatny w dotknięciu’ (pn, por. *mulx* ‘tłuszcz’), *m’umačni* ‘odnoszący się do *mumača* w znac. 7.’ (†zwykle *m’umače*, pl ‘zespół maszkar zwierzęcych odwiedzających domy w okresie Bożego Narodzenia’), *mušni* ‘muszy’ (śr), *mãsnì* ‘przyrządzony z mięsa’, *mëzni*, odm. *mëzni* – od *mëza*, *mìxalni* – od *Mìxãł*, *mõdni* 1. ‘obfitujący w miód’, 2. ‘słodki’ (znac. 2. pn, rzadziej śr, rzadko pd)⁵¹, *mõtlni* ‘mający związek z miotłą, miotłowy’, *nãzejni* ‘obiecujący’ (por. *nãzeja*), *nãšëpni* – od *nãšëp* (‘tkanina pościelowa używana na wsypy, inlet’), *nãžni* 1. ‘nędzny, lichy, zniszczony’, 2. ‘marny, mizerny’ (por. *nãža* ‘niedostatek, nędza’), *nocni* – od *noc*, *nedvãbni* – od *nedvãb* (Hel), *nežëlni* 1. ‘dotyczący niedzieli, używany w niedzielę, stosowany w niedzielę’, *niščõtni* ‘rozrzutny, marnotrawny’ (por. *niščõta* ‘marnotrawstwo’), *obludni* ‘obludny, dwulicowy’, *obõrni* – rzadko: ‘podwórzowy’ (por. *obora* ‘duże podwórze, przestrzeń między

⁵¹ Por. Zieniukowa 1958: 289–291 i mapa I. Można przypuszczać – pisze badaczka – że była to forma typowo kaszubska, dawniej obejmująca swym zasięgiem większy obszar, a wypierana od południa przez właściwy polszczyźnie literackiej i dialektom sąsiednim wyraz *słodki*.

budynkami'), *obračni* 'wzmocniony obręczą', *obročni* – od *obrok*, *obrozajni* 1. 'urodzajny' (por. †*obrozaj* 'urodzaj'), *obadni* 1. odnoszący się do pory dnia: 'południowy', 2. 'odnoszący się do południa jako jednej z czterech stron świata', *obežni* – zob. *obešli* w znac. 1. ('dotknięty zanokcicą', por. *oběg* 'zanokcica'), *očni* 1. 'piękny, ładny, śliczny, rzucający się w oczy', 2. rzadko: 'odnoszący się do oka', *ofarni* 1. 'związany z ofiarą', 2. 'gotowy do ofiar, pełen poświęcenia', *ogrōdni* – od *ogrōd*, *ognarijni* – od *ognarijā* w znac. 1. i 2. (Zabory, 1. 'dożywocie', 2. 'wynagrodzenie w naturze za pracę w dawnych majątkach'), *ogērni* 'podobny do ogiera', *oxotni* 'ochotny, chętny', *okolni* 'położony w okolicy, okoliczny' (por. *okolē*), *ořešni* 'orzechowy', *ostatečni* 'ostatni, definitywny' (por. *ostatk* 'reszta, pozostałość'), *ovādni* – rzadko: 'zawszony' (pn, por. *ovād*, coll. 1. w znac. pejor. 'muchy, osy, wszy, pchły, pluskwy'), *ozdobni* 'ozdobny, piękny, strojny', *ōvsni* – od *ōvs*, 1. 'owsiany', 2. fig. o ściegu: 'wielki, duży, podobny do ziarna owsa', *paklepni* 'uszyty z grubego płótna lnianego lub konopnego, zgrzebny' (por. *paklepě* 2. 'o towarze, zwłaszcza o tkaninach gorszego gatunku'), *paradni* 'piękny, wyborny, zabawny', *paralušni* 'niegodziwy, diabelny, dokuczliwy, ostry, srogi' (por. *p'aralux* 'zły duch, diabeł'), *parusni* – rzadko: 'naiwny, niepoważny, dziecinny' (Puckie, por. *parus* 'dziecko, zwł. niegrzeczne'), *pāčni* 'złożony i związany w pęk' (śr), *pěšni* 1. 'zarozumiały, wyniosły', *plenni* – rzadko: 'plenny, urodzajny, płodny' (por. *plon* – Ram I, 193), *plēcni* – od *plēc* ('płuca'), *plužni* – od *plug*, *pocešni* 'pocieszny, zabawny', *p'odlasni* – od *podlasē* ('pole lub łąka pod lasem'), *podlatni* – od *podlato* ('miesiące maj i czerwiec, przednowek'), *podōlni* 'niżej położony' (por. *podolē* 'kotlina, dolina, nizina'), *podrōžni* 'podróżny', *podvōrni* – zob. *podvořovi* ('podwórzowy'), *pogodni* 'odznaczający się piękną, słoneczną pogodą', *pogřebni* – zob. *pogřebovi* ('pogrzebowy'), *pojātni* 'bystry, zdolny, rozgarnięty' (por. *pojācē* 'pojęcie, wyobrażenie'), *pokōrni* 'pokorny, potulny, uległy', *pomocni* 'pomocny, skuteczny', *pomudni* 'pochmurny, mglisty' (Zabory, Hēl, por. *pomuda* – rzadko: 'pochmurność'), *porēncni* 'poranny' (por. *porēnk* 1. 'poranek'), *posażnā* 'mająca posag, bogata, posażna', *postavni* 'postawny, przystojny, kulturalny', *postni* 'postny, bezmięsny', *potlučni* 'tułacz, żebraczy' (por. *p'otluka* 2. 'życie nędzne, tułacz, poniewierka, tułaczka'), *potvorni* – rzadko: 'pełen grozy, przerażający, okropny', *povāžni* 'poważny', *požētečni* 'pożyteczny, przydatny', *pōlni* 'polny', *pōlnocni* 'leżący na północ', *prošēčni* (pn) – zob. *prošēči* (od *prosaq*)⁵², *prosnā* – o świni: 'ciężarna, prośna', *překāsni*, odm. *přēkāsni* 'uszczypliwy, kpiarski' (por. *překās* 'ironia, złośliwość, zjadliwość'), *přepustni* 'niegodziwy, nikczemny' (por. *přepusta* 'utrapienie, kłopot, nieszczęście, kara boska z kimś albo z czymś'), *přēdni* 'znajdujący się na przedzie, z przodu', *pščelni* 'pszczeli', *pščolni* 'pszczeli', *pšēni*, odm. *pšani* (Męcikał, Czyczkowy), *pšēnni*, *pšējnni* 1. 'pszenny', *pšēkelni* 1. 'dotyczący piekła', *pšēprni* 'pieprzny, zaprawiony pieprzem', *pšēscēnni* – zob. *pšēstřēnovi* ('pierzścienny, dotyczący

⁵² Taką relację ukazuje Sychta (wówczas sufixs -*ěčni*), ale możliwe jest odniesienie do wyrazu *prošce*, plł 'prosięta', co tłumaczyłoby zagadkowe *č* w derywacie. Hipotezy na temat budowy form typu *celēči*, *jagñēči* przedstawia J. Majowa w komentarzu do mapy 418 w AJK IX. Warto zauważyć, że paralelne nazwy młodych zwierząt znane były w języku prasłowiańskim, por. *agnьсь* : *agne* 'jagnię', *telьсь* : *telē* 'cielę', *žerьсь* : *žerbę* 'żrebię' (Sławski 1974: 100).

czwartego palca u ręki’), *radosni*, odm. *redosni* ‘radosny’, *račni* ‘ręczny, wykonany rękami bez użycia maszyny’, *rečni* ‘obfitujący w raki, zrobiony z raków, rakiwy’ (por. *rek* 1. ‘rak, *Astacus*’), *řebni* obok *ribni* ‘mający związek z rybą, obfitujący w ryby’, *r’obotni* 1. ‘pilny, pracowity’, 2. o koniu: ‘dobrze ciągnący’, *ročni* ‘roczny’, *rozinni* ‘rodzinny’, *r’opušni* ‘podobny do ropuchy, otyły’, *rozxódní* – o pieniądzach: ‘używany na codzienne wydatki’ (por. *rozxód* ‘rozchód’), *rozdružni* – od *rozdruží* w znac. 1. (‘skrzyżowanie dróg’), *rozěmni* ‘rozumny, mądry, stateczny, rozsądny’, *rozkošni* ‘miły, uroczy’, *rozpustni* ‘rozpustny, rozwiązły’, *rozvážni* ‘rozważny, roztropny’, *rozvorní* – od *rozvora* (1. ‘draż łączący przednią część wozu z tylną, rozwora’), *rumni* ‘obszerny, przestrzenny’ (por. *rum* 1. ‘przestrzeń, miejsce’), *řemąsni* ‘dotyczący rzemiosła’ (por. *řemąslo*), *řešotni* – o mące: ‘kilkakrotnie mielony i przesiewany przez pytel’ (por. *řešoto*), *řěčni* – od *řeka*, *řětni* – od *řěc* (‘pośladki, tyłek’), *semínni*, odm. *seměnni* ‘przeznaczony do siania, sadzenia’ (Wejherowskie, Kartuskie, por. *semq* ‘nasienie’), *sevní* ‘związany z siewem, przeznaczony na siew’, *skvarni* ‘upalny’ (pn, rzadko gdzie indziej, por. *skvār* ‘upał letni, skwar’), *slěbni*, odm. *šlubni* (pd), *slubni*, *slúbni*, *slibni* – od *slub*, *slivni* ‘odnoszący się do śliwek’ (por. *slěva*, o drzewie i owocu: ‘śliwka’), *slavní* ‘sławny, mający rozgłos’, *slápní* – od *sláp* (1. ‘sieć zastawna, którą za pomocą tyczki wpychają pod lód’ – Borowy Młyn, Upiłka, Rucowelasy, Borzyszkowy), *stonečni* 1. ‘stoneczny’, 2. ‘wystawiony na światło słońca’, *slovni* ‘dotrzymujący danego słowa’, *sněžni* 1. ‘obfitujący w śnieg’, 2. ‘śnieżnobiały’, *sočni* ‘zawierający dużo soku, soczysty’, *sparni* ‘upalny’ (śr, pd, por. *spār* ‘skwar, upał letni’), *spārni* (pn) – zob. *spārni* [sic!], *spódní* ‘będący na spodzie, pod spodem, noszony pod wierzchnim okryciem’, *spokójni* 1. ‘zrównoważony, spokojny’, 2. ‘cichy, nieburzliwy’, *srěbrni*, odm. *střěbrni* (pn), *srěbrni*, *srěbni* (sporad. Zabory) ‘srebrny’, *sromotni* ‘haniebny, niechlubny, sromotny’ (por. *sr’omota* ‘wstyd, hańba, poniżenie’), *stodolní* – od *stodola*, *stratni* ‘poszkodowany’ (por. *strata* ‘strata, ubytek, szkoda poniesiona’), *stravni* ‘niegrymaszący w jedzeniu’ (pn, por. *strava* ‘pokarm, jedzenie’), *stronni* ‘boczny, zewnętrzny’ (por. *strona* 1. ‘bok, ściana, przestrzeń na krawędzi czego, np. drogi, rzeki’), *šaxerni* ‘nadający się do handlu, nie przynoszący nigdy straty’ (pn, por. *šaxer*, z odcieniem intensywniejszym *šaxrě* ‘robienie interesów nie zawsze uczciwych, nieoficjalny handel zamienny’), *šaxni* – rzadko: ‘wysoki jak tyczka’ (por. *šax* 1. ‘tyczka, cienki drążek’), *šarvarčni* – zob. *šarvarkovi* (‘dotyczący szarwarku, właściwy ludziom odbywającym dawniejszy szarwark...’), *ščennā* – o suce: ‘ciężarna’, *ščitni* ‘dotyczący szczytu budynku’, *šěčni* ‘zgrabny, ładny, przystojny’ (por. *šěk*), *škódní* – o ludziach i zwierzętach: ‘wyrządzający szkodę’, *škólní* – rzadko: ‘szkolny’, *šlaxetní* 2. † ‘pochodzący ze szlachty, należący do szlachty’, *šopni* (pn) – od *šopa* w znac. 1. (‘budynek, zwykle masywny, podzielony na osobne pomieszczenia dla koni, krów i owiec, niekiedy także dla świń’), *štáltni* ‘zgrabny, mający ładny kształt’ (por. *štált* ‘wygląd, budowa czego’), *táčni* – rzadko: ‘mieniący się kolorami tęczy’, *teskni* ‘pełen tęsknoty, rzewny, żaloszny’, *tilni* ‘znajdujący się w tyle, tylny’, *tobačni* – od *tobaka*, *tovarěšni* ‘towarzyski’ (por. *tovarěš* ‘ten, kto przebywa z kim, spędza czas’), *trávni* ‘obfitujący w trawę’ (śr), *tročni* – rzadko o koniu: ‘przyzwyczajony do żarcia z troku’, *trudni*, odm. *trědni*, *trudni* ‘wymagający wiele trudu’, *ucešni*

‘dowcipny’ (por. *ucexa* ‘uciecha, radość’), *učebni* 1. ‘pobierający naukę rzemiosła’, 2. ‘pojętny’ (por. *učba* ‘nauka, szczególnie rzemiosła’), *uročni* – o oczach: ‘rzucający urok’, *urozajni* ‘urodzajny’, *vʹodolni* ‘położony w wądole’ (por. *vʹodól* ‘jar, wądół, dolina’), *věkratni* ‘obłudny, kłamliwy’ (por. *věkrat*, zwykle pl *věkratě* ‘wykręt, wybieg’), *vigódni* 1. ‘lubiący wygodę’, 2. ‘zapewniający wygodę’, *vodni* – od *voda*, *vojenni* – od *vojna*, *vsxodni* ‘wschodni’, *večni* 1. ‘zawsze trwający, niemający początku ni końca’, 2. ‘długotrwały, nieprzemijający’, 3. ‘stałe się powtarzający, ciągły, nieustanny’, *večorni* 1. ‘wieczorny’, *věrni* ‘dochowujący wiary, oddany, przywiązany, wierny’, *vetřni* ‘wietrzny’, *vesělni* (pn), *vesělni* ‘odnoszący się do wesela’, *věřxni* ‘wierzchni, górny, zewnętrzny’, *vilgotni* ‘wilgotny’, *vinni* ‘przypominający wino smakiem lub zapachem’, *viselni* ‘wiślany’, *zasěvni* ‘zdatny pod zasiew, przygotowany do zasiewu’, *zavešni* (pd-zach, śr) – od *zavěxa* (‘zadymka, zamieć śnieżna’), *zaxodni* ‘zachodni’, *zākonnni* ‘zakonny’, *zāpřǫžni* ‘używany do zaprzęgu, pociągowy’, *zāpustni* ‘dotyczący zapustów’, *zābni* – od *zqb*, *zbrojni* ‘uzbrojony, okryty zbroją’, *zběžni* ‘taki, który zbywa, pozostaje, zbywający’ (por. *zβég* ‘reszta, pozostałość, ostatek’), *zdradni* ‘zdradziecki’, *zdrōjni* ‘zdrojowy’, *zdrěbnā* (Zabory, Zapceń, Borzyszkowy) – zob. *zgrěbnā*, *zgōdni* ‘skłonny do zgody’, *zgrěbnā* – o kłaczy ‘ciężarna’ (por. *zgrěbq* ‘źrebie’), *zlosnʹi* (pn) – rzadko: zob. *zlostni*, *zmudni* ‘zabierający dużo czasu, wymagający wiele trudu’ (por. *zmuda* 1. ‘strata czasu’), *zvēčajni* 1. – o ludziach: ‘normalny, pospolity, przeciętny, prosty’, 2. o rzeczach: ‘pospolity, powszedni’, 3. ‘przyzwyczajony do czego, obyty z czym’, *zvēčni* (pn) ‘przyzwyczajony do czego, obyty z czym’ (por. *zvěk* 1. ‘nawyk, przyzwyczajenie’), *žalobni* – od *žaloba* w znac. 1. i 2. (1. ‘żał, smutek po śmierci kogoś bliskiego, żałoba’, 2. ‘strój żałobny’), *žalosni* ‘pełen żalu, smutny’ (por. *žalosc*), *žalostni* – zob. *žalosni*, *žarłocni* ‘chciwy na jedzenie, jadający dużo i łapczywie’ (por. *žarłok*), *žāłqdni* – w kartach: ‘treflowy’ (por. *žāłqz* ‘żołędź’), *želāzni* 1. ‘zrobiony z żelaza’, 2. ‘odznaczający się siłą fizyczną lub moralną, uporem, wytrzymałością’, *žetni* ‘żytni’, *žilni* ‘żylny’, *žnivni* ‘dotyczący żniw’.

Leksykę wychodzącą z użycia reprezentują: †*bogušni* – od *boguš* (‘bogacz’ – Kępa Żarnowiecka), †*bōrni* ‘borowy’ (Puszcza Darżłubska), †*brědolni* 1. ‘brzydki, szpetny, odstręczający’, 2. ‘zły, ujemny pod względem moralnym’, 3. ‘przykry, niemiły dla zmysłów’ (pn, por. *brědāl* 1. ‘człowiek brzydki, szpetny’, 2. ‘zły duch’, 4. ‘jakaś rzecz dająca się komuś we znaki, np. ząb’), †*balečni* ‘kobiecy’ (por. *balka* ‘kobieta’), †*dāžni* ‘silny, mocny, żwawy, prędkie, wesoły’ (por. †*dāga* ‘moc, siła’), †*dobrotni* ‘dobrotliwy’ (pn, por. *dobrota* ‘dobroć’), †*łqžni* ‘gibki, giętki, zwinny, mocny’ (por. †*łqg* 1. ‘moc, siła, ciężarna fizyczna, krzepa’), †*goldni* ‘głodny’ (por. †*gōld* ‘głód’ – pn-zach), †*jiřni* ‘chodzący w jarzmie’ (Kępa Żarnowiecka, por. †*jiřā* ‘jarzmo’), †*kalni* ‘błotnisty, mulisty, mętny’ (por. *kāl* 1. ‘błoto, szczególnie na drogach’, 2. ‘muł w morzu, rzece, jeziorze lub stawie’), †*macešni* ‘odnoszący się do macochy’ (pn-zach), †*mešni* ‘mszalny’ (por. *mša*), †*mězni* 2. ‘błotnisty’ (por. *měza* 1. ‘błoto na drogach’), †*novotni* ‘nowy, niedawno wprowadzony’ (por. *novota* ‘rzecz nowa, nowość, nowina’), †*obločni* ‘bezsłoneczny’ (por. *obłoka* 1. ‘obłok, chmura’), †*obušni* – od *obux*, †*omročni* ‘pochmurny’ (Hel, Kępa Swarzevska, por. *omrox* ‘mrok, zmierzch’), †*palěčni* ‘dotyczący palęc

(pn, por. *p'alēca* 1. 'laska, kij'), †*placni* 1. 'płacziwy, smutny', †*poběrn* 3. 'mający powodzenie: być otoczonym wielbicielami wzgl. wielbicielekami' (por. †*poběr* 'powodzenie' – Zabory), †*potvarni* 'oszczerczy' (Sianowo, Pomieczyno, Luzino, Puzdrowo, por. *potvār* 'potwarz, fałszywe oskarżenie, oszczerstwo'), †*předlatni* 'przednówkowy' (por. †*předlato* 'przednówek'), †*překusni* – zob. *překāsni* (pn), †*přěgróstni* 'poręczny, najbardziej używany' (pn-zach, por. †*přěgrósc* 'przegub u nasady dłoni'), †*přějacelni* 'krewny' (por. *přějacel* 2. 'krewny'), †*peňazni* 'bogaty' (por. *peňoz*), †*pěrsni* 'karmiony piersią', †*slavutni* 'sławny' (por. †*slavuta* 'sława', już tylko w przysłowiu: *Lepša slavuta jak poruta* 'wstyd' – pn-zach), †*stlužebni* 'będący na służbie u kogo', †*stebni* – zob. *steblati* ('odznaczający się grubym źdźbłem' – Kępa Żarnowiecka, por. *stebło* 'źdźbło'), †*tlučebni* 'tułaczy' (śr, por. †*tlučba*, *tłēčba* 'tułaczka'), †*viňčnā* – o dziewczynie: 'dorastająca, będąca w wieku zamążpójścia' (śr, por. *viňc* 1. 'wianek jako symbol dziewictwa panny młodej, dawniej zwykle uroczyście pleciony wieczorem w przeddzień ślubu w czasie tzw. *viňčēnōv*'), †*zadāčni* 'zamglony, zachmurzony' (por. †*zadāka* 'gęsta mgła, zachmurzenie'), †*zavit'ni* (pn-zach) 1. 'poranny', 2. 'wschodni' (por. *zavītro* 1. 'poranek', 2. 'strona świata: wschód'), †*zemstni* 'mściwy' (por. *zemsta*), †*zlostni* (Puckie) 'złośliwy, zgryźliwy' (por. *zlost* 'złość, gniew').

Jeszcze starsze wyrazy to: ††*pačosni* 'zrobiony z *pačoski*' (por. ††*pačoska* 1. 'najwyborniejsza przędza lnu, nici z tych włókien'), ††*parsnā* – zob. *prosnā* (Żarnowiec, Lubkowo, Bór), ††*přēsizni* 'pełnoletni, mający prawo do składania przysięgi' (por. *přēsēga* 'przysięga'), ††*žalni* (Puzdrowo, Odargowo) 'wyrażający żal, żałobny'.

W uzupełnieniu AJK (IX, m. 420) notuje peryferyczne *letni*. Edward Breza (1978: 83) podaje z gwary kościerskiej *lanni* – od *len*: *lannē sēmo*.

3. Część przymiotników otrzymuje kwalifikatory ograniczające ich zasięg występowania. Pokazuje to stan leksyki na poszczególnych terenach. Jako klasa słowotwórcza formacje pokrywają cały obszar kaszubski i nie wykazują żadnych szczególnych układów terenowych.

4. Klasę derywatów na *-ni* cechuje maksymalna łączliwość formantu. Łączy się on (choćby incydentalnie) z wszystkimi możliwymi rodzajami podstaw, zarówno jeśli wziąć pod uwagę kryterium morfologiczne: kategorię rodzaju rzeczownika, zdolność do wiązania się z wyrazami rdzennymi oraz derywowanymi sufiksalnie, kryterium fonologiczne: twardy bądź miękki wygłos tematu, genetyczne: rodzimność lub obcość słowa, jak i – najmocniej widoczne w derywacji przymiotników denominalnych – kryterium semantyczne: przynależność motywujących rzeczowników do określonych klas znaczeniowych.

Co do stosunku podstaw będących nazwami pospolitymi i własnymi, trzeba powiedzieć, że udział tych ostatnich w derywacji przymiotników na *-ni* zaznaczony jest symbolicznie: *mīxalni* ← *Mīxal* (motywacja przez antroponim) i *višelni* ← *Višla* (motywacja przez toponim). Regularne i typowe dla analizowanej klasy są podstawy z rzeczowników pospolitych.

Zwraca uwagę duży udział nazw abstrakcyjnych (45% całości bazy derywacyjnej). Seryjny charakter mają przymiotniki motywowane przez nazwy cech psychicznych czy w szerokim sensie osobowościowych, np.: †*dāžni* ← *dāga* 'moc,

siła', *děrní* ← *děr* 'szorstkość, hardość, upór', †*dobrotní* ← *d'obrota*, *xątní* ← *xąc*, *ximerní* ← *ximerě*, *lagodní* ← †*lagoda*, *obludní* ← *obluda*, *oxotní* ← *oxota*, *pěšní* ← *pěxa*, †*poběrní* ← *poběr* 'powodzenie', *pojątní* ← *pojącě*, *pokorní* ← *pokora*, *redosní* ← *redosc*, *rozvážní* ← *rozvąga...* itd., i fizycznych, np.: *xvatní* ← *xvat*, *mocní* ← *moc*, *postavní* ← *postava*. Wiele jest wyrazów wchodzących w relację słowotwórczą z nazwami zbiorowych i osobistych doświadczeń człowieka, np. *bědní* ← *běda*, *glodní* ← *glód*, *nąžní* ← *nąža*, *teskní* ← *řesknota*, *žalobní* ← *žaloba*, *žalostní* ← *žalosc*, z nazwami wydarzeń organizujących życie społeczności ludzkiej, np. *slěbní* ← *slub*, *vesělní* ← *veselě*, *pogřební* ← *pogřeb*. Licznie poświadczane są też przymiotniki od nazw pojęć kulturowych związanych z różnymi dziedzinami ludzkiej działalności: †*mešní* ← *mša*, *grěšní* ← *grěx*, *pekelní* ← *peklo*, *deputatní* ← *deputát* 'dożywocie', *ognarijní* ← *ognarijā* 'jw.' i 'wynagrodzenie w naturze za pracę w dawnych majątkach', *šarvarčnī* ← *šarvark*, *buňčnī* ← *bunka* 'karo, jeden z czterech kolorów w kartach do gry', *žāłqđnī* ← *žāłqđ* 'treść', *dležnī*, *dlužnī* ← *dług*, *rozxōdnī* ← *rozxōd* i in. Silną grupę tworzą derywaty motywowane przez nazwy orientujące w czasie i przestrzeni – związane z rachubą czasu: *ročnī* ← *rok*, *zěnnī* ← *zěň*, *nocnī* ← *noc*, *porěncnī* ← *porěnk* 'poranek', *večōrnī* ← *večōr*, *něželnī* ← *ňěžela*, †*předlatnī* ← †*předlato* 'przednowek', *latnī* ← *lato*, *jesěnnī* ← *jesěň...*; z wyznaczaniem położenia względem obiektów: *bočnī* ← *bok*, *dōlnī* ← *dōl*, *gōrnī* ← *gōra*, *přednī* ← *přōd*, *tilnī* ← *til*, *věřxnī* ← *věřx*, *spōdnī* ← *spōd...*; z ustalaniem stron świata: *vsxodnī* ← *vsxōd*, *zāxodnī* ← *zāxōd*; z miarą przestrzenną: *kročnī* ← *krok*. Wspomnieć też należy o wyrazach od nazw czynności, które przez predykatywność podstawy szczególnie zbliżają się do formacji dewerbalnych, jak *xovnī* ← *xova* (też *xovac* 'hodować, karmić'), *sěvnī* ← *sěv* (też *sac*), *zasěvnī* ← *zasěvk* (też *zasevac*), *r'obotnī* ← *robota*, *potlučnī* ← *p'otluka* 'poniewierka', †*tlučebnī*, *tļēčebnī* ← *tlučba*, *tļēčba* 'tułaczka', †*služebnī* ← *služba*, *učebnī* ← *učba*. Zarysowana klasyfikacja nie wyczerpuje wszystkich możliwych znaczeń podstaw abstrakcyjnych.

Wśród podstaw konkretnych na plan pierwszy wysuwają się rzeczowniki o znaczeniu przedmiotowym – (1) nazwy miejsc i terenów otwartych: *jezōrnī* ← *jezoro*, *lōčnī* ← *lōka*, *mořnī* ← *moře*, *měznī* ← *měza* 'miedza', *obōrnī* ← *obora* 'podwórze', *ogrōdnī* ← *ogrōd*, *okolnī* ← *okolě* 'okolica', *pōlnī* ← *pole*, *rozdrožnī* ← *rozdroži* itp., (2) budynków i pomieszczeń: *fabričnī* ← *fabrika*, *folvarčnī* ← *folvark*, *kaplēčnī* ← *kaplēca*, *karčemnī* ← *karčma*, *klāštōrnī* ← *klāštōr*, *koscelnī* ← *koscōl*, *jizdebni*, *jistebni* ← *jizdeba*, *jisteba* 'izba', *kuxenni* ← *kuxña* itd., (3) nazwy zjawisk przyrodniczych: *brīžnī* ← *brīža* 'wiatr' lub 'fala', *dāčnī* ← *dāka* 'mgła', *gr̄motnī* ← *gr̄mot*, *komudnī* ← †*komuda* 'mgła, mżawka', *mročnī* ← *mrok*, *mroznī* ← *mrōz*, *skvarnī* ← *skvār*, *słonečnī* ← *słōnko*, *sňěžnī* ← *sňěg*, *tāčnī* ← *tāč* a. *tāča*, *větřnī* ← *vāter...*, (4) nazwy roślin i ich części: *bukvitnī* ← *bukvīta* 'gryka', *b'ulevnī* ← *bulva* 'ziemniak', *jačřmannī*, *jičřmannī* ← *jačřmīn*, *jičřmīn*, *kadučnī* ← *kaduk* 'jałowiec', *kapustnī* ← *kapusta*, *marčevnī* ← *marčev*, *těčnī* ← *těk* 'szczypior', *ořešnī* ← *ořex* itp., (5) nazwy organów i części ciała ludzkiego: *břěšnī* ← *břěx*, *očnī* ← *oko*, *plěčnī* ← *plěc*, zwykle *plěca* 'płuca', †*přěgrōstnī* ← †*přěgrōsc* 'przegub u nasady dłoni', †*pěrsnī* ← *pěrs*, *řāčnī* ← *řāka*, *zābnī* ← *zōb*, *žīlnī* ← *žēla*, (6) nazwy różnego rodzaju przedmiotów, ubrań, narzędzi: *bronni*

← *bróna*, *brómni* ← *bróma*, *buksni* ← *buksě* ‘spodnie’, *cepni* ← *cepě*, *†jiřni* ← *†jiřã*; ‘jarzmo’, *kłoićni* ← *kł'ońica*... (długa lista) oraz (7) inne, już nie tak licznie poświadczane, np. nazwy instytucji, organizacji i urzędów: *gminni* ← *gmína*, *škólni* ← *škola* (też *koscelni* ← *koscól* w jednym ze znaczeń), nazwy chorób: *dixavićni* ← *dix'avica* ‘dusznosc, kaszel, astma’, *oběžni* ← *oběg* ‘zanokcica’, nazwy wytworów ludzkiej działalności: *drěćni* ← *drěk* ‘druk’.

Podstawami formacji na *-ni* nierzadko są materialia, por. np.: *blotni* ← *bloto*, *brědni* ← *brud*, *březni* ← *březěna* ‘cięte gałęzie brzożowe’, *glinni* ← *glěna*, *gnojni* ← *gnój*, *jedvábni*, *jedvabni* ← *jedváb*, *†kalni* ← *kál* ‘błoto’, ‘muł’, *krěpni* ← *krěpě*, *krevni* ← *krev*... (ponad 30 przykładów).

Nie brak też *collectivów*: *†bórni* ← *bór*, *lasni*, *lesni* ← *las*, *familijni* ← *familjã*, *rozinni* ← *r'ożěna*, *šlaxetni* ← *šlaxta*.

Przez rzeczowniki żywotne (osobowe i nieosobowe) motywuje się w sumie 13% derywatów. Grupę wyróżniającą się stanowią formacje od nazw istot młodych, oznaczające cechę brzemienności zwierzęcia: *celni* ← *celq*, *kotnã* ← *kot* (?), *††parsnã* ← *††parsq* ‘prosię’, *prosnã* ← *prosq*, *šcennã* ← *ščenq*, *zdrěbnã* ← *zdrěbã*, *zgrěbnã* ← *zgrěbã* ‘zrebię’ (por. LGP: 751)⁵³.

5. Tak jak derywowane są od wszelkich rodzajów podstaw, tak przymiotniki na *-ni* dążą do ogarnięcia całego zasobu możliwych funkcji. Realizują się one w zależności od znaczenia podstawy i od kontekstu. Sam formant nie jest semantycznie wyspecjalizowany, pełni funkcję transpozycyjną.

Nie mają w badanym materiale poświadczeń użycia syngulatywne ‘złożony z...’ (choć notowane jest znaczenie *šlaxetni* ‘†pochodzący ze szlachty, należący do szlachty’) oraz limitujące ‘z zakresu...’. Może to być spowodowane dość szczegółowymi wymaganiami nakładanymi na dany typ zastosować (warunkiem wystąpienia funkcji syngulatywnej jest kolektywne znaczenie rzeczownika określonego, użycia limitujące wymagają z kolei wystąpienia w roli członu określonego nazwy dziedziny ludzkiej działalności).

Licznie dokumentowane są za to pozostałe wyróżniane typy użyc. Oto przykłady. Użycia z podstawowym rzeczownikiem w roli subiektu (SUB): *pšćolně kvatě* (*Pšćolně kvatě to sō takě kvatě, na xtěrne pšćolě sãdajō*) ‘kwiaty, na które siadają pszczoły’, por. też: *pšćelni mōd*, *břěžnã xoroba* ‘choroba brzucha’ (= ‘brzuch choruje’), *plěcnã xoroba*. Użycia obiektowe (OB): *balećni tovar* (*Króm z balećim tovarq*) ‘towar przeznaczony dla kobiet’, por. też inne konteksty z wyeksponowaną relacją przeznaczenia: *ferãtně koło* (*Mãš tē jakī ferãtně koło od voza, bo bēm odkupił od ce?*) ‘koło przeznaczone na zapas’, *gnojně vidlě*, *kapustnã bečka*, *obročni óvs*, *seminni grox* ‘nasienny’, *mešně vīno*, *nãšěpně pōra* ‘do nãšěpu, tj. inletu’; dalej: *cišnã scana* (*Cišnã scana to je ta, xtěrna xronī před vatrq*) ‘ściana zapewnia ciszę’, *děšně zbavěně* ‘zbawienie duszy’, *děšnã baba* (*ta vīzi děše*), *koscelnã bałka* ‘kobieta wierna kościołowi’, *mušnã klapka* ‘packa na

⁵³ Część z nich pozostaje w relacji leksykalnej z niemotywowanymi już z punktu widzenia synchronicznego wyrazami: *sćcelnã*, *sćkōtnã*, *sćprowsnã* – ‘z cielęciami’... itd. Wyrazy te zasłyszane zostały przez Sychtę na północy Kaszub, znanej z utrzymywania form archaicznych, por. AJK IX, m. 429 i komentarz.

muchy', *ořešně klěšče* 'dziadek do orzechów', *stravni člověk* 'lubiący strawą', *uročné očē* 'rzucające urok', *zabně lěki*, *zbrójni ricěř*, *vígódně bótě*. Użycia posesywne (POSS) – z przynależnością do indywiduum: *bratně zecko* (*Je to vajě zecko? Ně, to je bratně zecko, mě je po brace vzqlě*) 'dziecko brata', i z odzieniem gatunkującym: *balečni přeozěv* 'odzież przynależna kobiecie', por. też: *čeladná jizba*, *zecinně lóžičko*, *gmínni budink*, *kláštorňá zěma*, *rozinná pamótka*. Użycia instrumentowe (INSTR): *kročni mēter* (*Jā to zmēřil kročnima mētroma*) 'miara mierzona krokiem', por. też: *račňá robota* 'praca wykonana za pomocą rąk', *řešotňá moka*, *vetřni mlin* i – z pewnym wahaniem – *drěčně lětrě* 'litery oddawane drukiem'. Użycia materiałowe (MAT): *pačosně plótno* (*Naša starka potrařila robic pačosně plótno*) 'płótno utkane z pačoski', *březňá mótla* 'miotła wykonana z brzeziny', por. też *březňá różga*, *krovínčně ognisko*, *jedvábňá sěkňa*, *sřěbřně lěžki*, *mąsně pálně*, *ribňá zupa*, *mlěčňá strava*, *b'ulevně klóski* 'kluski ziemniaczane'. Użycia wskazujące na wytwór (RES): *mótni xróst* 'chrust nadający się na miotły', *palěčně dřevo* 'drzewo nadające się na laski'. Użycia genetyczne (GEN): *bukvítně krěpě* (*Naš něbošček tatk jád námilě bukvítně krěpě*) 'kasza pozyskana z bukvítě' (gryczana), por. też *jačmánně krěpě*, *jičňá sloma*, *móčni kuř* 'pył w młynie' (*Móčni kuř sěpó do otrqbóv*), *pšěňá moka*, *žětná moka*, może też *gřmotni kam* 'belemnit, strzałka piorunowa'. Użycia wskazujące na całość w relacji do części (TOT): *brómni slup* (*Parobl vjaxál v brómni slup i go zlómál*) 'slup stanowiący element bramy', por. też: *bronni gózž*, *buksni rozpórk*, *kadučně jagodě* 'owoce jałowca', *kadučňá jigla*, *kapustně semq*, *tobačně lěstě*, *karčemňá jizba*, *obušně uxó*, *stodolně dvěře*, *šopni dax*, *ubedř vqodolná* 'zbocze jaru'. Użycia wskazujące na część w relacji do całości (PART): *obraqňá bečka* (*Je to obraqňá bečka, čě kumóná* 'wyżłobiona?') 'beczka wzmocniona obręczą' (przymiotnik nazywa cechę odróżniającą obiekt od innych obiektów podobnych, co zbliża go znaczeniowo do zbioru przymiotników charakterystycznych), por. też: *kłónični vóz* 'wóz z kłonicami bez desek', *kurevná rozěna*. Użycia charakterystyczne konkretne (CHAR-KONKR): *břědná kořla* 'koszula powalana brudem', por. też: *dáčni zěň*, *sparňi zěň*, *vetřňá pogoda*, *glinně pole*, *trávňá loka*, *gřmotni dešč*, *kalňá voda*, *móčně bulvě*, *mročně něbo*, *modni rok*, *sněžňá zěma*, *sočně krěški*, *pěpřňá zupa*, *rečni stāv*. Użycia charakterystyczne abstrakcyjne (CHAR-ABSTR): *bědni pón* (w przysłowiu: *Lepi dobri xlop, jak bědni pón*) 'pan cierpiący biedę', por. też: *dážně zěvčq*, *dážni kot*, *glosňá mova*, *gólđňá sviňa*, *xqtňi člověk*, *ximerná baba*, *xlědni zimk*, *xvatňi nóż*, *vilgotně sano*, *slavutně másto*, *łagodni pēs*, *pokórní kōň*, *postavni kavalēr*, *spokójni xlop*, *šěčňá bálka*, *štáľtně zěvčq*, *teskně spěvě*, *věkratňá gádka*, *obludňá mīna* (*Po jeho obludně mīne vīžál jem, že on lže*). Użycia porównawcze (SIMIL): *djabelňá muxa* (*Ta djabelňá muxa ně daje mě poku*) 'mucha dokuczliwa jak diabeł', *koscelni smrok* 'mrok jak w kościele', *ogěrní krok* 'krok podobny do kroku ogiera', por. też: *óvsni šřix* 'ścieg', *tąčně farbě*, *sněžňá sěkňa*, *parusni rozēm*, *vinně jabka*, *r'opušňá baba*, *řaxni zěvus* 'jak tyczka' (*Takě krášq jak to běłó, a vejta le, na jakěgo to řaxněgo vėrosłó zevusa*). Użycia zakresowe (ZAKRES): *bogušně lěze* (*To sq bogušně lěze*) 'ludzie będący bogaczami', *brižně valě* (*Brižně valě jido*) 'fale, które są brižq' (o falach grzywiastych), por. też: *brižni vater*, *brómně vřota*, *břědolni strěx*, *kalěčni ptāx* 'ptak kaleka', *malečně zecě*

‘narwane, postrzelone’, *městerni člověk, ořešné dřevo, novotné písně, řemánsná robota*. Użycia lokatywne (LOC) – miejscowe: *mezna tráva (Mezna tráva je nalepša dla króv i temu lěze pasq na mezax)* ‘trawa rosnąca na miedzy’, *bórni zvěř* ‘zwierz żyjący w boru’, *bočni váttoř* ‘ołtarz znajdujący się z boku prezbiterium’, *dólni děl* ‘deska spoczywająca na podwoziu’ (czyli na dole), por. też: *strónni děl, spóдни talěř, přědně koňe, ščitně okenko, tilná špěra* ‘noga’, *veřxně buksě, górná jizba, graňčně dřeva, kóňečnā meza, kuxenni stól (Kuxenni stól sq nama rozvála)*, *jezórně rěbě, řěčnā voda, ogródně i pólně kvatě, stodolně zbožě, lasni zložěj, fabričně bótě, zákonně páceře, zāxodně kraje, rozdrožni stúp (Trařq ja tam? Jo, tam je rozdrožni stúp ‘drogowskaz’)*, i kierunkowe: *kaplěčnā droga (Pojezeř kaplěčnq drogq, a tej skrčiš na pravo)* ‘droga prowadząca do kapliczki przydrożnej’, por. też: *blotná droga* ‘droga prowadząca do błót’, *krājni vater* ‘wiatr idący od kraju (lądu)’, *lesná droga* ‘droga wiodąca przez las’, *pekelnā bróma*. Użycia temporalne (TEMP): *godni čas* ‘czas, kiedy są godě’ (święta Bożego Narodzenia), *godni darěnk, godně zvěki...*, *jesinně jabka* ‘jabłka dojrzewające jesienią’, por. też *latni plāšč, nocnā kořla, nězělně pálně, veselnā muzika, zāpustně tuňce, večórnā rosa (Možemě te vrěki zasazěc o večórnq rosq), mixalně vatrě, mixalnā cma* ‘ciemne wieczory około św. Michała’ (*Ķej mēsqc odběra i je mixalnā cma, tej vāgoř jize v žaki*); tu też zaliczymy użycia, w których podstawa przymiotnika nazywa miarę czasową: *ročně zecko* ‘dziecko liczące rok życia’, *žěnni zāróbk* ‘zarobek uzyskany za dzień’, *večně kłopotě* ‘kłopoty trwające wieki’. Przymiotniki czynnościowe, procesualne i stanowe (CZYN) – w relacji do rzeczowników o znaczeniu niepredykatywnym: *pláčně zecě (To sq baro pláčně zecě)* ‘dzieci skłonne do płaczu’ (rzeczownik określany w roli subiektu), por. też: *člověk podrožni, r'obotni člověk, služěbně žěvčqta, učebni paróbk, šarvarčni lěže, škódnā koza, rozpustni strěx (Tobe, rozpustni strěxu, mālběm cōrkq dac?!), dalej xovná sviňa* ‘świnia przeznaczona do chowu’, *šaxerně bidlq, rozxódnī groř, sévně zārno, zasěvnā niva, slubně pěstřeňe* (rzeczownik określany w roli obiektu, wszystkie z dodatkową nutą przeznaczenia), *vojenni čas (To bělo pravě v vojennim času)* ‘czas, kiedy toczy się wojna’ (rzeczownik określany w roli czasu), *zradně słowa (Ně veřq jeho zradnim sřovom)* ‘słowa, które są narzędziem zdrady’ (rzeczownik określany w roli instrumentu); w relacji do rzeczowników o znaczeniu predykatywnym: *of'arně žěcě* ‘życie naznaczone poświęceniem’ (ze wskazaniem na sposób przebiegu akcji), *žěmstně zamarě* ‘zamiary prowadzące do zemsty’ (ze wskazaniem na rezultat czynności).

Część zastosowań pozostaje poza klasyfikacją. Z ciekawszych przykładów warto wymienić specyficzne dla stosunków wiejskich połączenia: *deputatně mlěko (Naša starka dostaje póltora litra deputatněgo mlěka)* ‘mleko przynależne z deputatu’, *ognarijnī xlěb, ognarijnā jizba* ‘chleb, izba należące się z tytułu dożywocia’ – gdzie stosunek między substantivum tkwiącym w podstawie i określanym opiera się bardziej na związku przyczynowo-skutkowym niż dzierżawczym.

Są też obecne w analizowanym materiale konteksty ukazujące relacje złożone, jak np. *cepni krok* ‘krok w bok naokoło posadu podczas młócenia cepami’, *dura x'oxelnā* ‘przerębel dla posuwania niewodu za pomocą xoxli’, *krěpni mlin* ‘młyn, w którym mielią żyto na mąkę, a jęczmień na kaszę’, *krěpně jičmě* ‘ziarno jęczmie-

nia nadające się na kaszę' (tu do relacji rezultatywnej dołożony zostaje element wartościujący), *tročni kòň* (*Tročni kòň spokojno vřáže stoji*) 'koń przyzwyczajony do żarcia z troku'. Niektóre takie skomplikowane pod względem semantycznym połączenia (ale dotyczy to także prostych) zasilają sferę frazeologii, np. *tobačni lětkup* (*Prizř tobaki tē xoba dāš na ten tobačni lětkup*) 'ubicie mniejszego interesu poczęstunkiem tabaki w miejsce litkupu'.

6. Z formacjami motywowanymi przez te same podstawy, ale utworzonymi za pomocą odmiennych środków słowotwórczych wymienia się 77 wyrazów (20% zbioru). Jedna trzecia z nich wchodzi w układy wieloelementowe, np. w szereg 5-członowy: *djåbelni – djåbelski – djåblovati, djåblovati – djåbli – djåblovāni, gòrni* (tu od innego znaczenia podstawy) – *górovi – górovati – g'órovīti – góřesti*, 4-członowy: *dāčni – dākovi – dākovati – dāčēsti, glinni – glěňani – glěňasti – glěňisti*, 3-członowy: *†bòrni – borovi – bórňani, b'ulevni – bulvovi – bulvāni* i in.

Do wymian skłonne są zwłaszcza derywaty motywowane przez nazwy żywotne – osobowe i nieosobowe (43% z nich ma warianty w innych klasach), co tłumaczyć można małym ugruntowaniem podstaw żywotnych w bazie derywacyjnej sufiksu *-ni* (13% ogółu nazw). W związku z tym szukają one sobie możliwości wyrażenia wśród struktur bardziej typowych: z formantem paradygmatycznym oraz z sufiksami *-ski, -in, -ov* i z przyrostkiem *-ovati*. Charakterystyczne dla omawianej klasy derywaty od podstaw abstrakcyjnych rzadko wchodzi w układy równoległe z innymi formantami (pary ma 8% podlegających wariantowości leksemów).

Całkowity zakres elementów zastępujących sufiks *-ni* przedstawia się następująco: formant paradygmatyczny (15 par) oraz przyrostki: *-ski* (8), *-arski* (1), *-evski* (1), *-in* (4), *-ov* (2), *-ovati* (9), *-ovi* (*-evi*) (33), *-isti* (*-ēsti*) (9), *-ňisti* (1), *-asti* (3), *-ati* (1), *-ani* (5), *-ňani* (2), *-ovāni* (1), *-ňiti* (1), *-ovīti* (1), *-avi* (1), *-lěvi* (4) i pokrewne *-ovni* (*-evni*) (1).

Poszczególne grupy wariantów różnią się nie tylko wielkością zbioru, mają też swoją specyfikę formalno-znaczeniową, zależną od możliwości dystrybucyjnych oraz funkcyjnych spotykających się środków słowotwórczych.

Najliczniejsze⁵⁴ pary z *-ni* || *-ovi* obejmują derywaty zarówno od rzeczowników konkretnych nieżywotnych (wyj. *pšćelni, pšćolni – pšćolovi*), jak i abstrakcyjnych, por. np. *brónni – bronovi, głodni – głodovi*. Relacje między wyrazami w parach polegają zwykle na synonimii: *brónni* a. *bronovi* *gózž, bórni* a. *borovi* *lěže, kročni* a. *krokovi* *méter, pogřebné* a. *pogřebové* *pesně* i in. Ale można wskazać przykłady różnicowania się znaczeń, por. np. *jem głodni* 'czuję głód' i *głodová směrc* 'śmierć spowodowana głodem', *motlni* a. *motlovi* *xróst* 'materiał na miotły', ale *motlovi* *vřs* 'wąż podobny do miotły', *ořěšné* a. *ořexové* *dřevo* 'drzewo będące orzechem', ale *ořexové* *vlosě, ořexová* *sěknā* 'włosy, suknia barwy orzechu' (w ostatnim wypadku repartycja przebiega wraz z rozchodzeniem się sensów podstawy: *orzech* 'drzewo' i 'owoc'). Szczególna relacja łączy niektóre współpodstawowe przymiotniki motywowane przez nazwy żywności, por. *māsně* *pālně* 'obiad zawierający mięso' obok *māsovi* *drěx* 'człowiek lubiący jeść mięso'

⁵⁴ Ale nie nazbyt liczne, biorąc pod uwagę łączną liczbę struktur dla obu klas. Wychodzi niespełna 5% zbioru.

(*To je taki mąsovi drěx, temu le dac štěk uda v levõ rąqą*), *ribnå zupa* ‘zupa z ryb’, *ribnė jezoro* ‘jezioro, w którym są ryby’, *ribni čas* ‘dzień szczęśliwy dla połowu ryb’ obok *rėbovi (člověk)* ‘lubiący jeść ryby’ (*Naş tatk je rėbovi, on ostavi všėtko, a jė rėbė*). W rywalizacji form znaczeniowo tożsamych nie widać zwycięzcy. Formacje na *-ni* reprezentują starszy typ budowy i mogłyby ulegać ekspansywnym tworom na *-ovi*, lecz wydają się dobrze zakorzenione, utrwalone tradycją (raz tylko struktura z sufiksem *-ni* otrzymuje kwalifikator chronologiczny: †*bõrni*).

Na zasadzie synonimiczności albo częściowej synonimiczności funkcjonuje większość par przymiotników współpodstawowych motywowanych przez nazwy konkretne nieżywotne oraz abstrakcyjne. Por. dublety z *-ni* i *-isti* (*-ėsti*) oraz *-ni* i *-asti*, *-ni* i *-ati*, *-ni* i *-ovati* (czasem w trójce): *dåčni a. dåčėsti zėň, dåkovati porėnk* ‘dzień, poranek z mgłą’, *glinnė a. glėnistė pole, glėnastå rolå* ‘pole zawierające glinę’ i podobnie: *tråvni – tråvisti – tråvastı, vėtrni – vėtrėsti – vátrovati, zdrojni – zdrojisti, †stebni – steblastı – steblatı*. W pozostałych przykładach zarysowują się różnice, formacje na *-ni* są treściowo pojemniejsze: *cepni* ‘odnoszący się do cepów’ wobec †*cepısti* ‘młócony cepami’, *krėpni* ‘odnoszący się do kaszy’ wobec *krėpısti* ‘podobny do kaszy’, *tobačni* ‘odnoszący się do tabaki’ wobec *tobačėsti* ‘przypominający liść tytoniu’, *gõrni* ‘leżący na górze’ (inne znaczenie podstawy!) wobec *gõrėsti* i *gõrovati* ‘mający góry’, *modni* ‘obfitujący w miód’, też ‘słodki jak miód’ wobec *modovati* ‘przypominający smak miodu’, *pėrsčėnnı* ‘od pierścienia’ wobec *pėrsčėňovati* ‘mający kształt pierścienia’. Pary z *-ni* i *-ani* wspólnie wyrażają znaczenie materiałowe (niezależnie od innych możliwych znaczeń): *b'ulevni põčk – bulvanå zåcėrka, srėbrnė tėžki – srėbrånė sponki* (przymiotniki *glınnı – glėňani, krevni – krėvni, krvani* przeciwstawiają się sobie treścią – zob. rozdz. 2.1.2.22). Pary z *-ni* i *-ňani* łączy funkcja lokatywna: †*bõrni zvėř – bõrňanå xõjka* (inaczej *krėpni* ‘odnoszący się do kaszy’ – *krėpňani* ‘podobny do kaszy’). W szerokim zakresie użyć spotykają się pary z *-ni* i formantami o funkcji transpozycyjnej, jak *-ski, -arski, -evski*, paradygmatyczne *-i*, por.: *folvarčnė a. folvarskė koňe, jezõrnė rėbė* i *jezėrskė vągoře* (w tym przykładzie zachodzi opozycja ze względu na geografie wyrazu), *škõlnė a. školarskė zecė, kråjni vater* i *krajevskå pıla* ‘wiatr, dziewczyna z kraju’, *r'obotni a. roboci člověk, tobačnė a. tobačė lėstė*. Nie przynoszą zróżnicowania znaczeniowego również dublety z *-ni* i *-lėvi*, które obejmują wyłącznie derywaty motywowane przez abstracta i wyspecjalizowały się w użyciu charakterystycznym: †*dobrotni – dobrotlėvi, lagodni – lagodlėvi, zgõdni – zgõdlėvi, žalobni – žaloblėvi* (zob. 2.1.2.31.).

Różnią się nacechowaniem funkcjonalnym izolowane pary z *-ni* i *-ńiti* oraz *-ńisti*, por. *võdnė kvåtė* ‘kwiaty rosnące nad wodami lub w wodzie’ i *v'õdnıtė bulvė, v'õdnıtė łõki, v'õdnıtå zupa* ‘przesycone wodą’, z *-ni* i *-ovıti*: *gõrni* ‘położony w górze’ i *g'õrovıti* ‘z górami’, a także z *-ni* i *-avi* (*On řne je tak krevni jak našė jezoro z mořq*) ‘brak wspólnej krwi’ oraz *krvavå vojna* ‘tonąca we krwi’.

Dublety z przymiotnikami motywowanymi przez rzeczowniki żywotne wydają się w większym stopniu podlegać działaniu tendencji porządkujących system. Częściej towarzyszy im repartycja sensów, por. np. pary struktur na *-ni* z formacjami paradygmatycznymi od nazw zwierząt: *ribå polėvka* ‘zupa z ryb’ (użycie materiałowe), *ribni ståv* ‘staw pełen ryb’ (użycie charakterystyczne) i cała seria typu

celąči ‘związany z cielęciem’ – *celni* ‘mający mieć cielę, cielny’. Nawet formacje bliskie znaczeniowo nie zawsze są identyczne, por. np. wśród par z *-ni* i *-ski*: *djabelni xlop* ‘jak diabeł’, *djabelski smex* ‘jak u diabła’ (oba użycia porównawcze), *mixalně vatrě* ‘wiatry wiejące około św. Michała’, *mixalska noc* ‘noc św. Michała’ (oba użycia temporalne). Liczniejsze są też przykłady, w których poszczególne człony pozostają, przynajmniej częściowo, w relacji synonimicznej, ale jeden typ struktury nacechowany jest pod względem chronologicznym, por. dublety *-ni* || *-i* od nazw osób: †*macešni* – *maceši*, rzadko: *matečni* – *matči*, *-ni* || *-ski*: †*prějacelni* – *prějacelski*, *-ni* || *-in*: †*balečni* – *balčín*, †*macešni* – *macešin*, rzadko: *matečni* – *matčín*. Wreszcie częściej zdarzają się w tej grupie pary niejednolite pod względem geograficznym, por. ogólne *kurevski* wobec ograniczonego terytorialnie do obszaru Kaszub środkowych *kurevni*, ogólne *pščeli* i *pščołovi* (też *pščelni*) wobec północnokaszubskiego *pščolni*, ogólne *bratov* wobec puckiego *bratni*, tak samo *lelekov* i *lelekovati* wobec występującego w Przodkowie, Pomieczynie i Kielnie *lelečni*. Łatwo zauważyć, że ograniczenia wykazują formacje z sufiksem *-ni*.

Mówiąc o wariantowości formacji na *-ni*, wspomnieć należy o stosunku tych przymiotników do przymiotników z sufiksem *-ni⁵⁵*. W analizowanym materiale oboczności prawie się nie ukazały (wyj. *thučebni* – *tlěčebni*), chociaż wykrywają je eksploratory AJK (obszerniej o tym zob. w rozdz. 2.1.2.36.).

7. Porównanie stanu obecnego ze stanem wcześniejszym nie ujawnia znaczących różnic w zakresie tworzenia i funkcjonowania struktur denominalnych na *-ni*. Silną pozycję sufiksu potwierdza w *Gramatyce pomorskiej* (LGP: 750–751) kilkadziesiąt przykładów, z których sporo nie znajduje poświadczenia w słowniku Sychty, wszystkie jednak wpisują się w istniejące dziś reguły derywacyjne. Od nazw konkretnych o znaczeniu żywotnym są to: *cotečni* ← *cotka*, *zěvačni* ← *zěvāk*, *gqsni* ← *gqs*, *gołqbni* ← *gołqb*, *trěpni*, *trupni* ← *trup*, od nazw konkretnych przedmiotowych: *aptěčni* ← *aptěka*, *bağenni* ← *bagno*, *cebulni* ← *cebula*, *ceglijni* ← *ceglēja* ‘cegielnia’, *xlebn* ← *xlěb*, *xmurni* ← *xmura*, *jagodni* ← *jagoda* ‘jagoda’, *jazěčni* ← *jazěk*, *kqželni*, *kqželni* ← *kqžěl*, *ksqžěčni* ← *ksqžěc* ‘księżyc, miesiąc’, *kostni* ← *kosc*, *lěčivni* ← *lěčěvo*, *maselni* ← *masło*, *mėdni* (obok znanego i później *mėdni*), *rodni* ‘krewny’ ← *ród*, *sėrdečni* ← *sėrce*, *ogardni*, *ogárdni* ← *ogárd* ‘ogród’, *udni* ← *ud* ‘udo’, *zemni* ← *zema*; od rzeczowników abstrakcyjnych: *břemanna* ‘brzemienna’ ← *břemā*, *bušni* ‘pyszny’ ← *buxa*, *čěstotni* ‘czysty’ ← *čěstota*, *ghėvni* ← *ghėv*, *goscėnni*, *gościnni* ← *goscėna*, *xorostni* ‘chorowity’ ← *xorosc*, *plėnni*, *plinni* ← *plin*, *sėlni*, *silni* ← *sėla*, *svazėbni* ← *svazba* ‘swadźba, wesele’ oraz formy *zėvni* (obok notowanej także przez Sychtę *živni*), *letni* (obok znanej i później *latni*), *nqzni*, *nqzni* ‘nędzny’ ← *nqza* (u Sychty *nqzni*). „Adjektywa z sufiksem *-ni* tworzone stale i zawsze” – pisze Lorentz (LGP: 754).

Pisze też niemiecki badacz, że tworom na *-ni* towarzyszą częstokroć oboczne formacje na *-ovi* (autor nie podaje przykładów). Teza ta nie musi stać w sprzeczności

⁵⁵ Proces mieszania się sufiksów, zapoczątkowany w dobie prasłowiańskiej, trwa do dziś. Opisu jego przebiegu w historii języka polskiego z odniesieniem do systemów gwarowych oraz innych języków słowiańskich dokonuje M. Kucala (1955), a tezy dotyczące kaszubszczyzny weryfikuje J. Majowa (1972: 115–117).

z tym, co widzimy obecnie. Derywaty na *-ni* i *-ovi* stanowią zdecydowaną większość w zebranych materiale. Procentowo zakres ich wymienności z formacjami paradygmatycznymi jest jednak stosunkowo niewielki.

2.1.2.3. Z sufiksem *-ovni* (*-evni*)

1. Na skutek łączenia się sufiksu *-ni* także z przymiotnikami na *-ovi*, por. np. *xróstovni* ← *xróstovi*, *rintovni* ‘dotyczący bydła’ ← *rintovi*, wyodrębnił się sufiks *-ovni*, który łączy się m.in. z podstawami nominalnymi (LGP: 751). Obok *-ovni* – pisze Lorentz (LGP: 752) – gwary słowińskie i głowczycka mają ślady sufiksu obocznego *-evni*. W *Słowniku gwar kaszubskich* znalazło się 6 formacji reprezentujących omawiany typ struktur.

2. Są to: *brukevni* – od *bruk* (‘brukiew, *Brassica napobrassica*’), *cėdovni* 1. ‘cudowny, nadprzyrodzony’ (por. *cud*), *kuńšovni* 1. ‘dowcipny, figlarny’ (por. *kuńšt* 2. plł ‘żarty, figle’), *šėkovni* 1. ‘zgrabny, ładny, przystojny’, *športovni* 1. ‘dowcipny, umiejący mówić i przedstawić coś w sposób zabawny’, 2. ‘pełen dowcipu’ (por. *šport* ‘zabawa, żart, figiel, psota’) i – na granicy motywacji – *gváltovni* 1. ‘porywczy, popędliwy’, 2. ‘nagły, raptowny’ (por. *gvált* 1. ‘pośpiech, zamieszanie’).

3. Przymiotniki, łącznie z formacją na *-evni*, pokrywają cały obszar kaszubski. Nie tworzą się żadne szczególne układy geograficzne.

4. W podstawach derywatów regularnie występują abstracta: *cėdovni* ← *cud* itd. Nietypowo na tym tle prezentuje się przymiotnik *brukevni* motywowany przez nazwę konkretną, jednostkową (może analogia do *b'ulevni* ‘ziemniaczany’?). Podobnego rodzaju przykład podaje Lorentz w *Gramatyce pomorskiej* (LGP: 750): *cerkevni* ← *cerki* ‘cerkiew, kościół’. Trudno nie zauważyć zbieżności polegającej na tym, że obu wyrazom podstawowym odpowiadają na gruncie polskim formy z tematycznym *-ev-*.

5. Abstrakcyjność podstaw derywatów ogranicza ich funkcje do znaczeń charakterystycznych ze wskazaniem na cechę przypisywaną przeważnie obiektom osobowym, ale też nieżywotnym (CHAR-ABSTR): *cėdovni obráz Matki Boské* ‘obraz cudami słynący’, *kuńšovni čłovek (Ni ma zarã tak kuńšovného čłoveka, jak ten)* ‘człowiek znany z *kuńštu*, tj. figlów’, *šėkovni parobk* ‘parobek mający *šėk*’, por. też: *To nóm z mojim xłopã ñe klapuje, bo on je spokojni, a ja zãš gváltovná, Rib zis ñe bãze, bo bėł gváltovni vater i rėbãcė ñi mogli vėjaxac na jezoro, Nigdė jem ñe mėslãł, że to taki je športovni čłovek, To zis bėł športovni zėñ, mė sã usmelė jak nigdė*. Formacja *brukevni* wpisuje się w ciąg analogiczny derywatów z sufiksem *-ni*, np. *brukevne semã* ‘nasiona brukwi’ – ‘stanowiące część brukwi’ (TOT), jak *kapustne semã*.

6. Warianty w innych klasach mają 2 przymiotniki (33% zbioru). Wchodzą one w relacje synonimiczne z formacjami na *-ovi*: *brukevni* – *brukovi* i z formacjami z pokrewnym sufiksem prostym: *šėkovni* – *šėčni*. Dobór wymieniających się sufiksów nie jest przypadkowy. Wszystkie trzy chętnie bowiem występują przy podstawach pochodzenia obcego.

7. Większość analizowanych przymiotników notowana była w źródłach wcześniejszych. Poza tym Lorentz (LGP: 751–752) przytacza słoWiń.: *jiftovni* ‘jadowity’ ← *jift, lęftovni* ‘wietrzny’ ← *lęft, žorxovni* ‘troskliwy’ ← *žorxa*, i z obocznym *-evni*: *špāsevni* ‘żartobliwy’ ← *špās, haxtevni* ‘uważny’ ← *haxt, cudevni* (u Sychty tylko *cędovni*). Dużo tu – jak widać – tworów od podstaw zapożyczonych, co mniej charakteryzuje aktualny materiał.

2.1.2.4. Z sufiksem *-ečni*

Klasa liczy 5 formacji o różnym stopniu żywotności słowotwórczej. Są to: *bratečni* ‘braterski, serdeczny’ (Kępa Żarnowiecka), *kitečni* – od *kit* ‘kit’, zwykle tylko w zwrocie: *jic v kit kitečni* ‘odczepić się’ (pn), *latečni* ‘długoletni, zwykle w połączeniu z rzeczownikiem *lata*’ (por. *lato* ‘rok’), *partečni* ‘otrzymany w spadku’ (pn, por. *part* 1. ‘część posagu przypadająca na poszczególne dziecko’), †*sinečni* ‘dotyczący dzieci syna, czyli wnuka’⁵⁶ (Kępa Żarnowiecka).

Formacje skoncentrowane są na północy Kaszub. Stamtąd zapisane zostały wszystkie wyrazy poza powszechnie występującym *latečni*.

Przymiotniki motywowane są przez rzeczowniki pospolite o różnej charakterystyce gramatycznej (przeważnie r.m.) i o różnym znaczeniu. Zwracają uwagę podstawy będące nazwami osób pozostających w relacji pokrewieństwa: *bratečni* ← *brat*, *sinečni* ← *sin*. Możliwe, że o formie derywatów zdecydowała analogia do podobnych brzmieniowo i wchodzących w to samo pole semantyczne przymiotników *córečni, matečni*.

Funkcjonalnie klasa nie jest scharakteryzowana. Reprezentowane są rozmaite typy użyc, por. *bratečni uscęsk* ‘uścisk serdeczny, jak od brata’ (SIMIL), *sinečné zecę* ‘dzieci syna’ (POSS), *partečni kawał pola* (*To je pole, co jem so dokułił, a tamten kawał to je partečni*) ‘kawałek otrzymany w spadku’ (OB). Szczególnie zastosowanie na zasadzie figura ethymologica mają dwa pozostałe przymiotniki: *Bęj v kit kitečni* ‘odczep się’, *On ju u nas ně bęł lata latečné* (zob. Szczepińska 2003). Ich znaczenie mieści się w sferze pragmatyki, wzmacniają one linię perswazyjną tekstu.

Warianty w innych klasach słowotwórczych mają 2 leksemy (40% zbioru) i są to jedyne dwa motywowane przez personalia, por.: *bratečni* – *bratni* – *bratov* oraz *sinečni* – *sęnov*. Nie ma symetrii w układzie stosunków semantycznych między poszczególnymi członami. W parze *sinečni* – *sęnov* zachodzi synonimia, por. *sinečni* a. *sęnov sin*, ale ewentualne miejsce przymiotnika *bratečni* w drugim szeregu zajmuje *bratni*, por. *bratné zecko, bratov sin*, a *bratečni* wyraża treść bardziej jakościową, por. *Co za bratečni čłovek* ‘braterski, serdeczny’.

⁵⁶ W objaśnieniu wskazuje się na wnuka, ale wyrażenia kontekstowe podpowiadają, że chodzi o syna, por. *sinečné zecę* ‘dzieci syna’ (nie: wnuka). W relację z przymiotnikiem wchodzi rzeczownik *sin*.

2.1.2.5. Z sufiksem *-elni*

Klasa liczby 2 derywaty: *xřcelni* ‘chrzcielny’, *smřrtelni* ‘śmiertelny, towarzyszący śmierci, powodujący śmierć’. Oba wyrazy znane są na całym obszarze Kaszub, mają też ekwiwalenty polskie⁵⁷. Znaczenie podstawy przeznaczają je do roli przymiotników czynnościowych, procesualnych i stanowych (CZYN), przy czym rzeczownik określany może pełnić różne role semantyczne, por. np.: *xřcelnã voda* ‘woda, którą dokonuje się chrztu’ (środek czynności), *xřcelnã sękenka* ‘sukienka przeznaczona do chrztu’ (obiekt), *xřcelnė obręodki* ‘obrzędy spełniane podczas chrztu’ (również obiekt), *smřrtelnã xoroba* (*Co bę to le časem jego smřrtelnã xoroba nie bęła*) ‘choroba kończąca się śmiercią’ (subiekt), ts. *smřrtelnã rena*. Przymiotniki poświadczane są obficie we frazeologii ujawniającej niekiedy swoisty humor mówiących, np. *smřrtelnė nog'avice* ‘cienkie pończochy noszone zimą przez kobiety, nadające się w pojęciu starszych ludzi jedynie do trumny’ (pn, rzadziej gdzie indziej).

2.1.2.6. Z sufiksem *-ijni*

W *Słowniku gwar kaszubskich* odnotowano 2 formacje: *zeczijni* 1. ‘dziecinny, postępujący jak dziecko’, 2. ‘dziecięcy, przeznaczony dla dzieci’, 3. ‘dotyczący dziecka’ oraz *paraf'ijni* – zob. *paraf'alni* (‘parafialny’). Obie formacje zapisane zostały jako znane na całym terenie Kaszub. Poświadczane są w znaczeniu posesywnym (POSS), por. *paraf'ijnã zėma* ‘ziemia będąca własnością parafii’, *zeczijnė oblečėnė* ‘przyodziewek dla dziecka’ (tu z odcieniem przeznaczenia), *zeczijnė zecko* (*Będq pováđđl zecom zeczijnim, žebė věđno slėxalė staršėx*) ‘dziecko dziecka, tj. wnuk’ (tu relacja przynależności członków do rodziny) oraz porównawczym (SIMIL): *Naš stark mã ju zeczijni rozėm* ‘rozum jak u dziecka’.

Status formy *paraf'ijni* ← *paraf'ã* jako realizującej dany rodzaj derywacji można zakwestionować, zakładając alternację zera fonologicznego do *i*, co dawałoby w efekcie podział: *paraf'ij-ni* (z sufiksem *-ni*), por. daw. *paraf'ijã*. Nie można jednak w ten sposób tłumaczyć obecności cząstki *-ij-* w przymiotniku *zeczijni* motywowanym przez rzeczownik *zecko*. W związku z tym wyróżniamy jeszcze jeden formant złożony.

2.1.2.7. Z sufiksem *-alni*

Klasę reprezentuje 1 struktura: *paraf'alni* ‘parafialny’, motywowana przez rzeczownik r.ż., będący zapożyczeniem łacińskim *paraf'ã*. Znaczenie formacji można by objaśnić jako ‘należący do parafii’ (POSS): *paraf'alni dóm*, albo ‘stanowiący parafię’ (ZAKRES): *paraf'alni koscól*. Przymiotnik ma dublet w postaci formy *paraf'ijni*: *paraf'ijnã zėma*.

⁵⁷ *Smřrtelni* uznaje H. Popowska-Taborska (1981: 14) za bohemizm, który dotarł na Kaszuby poprzez polszczyznę kulturalną za pośrednictwem Kościoła.

Lorentz (LGP: 752) wskazuje tu na całkiem sporą grupę przymiotników, które skłonny jest motywować przez substantiva werbalne: *xovalni* ← *xovañè*, *poxo-valni* ← *poxovañè*, *kazalni* ← *kazañè*, *přežegnalni* ← *přežegnañè* ‘pożegnanie’, *pošivalni* ← *pošivañè* ‘poszycie’, *tańcovaľni* ← *tańcovañè*, *zdávaľni* ← *zdaťañè*⁵⁸ oraz *pesalni* obok *pesèľni* ← *pesña* – jakby w dowód jego hipotezy, że sufiks *-alni* przy podstawach rzeczownikowych powstał z *-aľni*⁵⁹.

2.1.2.8. Z sufiksem *-arni*

Odnotowano 1 przymiotnik: *mlèčarni* ‘przeznaczony na mleko’, por. *ml'èčarna šafa* ‘dolna zamknięta część szafy do naczyń, zwanej *šeljog*, gdzie przechowuje się mleko’ (LOC).

Formacja ma dublet w klasie z sufiksem prostym: *mlèčni*. Stosunki znaczeniowe między wyrazami trudno określić jako nawet częściowo synonimiczne, chociaż człon z sufiksem *-ni* wykazuje szeroką łączliwość z różnego typu określeniami (ale czy też z rzeczownikiem *šafa*?), por. *mlèčna krova* ‘krowa dająca wiele mleka’, *mlèčni garnušk* ‘garnek od mleka’, *mlèčna strava*, *mlèčne kolče* i w znaczeniu przenośnym *mlèčna muňa* ‘biała warga bydłęca’: *kòň z mlèčnò muňq*. Znaczenie przymiotnika *mlèčarni* wydaje się na tym tle wąsko wyspecjalizowane, a w przytoczonym przez słownik kontekście związane jeszcze asocjacyjnie z rzeczownikiem *ml'èkarnã*. Rozszerzenie sufiksu zwiększa zatem czytelność derywatu.

Formacja zasłyszana została na Zaborach, a podane w ilustracji kontekstowej wyrażenie ma ekwiwalent kociewski. Ewentualnego wpływu kociewskiego nie potwierdza opracowanie Marii Pająkowskiej (1990).

2.1.2.9. Z sufiksem *-ični* (*-èčni*)

Notowana jest 1 formacja denominalna z Puckiego: *tãklèčni* – rzadko, zob. *tãklovati* w znac. 2. (‘charakterystyczny dla hołoty, kłótlivy, skłonny do awantur’, por. *tãkel* ‘hołota’): *Volq z daleka sq trëmac od tãklèčnëx lëzi*. Podstawą przymiotnika jest nazwa konkretna, wyraz użyty został zakresowo (ZAKRES) – ‘ludzie będący hołotą’.

Lorentz (LGP: 752) skłonny jest widzieć sufiks *-èčni* (*-ični*) w charakterystycznych dla gwar słowińskich i główczyckiej przymiotnikach od nazw istot młodych, zwierzęcych: *celèčni* ← *celq*, *duvični* ← *duvq* ‘gołębie’, *jagñični* ← *jagñq*, *parsèčni* ← *parsq* ‘prosię’, *òvčèčni* ← *òvčq* ‘jagnię, owcę’. Z tej serii *Słownik gwar*

⁵⁸ Widziałabym tu jednak podstawy czasownikowe: *xovac* itd.

⁵⁹ Tezę trudno obronić. B. Czopek (1987: 204–205) w studium dotyczącym funkcjonowania sufiksu *-alny* w polszczyźnie i w innych językach słowińskich przyjmuje w odniesieniu do derywatów motywowanych przez rzeczowniki twierdzenie H. Kurkowskiej (1954: 24) o łacińskiej proveniencji formantu – wyszedłby on od tworów na *-alis*. Por. Wojtczak (2002: 84): „jeden z jego segmentów (*-al-*) został wyabstrahowany z łacińskich zapożyczeń”.

kaszubskich podaje tylko *prosěčni*, które może znaleźć motywację w pluralnej formie *prósce* ‘prosięta’, por. *prosěčné pěnízge* ‘pieniądze ze sprzedaży prosiąt’⁶⁰.

2.1.2.10. Z sufiksem *-ski*

1. *Słownik gwar kaszubskich* notuje 167 przymiotników z formantem *-ski*, co lokuje je na czwartym miejscu listy frekwencyjnej wykorzystywanych środków. Przymiotników byłoby zapewne więcej, gdyby w słowniku w szerszym zakresie uwzględniono słowotwórstwo nazw odmiejscowych (por. *bańiński* ← *Bańino* i in. nazwy przytaczane w LGP: 770–771, a także dane zbierane w ramach serii PMT: *barkocki* ← *Barkocin*, *bukowski* ← *Bukowiec*, *Konarski* ← *Konarzyny* i in. nazwy z powiatu kościerskiego – Breza 1974b: 313–314; *barnorski* ← *Barnorda*, *fosowski* ← *Fosów*, *bieszkowski* ← *Bieszkowice* i in. nazwy z powiatu wejherowskiego – Treder 1997: 290).

Budowa formantu z dwoma spółgłoskami w nagłosie sprawia, że niewiele jest typów morfonologicznych podstaw, z którymi formant ten łączy się bezkolizyjnie, tzn. bez wywoływania zmian w ich postaci. Szczególnie zwrócić należy uwagę na te sytuacje, kiedy na styku obu elementów dochodzi do asymilacji, a następnie do uproszczeń fonetycznych i tworzy się węzeł morfologiczny utrudniający identyfikację formantu, por. np. *Bělāk* + *-ski* → *bělacki*, *Bóg* + *-ski* → *Boski*, *brat* + *-ski* → *bracki*.

Jak pokazują przykłady przytoczone wcześniej, przymiotniki od nazw własnych mogą być tworzone od podstaw zdezintegrowanych, por. też np. *Koscěr[n]a* + *-ski* → *koscerski*, *Sěl'ęc[ęc]e* + *-ski* → *sěl'ęcki*⁶¹. Ucięcia zdarzają się i wśród derywatów od nazw pospolitych, które motywowane są przez rzeczowniki derywowane sufiksalnie, jak *bracki*: *bracki odpust*, *brackā nżezela* ‘dotyczący bractwa’ ← *brac[tv]o*, *furmański*: *furmańskē końe* (*Kuřą sobe vóz i dva mocnē końe furmańskē i bądą furmańi!*) ‘do furmaństwa’ ← *furmań[stv]o* ‘zawód, zajęcie furmana’.

Część przymiotników z sufiksem *-ski* cechuje dwumotywywność, która nie wpływa na podział formalny wyrazów, ale wiąże je słowotwórczo z innymi leksemami, por. np. *čarovńicki*: *čarovńicki sin*, *čarovńickā cōrka* ‘należący do czarownika’ ← *čarovńik* albo ‘należący do czarownicy’ ← *čar'ovńica*. Seryjny charakter ma dwojaka motywacja przy podstawach nazywających kraje i ich mieszkańców, np. *českā gādka* (*Českō gādka Kášeba dobre rozmeje*) ‘mowa Czechów’ i *českē bōtē* (*V českix bōtax są dobre xozī*) ‘buty z Czech’. A kontekst nie zawsze eliminuje którąś z możliwości interpretacyjnych, np.: *německi továr* – ‘z Niemiec’ czy ‘od Niemca’⁶²?

⁶⁰ Od *prósce* ‘prosięta’ derywowany jest też w tym samym znaczeniu przymiotnik †*próscevi* – *p. mlēko*.

⁶¹ Interesującą hipotezę na temat genezy takich nazw przedstawia B. Kreja (1992b). Zdaniem autora, czynnikiem decydującym o powstawaniu podobnych formacji nie jest morfotaktyka, lecz dwoistość dawnych form dzierżawczych, z których jedna z pary uległa zapomnieniu.

⁶² Rozgraniczenie obu typów podstaw niejednokrotnie nasuwa trudności i bywa przyczyną kłopo-

2. Analizowany materiał reprezentują formacje: *babski* ‘właściwy babie, kobiecie’, *bednarski* ‘bednarski’, *běblacki* – od *Běblāk* (por. *B'ěblācě* ‘mieszkańcy Kępy Swarzewskiej, Oksywskiej, częściowo także Puckiej, nazwani tak od *bělačeňā*, czyli wymawiania *l* zamiast *l'*), *bělacki* – od *Bělāk* (por. *B'ělācě* ‘ts.’), *bělašacki* – od *Bělašāk* (por. *Bělašācě* ‘ts.’), *bělaški* – od *Bělaš*, utworzone na wzór przymiotnika *polaski* (Rybienko, por. *Bělāšě* ‘ts.’), *bělěboński* – od *Bělěbōna* (Cisowa, Rumia, Kępa Oksywska, por. *Bělěb'ōnove* ‘ts.’), †*bogarski* – od *bogār* (‘bogacz’), *Boski* ‘Boski’, *bracki* ‘dotyczący bractwa, bracki’, *baloglovski* (pn, pd), *baloglovski* (bylackie), *balglovski* (śr) – od *baloglova*, *biskupski* – zob. *biskupi* (od *biskup*), *ceselski* ‘ciesielski’ (por. *cesla* ‘cieśla’), *cęgański*, *cęgoński* 1. ‘cygański, właściwy Cyganom’, 2. ‘kłamliwy, oszukańczy’, *čarovnicki* – od *čar'ovnica*, wzgl. *čarovnik*, *česki* – od *Čex*, *děšerski* ‘stolarski’ (pn, por. *děšer* ‘stolarz’) obok *dušarski* – od *dušār* (pd aż do Sulęczyna w pow. kartuskim, ‘ts.’), *djabelski*, *djābelski*, *djobelski* ‘właściwy diabłu, taki jak u diabła, diabelski, niecny, niegodziwy’, *djabliński*, *djābliński* – od *djablin*, *djāblin* (‘diabeł’, fig. ‘zły człowiek’), *djaxliński*, *djāxliński* – od *djaxlin*, *djāxlin*, *doktorski* ‘lekarski’, *zekański* – od *zekōn*, *ělski*, odm. *ějski* ‘dotyczący półwyspu Hel, helski’, *fextarski* ‘żebraczy’ (por. *fextār* ‘żebrak’), *folvarski* – od *folvark*, *francęski*, odm. *francęski* ‘francuski’ (por. *Francuz*, odm. *Francuz*), *furmański* ‘mający związek z furmaństwem’, *gāski* – od *Gāxě*, *gburski* – od *gbur* (‘chłop posiadający własną chatę i ziemię, włościanin, gospodarz, rolnik’), *gdiński*, *gduński*, *gduński*, *gdunski*, *gdōński*, *gdōnski* ‘gdański’, *gněžzevski* – od *Gněžževo*, *gospodarski* – od *gospodār*, *g'ostomski* – od *G'ostome*, *govnarski* 2. ‘smarkaty, niedojrzały, niedorosły do swego stanowiska’ (por. *govnār*), *govnarski* – z odcieniem bardziej wulgarnym: zob. *govnarski*, *guslarski* ‘czarodziejski’ (por. *guslār* ‘guślarz, czarodziej’), *xłopski* ‘męski, dotyczący mężczyzny, mężczyźnie właściwy’ (por. *xłop* 1. ‘mężczyzna’), *xmeliński* – od *Xmelno*, *xřescęjański* ‘chrześcijański’ (por. *xřescęjōn* ‘chrześcijaнин’), *xvacki* ‘zwinny, prędko, silny’ (por. *xvat* 1. ‘siła, zręczność’), *xvatki* 1. ‘zwinny, prędko, silny’, 2. ‘ostrzy’ (por. *xvat* 1. jw., 2. ‘ostrze’), *hělski* – od *Hěl*, *jaxtarski* ‘myśliwski’ (por. *jaxtār* ‘myśliwy’), *jakubski* ‘odnoszący się do dnia św. Jakuba’, *jezerski* ‘jeziorowy’, *kacki* – adj. (v. *Velgi Kack*), *kalvarijski* ‘kalwaryjski’ (por. *Kalvarje*, -ōv, plł ‘kaplice z obrazami lub rzeźbami przedstawiające różne sceny męki Chrystusa, położone na stokach gór pod Wejherowem, fundacji Jakuba Wejhera z XVII wieku’), *kašębski* ‘kaszubski’, w odniesieniu do kaszubszczyzny: ‘swojski, domowy, miejscowy, skromny’, *kavalęski* – od *kavaler*, *kmoterski* – od *kmoter* (‘ojciec chrzestny’), *knāpski* ‘chłopięcy’ (por. *knāp* 1. ‘chłopiec’), *k'obecki* ‘kobiecy’, *kormański*, odm. *kormuński* – pogardl.: ‘dziadowski, żebraczy’ (por. *kormōn* 1. ‘dziad, żebrak’), *koscęski* – od *Koscęrna*, *kovalski* ‘kowalski’, *kozacki* – od *kozāk*, ‘żywy, śmiały, rezolutny’, *kōński* – od *kōn*, *kravecki* – od *krāvč* (‘krawiec’), *krokovski* – od *Krokova*, *krōvski* – od *krova*, *krubański* – od *Kruban* (por. *Kr'ubane* ‘większa pograniczna

tów klasyfikacyjnych także dlatego, że przejście od nazw krain ku nazwom ludów zamieszkujących te krainy przebiega na płaszczyźnie semantyki i nie dokonuje się w sposób ostry, jednoznaczny (por. Brodowska-Honowska 1960: 61).

grupa należąca językowo i kulturowo do grupy kaszubskiej, osiadła na południowym wschodzie, na tzw. Zaborach, tj. mniej więcej w granicach par. Dziemiany, Lešno, Brusy, Wiele i Karsin'), *kučerski* 'wyjazdowy' (por. *kučer* 'woźnica, stan-gret'), *kupecki* 'nabyty za pieniądze' (tj. 'od kupca', por. *kupc*), *kurváarski* – od *kurvář* ('rozpustnik'), *kurevski* 'rozpustny, rozwiąły, rozpasany' (por. *kurva*), *kusfelzki* – od *Kusfeld*, *lasacki* – od *Lasák* w znac. 2. (zwykle pl *L'asacě* – a) 'nazwa grupy przejściowej na krańcach Borów Tucholskich, osiedlonej w południowej części pow. starogardzkiego', b) 'nazwa ludności spod Osia, mieszkającej tuż pod lasem', c) 'nazwa ludności spod Czerska w pow. chojnickim'), *lesacki* – od *Lesák* (zob. jw.), †*lesiński* 'dotyczący leśnictwa' (por. †*lesiństvo* 'leśnictwo'), *lězki* 1. 'dotyczący człowieka, właściwy naturze ludzkiej', 2. 'wyrozumiały, dobry, ludzki', 3. 'obcy, cudzy' (por. *lěze*), *lěterski* – rzadko: 'luterski' (por. *lěter* 'wyznawca luteranizmu'), *małżeński* – rzadko: 'małżeński', *mańjackski* 'oszukańczy, kłamliwy' (por. *m'anják* 1. 'oszukaniec, krętacz'), *mašopski* – od *mašop* ('członek maszoperii'), *mārciński* – od *Mārcēn*, *mlečarski* – 'mleczarski' (por. *mlekār* 'mleczarz'), *młiński* 'młyński', *mń'emnecki* 'niemiecki' (por. *Memc* a. *Memcě*), *mocki* – rzadko: 'silny, mocny' (por. *moc* 'moc, siła'), *mordarski* 'zbójcecki' (por. *mordār* 'morderca, zbójca'), *morski* 'morski', *motlavski* – od *Motlava*, *mularski* 'murarski' (por. *mulār* 1. 'murarz'), *meski* 'miejski', *m'ixalski* – od *Mixál*, *ńebeski* 'dotyczący nieba jako raju' (por. *ńebo* 2. kult. 'niebo, raj, królestwo niebieskie'), *ńemecki* – zob. *mń'emnecki* (por. *ńemc*), *okrącki* – zob. *okrątnicki* ('okrętowy'), *okrąski* – *okrącki*, *okrątnicki* 'okrętowy' (w wyrażeniu: *okrątnickā skřěna* 'skrzynka do bielizny, jaką każdy marynarz musiał niegdyś wozić ze sobą na statku', por. *okrątnik* 'marynarz na statkach, szczególnie handlowych'), *oksěvski*, odm. *oksivski* – od *Oksěvě*, *opekuński* 'dotyczący opiekuna', *pańeński* 'odnoszący się do panny, dotyczący panny, dziewczyny', *pański* – od *pón* w znac. 1., 2. i 3. (1. 'forma grzecznościowa używana przy zwracaniu się do mężczyzny, z którym się żyje w stosunkach zażyłych', 2. 'pan domu, gospodarz, chlebobawca' 3. hist. 'dziedzic'), *parobski* – od *parobk* w znac. 2. ('robotnik najemny w prywatnym gospodarstwie rolnym, służący we dworze lub w karczmie'), *pasturski*, odm. *pasterski* – od *pastuř*, *polaski* 'polski' (por. *Polāx*), *polski* 1. 'polski' (por. *Polskā*), *pomorski* – w odniesieniu do Pomorza Gdańskiego: 'pomorski' (por. *Pomorě* 'Pomorze Gdańskie'), *praxarski* 'żebraczy, nędzny' (por. *praxār* 'żebrak'), *pravarski* 'pieniaczy' (por. *pravār* 'pieniacz'), *prějacelski* 1. 'przyjazny, życzliwy', 2. †'spokrewniony', (por. *prějacel* 1. 'przyjaciel', 2. †'krewny'), *pucki* – od *Puck*, *purtacki* 'diabelski, złośliwy, niebezpieczny, zły' (por. *Purtāk* 'zły duch, diabeł' – Puckie), *poruński* 'diabelny, piekielny, ogromny, niezwykły', *rajski* – rzadko: 'szczęśliwy, niezwykły, wspaniały' (por. *rāj* 'raj, uroczyste miejsce'), *rěbacki* – od *rěbāk*, *rovarski*, odm. *rěvarski* 1. 'żywy, ruchliwy, dokazujący', 2. 'zalatny' (por. *rovār* 'osoba, szczególnie młoda, lubiąca myszkować'), *ruski* 'rosyjski' (por. *Rusjā* a. *Rusk*), *sělecki*, *zulěcki* – od *Sěl'ěcěce*, *Zulěcě*, *spsęzki*, odm. *spsędki* – od *spsęd*, *stajševski* – od *St'ajševo* 'Staniszewo', *stolarski* 'związany z zawodem stolarza', *strěšacki* 'dziadowski, właściwy żebrakowi, nędzny, biedny' (por. *strěšāk* 'człowiek stary, dziad, starzec'), *svińarski* 'niemoralny, nieprzyzwoity, nieobyczajny, nieskromny, bezwstydy' (por. *svińār* 1. 'czło-

wiek niemoralny, nieprzyzwoity'), *sviński* 1. 'należący do świni, właściwy świni', 2. 'nikczemny, podły', *šaxlarski* 1. 'lubiący handlować na swoją korzyść, handlarzski', 2. 'nabyty nie w sklepie, lecz na wolnym rynku' (por. *šaxlār* 'mężczyzna nieumiejący żyć bez handlu, bez prowadzenia interesów, niekoniecznie uczciwych'), *šaropancki* – lekcew. 'dziadowski, biedny, niegustowny, nieładny, byle jaki' (por. *šaropanctvo* 'hołota, tałatajstwo, ludność biedna, bez znaczenia'), *šaropacki* – sporad. Puckie, zob. *šaropancki*, *šarpański* – zob. *šaropancki*, *šatański* 'diabelski, zły, ogromny' (por. *šatan*), *šaltěski* 'sołecki' (por. *šaltēs* 'sołtys'), *šatornicki* 'szmaciarski' (por. *šatornik* 1. 'człowiek trudniący się zbieraniem szmat, szmaciarz', 2. 'człowiek ubrany w brudną, zniszczoną odzież'), *ševecki* 'dotyczący szewstwa, szewski', *šlaxeckí* – od *šlaxec*, *švėzki* 'szwedzki, odnoszący się do Szwecji', *těrecki* 'turecki' (por. *Těrk* 1. 'mężczyzna narodowości tureckiej, Turek', 2. 'państwo tureckie'), *tidnarski* 'plotkarski' (por. *tidnār* 'plotkarz'), *tkacki* 'tkacki' (por. *tkáč*)⁶³, *tušovskí* 'odnoszący się do wsi Tuszkowy', *vądrovski* 'należący do żebraka, właściwy żebrakowi, dziadowski' (por. *vądrovčik* 'żebrak' a. *vąder?*), *vojarski* 1. 'wojowniczy, awanturniczny, kłótniwy', 2. o dziecku: 'żywy, ruchliwy, niespokojny' (por. *vojār* 1. 'wojak, żołnierz', 2. fig. 'człowiek kłótniwy', 3. 'dziecko nieumiejące usiedzieć, uleżeć na miejscu'), †*volarski* – od *volār* ('pracownik najemny zatrudniony głównie przy uprawie roli wołami, parobek'), *vrějarski* 'namiętny' (por. *vrějār* 1. 'mężczyzna ubiegający się o rękę kobiety, konkurent'), *veski* 'wiejski, wieśniaczy, chłopski', *zdávański* 'ślubny' (por. *zdávañe* – forma rzeczownikowa czas. *zdvac* 'dawać ślub'), *zdeński* – zob. *zdeñkovi* ('ślubny', por. *zdeñk* 'ślub'), *zdrojski* – od *zdroj* w znac. 1. ('zdrój, źródło'), *zemski* – zwykle już tylko w wyrażeniu: *zemska droga* 'droga publiczna' (por. *zema* 4. 'kraj, ojczyzna, okolica, region'), *zělavski* – od *Zělavě* 'Żuława', *zložejski* 'dopuszczający się kradzieży' (por. *zložej*), *žarnovskí* – od *Žarnāvc*, *žatněrski*, *žatněrski* 'żołnierski', *žeglarski* 'żeglarski', *žizki* 'żydowski'.

3. Formacje zlokalizowane są na całym terenie Kaszub, z większą koncentracją na północy, co wiąże się z utrzymaniem tam specyficznego słownictwa, nieobecnego na innych terenach. Z północy zapisane zostały: *kozacki*, *mańijacki*, *mašovski*, *purtacki*, *vądrovski*, *zemski*, i bliżej zlokalizowane: †*bogarski* – Kępa Żarnowiecka, *jezerski* – Przyjezierze Żarnowieckie, zwł. Wierzchucino, *okrącki* – Hel, *okrąski* – Bór, *polaški* – Puckie, *šaropancki* – Kępa Swarzewska, *šaropacki* – sporad. Puckie, *tidnarski* – Hel, *vojarski* 1. pn, 2. Puckie, *zdávański* – Puckie. Z części północno-zachodniej pochodzą: *xvacki*, *jakubski*, z części północnej i środkowej: *doktorski*. Formacje te, z wyjątkiem przymiotnika *jezerski*, który ma powszechnie występujący odpowiednik w klasie na *-ni*: *jezorni*, nie przeciwstawiają się słowotwórczo derywatom z innymi wykładnikami. Nie można więc dopatrywać się tu jakichś szczególnych układów geograficznych.

Są też wyrazy notowane z południowych Kaszub: *k'obecki*, *m'ixalski*, *mocki*, *knąpski* – Zabory, *króvski* – pd-zach. Przymiotnikom *k'obecki* i *króvski* odpowiadają

⁶³ Przymiotnik *tkacki* notuje Sychta z przykładem: *Tkacké plótno bělo jinšé jak to kupčé, šteré pokoleña ono přetřímalo*. Z kontekstu wynika, że chodzi o płótno tkane, a nie kupione. Nasuwa się motywacja przez *tkac* (z formantem *-acki*). Brak jednak innych podobnych struktur, więc przyjmuje parafrazę 'płótno od tkacza', analogicznie jak *mlěčarské maslo* 'masło od mleczarza'.

ogólnokaszubskie formacje paradygmatyczne: *koběci*, *krovi*. Nieco inaczej ustalają zasięg konkurujących form autorki AJK, które w formach z sufiksem *-ski* skłonne są widzieć tło dla przeważających w części północnej i środkowej formacji paradygmatycznych, typowych także dla wymarłych dialektów słowińskich (zob. Handke, Popowska-Taborska 1978: 95); dokładny zasięg wariantów słowotwórczych przymiotników ‘świński’, ‘krowi’, ‘kurzy’ przedstawia AJK (IX, m. 417). Jest znamienne, że szereg południowokaszubskich formacji na *-ski* znajduje nawiązania kociewskie, por. przytaczane przy odpowiednich hasłach kaszubskich koc. *koběcki*, †*mocki* i nienotowane przez Sychtę, ale obecne w gwarach Kociewia *kròvski* (zob. Pająkowska 1990: 105).

4. Istotnym kryterium doboru podstaw w klasie formacji na *-ski* jest kryterium semantyczne. Z całości materiału widać, że większość formacji motywowana jest przez nazwy konkretne (96%) – zarówno pospolite, jak i własne. Na abstracta przypada zaledwie 4% wszystkich poświadczonych podstaw słowotwórczych. Są one tak nieliczne, że można je tu wymienić: *bracki* ← *bractvo*, *furmański* ← *furmanstvo* (w obu derywatach zaznacza się pośredni wpływ rzeczowników osobowych), *xvacki* i *xvatki* ← *xvat*, *mocki* ← *moc*, *małżeński* ← *małženstvo*, *zdávański* ← *zdávañe* ‘dawanie ślubu’, *zděński* ← *zděnk* ‘ślub’.

Stosunkowo duży udział toponimów i antroponimów w podstawach formacji na *-ski* czyni z nich grupę wyjątkową, sytuującą się na pograniczu słowotwórstwa odapelatywnego i słowotwórstwa od imion własnych. Przez toponimy motywowane są: *ělski*, *ějlski*, *hělski* ← *Ěl*, *Ějl*, *Hěl*, *gněžževski* ← *Gněžževo*, *kalvarijski* ← *Kalvarje*, *kašěbski* ← *Kašěbě*, *motlávski* ← *Motlava*, *oksěvski*, *oksivski* ← *Oksěvè*, *polski* ← *Polskã*, *pomorski* ← *Pomořè* ‘Pomorze Gdańskie’ i liczne in. przymiotniki od nazw państw, krain, miast, wsi, obiektów kulturowych, półwyspów, wysp, zbiorników wodnych... Nieżywotne rzeczowniki pospolite rzadko motywują derywaty na *-ski*, a jeżeli już się tak dzieje, są to zazwyczaj także nazwy miejsc, pomieszczeń, elementów ukształtowania terenu, por. np.: *jezórski* ← *jezero*, *morski* ← *moře*, *měski* ← *masto*, *veski* ← *ves*, *ñebeski* ← *ñebo*, *rajski* ← *rãj*, *folvarski* ← *folvark*, *mliński* ← *mlin*, *zdròjski* ← *zdròj*.

Antroponimy w podstawach mają np.: *bělacki* ← *Bělãk*, *gãski* ← *Gãx*, *krubański* ← *Kruban*, *lasacki*, *lesacki* ← *Lasãk*, *Lesãk*, *polãski* ← *Polãx*, *cěgański*, *cěgòński* ← *Cěgòn*, *žizki* ← *Žid*, *česki* ← *Čex*, *těrecki* ← *Těrk*, i dość rzadkie derywaty od imion osobowych: *jakubski* ← *Jakub*, *mãrciński* ← *Mãrcen*, *m'ixalski* ← *Mixãl*. I znów analogicznie – wśród apelatywów będących podstawami przymiotników, do których przystępuje sufiks *-ski*, zdecydowanie przeważają nazwy osobowe – męskie, np.: *biskupski* ← *biskup*, *ceselski* ← *cesla*, *doktorski* ← *doktòr*, *zekański* ← *zekòn*, *xłopski* ← *xłop*, *gburski* ← *gbur*, i wyjątkowo żeńskie, np. *babski* ← *baba*, *bałogłòvski*, *bałoglovski*, *bałgłòvski* ← †*bałogłòva*, *k'obecki* ← *k'obeta*. Bardzo wiele jest wyrazów derywowanych sufiksalnie, zwłaszcza z przyrostkiem *-ãr*: *bednarski* ← *bednãr*, †*bogarski* ← †*bogãr*, *dušarski* ← *dušãr*, *fextarski* ← *fextãr*, *gospodarski* ← *gospodãr*, *govnãrski* ← *govnãr* itd. Kategorialnie należą te rzeczowniki do nazw wykonawców czynności, tak jak te z sufiksami *-un*: *opekunski* ← *opekun*, *-c*: *kupecki* ← *kupc*, *-ãk*: *rěbacki* ← *rěbãk*, *-ník*: *šatornickski* ← *šatorník*, *-čik*: *vãdrovski* ← *vãdrovčik*. Nazwy zwierząt poświadczone są tylko

trzykrotnie: *kõnski* ← *kõn*, *krõvski* ← *krova* i *sviñski* ← *sviña*, a wszystkie motywowane przez nie przymiotniki mają warianty słowotwórcze w klasie formacji paradygmatycznych, co dobitnie pokazuje specjalizację obu środków w zakresie doboru wyrazów motywuujących.

5. Znaczeniowo formacje na *-ski* reprezentują różnorodną skalę użyc, co stawa sufiks w rzędzie formantów transpozycyjnych o dominującej funkcji strukturalnej. Zakres pełnionych ról semantycznych ograniczony jest w tylko niewielkim stopniu charakterem bazy derywacyjnej, z wyraźną preferencją rzeczowników będących nazwami miejsc i osób. Stąd dużo jest w analizowanym materiale użyc lokatywnych i dzierżawczych oraz innych wymagających relacji z subjektem lub obiektem osobowym

W użyciu lokatywnym (LOC) często chodzi o wskazanie miejsca, w którym wyrabiany jest lub z którego pochodzi jakiś produkt, np. *české bôtě*, *koscerské pivo*, *německí tovar*, *veské maslo*, *zdrõjská voda*, albo miejsca lokalizacji charakterystycznych obiektów czy elementów krajobrazu, np.: *ělské zvoně* (*Mróz, jaž ělské zvoně je čěc*), *xmeliñski koscól*, *oksěvski smqtār*, *stajševski most* (*Pod stajševskim mostem kvitñe žalti kvat...*), *morské valě* (*Morské valě sō vikšě jak jezõrně*), miejsca będącego siedzibą osób wskazanych w podstawie: *biskupské masto* (*Pelplin to je biskupské masto*), punktu pochodzenia: *gněžževsči gbuřě* ‘chłopi z Gnieźdzewa’, *měsči lěze*, *jezěrské vagoře*, i docelowego: *puckā koza* ‘pociąg kursujący na trasie między Puckiem a Redą’ oraz w relacji dookolnej: *kalvarijski žād* (*Jakis žād jize, to je pewno jeden z tēx kalvarijskix*).

Posesywność (POSS) formacji z sufiksem *-ski* jest stosunkiem ogólniejszym, w którym zaznacza się przynależność rzeczy do gatunku, grupy zawodowej, a nie do konkretnego indywiduum (w tekstach i w parafrazie przymiotnikom mogą odpowiadać konstrukcje z formą liczby mnogiej), por. np. *bednarské pořōdky* ‘narzędzia, którymi posługują się bednarze’, i podobnie: *děšerské nārāza*, *žeglarské přěborě*, *ceselski šnur*, *kormañski mēx*, *kovalski mlotk...*, *gõz*, *kučerské sle*, *mordarski nōž*, *šatorñicki vōz*, *ševěcki stōlk* ‘stołek szewski’, *torba vādrovská* (*Založil sobe přez plecě torbā vādrovskō, vzōl v rāqā kij i šed od vsě do vsě prošācě*), a także: *kavalerská izba* ‘należąca do kawalera’, *šaltěské ksōžki*, *zekañské akta*, *biskupski ogrōd*, *šlaxeckí dvõr*, *folvarské koñe*, *jaxtarski pes*, *bałglovská košla*, *k'obeckā sukna*, *gburské jezeñě*, *fextarski xleb* (w przysłowiu: *I krōl ñe garzi fextarskim xlebem*), oraz konteksty, w których „posiada się” potomków: *gburská cõrka*, *gospodarski sin*, *cěgõñské zecě*.

Z innych relacji dotyczących wyłącznie przymiotników od nazw osobowych i antropimów poświadczane są użycia subiektowe (SUB): *dušarská robota* (*Dušarská robota ñe je letkā*) ‘praca wykonywana przez stolarza’, *guslarské řemõslo*, *kravecké šecě*, *bracki odpust*, *francěská vojna*, *xřescějañská vāra*, *lězki vstid*, *strěšacki zārõbk*, *djābelská sprava*, *mašopské spravě*, *cěgañská moda* ‘zwycaja Cyganów’, *kašěbski ustāv* ‘zwyczaj Kaszubów’ i liczne przykłady połączeń z rzeczownikami oznaczającymi mówienie: *babské gādki*, *bělāckā gādka*, *bělěbõñské slovo*, *gādka...*, *kr'ubañská*, *lasackā mova* i in.; użycia syngulatywne (SING): *šaxlarski nārõd* (*Añelskā ‘Anglia’ to je šaxlarski nārõd...*) ‘naród złożony z handlarzy’, *zložějski nārõd* (*Tam mēškā taki zložějski nārõd, že ten potrafi*

nawet *plaxtą ukrasc spod spóćego člověka*), *švěžké vojska*; użycia zakresowe (ZAKRES): *bogarski lud (U vaju je bogarski lud, to je vžec po zbožax)* ‘lud będący bogaczami’, *stón małžěński* ‘stan bycia małżeństwem’ (tj. mężem i żoną), *mañijacki strěx (Z tim mañijackim strěxą ni ma co přestavac)*; użycia temporalne (TEMP): *jakubski tãrg* ‘targ odbywający się w dniu św. Jakuba’, *mãrcińskã gãs* ‘gęś zabita w dniu św. Marcina’, *míxalskã noc, lata pañeńské*; użycia porównawcze (SIMIL), a dokładniej – połączenia wyrażające podobieństwo przez stosunek: *cěgański strěx (Cěgański strěx přěšed i me koňa na pól darmo vēcěgañil)* ‘kłamliwy, oszukańczy, tj. taki jak Cygan’, *djabelski směx (Móm docc vajěgo djabelskěgo směxu)* ‘jak u diabła’, *šatańskã buxa* ‘pycha’, *kurváarskã zãbava, kurevské žěcě, rajské žěcě (Ti tam majó rajské žěcě)*. W ostatniej grupie zastosowań najwyraźniej zaznacza się tendencja do leksykalizacji przymiotnika, który już bardzo słabo kojarzy się z wyrazem będącym podstawą słowotwórczą, por. *šaropancki* ‘dzia-dowski, biedny, niegustowny, nieładny, byle jaki’ (*To tam le bělo takě šaropanckě vėselě*), *poruński* ‘diabelny, piekielny, ogromny, niezwykły’ (*Móm poruński kłopot*)⁶⁴.

Pozostałe funkcje semantyczne poświadczone są rzadko, bo wyrazy je realizujące sytuują się na marginesie klasy. Wskażemy na użycia charakterystyczne abstrakcyjne (CHAR-ABSTR), w których podstawa przymiotnika przypisuje cechę abstrakcyjną przedmiotowi – subiekтови osobowemu, żywotnemu lub nieżywotnemu, np. *xvackã bałka* ‘kobieta, która ma *xvat*, czyli siłę’, *mocki člověk, xvatki kón, xvatki nóz*; użycia totalne wskazujące na całość w stosunku do części (TOT): *mlińské koło* ‘koło należące, jako część składowa, do młyna’, użycia genetyczne (GENET): *kónski gnój* ‘gnój od konia’, *svińské mąso* ‘mięso ze świni’, oraz takie, które wymykają się jednoznacznej klasyfikacji: *zdávańské oblečeñě (Zdávańské oblečeñě já ju móm)* ‘ubranie do ślubu’, *mlěčarské masło* ‘masło od mleczarza’, *ceselské vőzaniě daku* ‘wiązanie na sposób stosowany przez cieśli’.

6. Warianty słowotwórcze ma 28 przymiotników (17% zbioru) i nie jest to dużo w porównaniu do innych klas. Przy podstawach osobowych i animalnych sufiks *-ski* wymienia się z formantem paradygmatycznym (10 razy), z dzierżawczymi formantami *-óv* (8) i *-in* (1), z sufiksem *-ovati* (3) oraz incydentalnie z sufiksami *-ani* (1), *-anni* (1), *-ãni* (1). Przy podstawach nieżywotnych – z sufiksem *-ovi* (2). Podstawy należące do różnych kategorii semantycznych łączą się równolegle z *-ni* (8 razy).

Wariantywność słowotwórcza nie obejmuje przymiotników utworzonych od nazw własnych, z wyjątkiem dwu etników, które mają dublety w pokrewnej klasie na *-ovski*: *gãski* – *g'ãxovski*, por. *gãskã* a. *g'ãxovskã mova*, *žizki* – *žėdovski*, por. *žizkã* a. *žėdovskã vãra* oraz przymiotnika *m'ixalski* z odpowiednikiem *míxalni*, por. *Míxalskã noc běla latos cemnã, Míxalně vãtrě bivajó colemało ostrě*.

Opozycje w poszczególnych parach układają się czytelnie. Na równych prawach i w tym samym zakresie znaczeń funkcjonują też derywaty na *-ski* oraz paradygmatyczne motywowane przez nazwy osób, por.: *babské gãdki* i *babi glos*,

⁶⁴ Niektóre połączenia przymiotnika w ogóle nie naprowadzają na wyraz motywujący, por. *Cěž tě sobe žis oblók za poruński plãšč*.

biskupski ogród i *biskupě nog'avice* 'fioletowe'. Analogiczne formacje od nazw zwierząt są zróżnicowane geograficznie, por. północno-środkowo-kaszubskie *koñi*, *sviñi* wobec *koñski*, *sviñski* na pozostałym obszarze. Różną lokalizację mają też niektóre synonimy słowotwórcze w parach ze *-ski* i *-ni*, przy czym odmiankami lokalnymi mogą być dowolne człony, por. południowokaszubskie *jezèrski* wobec ogólnego *jezòrni*, ale ogólne *kurevski* wobec ograniczonego do obszaru Kaszub środkowych *kurevni*. Zdarzają się w tej grupie pary niejednolite pod względem chronologicznym, por. powszechne i żywe *prějacelski* oraz wychodzące z użycia *†prějacelni*. Dublety z formantami *-òv* i *-in* łączy wspólna funkcja dzierżawcza, z tym że człony na *-òv* i *-in* specjalizują się w wyrażaniu posesywności właściwej, nazywają przynależność obiektów do konkretnych osób, por. *gospodàrski sin* 'syn gospodarza w ogóle' i *gospodàřova krova* 'krowa tego gospodarza', *sòszèkè žècè* 'życie właściwe sąsiadom' (*Nàšègo sòszèkègo žècègo ñic dotòdka ñe zepsèlo*) i *sòsadowe pole* 'pole tego sąsiada' (*To je moje pole, a to sòsadowe*). Całkowicie te same znaczenia przekazują skromnie reprezentowane, biorąc pod uwagę rozmiary obu klas, dublety ze *-ski* i *-ovi*, por. *morskè valè* i *mořovè rëbè*, *mèšci* a. *màstovi lëze*. Wydaje się, że następuje tu selekcja przede wszystkim na etapie doboru podstawy słowotwórczej.

Derywaty typu *babski* – *babovati*, *djàbelski* – *djàblovati*, *koñski* – *koñovati* cechuje podział znaczeń zgodnie ze specyfiką funkcji formantów. Podczas gdy człony z sufiksem *-ski* obracają się w kręgu znaczeń ogólnodzierżawczych oraz tych, które z dzierżawczości dadzą się wyprowadzić, człony na *-ovati* wyrażają pewien stopień podobieństwa do tego, co nazywa wyraz motywujący, a więc np. *babskè gådki* 'gadki właściwe babom' i *babovati xłop* 'chłop trochę jak baba', *djàbelskà sprava* 'sprawa diabła' i *djàblovati lëze* 'trochę jak diabli'.

7. Współczesna charakterystyka formacji w pełni odpowiada temu, co wcześniej dla gwar pomorskich ustalił Lorentz (LGP: 769–773). Badacz wskazuje na te same grupy podstaw, por. nieobecne u Sychty przymiotniki: od nazw osobowych – *añelski* ← *añòl*, *bàpski* 'papiecki' ← *bàpst* 'papież', *bèdacki* ← *bèdàk*, *bogacki* ← *bogàc*, *buřàński* ← *buřon* 'burzyciel', *čarozjejski* ← *čarozěj*, *gràfski* ← *gràf* 'hrabia', *huzarski* ← *huzara* 'huzar', *kamrãcki* ← *kamrãt*, *kaprãlski* ← *kaprãl*, *karčmarski* ← *karčmãr*, *łgarski*, *łgãrski* ← *łgãr*, *mąski* ← *mòž*, *mucñicki* ← *mucñik* 'czapkarz', *střelecki*, *střelcki* ← *střelc*, *zbòjecki* ← *zbòjca*, *żeński* ← *žona* 'kobieta' i formy, którym w Słowniku gwar kaszubskich odpowiadają tylko formy z „e” wstawnym: *kupcki* ← *kupc*, *ševcki* ← *ševc*; od antroponimów – *borovãcki* ← *Borovãk*, *deński* ← *Dena* 'Duńczyk' i *rëski* obok poświadczonej także w słowniku ks. Sychty formy *ruski* ← *Rus*; od nazw miejscowych – *baniński* ← *Bañino*, *barłomski* ← *Barłomino*, *barnorski* ← *Barnorda*, *bětovski* ← *Bětovo*, *brodski* ← *Broda*, *břiński* ← *Břenno*⁶⁵, *bekelski* ← *B'ekto*, *bicki*, *bićiński* ← *B'icèno*, *borëcki* ← od *Bor'ècèno*, *buzëski* ← *Buzëšče*, *čëcki*, obok *čëcènski* ← *Čëcèno*⁶⁶, *dobrogoski* ← *Dobrogošc*, *zeřoski* ← *zeřožno*, *garziński* ← *Garnã*, *xalëpski* ← *Xalëpè*, *klëcki* obok *klëkojski* ze słowin. sufiksem *-ojski* ←

⁶⁵ W LGP bł. *Břène*.

⁶⁶ W LGP bł. *Čëcè*.

Klěki, redski ← *Reda, slěpski* ← *Slěpsk, somoński* ← *Somonino, vėsocki* obocznie z *vėsokojski* ← *Vēsoka*; rzadkie wypadki od nazw zwierzęcych – *kokoški* ← *kokoš, skovárnski* ← *skovárněk* ‘skowronek’ i równie rzadkie od nazw rzeczowych – *agvański* ← *agvańt* ‘adwent’, *brańtuski* ← *brańtuz* ‘gorzelnia’, *dvorski* ← *dvór, jónski* ← *jón* ‘lipiec’, *kanalski* ← *kanâl, kãltuński* ← *kãltun, mãjski* ← *mãj, předměski* ← *předměcě*. Wiele innych przymiotników znajdziemy też w obu słownikach Lorentza.

Co się tyczy znaczenia, pisał Lorentz: „Sufiks *-ski* urabia adjectiwa z substantiwów ze znaczeniem ‘należący do tego gatunku i rodzaju, który wskazuje wyraz podstawowy’” (LGP: 769). Jest to wskazanie na podstawową funkcję dzierżawczą w szerokim znaczeniu tego słowa. Brak przytoczeń tekstów, w których wystąpiłyby poszczególne przymiotniki, uniemożliwia doprecyzowanie zakresu możliwych użyc kontekstowych zgodnie z obecną propozycją opisu.

2.1.2.11. Z sufiksem *-ovski* (*-evski*)

1. Struktury z formantem *-ovski* (*-evski*) reprezentowane są przez 14 przymiotników. Powstanie i rozwój klasy tłumaczy się tym, że sufiks *-ski* wiązał się u swych początków także z przymiotnikami na *-ov-* (*-ev-*), tworząc nowe wyrazy o tym samym dzierżawczym znaczeniu (LGP: 769). Wyodrębnienie się formantu złożonego *-ov-* (*-ev-*) + *-ski* przypada jeszcze na epokę staro-cerkiewno-słowiańską (Brodowska-Honowska 1960: 179).

2. Oto materiał – z sufiksem *-ovski*: *čartovski* ‘czarci, diabelski’, *žadovski* ‘żebraczy’ (por. *žad* ‘stary człowiek, starzec, dziad, żebrak’), *g'ãxovski* – od *Gãxě* (‘kaszubska grupa lokalna zamieszkująca parafie *Bořeški* „Borzyszkowy”, Brzeźno Szlacheckie, Borowy Młyn i Zapceń na pn-zach. pow. chojnickiego’), *grafovski* ‘hrabiowski’ (por. *grafa*, częściej *graf* ‘hrabia, graf’), *judašovski* ‘zdradziecki, chytry’, *p'aprovski* – o robocie: ‘nieprzyjemny, brudny’ (por. *p'apranina* ‘praca w polu podczas niepogody’), *pustkovski* – zob. *pustkovi* (‘mieszkający na *pustkax*’), *starkovski* ‘odnoszący się do *starkov* jako do dziadków lub teściów’, *strěxovski* ‘dziadowski, właściwy żebrakowi; nędzny, biedny’ (por. *strěx* – 1. zwykle lekceważąco: ‘stary mężczyzna, starzec, dziad’, 2. pogardliwie, lekceważąco, ze złością: ‘każdy mężczyzna niezależnie od wieku, dziad’, 3. ‘żebrak, dziad żebrzący, nędzarz’), *žědovski* ‘żydowski’; z sufiksem *-evski*: *krajevski* – zob. *krajevi* w znac. 1. (od *krāj* – ryb. ‘łąd stały w przeciwieństwie do Półwyspu Helskiego’), *króleviski* ‘królewski, obecnie: państwowy’, *ksązjevski* ‘księży’, *ksižjevski* – od *ksiž* w znac. 1. (‘duchowny wyznania ewangelickiego, pastor’).

3. Kwalifikator geograficzny otrzymują *ksązjevski* notowane na północy Kaszub (gdzie dość dobrze zachowują się struktury z *-ev-*, zob. AJK IX, m. 432–432 i komentarz) oraz *p'aprovski* usłyszane na przeciwległym krańcu, na Zaborach: *To jè p'aprovskã r'obota*.

4. Zasadniczą część bazy derywacyjnej przymiotników na *-ovski* (*-evski*), tak jak dla pokrewnej klasy na *-ski*, stanowią rzeczowniki osobowe. Większość z nich to nazwy jednosylabowe, a często jeszcze wyrazy o trudnym wygłosie, które po dodaniu formantu w wersji nierozszerzonej mogłyby otrzymać postać zbyt

krótką lub zbyt daleką od formy podstawowej, by umożliwić poprawną identyfikację wyrazu motywującego: *čartovski* ← *čart*, *žadovski* ← *žad*, *grafovski* ← *graf*, *starkovski* ← *stark*, *strëxovski* ← *strëx*, *žëdovski* ← *Žid*, *królevski* ← *król*, *ksqzovski* ← *ksqz*, *ksizovski* ← *ksiz*.

Pozostałe podstawy również mieszczą się w grupie podstaw typowych dla formantu *-ski*. Od antroponomów mamy: *g'axovski* ← *Gaxë*, *judašovski* ← *Judáš*⁶⁷, od nazw miejsc: *pustkovski* ← *pustki*, *krajovski* ← *kráj*, od abstractu: *p'aprovski* ← *?papr[ħina]*.

5. Funkcjonalnie formacje z sufiksem *-ovski* (*-evski*) nie odróżniają się od derywatów z sufiksem prostym. Najczęściej wyrażane znaczenia kontekstowe mieszczą się w ramach rozmaicie pojmowanej dzierżawczości (POSS), np. *grafovskë dobra*, *grafovski las*, *zómk* – ‘dobra... etc. należące do grafa’, *starkovskë bulve* (*To sq mojëgo sëna bulvë, a to moje starkovskë*), *strëxovski plášč*, *strëxovskë pënaže* (*Za uzebrônë strëxovskë pënaže kupil sobe mál* ‘gospodarstwo’), *žëdovskã bõžnica*, *ksqzovskë koñe*, *ksqzovskã sëkña* ‘sutanna’, *ksizovski sad*, *parobk*, *królevskë zecë*. Od tego możliwe są przejścia do symilatywności (SIMIL), np. *królevskë pãlnë* (*Žis më mómë królevskë pãlnë*) ‘obiad jak dla króla’.

Drugą ważną sferę znaczeń tworzą użycia lokatywne (LOC), np.: *pustkovskë zecë* (*Pustkovskë zecë majq dalek do škotë*) ‘dzieci mieszkające na pustkach’, *krajovski člõvek*, *krajovskã klapa* lub *pila* ‘kobieta lub dziewczyna z kraju’.

Są też poświadczone użycia subiektywne (SUB): *g'axovskã mova* ‘mowa *Gaxov*’, zakresowe (ZAKRES): *g'axovski člõvek* ‘człowiek będący *Gaxem*, należący do *Gaxov*’ oraz charakterystyczne abstrakcyjne (CHAR-ABSTR): *p'aprovskã robota* ‘praca cechująca się papraniem’.

6. Warianty słowotwórcze ma 7 spośród 14 przymiotników (50%). Dwukrotnie formacjom na *-ovski* (*-evski*) towarzyszą równoległe warianty na *-ovi* (*-evi*), identyczne co do znaczenia (wymiana obejmuje przymiotniki od podstaw nazywających miejsca): *pustkovski* a. *pustkovi lëze*, *krajovski* a. *krajevi lëze* ‘ludność stałego lądu w odróżnieniu od *morskix lëzi* żyjących tuż nad brzegiem morza’. Dwukrotnie też derywatów z analizowanej klasy odpowiadają równoznaczniki z pokrewnym sufiksem prostym (wymiana zachodzi w derywatach od nazw grup etnicznych): *g'axovski* – *gãski*, *žëdovski* – *žizki*.

W zakresie funkcji dzierżawczej formacje na *-ovski* (*-evski*) wymieniają się z derywatami paradygmatycznymi (3 razy), które także chętnie tworzone są od podstaw osobowych: *čartovski* – *čarci*, *strëxovski* – *strëši*, *ksqzovski* – *ksqži*, a w ostatnim szeregu dochodzi jeszcze trzeci człon opozycji związany ze znaczeniem ściśle posesywnym: *ksqzov*, por. *ksqzove koñe*, *ksqzov ogród* ‘tego księdza’. Zresztą i warianty zdolne są wyrażać tę odmianę relacji, por. *Ksqzovskë koñe vëzdřo jak smoki*.

Wariantywność *-ovski* (*-evski*) i *-ovati* opiera się na opozycji semantycznej dzierżawczość – symilatywność, zgodnie z podstawową funkcją formantów: *strëxovski plášč* – *strëxovati člõvek* (*Të strëxu strëxovati, co jeden strëx jes*).

⁶⁷ Traktuję to w ten sposób, chociaż notowany jest apelatyw *judáš* ‘obludny przyjaciel, zdrajca, zły duch’.

7. Zapisy Lorentza (LGP: 771–772) pokazują, że obok postaci *-ovski* i *-evski* istniały jeszcze w mowie Słowińców formy sufiksów *-ojski* i *-ejski*: *sěrcxojski* ← *sěrcox* ‘książę’, *ksqžejski* ← *ksqz*, *blotkojski* ← *Blotko*, *klěkojski* obok *klěcki* ← *Klěki*. W przymiotnikach od nazw miejscowych na *-evo* zakończenia *-ejski* (ale formanty: *-ski*) utrzymywały się nawet, gdy *-evo* zastąpiono przez *-ovo*, np.: *dřežejski* ← *Dřežovo*, *lěbčejski* ← *Lěbučovo*, *łojejski* ← *Łojovo*, *zgojejski* ← *Zgojovo*.

Badacz przytacza formacje, których nie notuje Sychta. W grupie przymiotników od nazw pospolitych będą to: *bratovski* (obok *bracki* i *braceński*) ← *brat*⁶⁸, *katovski* ← *kat*, *mistrovski* ← *mistr*, *ojcovski* ← *ojc*, *kretovski* ← *kret* – widać, jak wpisują się te derywaty w szereg form motywowanych przez rzeczowniki jednosylabowe. Formacje od nazw własnych reprezentują: *xelmovski* ← *Xelmě*, *xojnovski* ← *Xojna*, *rtovski* (obok *rceński*) ← *Rto*, *reškovski* ← *Reški*. Biorąc pod uwagę dobór podstaw (możliwości użycia Lorentz nie prezentuje), orzec trzeba, że stan obecny przedstawia się podobnie jak wiek wcześniej. W analizowanej klasie nie pojawiły się nowe tendencje rozwojowe.

2.1.2.12. Z sufiksem *-arski*

1. Przymiotniki zawierające ciąg sufiksalny *-arski* pozostają zazwyczaj w bezpośredniej zależności formalnej i semantycznej od motywujących je rzeczowników na *-ar* z kategorii nazw wykonawców zawodów, por. *bednarski* ← *bednār*, *dušarski* ← *dušār* ‘stolarz’, *jaxtarski* ← *jaxtār* ‘myśliwy’, *mularski* ← *mulār*, *†volarski* ← *†volār*, *žeglarski* ← *žeglār*, czy nosicieli cech, np. *†bogarski* ← *bogār* ‘bogacz’, *kurvarski* ← *kurvār*, *pravarski* ← *pravār* ‘pieniacz’, *tidnarski* ← *tidnār* ‘plotkarz’. Są jednak przymiotniki, którym nie można przypisać pośrednictwa nazw osobowych na *-ar*, ponieważ albo nie są te nazwy współcześnie poświadczane, albo zrozumienie leksemów wymaga odwołania się do innej relacji. *Słownik gwar kaszubskich* przedstawia 4 takie formacje.

2. Tworami pozornie odosobowymi są *pxlarski* ‘mający pchły’ (*Ten pxlarski strěx znāu do nas jize, To je pxlarski scir, vėnėkata go buten* ‘na dwór’!), *školarski* ‘szkolny’ (*školarskė zecė...*, *ksqžki* – Gochy) oraz mniej pewne *govnarski* w znaczeniu 1. ‘liczy, marny, byle jaki’ (*Ńi ma tam lepšix gozgi jak ten govnarski, co tē me přėnős?!*) i *gównarski* – z odcieniem bardziej wulgarnym: zob. *govnarski*⁶⁹.

3. Formacje są na Kaszubach ogólnie znane z wyjątkiem przymiotnika *školarski* zapisanego na Gochach.

4. Podstawy derywatów należą do rzeczowników pospolitych o znaczeniu konkretnym. Zwraca uwagę brak motywacji przez tak charakterystyczne dla pokrewnego sufiksu *-ski* nazwy własne.

⁶⁸ W *Słowniku gwar kaszubskich* wyraz zapisano w użyciu rzeczownikowym ‘brat’: *Gzež tē bėl bratovski?*

⁶⁹ Motywacja budzi wątpliwości ze względu na zaawansowany proces leksykalizacji słów i słaby już związek z ew. rzeczownikami *govno*, *gówno*. *Gównarski* można by interpretować przez przysłówki *gówno* ‘nic, mało’: *gównarski góžz* – ‘gwóźdź *gówno* wart’. Oba przymiotniki istnieją obok regularnych formacji odosobowych na *-ski*.

5. Przymiotniki na *-arski* zdolne są wyrażać rozmaite znaczenia, które mieszczą się także w zakresie funkcji tworzonych od rzeczowników pospolitych formacji z sufiksem *-ski*. Występują więc w użyciu charakterystycznym-konkretnym (CHAR-KONKR): *pxlarski strëx...*, *sciř* ‘dziad... pies, który ma pchły’, lokatywnym (LOC): *školarské zecë...*, *ksqžki* ‘dzieci, które uczą się w szkole’, ‘książki, z których uczymy się w szkole’, symilatywnym (SIMIL): *govñarski gózz* ‘gwóźdz taki jak *govno*’.

6. Warianty w innych klasach mają przymiotniki *govñarski*, *gòvñarski*, które wchodzą w relację synonimii słowotwórczej z formacjami na *-ani*, por. *Cëž va kupila za govñani povroz, že on są tak xutko rve, Takëgo govñanëgo čäpka ja sobe ni mogą vsazëc na głovä*, oraz *školarski* wymienny z derywatami na *-ni* i *-ovi*: *škólni i školovi*, por. *Škólnë zecë jidö dodöm, Škołovë zecë majö ju ferje, Škołovë ksqžki sq terä v Polsce baro tönë*. W szeregu tym najniższą pozycję zajmuje derywat na *-ni* oznaczony jako rzadki.

7. O perspektywie czasowej formacji na *-arski* trudno cokolwiek powiedzieć. Lorentz (LGP) nie wykazuje podobnych derywatów.

2.1.2.13. Z sufiksem *-iński*

1. *Słownik gwar kaszubskich* notuje 4 przymiotniki z formantem *-iński*. Formant wytworzył się w wyniku poszerzania derywatów na *-in* wyrazistym w funkcji przymiotnikowej sufiksem *-ski* (podobna tendencja występowała już na etapie staro-cerkiewno-słowiańskim – zob. Brodowska-Honowska 1960: 79). Równolegle oddziaływały struktury pochodzące od wyrazów obcych typu *łaciński*.

2. Poświadczone w badanym źródle słowa to: *kaxliński* – o tabace: ‘przyrządzone w *kaxli*’ (por. *kaxla* 2. ‘misa gliniana zwężająca się ku dołowi z chropowatym dnem, do rozcierania tytoniu na tabakę’), *karviński* – od *Karv’ä*, *sostr’iński* ‘należący do sióstr zakonnych’ (por. *sostra* ‘siostra zakonna, zakonnica’), *valqtiński* – od *Valqti* (‘Walenty’). Wszystkie wyrazy wyglądają na formacje stare, zakorzenione w języku, o czym świadczy m.in. frazeologia z ich udziałem, dotycząca botaniki (*karvińskä vsä* albo *pxla* – bot. ‘jasnota płamista, *Lanium maculatum*’), mitologii (*valqtiński djäbel* ‘bliżej nieokreślony zły duch, prawdopodobnie diabeł zadawany przez czarownicę ludziom w pożywieniu...’ – Hel, zwłaszcza Jastarnia, Bór)⁷⁰, a więc mocno zespolona z kulturą regionu.

3. Formacje spotykane są na całym terenie Kaszub, chociaż z różnym nasileniem (przymiotnik *sostr’iński* otrzymuje uwagę „sporad. wszędzie”).

4. Podstawami formacji na *-iński* w połowie wypadków są rzeczowniki osobowe rodzaju żeńskiego, co jest znamienne również dla klasy z sufiksem *-in* stojącej na drodze rozwojowej formantu, por. *sostr’iński* ← *sostra* ‘siostra zakonna, zakonnica’, oraz mające odmianę przymiotnikową, por. *valqtiński* ← *Valqti*. Poza tym w podstawach pojawiają się inne wyrazy, które nie układają się

⁷⁰ Wg objaśnienia ks. Sychty (VI: 50): „Św. Walenty uchodzi na Kaszubach, podobnie jak w całej Polsce, za patrona chorych na padaczkę, którą niegdyś lud utożsamiał często z opętaniem. Na tym podłożu mógł Św. Walenty przeobrazić się w *valqtińskiego djäbla*”.

w wyraźniejszą serię – rzeczownik o znaczeniu konkretnym: *kaxliński* ← *kaxla* i nazwa geograficzna: *karviński* ← *Karv'á*.

5. Pod względem funkcjonalnym formacje są dość przejrzyste. Przymiotniki motywowane przez nazwy osobowe używane są w znaczeniu posesywnym (POSS), por.: *Ten budink i ten ogród, co tě viziš, to sô sostřĩnskê* ‘należą do sióstr’. Przymiotnik od nazwy miejscowej ma znaczenie lokatywne (LOC): *V karvińskim lese je véle grěbóv* ‘w lesie leżącym nieopodal Karwi’. Trudniej określić rolę semantyczną pełnioną przez ostatni derywat, choć i tu pobrzmiewa echo relacji lokatywnej: *kaxlińská tobaka* ‘tabaka przyrządzona w *kaxli*’ (gdzie?), ew. ‘tabaka z *kaxli*’ (skąd?).

6. W relację wariantywności słowotwórczej przymiotniki na *-iński* nie wchodzą.

7. Frekwencja struktur sytuuje analizowaną tu klasę na obrzeżach systemu słowotwórczego kaszubszczyzny. Formant *-iński* jest bardzo rzadki. Nie pokazuje go Lorentz w swej *Gramatyce pomorskiej*, chociaż przytacza sporo materiału z pokrewnym *-ski*. Zagadką jest zapisana przez niego forma *našiński* ‘rodak’ ← *našinc* ‘naski’ (LGP: 770). Sychta notuje ten wyraz z północy, zwłaszcza północno-wschodu Kaszub w znaczeniu przymiotnikowym ‘nasz, swojski, rodzimy, rodowity, ojczysty’. Na Helu – objaśnia dalej autor – przeciwstawiają przymiotnikowi *našiński* przymiotnik *krajevi* ‘ładowy’, por.: *našiński čłovek, našińská gádka, našińské zvěki* ‘zwyczaj’, *našińské bulvě* ‘odmiana ziemniaków rosnących na Półwyspie Hel’, *V našińskix stronax, le je v našińskix*. Motywacja zatem przez zaimek *naš*.

2.1.2.14. Z sufiksem *-alski*

Źródła notują 2 formacje z sufiksem *-alski*: *bestjalski* ‘okrutny, niegodziwy, łajdacki’ (por. *bestjã, bestějã* I. ‘zwierzę, szczególnie dzikie, rozjuszone’) i *bėsalski* ‘diabelny, zły, dokuczliwy’ (por. *bės* ‘zły duch’). Oba przymiotniki to twory mocno zleksykalizowane, o zacierającej się motywacji słowotwórczej. Związek semantyczny z podstawą widoczny jest w połączeniach *bestjalski čłovek* ‘człowiek jak bestia’, *bėsalski čłovek* ‘człowiek jak bies’, a więc w użyciu porównawczym (SIMIL).

Wyrazy mają na gruncie kaszubskim maksymalny zasięg terytorialny. Żaden nie ma dubletów w innych klasach słowotwórczych. W polskim języku literackim istnieje odpowiednik kaszubskiego *bestjalski* – *bestialski*.

2.1.2.15. Z sufiksem *-ėński*

Poświadczony jest 1 derywat z formantem *-ėński*: *pomorėński* ‘zachodnio-pomorski’ (por. *Pomrě, -óv*, plł ‘Pomorze Zachodnie’). Ma on zasięg ogólnokaszubski i znaczenie lokatywne (LOC), por. *pomorėnsči kupcovė* ‘kupcy pochodzący z *Pomrów*’, *pomorėnsči pastuře* (w przysłowiu: *Cėšėta sq, bo pomorėnsči*

pastuře majú ju slónce na povrózku uvóžoně, ono mže ráz dva na dole ‘słońce zachodzi’).

Przyłączenie formantu rozszerzonego do podstawy będącej toponimem zwiększa strukturalną wyrazistość formacji i zapobiega ewentualnym uproszczeniom na styku tematu i formantu, por. przytaczane przez Lorentza *rceński* ← *Rto* (LGP: 771). Z analogiczną sytuacją mamy do czynienia w języku polskim, por. np. *gnieźnieński* ← *Gniezno*, *sejnieński* ← *Sejny* (Urban 2006: 55). Kaszubskie *pomoręński* (od *Pomrě*) daje się ponadto łatwo odróżnić od używanego w stosunku do Pomorza Gdańskiego przymiotnika *pomorski* (od *Pomorě*) z pokrewnym sufiksem *-ski*.

2.1.2.16. Z sufiksem *-ověski*

Odnotowano 1 derywat z okolic Boru i Jastarni: *čarověski* ‘dotyczący czarów’ (por. *čarě* ‘czary, gusła’): *Xalěpě to roz běla čarovósko vós*. Czynnościowe (CZYN) znaczenie formacji ‘wieś, w której uprawia się czary’, z określanym rzeczownikiem nazywającym miejsce, dopuszcza drugą interpretację od czasownika *čarovac* – ‘wieś, której mieszkańcy czarują’. Kierując się sugestią zawartą w definicji słownikowej, przyjmuję motywację przez rzeczownik.

2.1.2.17. Z sufiksem *-óv*

1. W *Słowniku gwar kaszubskich* występuje 75 formacji z sufiksem *-óv*. Są one w pewien sposób komplementarne wobec derywatów na *-in* (zob. niżej) ze względu na tożsamość spełnianej funkcji semantycznej. Sufiks *-óv* rozwinął się z prasłowiańskiego **-ovъ*, będącego także punktem wyjścia dla sufiksu *-ovi*. Oba morfemy o wspólnej genezie na gruncie pomorskim rozdzieliły się i służą jako dwa formanty różniące się dystrybucją oraz funkcją (LGP: 758–760). Oboczna postać prasłowiańskiego sufiksu **-evъ* nie jest obecnie wykorzystywana w omawianym typie derywacji. Jej ślady utrwalają nazwy miejscowe: Bolszewo, Dargolewo, Swarzewo, Lisewo, Bysewo i in. (LGP: 759).

Cechą fleksyjną kaszubskich formacji na *-óv* jest kontynuacja dawnej odmiany rzeczownikowej, a nie rzeczownikowo-zaimkowej, którą regularnie ma większość przymiotników. Utrzymała się ona również w rodzaju żeńskim i nijakim, o czym świadczy wygłosowa samogłoska *a* (dla r.ż.) lub *o* (dla r.n.) zamiast zakończenia *â* (r.ż.) lub *é* (r.n.) właściwego przymiotnikom o dłuższej formie (Brezza, Treder 1981: 119).

2. Materiał reprezentują leksemy: *ańolóv* – adj. poss. od *ańól*⁷¹, *b'ednâróv* – od *bednâr*, *braciškóv* – od *bracišk*, ‘należący do bractwa zakonnego’, *bratóv* – od *brat*, *cėgónóv* – od *Cėgón*, *dėšróv* – od *dėšer* (‘stolarz’, pn), *žadóv* ‘należący do *žada*’ (por. *žád* ‘dziad, żebrak’), *gdóvcóv* – od *gdóvc* (‘wdowiec’), *gospodâróv* – od *gospodâr*, *gvížžóv* – od *gvížž* (1. ‘przewodnik oprowadzający *gváždką*

⁷¹ Ze względu na powtarzalność kształtu definicji dla oszczędności miejsca pozostawiam tylko część szczegółową, tj. bez adnotacji „adj. poss.”.

i oznajmujący jej przybycie dzwonkiem lub gwizdaniem’), *Jezusòv*, częściej *Pana Jezusòv* – od *Jezus*, *jegomoscòv* – od *jegomosc*, *k'arčmařòv* obok *k'ačmařòv* – od *karčmař*, *kačmař*, *kòtròv* – od *kòter* (1. zool. ‘ropucha szara, *Buto vulgaris*’), *kravcòv*, *krâvcòv* – od *kravc*, *krâvc*, *ksqzòv* – od *ksqz*, *ksizòv* – od *ksiz* (1. ‘duchowny wyznania ewangelickiego, pastor’, 2. ‘duchowny katolicki’), *Labudòv* – od *Labuda* (częste nazwisko kaszubskie), *l'elekòv* – od *lelek* w znac. 1. (‘lekcważąco lub pieszczotliwie o kimś niezbyt mądrym, nierozgarniętym, głuptas’), *ojcòv* – od *ojc*, *organìstòv* – od *organìsta*, *òpòv* – od *òpa* (‘ojciec matki lub ojca, dziadek’, sporadycznie pn obok *stark*, *starěšk*, rzadziej gdzie indziej), *òpapòv* – od *òpapa* (‘pradziadek’), *pajkòv*, odm. *pajkòv* (śr pd) – od *pajk*, *pańicòv* – od *pańic* (zob. *pańcòv*), *panòv* – od *pòn* w znac. 2. i 3. (2. ‘pan domu, chlebowodca, gospodarz’, 3. hist. ‘dziedzic’), *pańcòv* – od *pańc* w znac. 1. i 2. (1. hist. ‘syn szlachcica’, 2. ‘młody, niezonaty, wytworny pan, panicz’), *pasturkòv* – od *pasturk* (dem. od *pastuř*), *p'astuřòv* – od *pastuř*, *popòv* – od *pop*, *p'òlbratòv* – od *pòlbrat* (1. ‘brat stryjeczny lub brat cioteczny’, 2. ‘brat przyrodni’), *pòlpankòv* – od *pòlpank* (†*pòlpank* ‘niezamożny, podupadły szlachcic’), *pònkòv*, odm. *pankòv* (pd) – od *pònk* (‘gospodarz, najczęściej pochodzenia szlacheckiego, zwł. na południu Kaszub, posiadający większe gospodarstwo i mieszkający w dworku, zwykle w pewnym oddaleniu od reszty wsi’), *prèdròv* – od *prèder* (‘duchowny wyznania ewangelickiego, pastor’), *probošcòv* – od *probošc*, *ptâškòv* – rzadko: od *ptâšk*, *purtkòv* ‘należący do diabła’ (por. *purtk* 4. ‘zły duch, diabeł’, kartuskie, rzadziej wejherowskie i Puckie), *pèkařòv* – od *pèkař*, *pèrzelòv* – od *pèrzelà* (‘stary kawaler lub wdowiec, zwł. jeśli opowiada głupstwa, bzdury’), *Poxòv* – od *Pox* (1. ‘Piotr’, 2. ‘nazwisko kaszubskie’), *P'oterkòv* – od *P'oterk* (dem. od *P'oter*), *Potròv* – od *P'oter*, *sènòv* – od *sin*, *sòsadòv* – od *sòsàd*, *skòrcòv* – od *skòrc* w znac. 1. (zool. ‘szpak, *Sturnus vulgaris*’), *smučkòv* – od *smučk* (‘ślimak winniczek, *Helix pomatia*’, Wybrzeże), *starěškòv* – od *starěšk* w znac. 2. (‘ojciec ojca lub matki, dziadek’), *starkòv* – od *stark* w znac. 1. i 2. (1. ‘ojciec ojca lub matki, dziadek’, 2. ‘teść’), *st'olemòv*, odm. *stolèmov*, *stolimov* – od *stolem* (według szczątkowych wierzeń ludowych: ‘dawny olbrzym żyjący na Kaszubach’), *strějòv* – od *strij*, *strijkòv* – od *strijk*, *šàltèsòv* – od *šàltès* (‘sołtys’), *šandaròv* – od *šandara* w znac. 1. i 2. (1. za czasów zaborów: ‘żandarm pruski’, 2. w okresie międzywojennym: ‘pracownik policji, policjant’), *ševcòv* – od *ševc* w znac. 1. (‘szewc’), *švagròv* – od *švađer*, *tatinkòv* – od *tatink* (1. ‘ojciec u drobnej szlachty kaszubskiej’, 2. pieszczotl. w ogóle ‘ojciec’), *tatkòv* – od *tatk*, *tatòv* – od *tata*, *vaspańicòv*, *vacpańicòv* – od *v'aspańic*, *v'acpańic*, *v'aspańcòv*, *v'acpańcòv* – od *v'aspańc*, *v'acpańc*, †*v'aspanòv*, *v'acpanòv* – od *vaspòn*, *vacpòn*, *zajcòv* – od *zajc*, *zajkòv* – od *zàjk* (por. też *zajk* – Ram I, 261), *zajqòčkòv* – od *zajqòčk*, *zdunòv* – od *zdun* (‘rzemieślnik stawiający piec, niegdyś także wyrabiający kafle i naczynia gliniane’), *žèdòv* – od *Žid*.

3. Geografia formacji na *-òv* nie wykazuje cech specyficznych. Derywaty występują na całym badanym obszarze, a ewentualne ograniczenia terytorialne nie mają charakter słowotwórczego, lecz dokumentują stan leksyki na poszczególnych terenach. Północ Kaszub ma nieco więcej poświadczeń, tam odnotowano przymiotniki: *děšròv*, *òpòv*, *òpapòv*, *prèdròv* i usłyszane na Wybrzeżu *smučkòv*.

4. Przymiotniki motywowane są regularnie przez rzeczowniki męskie osobowe (88% bazy derywacyjnej). Mogą być nimi wyrazy rodzime i obce, por. *òpòv* ← *òpa*, *òpapòv* ← *òpapa*, różne co do budowy morfologicznej – bo zarówno rdzenne: *bratòv* ← *brat*, *panòv* ← *pòn*, *sěnov* ← *sin*, *žadòv* ← *žad*, jak i derywowane sufiksalnie: *braciškòv* ← *bracišk*, *gdòvcòv* ← *gdòvc*, *pańicòv* ← *pańic*, *b'ednàřòv* ← *bednàř*, *gospodàřòv* ← *gospodàř*, *organìstòv* ← *organìsta* (z udziałem struktur o różnej budowie), także złożenia: *jegomoscòv* ← *jegomosc*, *p'òlbratòv* ← *pòlbrat* – i o dowolnej charakterystyce fonetycznej tematu: twar-do- i miękkotematowe. Grupę podstaw męskich osobowych wspierają nazwy własne, których potencjał został tylko zasygnalizowany w słowniku, np. od imion: *Jezusòv* ← *Jezus*, *Pòtròv* ← *Pòter*, *P'òterkòv* ← *Pòterk*, od nazwisk: *Labudòv* ← *Labuda*, *Pòxòv* ← *Pòx*.

Rzadziej podstawę słowotwórczą stanowią rzeczowniki męskie żywotne (13% zasobu) i są to nazwy zwierząt, np. *kòtròv* ← *kòter*, *pajkòv* ← *pajk*, *ptàškòv* ← *ptàšk* (ostatni z nieoczekiwanym dubletem w klasie na *-in*: *ptàšćin*).

Podobna specjalizacja formantu w zakresie doboru podstawy, tj. preferencja podstaw osobowych, cechuje współfunkcyjne *-in*. Oba formanty dzielą się zasobem rzeczowników według rodzaju: sufixs *-òv* łączy się z męskimi, a *-in* wybiera żeńskie. Widać to bardzo wyraźnie w parach typu: *cěgònov* – *cegòńćin*, *děšrov* – *děšrećin*, *p'asturòv* – *pasturćin*, *sqsadòv* – *sqsadćin*, *starkòv* – *starćin*, *st'olemòv* – *st'olemćin* i in.

5. Właściwa przymiotnikom na *-òv* motywacja przez osobowe nazwy własne i pospolite (z niewielkim uwzględnieniem żywotnych nieosobowych) powoduje, że wprowadzane przez formant znaczenie mieści się w ramach szeroko pojmowanej dzierzawczości (POSS) związanej z pojęciem przynależności – od tej najbardziej typowej polegającej na posiadaniu rzeczy przez jednostkę: *To je moja łòka*, *a to švagrova* ‘tego konkretnego szwagra’, poprzez przynależność członków do rodziny lub rodu: *Zdunova còrka sà žeńi z kovàlovim sěnem*, aż do przynależności w sensie mniej dosłownym, opisywanej dziś jako użycia subiektywne (SUB): *Kedě bąže pańcove veselě?*, *Na tatinkovò pustò noc přěšlo vele lězi*, obiektowe (OB): *Jezemě ze strějovėgo pogřebu*, partytywne (PART): *Če bě xlop mól c'ěgònove uečě*, *to bě myu sà c'ěgònka viza* – Reskowo⁷² czy genetyczne (GEN): *Zajkove mąso je smačně*.

Por. inne przykłady – dla użyć posesywnych: np. *braciškòv ròžańc*, *braciškova ksòzka* (*To je braciškòv ròžańc*, *a to braciškova ksòzka*), *bratova łòka*, *cěgònov kòń*, *cěgònova klač*, *cěgònove zgrěbq*, *žadova torba*, *gdòvcòv majòtk*, *g'vížžova krėkulėca* ‘gruba, sėkata laska, kostur’, *gospodàřova krova*, *jegomoscova sėkńa*, *kačmařove pole* (*Kačmařove pole cigńe sà od karčmė jaž do řeki*), *ksązòv ogròd*, *ojcova sėkńa*, *òpova palėca* ‘laska kij’ (*Òpa muši ju bėc doma*, *bo tu òpova palėca vısi*), *panova krova* (*To je naša krova*, *a to panova*), *pańcòv kij*, *pasturkòv pėš* (*Xtos pasturkovėgo psa přėjaxal*), *pasturòva bazuna*, *pòlpankòv sàd*, *pònkova*

⁷² Można tu zauważyć przechodzenie do relacji innego rodzaju. Przymiotnik nie odpowiada już ściśle na pytanie „czyj?”, lecz charakteryzuje obiekt pod względem jakości: *c'ěgònove uečě* – tzn. ‘takie jak u Cygana’ (rzeczownik odnosi się do Cygana w ogóle, a nie do konkretnej osoby). Por. też *lelekòv*: *lelekòv rozēm*, *lelekova robota...*, *gàdka* – ‘właściwa lelekovi’, ‘jak u leleka’.

stodola (*Pónkova stodola są spālěta*), *proboščova furmanka* (*Před našim sąsadem stoji proboščova furmanka*), *starěškòv ogròd*, *žedova karčma*, *ksqzova zevka*, *ksizova bálka*, *pańcova brutka*, *popòv parobk* (*Popòv parobku umar*), *pòlbratove zecě* (*Pòlbratove zecě mlodo umarle*) i pseudoposesywnych: *sm'učkova xěč* 'muszla ślimaka' (Orle, Góra Pomorska, Smażyno) oraz dla dużo mniej licznie poświędzonych użyć subiektywnych: *pajkova přěza*, *ptáškov glos* (*Čějā ptáškov glos*), *vaspanova xoroba* (*Vaspanova xoroba začina są převlakac*), obiektowych: *strijkòv pogrěb* (*Včorā běl strijkòv pogrěb*) i partytywnych: *aniolove skřidla*, *purtkove rogi*, *zajcove nogi* (w zwrocie przysłowiowym: *Jic...*, *begac na zajcověx nogax* 'spieszyć się').

6. Wariantywność w klasie formacji na *-òv* obejmuje 17 jednostek (23% zbioru), co stanowi wynik bardzo zbliżony do tego, który mają „bliźniacze” derywaty na *-in*. Sufiks *-òv* wymienia się przy tych samych podstawach z formantem paradygmatacznym (4 przykłady) oraz przyrostkami *-ski* (8), *-ni* (2), *-ečni* (1) i wyjątkowo *-ani* (1), *-ovati* (1), *-in* (1).

To, że wśród wariantów słowotwórczych na plan pierwszy wysuwają się formacje paradygmataczne i z sufiksem *-ski*, jest śladem starego współzawodnictwa formantów między sobą (datującego się jeszcze na okres wczesnosłowiański – zob. Brodowska-Honowska 1960: 20–26). Znaczenie większości dubletów zamyka się dziś w granicach szeroko pojmowanej dzierżawczości, ale nie zawsze są to pary synonimiczne.

Warianty z *-i* oraz *-òv*, tworzone zarówno od podstaw osobowych, jak i zwierzęcych, cechuje większa identyczność spełnianej funkcji, por. *pańiče końe*, *pańiče pola* (*To są pańiče pola, a to naše*) i *pónkove pole*, *pónkova stodola* (*To je pónkove pole, Pónkova stodola są spālěta*) oraz *pajičě nitki* (*Babě lato je ju tu, poznac to po pajičěx nitkax*) i *pajkova přěza*. Ale o ile człony z sufiksami wyrażają relację posesywną, i to zazwyczaj w jej najbardziej ścisłym sensie jako przynależność osobistą obiektu, to formacje paradygmataczne mogą mieć znaczenie ogólniejsze, por. *pajičě nogi* – o cienkich nogach: *Ona le má pajičě nogi* 'jak u pajaka'. Trzeba zauważyć też ograniczenie zasięgu występowania i wycofywanie się formacji na *-i*: †*pańiči* (Kępa Żarnowiecka).

Pary z derywatami na *-ski* ujawniają więcej rozbieżności. Podczas gdy przymiotniki na *-òv* występują w funkcji wyraźnie posesywnej, niektóre ich odpowiedniki z sufiksem *-ski* dążą do rozszerzania granic dzierżawczości właściwej i oznaczania cech gatunkujących, por. np. *gospodářova krova* 'należąca do tego gospodarza' i *gospodarski sin* 'syn gospodarza w ogóle', *gospodarskā česc* 'właściwa gospodarzowi', *děšrov sin* (*Děšrov sin šed do vojska*) 'syn tego *děšra* (stolarza)' i *děšerskě narqza* 'narzędzia, których używa każdy *děšer*', *sosadova còrka* (*Sosdova còrka je verq xorā*) 'córka tego sąsiada' i *sosěžkě žecě* (*Našego sosěžkěgo žecěgo nic dotòdka nie zepsěto*) 'życie sąsiada w ogóle'. Nie jest wykluczone jednak ich użycie posesywne, np.: *Ne pola, co tē viziš, to nie są naše pola, le sosěžkě*.

W relację synonimii słowotwórczej z derywatami na *-òv* wchodzi wyjątkowo nieliczne, biorąc pod uwagę rozmiary obu klas, przymiotniki z derywatami na *-ni*, por. *bratòv sin* i *bratně zecko* (*Je to vajě zecko? Ně, to je bratně zecko, mě je po*

brace vzplě), *sěnov sin i sinečnā cōrka*, *l'elekova robota*, *gādkā i lelečni člōvek* ‘niepoważny’. Twory na *-ni* usłyszane zostały na północy (*bratni*) i w pasie zahaczającym o środek Kaszub (*lelečni* – Przodkowo, Pomieczyno, Kielno). Ostatni przymiotnik, mocno zleksykalizowany i przez to nietypowy w klasie struktur na *-ōv*, ma jeszcze wariant wśród formacji z sufiksem *-ovati*, por. *Tě jex zecě sō všětkě pěrņā lelekovatě*.

7. W porównaniu ze stanem wcześniejszym (LGP: 758–759) niewiele się zmieniło. Potwierdza się obserwacja Lorentza, że sufiks *-ōv* „tworzy adjektywa posesywne (dzierżawcze) od nazw osób męskich wszystkich pni” i „rzadziej od nazw samców zwierzęcych” (LGP: 758). Dane z *Gramatyki pomorskiej* pozwalają śledzić tę prawidłowość na wielu przykładach, przeważnie słowińskich: *doktorōv* ← *doktōr*, *rěbākōv* ← *rěbāk*, *vādrovčēkōv* ← *vādrovčēk* ‘wędrowiec’, *cěsařōv* ← *cěsař*, *krōlōv* ← *krōl*, *kovālōv* ← *kovāl*, *kupcōv* ← *kupc*, *balbērōv* ← *balbēra* ‘balwierz’, *belōv* ← *bela* ‘krewniak’, *škōlnōv* ← *škōlni* ‘nauczyciel’, *Čexōv* ← *Čex*, *Damaškōv* ← *Damašk*, *Norkōv* ← *Nork*, *Čěrōv* ← *Čěra*, *Pāšōv* ← *Pāša* wraz z wcale liczną grupą od nazw zwierząt: *bocōnōv* ← *bocōn*, *drozdōv* ← *drōzd*, *zēcālōv* ← *zēcāl*, *ftāxōv* *ftāx* ‘ptak’, *krakōv* ← *krak* ‘kruk’, *kretōv* ← *kret*, *āpōv* ← *āpa* ‘małpa’, *smokōv* ← *smok*, *šěrōv* ← *šūr* ‘szczur’, *tkořōv* ← *tkoř* ‘tchórz’, *oslōv* ← *oseł*, *vāgořōv* ← *vāgoř*, *vrōblōv* ← *vrōbel*.

Wysoką frekwencję na gruncie kaszubskim przymiotniki na *-ōv* zawdzięczają temu, że znajdują tu mniejszą konkurencję w dopełniaczu posiadacza, który przeważnie określa stosunki własności w języku polskim. Na Kaszubach mówi się: *Ten nōž je bratōv*, tzn. konstrukcje typu *Ten nōž je brata* chętnie są zastępowane starszymi (LGP: 1092; Breza, Treder 1981: 153).

2.1.2.18. Z sufiksem *-in*

1. Derywaty z sufiksem *-in* reprezentowane są przez 73 leksemy i zapewne nie są to wszystkie wyrazy, jakie mogą być w użyciu. Silną pozycję klasy należy wiązać z tym, że w kaszubszczyźnie, podobnie jak w dawnej polszczyźnie i w niektórych innych gwarach polskich, stosunek własności będący prymarną funkcją sufiksu *-in* określa się przymiotnikiem, a nie dopełniaczem rzeczownika. Mamy zatem konstrukcje typu: *brutčēna sēkņa*, *mēmīna xustka*, nie zaś: *sēkņa brutki*, *xustka mēmě* (por. Breza, Treder 1981: 105). Chociaż – trzeba dodać – przynajmniej na pewnych terenach żywa jest już tendencja do wycofywania się tego typu określeń przymiotnikowych (por. Smoczyński 1956: 62).

2. Słownik gwar kaszubskich podaje następujące przykłady formacji na *-in*: *ańółčīn* – adj. poss. od *ańółk*⁷³, *babīn* – od *baba* w znac. 2. (‘jakakolwiek kobieta’), *brutčīn* – od *brutka*, *bałčīn* – od *bałka* (1. ‘kobieta’, 2. ‘żona’, śr), *cěgōnčīn* – od *C'ěgōnka*, *cočīn* – od *cotka*, *c'oteččīn* – od *c'otečka*, *cotilčīn* – od *c'otilka*, *cotilīnčīn* – od *cotilinka*, *cotinčīn* – od *c'otinka*, *cotineččīn* – od *cotinečka*, *cotiščīn*, *cotuščīn* – od *cotiška*, *cotuška* w znac. 1. (dem. ‘ciotka’), *cōrēxņīn* a. *cōruxņīn*

⁷³ W podobny sposób konstruowane są prawie wszystkie definicje. Podaję tylko fragment odsyłający do wyrazu będącego podstawą danej formacji.

– od *córëxna*, *córuxna*, *córčin* – od *córka*, *córeččin* – od *córečka*, *děšrečin* – od *děšerka* (‘żona *děšra*’, tj. stolarza, pn), *d’októrčin* – od *doktórka*, *zëvčin* – od *zëvka* w znac. 3., ‘należący do służącej’ (por. *zëvka* – 3. ‘służąca, pomoc domowa’), *gdovín* ‘należący do *gdově*’, *gospoděnin* – od *gospoděni*, *g’vázdcin* – od *g’vázdka* w znac. 5. i 6. (5. coll. nazwa ogólna: ‘zespół gwiazdorów i maszkar zwierzęcych odwiedzający domy pod koniec adwentu lub w samą *g’vázdką*, czyli wigilię Bożego Narodzenia’, 6. ‘główna postać zespołu maszkarowego zwanego *g’vázdka* albo *g’vázdkí*’), *jaskulčin*, *jaskulčin* ‘należący do jaskółki’ (por. *jaskulka*, *jaskulka*), *jëmoscin* – od *jëmosc*, *karčmarčin*, *kačmarčin* – od *karčmárka*, *kačmárka*, *knažin* – od *knaga* w znac. 1. (‘krowa, szczególnie stara i chuda’, *śr*), *kozín* – od *koza*, *kózčin* – od *kózka*, *królevín* – od *królevã*, *k’ukuččin* – od *k’ukučka*, *k’ukóvčin* – od *k’ukóvka*, *kuropatčín* – od *kuropatka*, *macešin* – od *macexa*, *Marinčin* – od *Marinka*, *matčín* – od *matka*, *měmin* – od *měma* (‘matka’, pieśczożliwie do żony), *měmčín* – od *měmka* (dem. od *měma*), *měgin* – od *měga* (‘komar’), *Mitčín* – od *Mitka*, *nančín* – od *nanka* (1. ‘matka’, 2. ‘opiekunka dziecka, niańka’, Zabory), *n’aneččin* – od *n’anečka* (dem. od *nanka*, Zabory), *něnčín* – od *něnka* (dem. od *něna* ‘matka’, pn), *něnin* – od *něna* (Puszcza Darżłubska, pn-wsch), *ómuščin* – od *ómuška* (dem. od *ómka* ‘babka’), *ómin* – od *óma* (‘matka ojca lub matki, babka’, sporad. pn obok *starka*, *starěška*, rzadziej gdzie indziej), *ómčín* – od *ómka*, *pañin* – od *pañi* w znac. 2. i 3. (2. ‘gospodyni, chlebobawczyni, pani domu’, 3. hist. ‘dziedziczka’), *pasturčín* – od *pasturka* (‘dziewczyna pasąca trzodę, pasterka’), *popčín* – od *popka* (‘żona pastora’), *pólsosterčín* – od *pólsosterka* (dem. od *pólsostra*: ‘siostra stryjeczna lub cioteczna’, ‘siostra przyrodnia’), *p’ólsostřín* – od *pólsostra*, *ptášin* – od *ptãx*, *ptáščin* ‘ptasi’ (por. *ptãšk*), *pílčín* – od *pílka*, używane w języku dzieci (por. *píla* – pieśczoťl. ‘gąska’), *šqsazín* – od *šqsada* (‘sąsiadka’), *šqsádčín* – od *šqsádka*, *skovrónčín* – od *skovrónk*, *sostřín* – od *sostra*, *sovín* – od *sova*, *starčín* – od *starka* w znac. 1. i 2. (1. ‘matka ojca lub matki, babka’, 2. ‘teściowa’), *starěščin* – od *starěška* w znac. 2. i 3. (zob. *starka*), *starušin* – od *staruša* (‘teściowa’, Hel), *st’olemčín* – od *st’olemka* (1. ‘kobieta z rodu stołemów’, por. *stolem* – według szczątkowych wierzeń ludowych: ‘dawny olbrzym żyjący na Kaszubach’), *strijñin* – od *strijna* (‘stryjenka’, pn), *švađerčín* – od *švađerka*, *vaspanñin*, rzadziej *vacpanñin* – od *vaspanna*, *vacpanna*, *v’aspónčín*, rzadziej *v’acpónčín* – od *v’aspónka*, *v’acpónka*, *židčín* – od *Židka* (‘kobieta narodowości żydowskiej, Żydówka’, *śr*, pn).

3. Podane przymiotniki przeważnie nie mają oznaczonej lokalizacji, co ukazuje aktywność analizowanego modelu słowotwórczego na całym terenie Kaszub. Nieliczne wyrazy o zawężonym zasięgu terytorialnym, np. północne *děšrečin*, *něnčín*, *ómin*, *starušin*, północno-wschodnie *něnin* (i Puszcza Darżłubska), środkowe *knažin*, Zaborskie *nančín*, *n’aneččin* wykazują zasięgi zbieżne z zasięgami wyrazów motywujących.

4. Przymiotniki z sufiksem *-in* tworzone są niemal wyłącznie od rzeczowników osobowych (90% bazy derywacyjnej). Załedwie kilka formacji motywowanych jest przez rzeczowniki żywotne nieosobowe. Wśród rzeczowników osobowych obok powszechnie poświadczonych apelatywów zwraca uwagę obecność imion własnych, które w systemie języka polskiego ustąpiły z roli podstaw przymiotni-

ków dzierżawczych dość wcześnie, bo już z końcem XV wieku (zob. Szlifersztejnowa 1960: 37–38). Sychta notuje 2 derywaty: *Marinčín* i *Mitčín* – oba poświęcone są w stałych związkach wyrazowych, por. *marinčěne buksě* ‘mężczyzna z kobiecymi właściwościami charakteru’ (*To sō marinčěne buksě*), *mitčěne bôtě* – bot. ‘szelężnik większy *Alectoroluphus maior* (...)’ (Puckie), co dowodzi ich dłuższej tradycji użycia⁷⁴.

Zasady dystrybucji sufiksu *-in* są ściśle określone ze względu na kryterium morfologiczne. Łączy się on (z kilkoma wyjątkami) z podstawami rodzaju żeńskiego – zarówno rdzennymi, np.: *babin* ← *baba*, *měmin* ← *měma*, *něnin* ← *něna*, *ómin* ← *óma*, *pańin* ← *pańi*, *kozín* ← *koza*, *sovín* ← *sova*, jak i derywowanymi sufiksalnie, np.: *cěgónčín* ← *c'ěgónka*, *židčín* ← *Židka*, *pasturčín* ← *pasturka*, *sōsādčín* ← *sōsádka*, *s'tolemčín* ← *s'tolemka*, *gospoděnin* ← *gospoděni* (i od in. nazw żeńskich), *d'ěšrečín* ← *d'ěšerka*, *d'októrčín* ← *doktórka*, *karčmarčín*, *kačmarčín* ← *karčmārka*, *kačmārka*, *popčín* ← *popka*, *strijnín* ← *strijna*, *królevín* ← *królevā* (i od in. nazw osób pozostających w relacji pokrewieństwa lub powinowactwa), *córěxnín* a. *córuxnín* ← *córěxna*, *córeččín* ← *córečeka*, *cotiščín* a. *cotuščín* ← *cotiška*, *cotilčín* ← *c'otilka*, *cotineččín* ← *cotinečka*, *nančín* ← *nanka*, *n'aneččín* ← *n'anečka* (i od innych spieszczeń, zwłaszcza w zakresie określeń stosunków rodzinnych). Wśród podstaw są też composita: *jěmoscín* ← *jěmosc*, *pólsosterčín* ← *pólsostra*, *vaspanńin* a. *vacpanńin* ← *vaspanna*, *vacpanna*.

5. Znaczenie formacji na *-in* określa się z definicji jako dzierżawcze (POSS) ‘należący do tego, kogo wskazuje podstawa’: *bałčín kapeluš* ‘kapelusz należący do *bałki*’, *córěxnine košulki* (*Córěxnine košulki višq na lince*) ‘koszulki należące do *córuchny*’ (por. LGP: 756–767; Breza, Treder 1981: 103). Chodzi tu o dzierżawczość pojmowaną nie tylko w sensie posiadania rzeczy na własność, jak w powyższych przykładach, ale o przynależność w szerokim rozumieniu tego wyrazu – członków do rodziny bądź rodu: *cěgónčěno zecko*, *królevín xlop*, *cotčín ojc*, *ómuščín sink*, *švađerčina córka*, *starěščina vnučka*; przynależność „organiczną” części ciała: *bałčine rāce*, *pasturčino oko*, *g'vāzdcěne stopě*, także, gdy mowa o rzeczy z ciała pochodzącej: *kn'ažěno mlěko*, *kozina skóra*, *kozine bobki*, *piličine māsko*; przynależność „sprawcy”: *coteččín plač*, *měmino žěcě*, *macešěne řodě*, *vaspanńino veselě*, lub „objektu”: *cotilínčín pogřěb*, *cotinčín pogřěb*, czyli te relacje, które dadzą się z szeroko pojmowanej dzierżawczości wyprowadzić, a które współczesna gramatyka opisuje jako użycia wskazujące na całość w stosunku do części (TOT), genetyczne (GEN), subiektywne (SUB) czy obiektowe (OB)⁷⁵. Relacje te są uwarunkowane kontekstowo, por.: *cotčěna córka* ‘córka ciotki’ (= ‘ciotka ma córkę’ – POSS) i *cotčěna směrc* ‘śmierć ciotki’ (= ‘ciotka umiera’ – SUB), *měmino žěcě* (*Měmino žěcě bělo baro grądě*) ‘życie matki’ (= ‘matka żyje’ – SUB) i *měmin pogřěb* (*Vitro bāze ročězna měminěgo pogřěbu*) ‘pogrzeb matki’

⁷⁴ Dawność formacji na *-in* i ich produktywność we wcześniejszym okresie rozwoju kaszubszczyzny potwierdzają dane toponimiczne, szczególnie nazwy wsi i nazwy wodne (zob. Breza 1974b: 327; Treder 1997: 300).

⁷⁵ W serii przymiotników na *-in* szczególnie wyraźnie widać, że wyróżniane współcześnie role semantyczne porządkują materiał w niewielkiej zależności od kryteriów słowotwórczych (por. uwagę K. Kleszczowej – 2003: 14).

(= ‘matkę pogrzebią’ – OB). Wspólną własnością przymiotników na *-in* jest to, że odpowiadają na pytanie „czyj?”.

Przewagę posesywnych funkcji formacji na *-in* tłumaczy charakter podstaw motywacyjnych. Sufiks można uznać za wyspecjalizowany semantycznie, a więc pełniłby on funkcję mutacyjną. Trzeba jednak pamiętać, że gdy mówimy o specjalizacji znaczeniowej sufiksu, to widoczna jest ona przede wszystkim w formacjach od imion własnych, które wskazują na przynależność indywidualną, do konkretnej osoby. Przymiotniki motywowane przez nazwy pospolite (*personalia*, *impersonalia*) chętniej wyzbywają się znaczenia dzierżawczego i utrwalając się w określonych kontekstach, przechodzą na pozycje jakościowe, por. np. *gđovina bēda* ‘właściwa *gđove*’, *pasturčino oko* (*Ńe xozta v škoda, gđski, bo moje pasturčino oko vizi, jak va xozita*) ‘właściwe *pasturce*, uważne, bystre’.

Można też obserwować występowanie przymiotników na *-in* w obrębie wielowrazowych struktur zleksykalizowanych, jak cytowane wcześniej *Marinčēne buksē*, a także: *aňolčine očka* ‘gwiazdy’, *babino zecko* ‘dziecko urodzone poza małżeństwem’, *cōrčīn sin*, *cōrčēno zecko* ‘wnuk’, *cōrčēna cōrka* ‘wnuczka’, *sťarčina jizba* ‘izba babki lub teściowej, zwł. gdy już owdowiała’.

6. Warianty słowotwórcze ma 17 leksemów (23% zbioru)⁷⁶. Sufiks *-in* wymienia się przy tych samych podstawach z formantem paradygmatycznym (12 przykładów) oraz – w mniejszym zakresie – z sufiksami *-ni* (4), *-ovi* (4), *-ski* (1), *-ōv* (1) i *-ovati* (1), przy czym w ostatnim wypadku dzieje się to na zasadzie całkowitego rozdzielenia funkcji znaczeniowych, z opozycją dzierżawczości i symilatywności, por. *babīn* i *babovati*: *babino zecko* ‘dziecko urodzone poza małżeństwem’, *babovati xlop* ‘trochę jak baba’ (*Co za babovati xlop z cebe!*).

Układy równoległe o zazębiających się znaczeniach tworzą formacje na *-in* z elementami klas, którym właściwy jest brak specjalizacji semantycznej, a konteksty dopuszczają różne możliwości interpretacyjne. Przymiotniki typu *babīn*, *baľčīn* spotykać się mogą wówczas z innymi w ramach szeroko rozumianej funkcji dzierżawczej (czyli w użyciu posesywnym, partytywnym, genetycznym, subiektywnym). Ich cechą wyróżniającą jest to, że zachowują moc wyrażania przynależności indywidualnej, do konkretnej osoby, por. *To je švađerčina cōrka, Sōsazīn sin odjaxāl zīs do vojska* (= córka tej szwagierki, syn tego sąsiada).

Najwięcej dubletów jest wśród derywatów z formantem paradygmatycznym, por. np.: *macešēne řōdē* i *maceša troska* (oba SUB), *matčēno zecko* (POSS) i *matčē kolano* (PART), *kozino maslo* (GEN) i *kozi smród* (SUB), *skovrōnčēno gňāzdo* (POSS) i *skovrōnči spēv* (SUB). Mniej liczne są pary z formacjami na *-ni*, które dodatkowo zwykle są nacechowane jako rzadkie bądź wychodzące z użycia, por. np. *baľčīn kapeluš* wobec *baľečni přēozēvk*, *baľečné spravē* (*To sō baľečné spravē, tego xlop Ńe povīnen slēxac*), *macešna sostra*, *matčīn poskrōbk* wobec *matečni krevni* ‘krewny ze strony matki’, *cōrčīn sin* i tak samo *cōrečni sin* ‘wnuk’. Rów-

⁷⁶ Proporcje uwzględniające rodzaj podstaw przedstawiają się następująco: wśród derywatów motywowanych przez nazwy osobowe warianty ma 41%, wśród derywatów od nazw zwierząt – 59%. Liczby te są różne m.in. ze względu na konieczność uzgodnienia specyfiki bazy derywacyjnej charakterystycznej dla poszczególnych klas.

nie niewiele jest przykładów wariantywności z formacjami na *-ovi*, por.: *měgino uklocě* (*Měgino uklocě je goršě od uklocěgo špilko*) i *měgově ukošěně, ptášěno gňázdo* i *ptáxově póra, skovrónčěno* a. *skovrónkově gňázdo*. Tylko raz wystąpił dublet z formacją na *-ski*: *bařino zecko – babské gádky*, co wynika chyba z trudnego dla formantu *-ski* wygłosu ewentualnych podstaw wspólnych (w klasie na *-in* przeważają podstawy derywowane sufiksami z elementem tylnojęzykowym *-k-*, *-x-*, powstaje węzeł morfologiczny).

Brak dubletów w klasie struktur na *-óv* (wyj. *ptášćin – ptášćóv*) jest zjawiskiem oczekiwanym. Dobór formantów *-in*, *-óv* warunkuje bowiem rodzaj gramatyczny rzeczownika stanowiącego podstawę. Formacje na *-óv* tworzone są od rzeczowników rodzaju męskiego (zob. wyżej).

7. Współczesny obraz derywacji z wykorzystaniem sufiksu *-in* jest w ogólnych zarysach zgodny z tym, który utrwalił Lorentz w *Gramatyce pomorskiej*. Nie zmieniły się w stosunku do ubiegłego okresu zasady dystrybucji sufiksu ani jego funkcja semantyczna. Wyraźnemu uszczupleniu uległ jednak zasób słów motywowanych przez nazwy zwierząt, co – wobec tego, że odpowiadają im dziś formacje na *-i* oraz *-ski* – świadczy o wycofywaniu się podstaw animalnych i postępującej specjalizacji sufiksu w zakresie doboru podstawy albo jest dowodem niejednolitego rozwoju systemu słowotwórczego w obrębie szerszego niegdyś obszaru gwar kaszubskich (ubyły zwłaszcza nazwy słowińskie). Por. przytaczane w dziele, a nieobecne w słowniku ks. Sychty przymiotniki od nazw osób żeńskich: *gráfćin* ← *gráfka* ‘grafinia, hrabina’, *vujńin* ← *vujna* ‘wujna’, w tym imion własnych: *Bercin* ← *Berta*, *Došin* ← *Dóša*, *Leošin* ← *Leoša*, i szczególnie liczne od nazw samiczych: *cežin* ← *cexa* ‘koza’, *ćaplin* ← *ćapla*, *duvin* ← *duva* ‘gołąb’, *kaćin* ← *kaća* ‘kaczka’, *krovín* ← *krova*, *kobělin* ← *koběla*, *kokošin* ← *kokoš*, *měšin* ← *měš*, *prěpórćin* ← *prěpórka*, *sarćin* ← *sarka* ‘sroka’, *sarńin* ← *sarna*, *ščěćin* ← *ščěka* ‘szczuka’, *varńin* ← *varna* ‘wrona’, *žabín* ← *žaba* – „zauważyłem to szczególnie w słowińskim” – dodaje Lorentz (LGP: 756–757 i 791).

Potwierdza się rzadkość sufiksu w derywatach od rzeczowników rodzaju męskiego: izolowane *tacin* ← *tata*, *jegomoscin* ← *jegomosc*⁷⁷ i w nazwiskach: *Butćin* ← *Butka*, *Rešćin* ← *Reška*. Formacje te wydają się jakoś analogiczne do żeńskich *měřin*, *jěmoscin* i licznie występujących w klasie na *-in* derywatów od podstaw na *-ka*.

2.1.2.19. Z sufiksem *-ati*

1. Materiał liczy 73 derywaty. Część struktur denominalnych poddała się procesowi leksykalizacji i z trudem utrzymuje relację z wyrazem podstawowym. Część znalazła się poza analizą. Za niemotywowane w sensie synchronicznym trzeba uznać np.: *bogati* ‘bogaty, majątny, obfitujący w co’ (*Kašěbě bogatě v kameńe*), *plazati* ‘płaski’ (*plazati kam*), *kosmati* 1. ‘obrosnięty włosami, włochaty’ (*kosmati jak málpa*).

⁷⁷ U Sychty w to miejsce *tatòv*: *Tatova xoroba są cigńe i cigńe* oraz *jegomoscòv*.

2. Większość wyrazów to słowa obecnie używane: *blēsati* – o zwierzęciu: ‘mający łysinę, tj. białą plamę na przedzie głowy’, też fig., żartobl. o człowieku: ‘łysy’ (por. *blēsa* ‘biała plama na czole u konia lub bydła, łysina’), *brodati* ‘brodaty, mający brodę’, *brēxati* ‘mający duży brzuch, brzuchaty’, *bēsati* ‘zły, niewarty’ (Kępa Swarzewska, por. *bēs* ‘zły duch’), *čubati* ‘pełny, napełniony po brzegi, nasypany, napchany tak, że się więcej nie zmieści’ i – w drugim znaczeniu – ‘mający czubek piór na głowie, czubaty’, *zobati* – o twarzy: ‘zeszpecony bliznami po ospie, ospowaty’, *faflati* ‘kudłaty, długowłosy’ (Zabory, por. *faflē* ‘długie włosy, kudły’), *gałzati* ‘gałęzisty, krzaczasty, rosochaty’, *gnācati* ‘kościasty’, *grēčati* ‘mający chore korzenie’ (Gochy, por. *grēk* ‘chore korzenie u kapusty lub brukwi’), *jařq̄bati* a. *jařq̄hati* ‘pstrokaty, nakrapiany, siwy’ (por. *jařq̄bk* ‘Birkhuhn’, tzn. ‘cietrzew’ – LPW I, 299), *jiglati* ‘iglasty’, *kaldūhati* ‘mający duży kałdun, brzuchaty’, *kaňati* ‘podobny do kani’, *kāltōňati* – od *kāltōn* (‘kołtun’), *kq̄pati* – o krzakach i roślinach: ‘bujny’ (por. *kq̄pa* ‘kępa drzew na rzece lub jeziorze’), *klatati* ‘długowłosy, kudłaty’ (por. *klatē* – pogardl. o włosach: ‘kudły’), *klq̄bati* ‘chudy’ (por. *klq̄ba* ‘krowa chuda z wystającymi kłębami’), *kłosati* ‘kłosisisty, obfitujący w kłos’, *kolcati* ‘mający kolce, kłujący’, *kosati* ‘uszczypliwy, szydyczny’ (por. *kosati jak kosa*), *křaslati* – o ludziach, zwierzętach i drzewach: ‘mały, karłowaty’ (pn, por. *křaslāk* ‘drzewo krzywe, karłowate, zwł. sosna’), *křižati* ‘barczysty, szeroki w krzyżu’ (Zabory), *kudlati* ‘mający kudły, kosmaty’, *kvacati* ‘kwiecisty’, *lapati* – o uszach: ‘długi’ (Hel, por. *lapa* ‘szmata’), *lēsati* ‘podobny do kudłów lisa, rudy’, *maňati* ‘używający lewej ręki zamiast prawej’ (pn, por. *maňa* ‘lewa ręka’ Ram I, 96), *měšati* ‘popielaty, szary, bury jak mysz’, *mořēsati* – od *mořēs* (pieszczotliwie o zamorusanym dziecku) ‘umorusany, ciemny, czarny’, *mrozati* ‘siwawy’ (por. *mróz* ‘mróz’), *mulšati* – o owocu ‘dojrzały’ (por. *mulš* ‘pleśń’)⁷⁸, *muňati* 1. ‘mający szerokie usta lub obwisłą wargę’ (Kartuskie), 2. ‘nadąsany’ (por. *muňa* ‘warga obwisła, zwł. bydłęca, pysk, paszcza’, wulg. ‘twarz, usta człowieka’), *nosati* ‘mający duży nos’ (też o zwierzęciu: ‘chory na nosaciznę’), *parxati* ‘zarażony parchami’: *parxatē koňe* (por. *parx* – np. ‘choroba skóry u zwierząt i ludzi’), ‘dotknięty parchem: *parxatē bulvě* (por. *parx* – bot. ‘choroba roślin, zwł. ziemniaków wywołana przez grzybki pasożytnicze’), *pālcati* – od *pālc*, *plecati* ‘barczysty’, *płexati* – rzadko: ‘barczysty, szeroki w plecach’ (Zabory, por. *plexē* – rzadko: augm. od *plecē*), *plešati* ‘łysy’ (por. *plex* ‘łysina, zwł. z tyłu głowy’, ew. *pleš*, *pleša* ‘tonsura’), *popelati* ‘popielaty, jasnoszary’ (por. *popól*), *pōlpalcati* – od *pōlpālc* (pn), *puklati* 1. ‘garbaty’, 2. ‘pagórkowaty, nierówny’, 3. ryb. ‘wzburzony, falisty’: *moře robi sę puklatē* (zn. 3. Przymorze, por. *pukel* 1. ‘garb’, 2. ‘w ogóle grzbiet’, 3. ‘wszelka wypukłość, wzniesienie, nierówność terenu’), *pěrsati* ‘mający mocno zbudowaną klatkę piersiową’ oraz o kobiecie: ‘mająca duże wydatne piersi’, *pizglati* – o drobiu: ‘zabiedzony, chudy’ (Sianowo, Mirachowo, Staniszewo, Pomieczynska Huta, Bącz, por. *pizglq̄* ‘pisklę zaczynające porastać w pióra’), *rogati* ‘mający rogi, zwł. duże, rogaty’, *rosoxati* 1. ‘bujny, rosochaty, widlasty, rozgałęziony’, 2. fig. ‘rozczochrany’ (por. *rosoxa* ‘rozwidlona gałąź, rosocha’), 3. ‘szeroki w biodrach’ (por. *rosoxa* – anat. ‘mied-

⁷⁸ Może lepiej byłoby wywodzić od *mulšec* ‘pleśnieć, próchnieć, gnić, mięknać’?

nica, *pelvis*'), *sąkati* 1. 'sękaty', 2. fig. 'chropowaty, niegładki', *skřidlati* obok *skřědlati* 'mający skrzydła', *slěpati* 1. 'mający duże oczy' (por. *slěpa*), *smarkati* 'smarkaty, niedorosty, niedoświadczony' (por. *smark* 'wydzielina z nosa'), *sodłati* – zwykle o gęsiach: 'mający upierzenie niebieskawe na grzbiecie, siodłaty', też 'pagórkowaty' (por. *sodło* 'siodło'), *srokati* 'pstrokaty' (por. *sroka*), *stebłati* 'odznaczający się grubym źdźbłem' (por. *stebło* 'źdźbło'), *ščežłati* – 1. o rybach i ich mięsie: 'mający liczne ości' (Wejherowskie, Kartuskie) 2. fig. 'chudy' (Miłoszewo, Zakrzewo, Strzecz, Lewinko, por. *ščežła* 'ość ryby'), *šp'ičati* 1. 'ostro zakończony, śpiczasty' (pd, por. *špěc*), *štrěpati* – od *štrěp* ('pręga, linia, długa, gruba kreska'), *trěpati* 1. 'ociężyły, powolny, nieumiejętny' (por. *trěpa* 'człowiek powolny, ociężyły, flegmatyk'), 2. 'spróchniały' (por. *trěpa* 'sucha gałąź'), *ušati* 'mający długie uszy', też o czapce z klapami na uszy, *vosati* 'mający długie wąsy', *vidlati* 'podobny do wideł, rozgałęziony, rozwidlony', *vilčati* 'podobny do wilka', *ząbati* 'zębaty' i 'pyskaty', *žorovati* 'podobny do żurawia'.

Nieliczne są słowa oznaczane jako wychodzące z użycia: †*kvatati* równoległe do obocznej formy *kvacati* 'kwiecisty'⁷⁹, †*očati* 1. 'mający duże oczy': *očatě žěvčq*, 2. o wyrobach siatkarskich: 'mający duże oczka': *očatā sēc* (Przymorze), †*vézati* 'mający wysoką wieżę lub kilka *véž*', †*žárnati* 'ziarnisty, mający grube ziarna' (Puzdrowo, Sulęcyno, Mojuż).

W *Słowniku gwar kaszubskich* nie znalazły się zaobserwowane przez eksploratorów AJK w niewielu punktach terenowych przymiotniki *páščati* i *glěnati* (por. AJK IX, m. 410, 412). Breza (1978: 85) podaje jeszcze *ščěrbatī*: *Do naši Lěně zalěcā so ščěrbatī Jònk*.

3. Z zapisów ks. Sychty wynika, że formacje na *-ati* właściwe są całemu obszarowi kaszubskiemu (co odpowiada spostrzeżeniom Ireny Winkler-Leszczyńskiej – 1964: 66 oraz m. 5, 6, 7). Kilkanaście wyrazów ma wyznaczoną wprost lub przez cytaty lokalizację. Są to charakterystyczne dla terenów północnych: *běsati* (Kępa Swarzewska), *lapati* (Hel) i z ogólnym wskazaniem na północ: *křąslati*, *mańati*, *półpalcati*, poświadczone w części środkowej: *žorovati*, oraz ściślej umiejscowione: *muńati* (Kartuskie), *piżglati* (Sianowo, Mirachowo, Staniszewo, Pomieczynska Huta, Bącz), zaborskie: *fłafłati*, *křiżati*, *pl'exati*, południowe: *šp'ičati*, i południowo-zachodnie *gr'ěčati* (Gochy). Dane te nie dotyczą słowotwórstwa. (Geograficzne stosunki *-ati* do *-asti*, a także do *-iti* i *-isti* omówione zostaną przy analizie dubletów).

4. Struktury z sufiksem *-ati* motywowane są przez rzeczowniki pospolite o znaczeniu konkretnym (włączając tu nazwy schorzeń o wyraźnych objawach w postaci znamion chorobowych, jak *gr'ěčati* ← *gr'ěk*). Preferuje się podstawy rdzenne, niederywowane sufiksalnie. Rodzaj gramatyczny rzeczownika może być różny, por. *běsati* ← *běs* (m), *brodati* ← *broda* (ż), *ušati* ← *uxo* (n), *kudłati* ← *kudłě* (plt).

⁷⁹ Cechą formantu jest dwojaka natura morfonologiczna. Może on palatalizować wygłosową twarzą spółgłoskę tematu w pniach na welarne, labialne, *n* i *l* (por. LPG: 764), ale wymiany nie przebiegają regularnie – †*kvatati* z niespalatalizowanym *t* stanowi w tym zestawie twór osobliwy.

5. Formacje są ograniczone pod względem spełnianych funkcji. Układają się w dwie serie o niejednakowej frekwencji. Pierwszą tworzą przymiotniki motywowane przez rzeczowniki nieżywotne, a wyrażające sens ‘mający to, na co wskazuje podstawa’ (CHAR-KONKR), np. *blēsata klač* ‘z blēsą’, *čubata kura* ‘mająca *čub*’. W podstawie przymiotników tego typu szczególnie chętnie występują nazwy części ciała, por. *brëxati* (*Xłop brëxati me są ne vizi*), *përsati* (*Tu ve vsë ni ma takëgo drëgëgo përsatëgo xlopa, jak Vladk*), *muñati* (*To je strašna balka, takã muñatã ona je*), *oçati* (*Oçatë zëvčq me są vizi, vedno jem o takim mëslãl*), *slëpati* (*Slëpatë zëvčqta są sposobnëšë od takix, co majq malë očë*), *puklati* (*Majq le jedno zëvčotko, a to ješ je puklatë*), *skřidlati* (*Na vãtořu stojelë dvaj skřidlati aňolove*), *křizati* (*To je pãkni křizati kôn*), *ušati* (*Nãbaržë ušatë są zajce, trusë i oslë*), *rogati* (*rogatã krova*) i in. Dość licznie reprezentowane w podstawach są także wyrazy nazywające różne szczegóły wyglądu i anatomii ludzkiej, zwierzęcej oraz roślinnej, por. *brodati*, *vqsati* (*Me są vizi vqsati xlop*), *plešati* (*Jã viza, že të są robiš čësto plešati*), *gnãcati* (*gnãcati xlop*), *ščežlati* (*Ne lubq pľotkov, bo są baro ščežlatë*), *klatati* (*Xudë krovë są klatatë*), *kudlati* (*Djãbel je kudlati*), *kolcati* (*Ježenovišcë je kolcatë*), *gaľzati* (*Na mežë rosce gaľzati dqb*), *jiglati* (*dřevo jiglatë*), *kľosati* (*kľosatã pšënica*), a także inne znaki, znamiona chorobowe: *zobati* (*Mã takq zobatq tvãř, jakbë go kurë malë v roboce*). W znaczeniu przymiotników motywowanych przez nazwy części ciała może się uwidocznić komponent gradacyjny, zwłaszcza gdy chodzi o rzecz, którą z natury posiada każdy określany obiekt, np. *ušati* albo *nosati* *čľovek* to ‘człowiek, który ma duże uszy’, ‘który ma wielki nos’, por. *Zdãri są, že čľovek je ušati*, *Zdãri są, že i balki są nosatë*. Atrybutywny charakter formacji czyni z nich idealnych kandydatów na przezwiska, co pokazuje Sychta, por. np. *Brodati*, *Nosati* (oba przykłady z Łyśniewa).

Od podstaw nieżywotnych tworzy się również formacje porównawcze (SIMIL), np. *kosati* *čľovek* ‘uszczypliwy, szyderczy’ – *kosati jak kosa*. Por. też: *vidlati jãžëk* (*Žnija ma vidlati jãžëk*), *lapatë ušë* ‘przypominające szmatę’, *mrozati kôn* ‘barwy mrozu’, *popelatë vľosë*, *křqslatë dřevo*. Ale ten wzorzec derywacyjny nie jest zbyt widoczny, sytuuje się na peryferiach omawianego wycinka systemu. Niewiele jest też przymiotników symilatywnych motywowanych przez rzeczowniki żywotne, jak *vilčati*: *Tu są krqci jakis čëzi*, *vilčati pës* ‘podobny do wilka’, *pizglati*: *Ne vëm, čëmu te naše gqsãta są takë pizglatë* ‘przypominają pisklęta zaczynające porastać w pióra’, por. też *kañatã gqs*, *mëšatã krova*, *lësãtë vľosë*, *srokatã sëkña* etc. Znajdują one, podobnie jak typ poprzedni, silną konkurencję w analogicznych strukturach na *-ovati*.

6. Jeśli chodzi o zazębianie się funkcyjne formacji na *-ati* z derywatami tworzonymi za pomocą innych formantów, to zwrócić trzeba uwagę nie tylko na synonimiczne pary z *-ati* i *-ovati*, ale też na dublety z *-ati* i *-asti* oraz *-ati* i *-isti*, które mogą ujawniać pewne opozycje semantyczne, geograficzne lub chronologiczne.

Pary derywatów z *-ati* i *-ovati* spotykają się rzadko, biorąc pod uwagę sumę przeszło 250 poświadczeń dla obu grup, i przede wszystkim w zakresie funkcji charakterystycznej konkretnej: *gr'ëčati* – *grëčovati*, *klatati* – *klatovati*, *pãlcati* – *pãlcovati*, *puklati* – *puklovati*, *sqkati* – *sqkovati*, a tylko raz w znaczeniu porównawczym: *lësati* – *lësovati*. Proporcjonalnie więcej dubletów podaje Lorentz

(LGP: 764–765), co może sygnalizować silniejsze rozchwianie strukturalne systemu sto lat wcześniej i niedokonany jeszcze wybór spośród konkurujących form.

Dublety z *-ati* i *-asti* cechuje w badanym materiale albo całkowita paralela struktur: *kalduñati* – *kalduñasti*, *kląbati* – *kląbaste*, *muñati* – *muñasti*, ew. z różnicą leksykalną, ale nie słowotwórczą, bo w obu wypadkach wyrażane jest znaczenie porównawcze: *trěpati* ‘ociężyły, powolny, nieumiejętny’ (*trěpati člověk*) i ‘spróchniały’ (*trěpatě dřevo*) wobec *trěpasti* – tylko ‘ociężyły...’ (*trěpasti xlop*, *trěpaste šperě* ‘stopy’), albo zaznacza się opozycja kategorialna: *káltónati* (*káltuñatã xoroba* ‘kołtun’) – *káltónasti* (*káltuñastã voda v řece*, *káltuñastě xmuřě*), albo formy przeciwstawiają się sobie zasięgiem terytorialnym, por. ogólne *stebłati* wobec północno-zachodniego *stebłasti*, albo – wreszcie – jeden z członów pary wychodzi z użycia: *kłosati* – rzadziej *kłosasti*. Fakty te są na tyle odosobnione, że nie budują wyraźnych opozycji systemowych.

W jedynej parze z *-ati* i *-isti*: *řzárñati* – *řzárñisti*, także sygnalizowanej przytoczeniami z innych miejsc (Puzdrowo, Sulęczyno, Mojusz wobec północy), ostatecznie utrzymuje się formacja na *-isti*.

Stosunki geograficzne sufiksów *-at-*, *-it-*, *-ast-*, *-ist-* w związku z tezą o najdawniejszych podziałach dialektycznych słowiańszczyzny (Winkler-Leszczyńska 1964: 66) stały się przedmiotem uwagi autorek AJK. Podsumowały one wyniki swych badań następująco: „Ogólnie rzecz biorąc, suf. *-ist-* przeważa na obszarze północno- i środkowokaszubskim, a suf. *-ast-*, *-at-* na pozostałej części badanego obszaru” (AJK IX, cz. II: 80).

7. Stan obecny formacji z sufiksem *-ati* nie przedstawia większych różnic w porównaniu ze stanem utrwalonym w *Gramatyce pomorskiej*. Zapisy Lorentza (LGP: 764–765) pozwalają rozwinąć listę słów, ale wszystkie one, poza nietypowym ze względu na semantykę właściwą derywatom od podstaw żywotnych *žeñati* ‘żonaty’ oraz niejasnym co do podstawy motywacyjnej *plesñati* ‘błyszczący’ (por. *plesña*, *ples* ‘pleśń’ i cyt.: *Ples są skřěvñi* ‘świeci’, *kej je cemno* – Hel, Sych IV, 73), wpisują się w znane modele słowotwórcze. Serię derywatów charakterystycznych tworzą: *cěcati* ‘cycaty’ ← *cěc*, *grěvati* ‘grzywiasty’ ← *grěva*, *řětati* ‘dupiasty’ ← *řęc*, *těpati* ‘ogoniasty’ ← *těpa*, *ogonati* ‘ogoniasty’ ← *ogón*, *vłosati* ‘włochaty’ ← *vłos* – z nazwą części ciała w podstawie, a także motywowane przez nazwy objawów chorobowych i innych przypadłości: *bleščati* ‘ślepy’ ← *blešč*, *xrěñati* ‘świerzbowaty’ ← *xrěña*, *pěřxati* ‘opierzchły, parszywy’ ← *pěřx*, *strěpati* ‘strupisty, strupaty’ ← *strěpa*, *svarbati* ‘parchaty, świerzbowaty’ ← *svãrb*, przez inne nazwy: *dřónati* ‘ciemniasty’ ← *dřón*, *lasati* ‘lesisty’ ← *las*, *lěžěñati* ‘ścierniskowaty, plewisty’ ← *lěžěña*, *sazati* ‘pełen sadzy’ ← *saza*, *smolati* ‘smołowaty’ ← *smola*, *cakati* ‘zębaty, kołkowaty’ ← *caka*, *zěñati* ‘dziurawy’ ← *zěña*, *štrejkati* ‘pasiasty, pręgowaty’ ← *štrejk*. Derywaty porównawcze, których nie ma u Sychty, to: *ceglati* ‘ceglasty’ ← *cegla*, *kląbati* ‘kłębiasty’ ← *kląb*, *ołowati* ‘ołowiasty’ ← *ołów*, *vągórati* ‘węgorzowaty’ ← *vągór*, *żłobati* ‘żłobowaty’ ← *żłób*. Wiele formacji z *-ati* to wyrazy słowińskie. Wiele też ma – o czym była mowa – ekwiwalenty w klasie na *-ovati*.

1. Zasób form z sufiksem *-ovati* jest znaczny. W materiale znalazły się 203 struktury. Kilka wyrazów sprawia kłopot interpretacyjny. Nie wiadomo bowiem, czy traktować je jako motywowane przez odpowiedni rzeczownik zdrobniały, czy jako deminutywa od przymiotników na *-ovati*, np. *gapkovati* ‘naiwny, głupiutki, gapiowaty’ – ‘trochę taki jak *gapka*’ (od *gapka* ‘głuptasek, głuptasiński’), czy ‘nieco gapowaty’ (od *gapovati*)?

Część wątpliwości rozwiewa autor słownika poprzez stosowne objaśnienie, por. *meškovati* ‘podobny do meszku’: *meškovatè vlosë* (od *mešk* – o słabym zarobku), *pukelkovati* – od *pukelk* (dem. od *pukel* ‘garb’): *Jå go pamõtòm, to bël taki pukelkovati xlop*, wreszcie *gòrkovati* ‘pagórkowaty, falisty’: *Z tego gòrkovatègo pola më vele ñe žnìvìmë, bo rår dešč cali sèv vëplòče, drëgi rår vater zveje* (od *gòrka* ‘wzgórek, pagórek’). Część trzeba rozstrzygać na podstawie własnej kompetencji, gdyż wyrazy podawane są obok innych ze wspólną definicją, a przykłady nie wydobywają różnic, por. przytaczane wyżej *gapovati* i *gapkovati*: *Ale jes tē gapovati, Xoba tak gapkovati tē ñe jes, žebēs ñi mogla tam trafic* oraz *glupovati* i *glupkovati* ‘niedorozwinięty psychicznie, głupawy’: *Cëž va xceta od ñego, ko vëta, že on je glupovati?, Jes tē poprårže glupkovati albo tē le udaješ glupkovatègo?*

Bardzo problematyczne są te sytuacje, gdy w objaśnieniu formacji z *-k-* wprost sygnalizuje się relację do innego przymiotnika, por.: *ločkovati* – dem. od *lokovati*, *rutkovati* – dem. od *rutovati* oraz *štrečkovati* – dem. od *štrekovati*. Biorąc pod uwagę to, że podstawy dla ewentualnych deminutywów muszą wyrażać cechę, która podlega gradacji (a coś nie może być bardziej kraciaste ani pasiaste), a także to, że ujawniana modyfikacja znaczenia może tkwić już w samej podstawie – gdy mowa o dziecku albo do dziecka: *Ale mã to naše zecko ločkovatõ glòvkå!*, *Kupå tobe, zecko, do štrečkovatè sēkenki*, a wreszcie to, że w klasie derywatów na *-ovati* wcale nierzadko są poświadczane podstawy będące zdrobnięciami, np. *ovečkovati* od *ovečka*, *šurkovati* od *šurk*, *pañičkovati* od *pañičk*, przyjmując dla kłopotliwych struktur motywację rzeczownikową i włączam je do omawianej klasy.

2. Poza *†p’astovati* ‘piaszczysty’, obecnym w mowie starszych użytkowników języka (i zapewne lokalnie), wyrazy reprezentują słownictwo będące w powszechnym obiegu: *babovati* ‘zniewieściały’, *bardòvkvati* ‘pokryty brodawkami’ (por. *b’ardòvka* ‘brodawka’), *bečkovati* ‘kształtem przypominający beczkę’, *bobkovati* – o wroście: ‘mały’ (por. *bobka*, częściej pl *bobki* ‘odchody kóz, owiec, zajęcy i królików’), *bulovati* ‘podobny do byka’ (por. *bula* ‘byk’), *bałkovati* – o dziewczynie rozwiniętej ponad wiek, podobnej do dojrzałej kobiety (pn, por. *bałka* ‘kobieta’), *bëlovati* ‘zawierający dużo bielu’ (por. *bël* ‘drewno jako część składowa pnia w przeciwstawieniu do kory, łyka i rdzenia, biel’), *celovati* ‘nierozgarnięty, naiwny’ (por. *celå* ‘cieleń’), *cëřònovati* ‘śmiały, zuchwały, odważny, dzielny, mężny’ (por. *†cëřòn* ‘śmiałek, zuchwalec’), *čaplovati* ‘podobny do czapli’, *dåkovati* ‘mglisty’ (por. *dåka* ‘mgła’), *debovati* ‘nieporadny, marudny, pozbawiony energii’ (Podjazy, Kistowo, Parchowo, Kłaczno, por. *†deba* ‘człowiek nieporadny, ślamazarny, ciapa, ciamajda’), *derovati* ‘chory na płuca’ (pn, śr, por. *dera*

‘suchoty, choroba płucna, duszność, astma’), *deščovati* ‘obfity w deszcze, pochmurny’, *dezmarovati* ‘otyły, opasły’ (Puzdrowo, Sierakowice, Gowidlino, Karłowo, por. †*dezmar* fig. ‘mężczyzna otyły’), *djaxlovati* obok *djǎxtlovati* ‘właściwy diabłu, podobny do diabła, nikczemny, niezyczliwy, zazdrosny’ (por. *djaxel*, *djǎxel* ‘diabeł’), *djǎblovati* obok *djǎblovati* – w ts. znaczeniu, *dolemónovati* – od *dolemón* (Strzecz, Luzino, Zakrzewo, Zęblewo, Połczyno, Puzdrowo, Gowidlino, Sierakowice, por. *dolemón* ‘niedołęga, tuman’) i *delemónovati* ‘niedołężny’ (Kępa Pucka, por. *delemón* ‘jw.’), *dójasovati* ‘niedołężny’ (Kępa Swarzewska, por. *dójas* ‘niedołęga’), *drěvušovati* ‘nieposłuszny, uparty, krnąbrny’ (pn, śr, por. *drěvuš* ‘człowiek przekorny’), *držalovati* 1. ‘drżący’, 2. ‘bojaźliwy’ (pn-zach, por. *držál* ‘drzenie głosu, rąk, całego ciała, powodowane obawą, tremą’, też ‘człowiek trzęsący się np. od starości, zimna, ze strachu’), *dunasovati* ‘niedołężny’ (Hel, Kępa Pucka, Kępa Żarnowiecka, por. *dunas* ‘niedołęga’), *dupovati* ‘ślamazarny, niedołężny’ (por. *dupa* fig. ‘niedołęga, safandula’), *zurovati* ‘dziurawy’, odm. *durovati* (pd), *eltkovati* obok *heltkovati* ‘kwaśny, cierpki’ (por. *elka*, *helka* ‘cierpki owoc dzikiej jabłoni lub w ogóle jakikolwiek owoc’), *felovati* ‘mający błędy, niedokładny’ (por. *fela* ‘błąd, zły nawyk’), *flafrovati* – o mięsie: ‘włóknisty, żylasty, błoniasty’ (pn, por. *flafrě* – o mięsie: ‘ścięzna, żyły, błony’), *flarovati* – w ts. znaczeniu (por. *flarě* – o mięsie, zwł. wołowym: ‘jw.’), *flěbrovati* – zwykle o mięsie: ‘tłusty’ (pn, por. *flěber* ‘kawałek tłustego mięsa’), *flědrovati* 1. ‘podarty’ (śr, por. *flědra* ‘szmata’), 2. ‘błoniasty, żylasty, włóknisty’ (śr, pn, por. *flědrě* – o mięsie: ‘ścięzna, żyły, błony’), *flěfrovati* – o mięsie: ‘błoniasty, włóknisty, żylasty’ (pn, por. *flěfrě* – o mięsie: ‘jw.’), *frantovati* ‘łatwo obraźliwy’ (por. *frant* ‘szelma, frant, żartowniś’ LPW I: 192, 193), *gapovati* ‘naiwny, głupiutki, gapowaty’, *gapkovati* – w ts. znaczeniu (por. *gapka*), *glupkovati* ‘niedorozwinięty psychicznie, głupawy’, *gnuželkovati* ‘karłowaty’ (pn-zach, por. *gnuželk* ‘człowiek małego wzrostu’), *golkovati* – od *golka* (‘owoc niedojrzały, szczególnie wiśnie’), *goscejavati* – o świniach: ‘chory na ospę’ (Puckie, por. *g’osecje*, *gosc’ij* – weter. ‘choroba zakaźna atakująca trzodę chlewną, ospa’), *górkovati* ‘pagórkowaty, falisty’, *górovati* ‘górzysty’, *grañtovati* – o piasku: ‘gruboziarnisty’ (por. *grañt* ‘żwir’), *grěčovati* ‘mający chore korzenie’ (por. *grěk* ‘chore korzenie u kapusty lub brukwi’), *gurzelovati* – o roślinach okopowych, szczególnie o brukwi: ‘rakowaty, zwyrodniały, skarłowaciały’ (por. *gurzel* ‘narośl na korzeniach roślin okopowych, szczególnie brukwi’), *xrěpotovati* ‘chorowity’ (pn, por. *xrěpot* a. *xrěpota* ‘człowiek niedołężny z powodu przewlekłej choroby płucnej albo starości’), *xrōstovati*, odm. *xrōščovati* – od *xrōst*, ‘łykowaty’, *jajovati* 1. ‘mający kształt jaja’, *jǎtrovati* ‘pokryty czyrakami’ (pn, por. *jǎtro*, rzadziej *jǎter* ‘czyrak’), *jimroxovati* ‘nudzący innych, naprzykrzający się’ (por. *jimrox* ‘nudziarz, zrzęda’), *kačkovati* ‘podobny do kaczki’, *klatovati* ‘kudłaty’ (por. *klatě* ‘kudły’), *kodrovati* 1. ‘podarty’, 2. ‘działowski, nędzny’ (por. *kodra* ‘szmata’ i ‘złośl. o odzieniu’), *kołovati* ‘owalny’, *koñovati* ‘kanciasty, niezgrabny, nieforemny’ (Puckie), *košlǎkovati* ‘krzywawy’ (Hel, por. *košlǎk* ‘sosna krzywa, karłowata’), *kozǎkovati* – od *kozǎk* (pn, por. *kozǎk*, częściej *kozǎki* ‘pismo niewyraźne, niestaranne, niekiedy poszczególna nieudolna litera’), *kozłovati* 1. ‘podobny do kozła’, *krǎtkovati* – o tkaninie: ‘mający kraty’ (śr, por. *kratka* Trep, 262), *krǎckovati* ‘wirowaty’ (por. *krǎck* –

w wierzeniach ludowych: ‘wir powstający nagle w powietrzu, spowodowany przez diabła, goniącego duszę człowieka, szczególnie dzieci nieochrzczonych’), *kreplovati* ‘dotknięty kalectwem, niedołążny’ (por. *krepel* ‘kaleka, niedołąga’), *krěškovati* 1. ‘podobny do *krěški*, rosochaty, sękaty’, 2. – o wroście: ‘mały, krępy’ (zn. 2. śr, por. *krěška* fig. ‘rosochate, sękate drzewo, szczególnie karłowata sosna przypominająca gruszę’), *křřalovati* – o drzewie: ‘krzywy, karłowaty’ (pd, śr, por. *křřal* ‘krzak’), *křřšovati* – od *křřeš* ‘smolny, żywiczny’ (śr, por. *křřeš* ‘drzewo smolne, zawierające dużo żywicy’), *ksqpvati* ‘pokryty kępami, pełen kęp, kępiasty’ (Kępa Żarnowiecka, por. *ksqp* ‘mała wyniosłość w terenie bagnistym, kępa’), *kurzelovati* – zob. *gurzelovati* (por. *kurzel* ‘narośl na korzeniach roślin okopowych, szczególnie brukwi’), *kurpovati* ‘koślawy’ (pn, śr, por. *kurp* ‘stary but’, też przezwisko człowieka głośno stąpającego), *kvaskovati* ‘nieco kwaśny’ (por. *kvask* ‘kwasek’ Trep, 277), *kisovati* ‘zawierający dużo żwiru, żwirowaty’ (por. *kis* ‘żwir’), *lapsovati* – od *laps* (z odcieniem lekceważenia lub pogardy: ‘wyrostek, młokos, smarkacz, chłystek’), *lřlovati* ‘niezdarny, niezaradny, głupkowaty’ (pn, por. *lřla* ‘tuman, safandula, głuptas’), *lelexovati* ‘głupkowaty, niezbyt mądry, nierozgarnięty’ (pn, por. *lelex* ‘tuman, głuptas, matolek’), *lelekovati* ‘głupkowaty’ (por. *lelek* ‘głuptas’), odm. *lelekovati*, *lečkovati* (Zabory) ‘mający długie pędy’ (tj. *lečki* ‘lejce’), *lěmovati* ‘tłusty, otyły’ (pn-zach, por. *lěma* ‘człowiek lub zwierzę otyłe’), *lěsovati* ‘podobny do kudłów lisa’, *ločkovati* – dem. od *lokovati*⁸⁰ (pn), *lokovati* – o włosach: ‘wijący się, kędzierzawy’, *l’ópovati* ‘niezdarny, niezręczny, niedołążny’ (Zabory, zwł. Lešno, Wysoka Zaborska, Brusy, por. *l’opa* ‘człowiek niezgrabny, niezręczny, niedołąga, fajtlapa’), *lěkovati* ‘włóknisty, żyłasty’, *lojovati* ‘zawierający łój’ a. ‘przypominający twardy łój’, *ločkovati* ‘mały’ (por. *loč* ‘łokieć’), *lžšovati* ‘kłamliwy’ (śr, por. *lžel* a. *lžela* ‘kłamczuch, łgarz’), *mackovati* ‘głupkowaty’ (por. *mack* ‘głuptas, kiep, dudek’), *matkovati* – o starych ziemniakach: ‘wyschnięty, twardy’ (pn, por. *matka* ‘stara bulwa ziemniaka, z której wyrosła młoda roślina z tworzącymi się bulwami’), *mřhřovati* ‘pochmurny’ (Borzysz-kowy, por. *mřhř* ‘pusta chmura’, tzn. nieprzynosząca deszczu), *mexovati* ‘podobny do mchu, zawierający dużo mchu’, *meškovati* ‘podobny do meszku’, *mglejovati* ‘słabowity, skłonny do chorób, wątły’ (por. *mgleja* – z odcieniem pogardl.: ‘człowiek słaby, łatwo omdlewający’, także ‘koń słaby’), *morqgovati* – zwykle o sierści zwierząt: ‘mający ciemniejsze pasy na jaśniejszym tle, pręgowany’ (por. *morqga* ‘pręga, pas’), *mřtevkovati* – o drzewie: ‘krzywy, nadający się jedynie na *mřtevki* lub na opał’ (pd), *mřqgovati* ‘pręgowany’ (Przodkowo, Kosowo, Smoładzino, Załęże, por. *mřqga* ‘pręga’), *mučkovati* ‘małomówny, mrukliwy’ (por. *muč* ‘milczek, mruk’), *mulškovati* – 1. o owocu: ‘dojrzały’, 2. [o drzewie:] ‘spróchniały’ (pn, por. *mulška* ‘dojrzały owoc, zwł. gruszka, rzadziej śliwka, ulęgałka’ i ‘drzewo wewnątrz spróchniałe’), *muřtusovati* – od *muřtus* (‘flegmatyk’, Szemud, Przetoczyno), *muřzovati* – od *muřa* (pn, ‘ciamajda, fujara, niedołąga’), *mředžšovati* ‘przypominający postacią lub ruchami niedźwiedzia’, *mřodovati* ‘przypominający smak miodu’, *ņeckovati* ‘podobny do *ņecki*’ (por. *ņecka* ‘drewniane naczynie wydrążone w jednym kawałku drewna’, fig. ‘dolina’), *olpuxovati*

⁸⁰ Zob. komentarz w p. 1. rozdziału.

‘niedoleźny, niezgrabny’ (Podjazy, Sulęczyno, Tuchlino, por. *olpux* ‘tuman, niedolega’), *olušovati* ‘zachowujący się jak urwis, szelmowski, łobuzerski’ (Przyjezierze Raduńskie, por. *oluš* ‘urwis’), *omulovati* 1. ‘tępy, niezdolny’, 2. ‘ociężały, flegmatyczny’ (Brzeziny, Przodkowo, Kosowo, por. *omul* ‘tępak’ i ‘człowiek ociężały, flegmatyczny’), *oslovati* ‘podobny do osła’, *ovčekovati* ‘podobny do owieczki’, *orčikovati* ‘podobny do orczyka’ (pn), *palogovati* ‘mający kształt pałaka, wygięty w łuk’ (por. *palog* ‘pałak’), *pańičkovati* – od *pańičk*, *pālcovati* – od *pālc* (Strzecz, Łebcz, Tępcz), *paxeřovati* ‘pokryty pęcherzami’, *plaxcovati* 1. ‘pstrokaty, będący pstrej maści’, 2. ‘piegowaty’ oraz 3. o sińcach i brodawkach na ciele: ‘posiniaczony, brodawkowaty’ (por. *plaxc* ‘plama’, zn. 3. Hel), *plěvkovati* – od *plěvka* (pogardl. ‘chłop, wieśniak małorolny’ i lekceważąco, z gniewem, czasem żartobliwie o kimś młodym i niedorośłym), *plěšovati* ‘sękaty’ (pn, por. †*plěša* ‘sęk na drzewie’), *prągovati* ‘mający pręgi’, *prėklovati* – od *prėkel* (rzadko: ‘kawał słomy, gałęzi, korzenia wystającego z ziemi, drzazga, stary gwóźdź, o które łatwo się przewrócić, skaleczyć’), *priščovati* 1. ‘mający pryszczę’, *puklovati* ‘garbaty’ (por. *pukel* ‘garb’), *pukelkovati* – od *pukelk*, *pužovati* ‘pucołowaty’ (por. *puža* ‘twarz pucołowata, pyzata’), *pegovati* 1. ‘piegowaty, mający dużo piegów’, *pěrsceňovati* ‘mający kształt pierścienia’ (pn-zach), *pixovati* – rzadko o kolorze: ‘szary’ (Puckie, por. *pix* ‘pył, kurz’), *pištrovati* ‘ciasny, wąski’ (Wejherowskie, Kartuskie, por. *pišter* ‘odzienie za małe, szczególnie wąskie, przylegające zbytnio do ciała’), *rekovati* ‘rakowaty’, *rijovati* obok *rějovati* ‘mający duży ryj’ (Puzdrowo, Gowidlino, Sierakowice, Sulęczyno, Parchowo), *robcoxovati* ‘rozczochny’ (por. *robcox* ‘wełna kołtuniasta’), *różgovati* – o drobnych żyłkach widocznych na ciele: ‘rozgałęziony’ (por. *różga* ‘gałąź nieścięta’), *rutkovati* – dem. od *rutovati*⁸¹, *rutovati* ‘mający kraty’ (por. *ruta* ‘wzór na tkaninie tworzący kraty lub prostokąty’), *sajovati* ‘używający lewej ręki zamiast prawej’ (śr, por. *saja* ‘lewa ręka’, też ‘człowiek posługujący się lewą ręką’), *sapovati* – o glebie: ‘bagnisty, mokry, wilgotny’ (por. *sap*, częściej *sapě* ‘podmokła gleba’), *sąkovati* ‘sękaty’, *scěřovati* obok *ščěřovati* 1. ‘śmierdzący, cuchnący’, 2. o roli: ‘nadmiernie przesiąknięty wilgocią’ (por. *sciř* obok *šciř* ‘ścierwo, padlina’, także ‘ziemia zbytnio nasiąknięta wilgocią’), *skrómiroxovati* ‘skąpy, chciwy’ (por. *skrómirox* ‘skąpiec, chciwiec’), *skřelovati* – o rybach: ‘mający dużo ości’ (pd, śr, por. *skřěl*)⁸², *skřěšovati* 1. ‘smolny, żywiczny’ (śr, por. *skřěš* ‘drzewo smolne, zawierające dużo żywicy’), *slěpcovati* ‘mający duże oczy’ (por. *slěpc* 6. żartobl. lub złośli. ‘oko’), *smugovati* ‘podłużny, wąski’ (por. *smug* ‘łączka wśród pól, zwł. podłużna, z małym stawem lub przecięta małym rowem’), *sračkovati* ‘żółty’, *strāškovati* ‘wzbudzający strach, brzydki, nieładny’ (por. *strāšk* ‘widmo, mara, zjawa, duch pokutujący’, też ‘strach’), *strěxovati* – będące jakby pleonazmem, zwykle w połączeniu z wyrazem *strěx* w przystępie złości: ‘dziadowski’ (*tě strěxu strěxovati*..., śr, por. *strěx* – zwykle lekceważąco: ‘stary mężczyzna, starzec, dziad’), *svārbovati* 1. ‘dotknięty

⁸¹ Motywacja przez *rutka*.

⁸² Specyficznie kaszubskie znaczenie anatomiczne *skřěl* ‘krzyże, okolica lędźwiowa grzbietu, kość pacierzowa’ rozwinęło się z ‘płetwa’, przymiotnik wskazuje na jeszcze jedno znaczenie: ‘ości rybnie’, por. SEK IV 297–298.

świerzbem', 2. fig. o drzewie: 'podobny do świerzb' (por. *svârb* – med. o ludziach i zwierzętach: 'świerzb'), *svâgorovati* 'mający *svâgorě*' ('gzy bydlęce'), *svîntuxovati* 'niemoralny, nieprzyzwoity' (śr, por. *svîntux*), *šablovati* 'podobny do szabli', *šâtorovati* 1. 'niegodziwy', 2. 'dziadowski, żebraczy', 3. 'tandetny, nędzny, mało wart' (por. *šâtora* 'szmata, gałgan, łąta', też 'szubrawiec, nicpoń'), *ščeňâkovati* 'będący jeszcze szczeniakiem' oraz lekceważąco o dorastającej młodzieży (Puckie), *ščěrkovati* – od *ščěrka* w znac. 2. ('najgorsze ziarno oddzielające się przy wianiu, poślad'), 3. (bot. 'sporysz. *Secala cornutum*'), 4. (fig. 'zarost dorastającego chłopca, meszek, puszek') i 5. ('ziemia zbyt niemiernie nasiąknięta wilgocią'), odm. *ščěrkovati* (Zabory), *šedrovati* 'cierpiący na drzenie ciała, będące jednym z licznych objawów parkinsonizmu' (por. *šeder* 'człowiek chory na parkinsonizm'), *škudlovati* obok *šxudlovati* 'cienki, długi' (por. *škudło*, *šxudło* 'szczudło'), *šlêkovati* obok *slêkovati* (Hel) – o rybach: 'pokryty śluzem' (por. *šlêk*, *slêk* 'śluz pokrywający ryby, zwł. węgorza, lina'), *špilovati* 'porastający w pierwsze pióra' (por. *špile* 'pierwsze pióra u drobiu'), *štrâplovati*, odm. *štrâplovati* – od *štrâpel* ('łodyga rośliny pozbawiona liści, najczęściej sucha, badyl'), *štrečkovati* – dem. od *štrekovati*⁸³, *štrekovati* 'mający pręgi, kreski, pasy' (por. *štrek* 'kreska, linia, pręga'), *štrêpkovati* – dem. od *štrêpati*⁸⁴ (por. *štrêpk* – dem. od *štrêp* 'pręga, linia'), *šurkovati* – od *šurk* (dem. od *šur* 'smarkacz, młokos, wyrostek'), *šaraxovati* 'roztrzepany, trzpiotowaty' (Zabory, por. *tarax* 'chłopiec żywy, roztrzepany, trzpiot'), *tâtkovati* 'charakterystyczny dla wieku dorastającego chłopca' (por. *tâtk* 'chłopiec podrastający'), *tâklovati* – o gratach: 'stary, rozklekotany' (por. *tâkle* 'stare, zniszczone sprzęty domowe, graty') oraz 'charakterystyczny dla hołoty, kłótlivy, skłonny do awantur' (por. *tâkel* 'hołota', 'kłótnia'), *têblovati*, odm. *têblovati*, *tublovati* 'sękaty' (por. *têblě* 'uschnięte gałęzie na drzewie'), *tidrovati* – o ziemniakach: 'mający długie pędy' (tj. *tidrě* – pn), *torbovati* 'niezaradny, ślamazarny' (por. *torba* 'fujara, ślamazara'), *třepovati* 'niepoważny, roztrzepany' (por. *třepa* 'gadula'), *tvorovati* 'charakterystyczny, typowy dla tchórza' (*t. smród*, por. *tvor* 'tchórz, *Putorinus foetidus*'), *ulvovati* 'flegmatyczny' (Zabory, por. *ulva* 'flegmatyk'), *vargovati* 'mający grube wargi', *vodovati* 'wodnisty', *volovati* 'nieudolny, niezdamny, ociężały, nieobyty', *vrôblovati* 'niepoważny, roztrzepany, trzpiotowaty', *vřodovati* 'pokryty wrzodami' (Chwaszczyno, Przodkowo, Kielno, Przetoczyno, Pomieczyno, Żukowo), *vâtrovati* 1. 'wietrzny', 2. 'lekkomyślny, niepoważny', *vêpřovati* 'niekulturalny, niemoralny, lubieżny', *vêřxovati* 'czubaty, napełniony z nadatkiem' (pn), *zduvovati* 'powolny, marudny, pozbawiony energii' (por. *zdun* 'ślamazara'), *zelěškovati* obok *zelskovati* 'zachwaszczony', *zgnělovati* 'opieszawy' (por. *zgněla* 'leń'), *zmôrovati* 'stroniący od ludzi' i 'chciwy, skąpy' (por. *zmôr* 'odludek, mruk' i 'człowiek pracowity, posuwający się często do skąpstwa, chciwości'), *žâlžovati* 'dotknięty, zarażony żołąkami' (por. *žâlžě* – weter. 'żoły, *scrophulosis equorum*').

⁸³ Zdrobnienie raczej w podstawie słowotwórczej.

⁸⁴ Jw. Por. kontekst: *Mě są to štrêpkovatě na sěknâ baržě vîzi, jak to bez štrêpkov.*

Odnotowano też formacje z fem. *-ovatâ*: *đerovatâ* ‘podobna zachowaniem do maciory’ (Kartuskie, por. *đer* ‘maciora’), *knagovatâ* – o dziewczynie: ‘podobna do starej *knâgi*, krowy’ (por. *knaga* ‘krowa, szczególnie stara i chuda’).

3. Przeszło 60 przymiotników ma oznaczoną lokalizację. W zasobie słów wiadać przewagę terenów północnych i środkowych. Na północy zasłyszane zostały: *balkovati*, *flafrovati*, *flëbrovati*, *flëfrovati*, *xrëpotovati*, *jâtrovati*, *kozâkovati*, *lâlovati*, *lelexovati*, *ločkovati*, *matkovati*, *mulškovati*, *mužovati*, *ôrčikovati*, *plëšovati*, *tidrovati*, *vëršovati* oraz *plaxcovati* w znac. ‘posiniaczony, brodawkowaty’, a także: *goscejovati*, *koňovati*, *pixovati*, *ščenâkovati* (Puckie), *košlâkovati* (Hel), *dunasovati* (Hel, Kępa Pucka, Kępa Żarnowiecka), *ksqovati* (Kępa Żarnowiecka), *dôjasovati* (Kępa Swarzewska), *pâlcovati* (Strzecz, Łebcz, Tępcz). Północno-zachodnie są: *drzałovati*, *gnuželkovati*, *lëmovati*. Szerszy obszar północy i środka Kaszub opanowały: *derovati*, *drëvušovati*, *flëdrovati* w znac. ‘błoniasty, żyłasty, włóknisty’, *kurpovati*, *pixtrovati* (Wejherowskie, Kartuskie). Tylko centrum zajmują: *flëdrovati* w znac. ‘podarty’, *krëškovati* w znac. ‘mały, krępy’, *krâtkovati*, *krëšovati* i *skrëšovati*, *lzelovati*, *sajovati*, *strëšovati*, *svîntuxovati* – oraz dokładniej umiejscowione: *đerovatâ* (Kartuskie), *vřodovati* (Chwaszczyno, Przodkowo, Kielno, Przetoczyno, Pomieczyno, Żukowo), *mřagovati* (Przodkowo, Kosowo, Smołdzino, Załęże), *omulovati* (Brzeziny, Przodkowo, Kosowo), *olušovati* (Przyjezierze Raduńskie), *dolemónovati* (Strzecz, Luzino, Zakrzewo, Zęblewo, Połczyno, Puzdrowo, Gowidlino, Sierakowice), *dezmarovati* (Puzdrowo, Sierakowice, Gowidlino, Karłowo), *rijovati*, *rëjovati* (Puzdrowo, Gowidlino, Sierakowice, Sulęczyno, Parchowo), *cëřónovati* (Puzdrowo), *debovati* (Podjazzy, Kistowo, Parchowo, Kłaczno), *olpuxovati* (Podjazzy, Sulęczyno, Tuchlino). Ponadto w stronę południa wysunięte są: *skřelovati*, *krâlovati*. Południe ze skrzydłem wschodnim oraz zachodnim ogarniają: *t'araxovati*, *ulvovati* (Zabory), *lópovati* (Zabory, zwł. Leśno, Wysoka Zaborska, Brusy) i *mâłnovati* (Borzyszkowy).

Powyższe dane pokazują przede wszystkim stan i specyfikę słownictwa na danym terenie. Informacja o geografii form pozwala też śledzić przebiegi zjawisk fonetycznych, por. *d'urovati* (pd) z charakterystycznym akcentem inicjalnym obok ogólnego *zurovati*, *slëkovati* (Hel) obok ogólnego *šlëkovati*, *delemónovati* (Kępa Pucka) obok *dolemónovati* (Strzecz, Luzino, Zakrzewo, Zęblewo, Połczyno, Puzdrowo, Gowidlino, Sierakowice). Ze słowotwórczego punktu widzenia ważna jest opozycja, którą tworzą *pâlcovati* (Strzecz, Łebcz, Tępcz) z ogólnokaszubskim *pâlcati*. Przykład to jednak odosobniony i nie wystarcza, by dopatrywać się różnic w układzie konkurujących formantów.

4. Derywaty denominalne motywowane są głównie przez rzeczowniki pospolite konkretne: osobowe, nieosobowe i o znaczeniu przedmiotowym. Podstawy abstrakcyjne trafiają rzadko, a i one podbarwione są odcieniem konkretności, np. *felovati* ← *fela*: *Xcâl mę spředac felovatëgo koňa*. Inne kryteria selekcyjne nie są istotne dla omawianej klasy.

5. Zakres funkcji przymiotników na *-ovati* jest wąski. Wyznacza go w dużej mierze sufix, który wyspecjalizował się w wyrażaniu relacji charakterystycznej konkretnej (CHAR-KONKR) oraz porównawczej (SIMIL).

Użycia charakterystyczne konkretne realizują się w takich połączeniach kontekstowych, jak: *muřini sŏ vargovati* ‘mają grube wargi’, *rŏzgovatŏ gŏba: Věšćeuo je poznac po rŏzgovatě gŏbe* ‘poznaczonej żyłkami’, *bardŏvkovatě rŏce: Co tě mŏs za bardŏvkovatě rŏce!* ‘pokryte brodawkami’, *pegovatŏ baba: Ni mogŏ zgarac na tŏ pegovatŏ babŏ* ‘mającą piegi’, *bělovatě dřevo: Dŏb je baro bělovatě dřevo* ‘zawiera dużo bielu’. Por. też: *deščŏvati rok* ‘obfitujący w deszcze’, *zelěskovatě pole* ‘zarośnięte zielskiem’, *priščŏvatě zěvčŏ* ‘w pryszczach’, *šlěkovatŏ rěba* ‘pokryta dużą ilością śluzu’, *rijovatŏ sviņa* ‘mająca długi ryj’, *lěckovatě bulvě* ‘mające *lěcki* (długie pędy)’, *xrŏstovatě mŏso* ‘mające chrząsty’, *prŏgovati kot* ‘z pręgami’, *felovati kŏn* ‘z *felŏ* (narowem)’, *věrxovatŏ miska slěvŏv* ‘z wierzchem’ i in. W niektórych parafrazach zwraca uwagę obecność komponentu kwantytatywnego. Sygnalizuje on przekroczenie normy dla danego obiektu, co jest typowe dla użyczeń charakterystycznych. Gdy normą jest brak czegoś, samo posiadanie tego staje się cechą wyróżniającą.

W omawianej grupie użyć znajdują się derywaty motywowane przez rzeczowniki pospolite, konkretne. Dość licznie poświadczone są derywaty od nazw chorób (percypowanych poprzez objawy, więc pojmowanych jako *concreta*) oraz różnego rodzaju znamion i ułomności, np. *derovati člŏvek* ← *derě* ‘suchoty’, *goscejovatŏ sviņa* ← *gŏsceje* ‘ospa’, *svŏgorovatŏ krova* ← *svŏgorě* ‘gzy bydłęce’, *žŏlžŏvati kŏn* ← *žŏlže* ‘zołzy’, *puklovatŏ cotka* ← *pukel* ‘garb’, *jŏtrotatŏ tvŏř* ← *jŏtro* a. *jater* ‘czyrak’, *pŏxeřovatě rŏce* ← *pŏxeř*, *svŏrbovatě rŏce* ← *svŏrb* ‘świerzb’, *vřŏdovatě rŏce* ← *vřŏd*, *rekovatŏ rena* ← *rek*, *grěčŏvatŏ rosada* ← *grěk* ‘chore korzenie’, *kurzelovatě vrěki* ← *kurzel* ‘narośl na korzeniach’. Wiele formacji motywują rzeczowniki nazywające pewne szczegóły budowy obiektów: *sŏkovatě dřevo* ← *sŏk*, *pěřscěnovatě dřevo* ‘drzewo ze słojami’ ← *pěřscěn*, *lepin je štrŏplovati* ← *štrŏpel* ‘badył’, *flěbrovatě mŏso* ← *flěber* ‘tłusty kawałek’, *špilovatŏ gŏs* ← *špile* ‘pierwsze pióra’ itp. W podstawie słowotwórczej formacji charakterystycznych konkretnych na *-ovati* znajdują się też nazwy wzorów, jakie pojawiać się mogą na tkaninie albo sierści zwierząt, np. *rutovatŏ xusta* ← *ruta* ‘krata’, *štrekovatŏ sěkňa* ← *štrek* ‘linia, kreska’, *morŏgovati kŏn* ← *morŏga* ‘pręga, pas’, *plaxcovatŏ krova* ← *plaxc* ‘plama’; nazwy określające fizjografię terenu: *gŏrovatě pole* ← *gŏra*, *ksŏpovatě błŏta* ← *ksŏp* ‘kępa’; nazwy roślin: *mexovatě łŏki* ← *mex*; nazwy substancji naturalnych: *křešovatě dřevo* ← *křeš* ‘żywica’, *kisovatě pole* ← *kis* ‘żwir’; nazwy zjawisk atmosferycznych: *dŏkovati porěnk* ← *dŏka* ‘mgła’, *deščŏvati rok* ← *dešč*; sporadycznie inne nazwy.

Funkcja charakterystyczna konkretna przejawia się znacznie rzadziej niż dominująca w klasie struktur na *-ovati* funkcja porównawcza, którą da się wyprowadzić ze znaczenia ‘ma’ na podstawie posiadania podobieństwa do tego, co wyraża rzeczownik będący podstawą słowotwórczą formacji, np. *krŏckovati vŏter: To zis věje krŏckovati vŏter* ‘mający postać *krŏcka*’, czyli inaczej ‘podobny do *krŏcka*’. W podobieństwie zawsze chodzi o częściowe zrównanie cech desygnatów, a więc coś jest w przybliżeniu takie jak przedmiot będący punktem odniesienia (pojawia się tu dodatkowy odcień szacunkowy), por. inne derywaty realizujące funkcję symilatywną: *babovati: Co za babovati člŏp z cebe!* ‘jak baba’ (= ‘w jakimś stopniu baba’), *lželovati: Nigděm nie měslŏl, že jes taki lželovati* ‘jak lžel’, *bečko-*

vati: *V našim koscele je bečkovatâ posova* ‘kształtem przypominająca beczkę’, *ôrčikovati: Zajc mâ slédné nođi ôrčikovatê* ‘kształtem przypominające orczyk’, *pixovati: On mâl na se takê pixovatê obucê* ‘barwą zbliżone do pyłu, kurzu’ itp.

Podstawą porównania mogą być różne cechy obiektów: kolor, por. też np. *lësovatâ glova*; kształt, por. też np. *smugovati štêk pola* ‘wąski, kształtem przypominający smug’, *šablovatâ gqs* ‘ze skrzydłem opuszczonym na podobieństwo szabli’, *jajovatê ramki, kołovati plac*; wzrost i wielkość, np. *gnuželkovatê zecê* ‘jak karzelki’, *bobkovatê prosqta* ‘małe, podobne do *bobkôv*’; ogólnie postura, np. *mêdvežovati xlop, bulovatâ krova*; wygląd, np. *kodrovati plâšc* ‘jak *kodra*, szmata’; zachowanie się, np. *đerovatâ baba* ‘podobna zachowaniem do *maciory*’; sposób bycia, np. *pañičikovati knâp*; sposób poruszania się, np. *vołovati a. čaplovati xôd*; mówienia, np. *tatkovati glos* ‘jak u *tatka*, podrastającego chłopca’; konsystencja, np. *grañtovati pâsk* ‘podobny do żwiru’, *lêkovatâ čvïkta*; smak, np. *heltkovati brâd* ‘przypominający w smaku *heltkq*, owoc dzikiej jabłoni’; stopień dojrzałości, np. *bałkovati zêvus, gołkovatâ bulva* i inne cechy fizyczne. Licznie poświadczony są formacje oznaczające podobieństwo psychiczne w określeniach dotyczących ludzi: *celovati, cêřónovati, debovati, djâblovati, gapovati, glupkovati* itd. Przymiotniki te uległy w mniejszym lub większym stopniu procesowi leksykalizacji i nieraz już tylko asocjacyjnie związane są z motywującymi je rzeczownikami⁸⁵, por. *celovati* ‘nierozgarnięty, naiwny’ (*Co za celovatê zêvcq!*), *djâblovati* ‘nikczemny, nieżyczliwy, zazdrosny’ (*To sq djâblovati lêže*); *vrôblovati* ‘niepoważny, roztrzepany, trzpiotowaty’ (*To je tak vrôblovatê, že sq z třema knâpami umôvilo na râz*), *vatrovati* ‘lekkomyślny, niepoważny’ (*Ta bële kogo zlađi, bo je vatrovatâ*), *vépřovati* ‘niekulturalny, niemoralny, lubieżny’ (*Le sq strêžê, côrko, tego vépřovatêgo strêxa*).

Szczególną właściwością użycia przymiotników podobieństwa na *-ovati* jest ich występowanie w przezwiskach wraz z motywującymi je rzeczownikami (na zasadzie figura ethymologica – zob. Breza, Treder 1981: 106–107), np. *Tê, dupo dupovatâ, co jedna dupa jes*. I podobnie: *Le sq beř tê, strêxu strêxovati, co jeden strêx jes, na očê mē sq vâcê hē pokâž!*, *Tê sviñtuxu sviñtuxovati, co jeden sviñtux jes, bqžeš sq bałkom žeñalim zalêcât!*, do wyrostków: *Va šurcê šurkovati, ne jesta vârt, žebě z vama gadac*, do niedołęgi: *Tê dunasu dunasovati, jak tê to robiš, že každâ tvoja robota je doñič*, do psa: *Tê scêřu scêřovati, pužeš tê v budq!*, do chudej dziewczyny: *Tê knago knagovatâ, tobe sq ješ xce žeñic*, do młokosa: *tê lapsu lapsovati...*

Znaczenie podobieństwa może się łączyć ze znaczeniem charakterystycznym, tworząc splot sensów, który oddają parafrazy: ‘taki, jaki ma...’, ‘taki jak u...’, por. przytaczane wcześniej *vołovati a. čaplovati xôd, tatkovati glos*, a także *tvořovati smrôd* (*Cêž tu je za tvořovati smrôd u vaju!*), *olpuxovatê pazurê* (*Co tê mâš za olpuxovatê pazurê, všêstko tlêčêš*), *koñovati lep* (*Ten z tim koñovatim lepq*), *kačkovati nos* (*Ta z tim kačkovatim nosq*) itd. Może też porównaniu towarzyszyć inne odniesienie, np. *vépřovatê ježeñê* (*Xto to može zñesc takê vépřovatê ježeñê?*) ‘jak dla wieprza’.

⁸⁵ Podobne zjawisko zaszło w polszczyźnie, zob. Gawęłko 1976: 50.

W podstawie przymiotników porównawczych znajdują się rzeczowniki konkretne – żywotne i nieżywotne. Szczególnie wiele poświadczonych jest formacji motywowanych przez nazwy osobowe, jak: *babovati* ← *baba*, *baľkovati* ← *baľka*, *čěrónovati* ← †*čěrón*, *debovati* ← †*deba*, *delemónovati* ← *delemón*, *dezmarovati* ← †*dezmar* itd. (prawie 50 przykładów). Nazwy te, rdzenne albo motywowane, to zwykle wyrazy – w szerokim sensie – atrybutywne i obarczone negatywnymi konotacjami, wskazujące na te cechy ludzkie, które są w społeczności mówiących źle odbierane, por. †*deba* ‘człowiek nieporadny, ślamazarny, ciapa, ciamajda’, *delemón* ‘niedołęga’, †*dezmar* ‘mężczyzna otyły’, *drěvuš* ‘człowiek przekorny’, *držâl* ‘człowiek trzęsący się np. od starości, zimna, ze strachu’ też ‘człowiek z drżącym głosem’, *dupa* ‘nicdołęga, safandula’, *gapa* ‘fujara, offerma, głuptasek’, *xrěpot* a. *xrěpota* ‘człowiek niedołążny z powodu przewlekłej choroby płucnej lub starości’, *jimrox* ‘nudziarz, zrzęda’, *krepel* ‘kaleka, niedołęga’, *laps* ‘wyrostek, młokos, smarkacz, chłystek’, *lâla* ‘tuman, safandula, głuptak’, *lelex* ‘tuman, głuptas, matolek’, *lôpa* ‘człowiek niezgrabny, niezręczny, niedołęga, fajtlapa’, *lžěl* a. *lžěla* ‘kłamczuch, łgarz’, *mack* ‘głuptas, kiep, dudek’, *mgleja* ‘człowiek słaby, łatwo omdlewający’, *mučk* ‘milczek, mruk’, *muňtus* ‘flegmatyk’, *muža* ‘ciamajda, fujara, niedołęga’, *olpux* ‘tuman, niedołęga’, *otuš* ‘urwisz’, *omul* ‘tępak’, ‘człowiek ociężały, flegmatyczny’, *paňič* ‘panicz, lalusz, strojniś’, *plěvka* ‘chłop, wieśniak małorolny’, *skrómirox* ‘skąpiec, chciwiec’, *svíntuch* ‘człowiek niemoralny, nieprzyzwoity’, *šãtora* ‘szubrawiec, nicpoń’, *tarax* ‘chłopiec żywy, roztrzepany, trzpiot’, *zdun* ‘ślamazara’, *zgněla* ‘leń’, *zmór* ‘odludek, mruk’ i in. Dobór podstawy nacechowanej wynika z potrzeb nazewniczych i stanowi istotne kryterium selekcyjne.

Typowa dla przymiotników denominalnych zależność funkcji znaczeniowej od kontekstu jest w omawianej klasie formacji rzadko widoczna. Użyte wyrazy są na ogół nosicielami ustalonych z góry znaczeń. Trafiają się jednak przykłady różnicowania treści w połączeniach z różnymi rzeczownikami określonymi, np. *lojovati*: *Ne lubq ovčěgo mąsa, bo je za baro lojovati* ‘ma za dużo łóju’ wobec *Naše maslo je tak lojovate, že nim ni mogq xleba smarovac* ‘przypomina łój’, *vatrovati*: *Porěnk běl vatrovati...* ‘z wiatrem’ wobec *Ta běle kogo zlaپی, bo je vatrovata* ‘jak wiatr’, czyli ‘roztrzepana, niestała, zmienna’. Bywa, że opozycja użytych przymiotników wywoływana jest różnicą znaczeń samych podstaw, np. *držalovati glos, spěv* ‘drżący’ ← *držâl* ‘drzenie’ wobec *držalovati člověk* ‘bojaźliwy, trochę taki jak *držâl*’ ← *držâl* ‘człowiek trzęsący się np. ze strachu’, *ščěrkovata rola* ‘podmokła, przypominająca *ščěrka* ← *ščěrka* ‘ziemia zbytnio nasiąknięta wilgocią’ wobec *ščěrkovate zârna* ‘zawierające sporysz’ ← *ščěrka* ‘sporysz, *Secala cornutum*’. Warto też zwrócić uwagę na neutralizację opozycji semantycznej, np. *mexovati*: *Naše łoki robq sa mexovate, bo mě jix ju dlugo ne gnojilě* ‘zawierający dużo mchu’ i ‘podobny do mchu’.

6. Wariantywność formacji z *-ovati* nie jest duża, biorąc pod uwagę liczbę zaangażowanych w nią struktur. Odpowiedniki w innych klasach słowotwórczych ma 39 formacji (19% ogółu)⁸⁶, z tego 9 wyrazów wchodzi w szereg wieloelemento-

⁸⁶ Wynik to wyjątkowo słaby na tle pokrewnego *-ati* (30%).

we – piątkowe: *djåblovati*, *djåblovati* – *djåbelni* – *djåbli* – *djåbelski* – *djåblovani*, *babovati* – *babovi* – *baði* – *babski* – *babni*, czwórkowe: *dåkovati* – *dåkovi* – *dåčni* (Pomieczyno, Rąb, Jeleńska Huta, Kielno, Kłosowo, Warzno, Wyczlino) – *dåčesti* (pn), *górovati* – *górovi* – *góřesti* – *góroviti* (Bytowskie) oraz trójkowe: *řodovati* – *řodovi* – *řodni*, *kořovati* – *koři* – *kóřski*, *lěsovati* – *lěsi* – *lěsati*, *strěxovati* – *strěši* – *strěxovski* i *vatrovati* – *větrni* – *větrěsti*.

Sufiks *-ovati* wymienia się przy tych samych podstawach z formantem paradigmatycznym (13 przykładów par) oraz z sufiksami: *-ovi* (*-evi*) (13), *-ni* (9), *-ski* (3) i *-ovski* (1), *-ati* (6), *-isti* (*-ěsti*) (4), *-oviti* (1), *-avi* (1), *-ovani* (1) oraz – na odrębnych zasadach – z wyspecjalizowanymi w wyrażaniu relacji posesywnej sufiksami *-in* (1) i *-ov* (1).

Wśród formacji synonimicznych wobec formacji na *-ovati* zwracają uwagę przede wszystkim przymiotniki z pokrewnym genetycznie i tożsamym funkcjonalnie sufiksem *-ati*. W zakresie znaczeń charakterystycznych są to: *grěčovati* – *gr'ěčati* (Gochoy), *klatovati* – *klatati*, *pålcovati* (Strzepcz, Łebcz, Tępcz) – *pålcati*, *puklovati* – *puklati*, *såkovati* – *såkati*, por. np. *puklatě zěvčoptko*, *puklovatå cotka*, *såkatå palěca*, *såkatě* a. *såkovatě dřevo*, oraz w użyciu porównawczym: *lěsovati* – *lěsati*, por. np. *lěsovatå głova: Cěž ten xlop mã za lěsovatå głovq!*, *lěsatě vlosě*. Więcej podobnych par podaje Lorentz (LGP: 764–765): *blasati* – *blasovati* (u Sychty tylko *blěsati*), *cakati* – *cakovati* ‘zębaty, kołkowaty’ (od *caka*), *dřonati* – *dřonovati* (u Sychty w tym samym znaczeniu *držěňasti* i *držěňisti*), *zěratı* – *zěrovati* (u Sychty *zurovati*), *kvatati* – *kvatovati* (u Sychty †*kvatati* obok *kvacati*), *lasati* – *lasovati*, *pěřxati* – *pěřxovati* ‘opierzchły, parszywy’ (por. *pěřx*), *štrejkati* – *štrejkovati* (u Sychty *štrekovati*), a także: *klåbati* – *klåbovati*, *měšati* – *měšovati* (u Sychty *měšati*), *vågořati* – *vågořovati*, *vidlatı* – *vidlovati* (u Sychty *vidlatı*), *žlobati* – *žlobovati*. Większa liczba dubletów w źródle wcześniejszym pokazuje, że konkurencja prowadzi z czasem do wyboru którejs z równoległych form. Ale nawet w zakresie znaczeń porównawczych nie musi to być forma z nowszym i ekspansywnym sufiksem *-ovati*.

Tożsame znaczeniowo wobec form na *-ovati* są także wariantywne formacje z sufiksami *-isti* (*-ěsti*) oraz pojedyncze twory z *-oviti*, *-avi* i *-ovani*. Synonimiczność słowotwórcza tych przymiotników to skutek nakładania się funkcji tworzących je formantów.

Pary z *-ovati* i *-ovi* (*-evi*) oraz *-ovati* i *-ni* cechuje różnorodność łączących je relacji semantycznych: od synonimiczności, np. *dåkovati* – *dåkovi* – *dåčni*, por. *dåkovati* a. *dåčni porěnk*, *dåkovi* a. *dåčni zěň*, przez inkluzję, np. *łojovati* – *łojovi*: *łojovatě* a. *łojově mãso* ‘zawierające dużo łoju’, ale *łojovatě bulvě* ‘podobne do łoju’, *vatrovati* – *větrni*: *vatrovati porěnk*, *větrnå pogoda*, ale *vatrovati člověk*, do całkowitego podziału znaczeń, np. *górovati* – *górovi*: *górovatě pole* ‘z górami’, *górovi Vitka* ‘mieszkający na górze’, *pěřscěňovati* – *pěřscěňni*: *pěřscěňovatě dřevo* ‘drzewo ze słojami, tj. pierścieniami’, *pěřscěňni pålč* ‘palec przeznaczony do noszenia pierścienia’. Formacje synonimiczne są zwykle zróżnicowane pod względem geograficznym, por. wskazywane w p. 3. *pålcovati* (Strzepcz, Łebcz, Tępcz) wobec ogólnokaszubskiego *pålcati* i ogólnie: *dåkovati*, *lelekovati* wobec ograniczonych terytorialnie *dåčni* (Pomieczyno, Rąb, Jeleńska Huta, Kielno,

Kłoso, Warzno, Wiczlino), *lelečni* (Przodkowo, Pomieczyno, Kielno). W omawianej grupie wariantów odnotować można stosunkowo rzadkie sytuacje, gdy podział znaczeń wyrazów motywowanych zależny jest od treści wyrazów motywujących, np. *babovati* – *babovi*, por. *babovati xłop* (od *baba* ‘kobieta’) i *babové sòniki* ‘sanki, na których ciągną zimą *babą* do wydobywania niewodu’ (od *baba* ‘ręczny kołowrót do wyciągania niewodu z wody’), *bulovati* – *bulovi*, por. *bulovatã krova* (od *bula* ‘byk’) i *bulovi knèvel* ‘zatycka na stałe przymocowana do *buli*’ (od *bula* – ryb. ‘drażek w postaci orczyka, do którego przymocowuje się *skřidlo* niewodu’) ⁸⁷.

Warianty słowotwórcze z *-ovati* i formantem paradygmatycznym cechuje dość regularnie opozycja sensu porównawczego (z odcieniem charakterystycznym ‘taki jak u...’) i ogólnorelacyjnego, kontekstowo zawężanego przez treść określonego rzeczownika, np. *lěsovatã głova*, *vołovati xòd*, *vròblovati človèk*: *On le tak vezdři vròblovati...* wobec *lesè stopě*, *volè sle*, *vròblè gñãzda*. Podobnie funkcjonują współpodstawowe formacje z *-ovati* przeciwstawiane strukturom na *-ški*, *-ovški*, por. *babovati xłop*, *koňovati lep*, *strëxovati strëx* – *babské gãdki*, *kòňski gnoj*, *strëxovški plãšč*, *strëxovské peňãze*.

Derywaty wchodzące w relację z wyspecjalizowanymi w funkcji posesywnej formacjami na *-in* i *-òv* są zróżnicowane znaczeniowo, zgodnie z charakterem tworzących je formantów, por. *babovati xłop* – *babino zecko*, *lelekovatè zecè* ‘głupkowate, jak *leleki*’ – *lelekòv rozëm*, *lelekovã robota*, *gãdka*.

7. Dane zamieszczone w *Gramatyce pomorskiej* (LGP: 764–765, 793) przynoszą 31 form dodatkowych, których nie odnotowuje Sychta pomijający leksykę dialektu Słowińców. Wszystkie mieszczą się w kategoriach wyznaczanych współcześnie. Znaczenie charakterystyczne konkretne wyrażają przymiotniki: *blasovati* ‘zaopatrzone w gwiazdkę’ ← *blasa*, *cakovati* ‘zębaty, kołkowaty’ ← *caka*, *dąpovati* o koniach: ‘dychawiczny’ ← *dąp*, *dřónovati* ‘ciemniasty’ ← *dřón*, *zèrovati* ‘dziurawy’ ← *zèra*, *xodovati* ‘chodny’ ← *xòd*, *kvatovati* ‘kwiecisty’ ← *kvat*, *lasovati* ‘lesisty’ ← *las*, *pěřxovati* ‘opierzchły, parszywy’ ← *pěřx*, *recovati* ‘rdzawy’ ← *rec* ⁸⁸, *štrejkovati* ‘pasiasty, pręgowany’ ← *štrejk*, *žągłovati* ‘żądlowaty’ ← *žągłò*. Znaczenie podobieństwa mają: *bròtovati* ‘chlebowaty, bochenkowaty’ ← *bròt*, *cèkrovati* ‘cukrowy’ ← *cèker*, *glènovati* ‘glinowaty’ ← *glèna*, *gvăzdovati* ‘gwiazdowaty’ ← *gvăzda*, *klinovati* ‘klinowaty’ ← *klin*, *kłqbovati* ‘kłębiasty’ ← *kłqb*, *lodovati* ‘lodowaty’ ← *lòd*, *měšovati* ‘myszaty’ ← *měš*, *mòkovati* ‘mąkowaty’ ← *mòka*, *narovati* ‘błaznowaty, błazeński’ ← *nara*, *òřexovati* ‘orzehowy’ ← *òřex*, *pãskovati* ‘piaskowaty’ ← *pãsk* ⁸⁹, *rogovati* ‘rogowaty’ ← *ròg*, *skalovati* ‘skałowaty’ ← *skala*, *strëbrovati* ‘srebrowaty, srebrzysty’ ← *strëbro*, *vągořovati* ‘węgorzowaty’ ← *vągoř*, *vąžovati* ‘wężowaty’ ← *vųž*, *vidłovati* ‘widlasty, widło-

⁸⁷ Od *bula* ‘byk’ por. też dublet *bulovati* – *bulevi*: *bulovatã krova* i *bulevé slèpa* ‘duże oczy’ (tzn. ‘jak u *buli*’): *Ten mã bulevé slèpa, one le mu są tak svècò*.

⁸⁸ U Sychty przymiotnik ma znaczenie ‘rdzewiejący’, więc motywowany jest przez czasownik *recovac* ‘rdzewieć’.

⁸⁹ U Sychty †*p’astovati*, z „t”. Powtórzone w erracie (VII: 437) z dodaniem lokalizacji: Zabory.

waty' ← *vidlě, žłobovati* 'żłobowaty' ← *žlób*. W funkcji symilatywnej – pisze Lorentz (LGP: 765) – sufiks *-ovati* występuje szczególnie często.

Obok formacji na *-ovati* wskazane zostały istniejące równolegle, obecne w mowie Słowińców, formy z sufiksem *-ovati*: *blasovati, cakovati, dąpovati, drónovati, zéroвати, gvázdovati, štrejkovati, paskovati*. Jako słowińskie zapisano również dwa przymiotniki z sufiksem *-evati*: *plesńevati* 'błyszczący' (por. *plesńa* 'pleśń') i *sěršlevati* 'szczeciniasty, szczecinowaty' ← *sěršel* – oba ze znaczeniem 'zaopatrzone w...' i z dubletami w klasie struktur na *-ati*. *Słownik gwar kaszubskich* nie poświadcza żadnego z wymienionych wyżej derywatów, co wiąże się m.in. z faktem wymarcia pod naporem germanizacji gwar będących północno-zachodnim odłamem kaszubszczyzny (zob. np. Sobierajski 1960; Stieber i in. 1961; Rzetelska-Feleszko 2001b; Popowska-Taborska 2007).

2.1.2.21. Z sufiksem *-kovati*

Sufiks *-kovati* wyodrębnił się z przyrostka *-ovati* prawdopodobnie pod wpływem licznych struktur o takim wygłosie: *bardovkovati, bobkovati, balkovati, eltkovati, gapkovati, głupkovati, gnuželkovati, gołkovati* i in. (Formacje z *-k-* zajmują pierwsze miejsce wśród podstaw derywowanych, od których tworzy się przymiotniki na *-ovati*). Można się wahać, czy zachodzi potrzeba wyodrębniania sufiksu złożonego, skoro ewentualna podstawa deminutywna umieściłaby *-k-* po stronie tematu. Zdecydowało podawane przez słownik znaczenie.

Klasa liczy 2 derywaty: *krěpkovati* 'podobny do kaszy' (por. *krěpě* 'kasza'), np. *krěpkovati sněg*, i *šěpkovati* 'podobny do *šěpov*, czyli rybich łusek': *To są uprāvā na pogoda, jā le to po tēx šěpkovatēx blónax vīdā* 'widzę' (pn). Obie formacje mają znaczenie symilatywne (SIMIL). Obie też motywowane są przez rzeczowniki plurale tantum nazywające obiekty o niewyraźnych granicach, kształtowane przez masę drobin (por. też dawne pol. *mułkowaty* 'pełen mułu, szlamowaty, kalny' – L III, 179).

Przymiotnik *krěpkovati* ma odpowiednik wśród struktur na *-isti*, por. *krěpistā sėkńa* 'w kropeczki', *krěpisti pėšk* 'piegowata twarz', oraz *-ńani*: *Ta v tē krěpńanē sėkńi ta mē są vīzi*. Chociaż wszystkie trzy wyrazy motywowane wspólną podstawą otrzymują identyczne definicje słownikowe 'podobny do kaszy', nie są znaczeniowo tożsame. W kontekście *krěpistā* a. *krěpńanā sėkńa* wyraźniej zaznacza się odcień charakterystyczny związany z pojęciem posiadania właściwości przez przedmiot nazwany określanym rzeczownikiem: 'suknia ma coś na kształt *krěpov*' (a nie po prostu 'przypomina *krěpě*').

O stosunku funkcjonalnym sufiksu *-kovati* do pokrewnego przyrostka *-ovati* trudno się wypowiadać na podstawie nikłej reprezentacji i bez poświadczonych dubletów. Pary typu: *gapovati* – *gapkovati, górovati* – *górkovati, lokovati* – *ločkovati* i in., są pozorne, gdyż różne są wyrazy motywujące poszczególne formacje (*gapovati* ← *gapa, gapkovati* ← *gapka* itp.). Relacja znaczeniowa między opozycyjnymi członami bliska jest sinonimii, np. *gapovati* i *gapkovati* otrzymują to samo objaśnienie 'naiwny, głupiutki, gapiowaty' i używane są podobnie: *Ale jes tē gapovati, Xoba tak gapkovati tē nē jes, žebēs ni mōgła tam traf'ic* (por. też

głupovati i *głupkovati* ‘niedorozwinięty psychicznie, głupawy’: *Cěž va xceta od něgo, ko věta, že on je głupovati?*, *Jes tě poprāvze głupkovati, albo tě le udaješ głupkovatěgo?*). Przymiotniki z *-k-* wydają się jednak łagodniejsze ze względu na osłabione znaczenie podstawy (*gapka* to ‘trochę mniej niż *gapa*’).

2.1.2.22. Z sufiksem *-ani*

1. Klasa formacji na *-ani* reprezentowana jest przez 68 struktur. Są one słowotwórczo przejrzyste poza obecnym już tylko w mowie najstarszego pokolenia użytownikiem przymiotnikiem *††māthani* ‘o płomieniu pełgającym’, który zachowuje słaby związek zarówno z rzeczownikiem *māthā* 1. ‘błyskawica bez grzmotu’, jak i czasownikiem *māthic sǝ* 1. ‘błyskać się bez grzmotu’.

2. Materiał przedstawia się następująco: *bavāthani* (pn), *bavelhāni* ‘bawełniany’ (por. *bavāthna*, *bavelna*), *blašani* ‘zrobiony z blachy, blaszany’, *bulvāni* – rzadko: ‘ziemniaczany’ (por. *bulva* ‘ziemniak’), *belēžhāni* – od *belēžna*, *ceglani* ‘zbudowany z cegły’, *cehāni* – od *ceha* ‘zrobiony z cyny’, *dētčani* ‘kosztujący grosze, tani’ (por. *dētč* 1. ‘dziesięć groszy wzgl. fenigów’), *drevhāni* ‘drewniany’, *drōčani* ‘zrobiony z drutu’, *dřevāni*, *dřevāni* ‘drewniany’, *gnāčani* ‘kościany’ (por. *gnāt* ‘kość, gnat’), *glēhāni* 1. ‘zrobiony z gliny’, 2. ‘kruchy, łamliwy, słaby’, *govhāni* ‘mało wartościowy’, *gōvhāni* – z odcieniem bardziej wulgarnym: zob. *govhāni*, *jadřani* – 1. od *jadro* ‘sieć’, 2. ‘zrobiony z lekkiej, przezroczystej tkaniny’ (por. *jadro* 1. ‘jakakolwiek sieć’), *jaglani* – od *jagla* ‘proso’, *jiglēhāni*, *jeglēhāni* – od *jiglēna*, *jeglēna* (‘jałowiec’), *kařhāni* – od *kařhā* w znac. 1. (‘wielki półstożkowaty kosz z drewnianym dnem na ryby noszony na plecach, pleciony z korzeni sosnowych na *žebrax* z płaskich szczapek’), *konoplani* – od *konople* ‘konopny’, *krēvāni* (pn), *krvāni* ‘podobny do krwi’, *krovāni* ‘należący do krwi’, *lhāni* – od *len*, ‘lniany’, *lupčani* ‘pleciony z łupek’ (por. *lupka* ‘pas rozszczepionego korzenia sosny lub jałowca, niekiedy także młodego dąbczaka, służący do wyplatania koszy’), *††māthani* ‘o płomieniu pełgającym’, *maslani* ‘mający kolor właściwy masłu, maślany, kremowy’, *ołowāni* ‘zrobiony z ołowiu’, *parčani* – od *part* (1. ‘grube płótno lniane lub konopne’, 2. ‘tkanina zawierająca mały procent wełny’), *plōthāni* ‘zrobiony z płótna’, *pōtdjāblani* ‘sporządzony z grubego płótna’ (por. *pōtdjabel* ‘najgrubsze płótno – na worki, żagle...’), *pāščani* – rzadko: ‘piaszczysty’, *ržani* 1. ‘żytni’ (por. *†rež* ‘żyto’ wyłącznie już tylko w drobnej twórczości ludowej...), *řemāni* ‘rzemienny, skórzany’ (por. *řem* ‘rzemień’), *řōdlani* ‘źródłany’ (por. *řōdlo* 1. ‘źródło’), *sklani*, *šklani* ‘szklany’, *sklēhāni*, *šklēhāni* ‘zrobiony ze szkła, szklany’, *skořani* ‘skórzany’, *slōmāni* 1. ‘zrobiony ze słomy’, *srēbřani*, odm. *srēbřani* (sporad. pd) ‘srebrny’, *stalani* ‘stalowy, metalowy’, *sukhāni*, odm. *sukhāni*, *sēkhāni* – od *sukno* ‘sukienny’, *škañani* – od *škañe* ‘podobny do nosideł’ (por. *škañe* 1. ‘drewniane nosidła z nieckowatym wgłębieniem na kark, zakładane na barki, zaopatrzone po zwężonych bokach w łańcuszki do zaczepiania wiader i koszów’), *tatčani* – rzadko: ‘ojczysty, rodzinny’ (śr), *vehāni*, odm. *vāthāni* (Puckie), *vāhāni* (pn-wsch), *vāñani* (Połchowo) ‘zrobiony z wełny’, *všani* ‘mający na sobie wszy, zawszony’, *zdřōdlani* ‘źródłany’ (por. *zdřōdlo* ‘początek rzeki, strumienia, źródło’), *złōčani* – zob. *złoti* w znac. 1 (‘wykonany ze złota, pozłocony’).

Dane AJK (IX, m. 414–415 i komentarz w cz. II: 95–99) rozszerzają zbiór form o nieobecne u Sychty odmiany przymiotnika ‘szklany’: *sklāni, šklāni, slāni, šklañani*; ‘słomiany’: *sloñani, sloñāni, slōmoni, slōmāni*; ‘drewniany’: *drevñāni*. Dodatkowo zapisano sporadycznie występujący przymiotnik *kañani* notowany w opozycji do powszechnego *kañanni* (por. SFPS XII, s. 117–119).

3. Formacje zlokalizowane są na całym obszarze Kaszub. Ewentualne ograniczenia zasięgów mają przeważnie charakter leksykalny, por. np. *jadřani mēx* ‘work z sieci’ (Hel, Wielka Wieś, Chłapowo), *pōldjāblani mēx* (Hel), *Pěrvě jednak tak ňe bělo, žebě xto jadřaně nog'avice nosil, a ješ ob zēmā jak zis* (Sławoszyno, Żarnowiec, Strzelno, Wielka Wieś), *kañānā poduška* ‘poduszka, jaką kładły sobie niegdyś rybaczki na krzyż, ilekroć miały nieść *kařēnā* na plecach’ (Wybrzeże), *škañānā vāga* ‘waga szalkowa’: *Do vāžeñā masla ñālepšā je škañānā vāga* (sporad. pn).

Istotna ze słowotwórczego punktu widzenia jest opozycja, jaką tworzą przymiotniki na *-ani* z równoległymi formacjami z sufiksem *-anni*. Formy na *-ani* powszechne były w dialektach słowińskich, a dziś występują ze szczególnym nasileniem w kaszubszczyźnie północnej. Im dalej na południe, tym częściej formacje obu typów spotykają się (por. AJK IX, m. 414–416 i cz. II: 96). Zauważyć też trzeba występowanie na północno-zachodnim krańcu terenu przymiotnika *krovāni*, z sufiksem *-ani* przy nazwie zwierzęcej, podczas gdy regularne i powszechne są warianty z *-i* (*krovī*) lub *-ski* (*krovski*).

4. Sufiks *-ani* jest wyspecjalizowany w zakresie doboru podstawy. Wszystkie przymiotniki motywowane są przez rzeczowniki pospolite o znaczeniu konkretnym. Są to przede wszystkim nazwy materialne (84% bazy derywacyjnej), por. *bavelñani* ← *bavelna*, *blašani* ← *blaxa* itd., rzadziej nazwy przedmiotowe, por. np. *kañani* ← *kañā*, *škañani* ← *škañe*, wyjątkowo zwierzęce: *krovāni* ← *krova*, *všani* ← *veš* a. *vša*, a zupełnie odosobniona jest formacja od nazwy osobowej: *tatčani* ← *tatk*.

5. Funkcja semantyczna derywatów nie jest z góry określona, choć widać przewagę użycia materiałowych (MAT), w których podstawa przymiotnika nazywa materiał, a rzeczownik określany to, co wykonano z tego materiału: *bavelñaně nog'avice* ‘nogawice uszyte z bawełny’, *blašani vābork, talěř* ‘zrobiony z blachy’, por. też: *bulvānā zācěrka* (*Bulvānā zācěrka je zdrōv*), *cěnovi křiž, drōcāni pļot, drōcānā lina, dřevāně gozže, glěñani gark, glěñānā miska, jiglěñaně pivo, konoplāně buksě* ‘spodnie’, *łupčani koš, parcanā torba* i in. Przy podstawach materiałowych poświadczona jest także funkcja genetyczna (GEN), por.: *bulvānā mōčka* ‘mączka pozyskana z ziemniaków’, *jaglāne krěpě* ‘kasza, której dostarcza jagła, tj. proso’, *lñani olej* ‘olej pochodzący z lnu’ oraz porównawcza (SIMIL), np.: *maslānā sěknā* (*Māla na se maslānō sěknā i kapeluš*) ‘suknia barwą przypominająca masło’ i analogiczne: *krěvānā farba, lñaně vlōšě*.

Gdy podstawa nazywa przedmiot, możliwe są użycia wskazujące na wytwór (RES): *belěžñani jedvāb* (*Kupā sobe belěžñani jedvāb v kvātki do nocñe košlě*) ‘jedwab na bieliznę’, zakresowe (ZAKRES): *jiglěñaně dřeva* ‘drzewa będące *jiglěnō*’, lokatywne (LOC): *řōdlanā* a. *zdrōdlanā voda* (*Řōdlanā voda je zdrōv do pica*) ‘woda czerpana ze źródła’, obiektowe (OB): *dětčāně zabāvki* (*Nakupila*

dětčaněx zabávkvō dlā zeci na gvāzdkā) ‘zabawki kupione za *dětki*’, i trudne do jednoznacznej interpretacji użycia typu: *dětčaně oplatě, To je dětčani vědatk*, w których podstawa przymiotnika pełni w adekwatnej konstrukcji rolę określenia ilościowego ‘kosztujące *dětki*’ – by wymienić te funkcje, które znalazły potwierdzenie w badanym materiale.

Niespodziewanie w omawianej klasie znalazły się derywaty o znaczeniu charakterystycznym konkretnym (CHAR-KONKR), obsługiwane głównie przez formanty *-isti* (*-ěsti*) oraz *-ati*: *všani leb* (*Vez sobe ten všani leb věmij*) ‘głowa, na której są wszy’, *řōdlanā lōka* (*Uvažāj, co tē mē na tē řōdlaně lōce koňa nē utopīs*) ‘trzęsawisko’, czyli ‘łąka mająca liczne źródła’, *pāščaně pole* ‘pole obfitujące w piach’. Ujawniające się w parafrazach znaczenie kwantytatywne jest wtórne, sygnalizuje typowe dla derywatów charakterystycznych przekroczenie normy dla danego obiektu.

Szczątkowe derywaty od nazw osób i zwierząt (*veš* jest nazwą zwierzęcia, ale w gromadzie konceptualnie zbliża się do pojęć materialnych) realizują się w typowych dla siebie zastosowaniach posesywnych i pseudoposesywnych (POSS): *tatčaně stroně* ‘ziemia ojców’, *krovanā lōka* (*Na krovaně lōce pase krōvnik lěžkě krově*) ‘pastwisko dla krów dawnych robotników dworskich’.

6. Warianty słowotwórcze ma 21 przymiotników (36%, ponad jedna trzecia zbioru). Stosunkowo duży jest zakres elementów objętych wymianą: *-anni* (7 razy), *-isti* (3), *-asti* (2), *-avi* (2), *-ski* (1), *-arski* (2), *-ovi* (3), *-ni* (1), *-ati* (1), formant paradygmacyjny (2), *-ōv* (1).

Formacje z sufiksem *-ani* wymieniają się najczęściej z identycznymi co do znaczenia derywatami na *-anni* (zob. niżej) i – w mniejszym stopniu – z derywatami z *-ovi*, z którymi dzieli się funkcją materiałową, por. *bulvanā* a. *bulvovā zācěrka*, *cěňani* a. *cěnovi křiž*, *skořaně rāk'avice*, *skořani žakēt* i *skōrovā torba*, *skōrovi plāšč*. Człony z *-ovi* mają przeważnie charakter lokalny, zapisane zostały w północno-środkowej części Kaszub (*bulvovā zācěrka* – Puszcza Darżłubska, *skōrovi* – Pomieczyń, Żukowo, Przodkowo, Kielno, Łebno).

Pozostałe wymiany zdarzają się incydentalnie i dowodzą raczej prób porządkowania systemu słowotwórczego poprzez wiązanie współpodstawowych form z określonym kontekstem użycia i – w konsekwencji – z różnicowaniem się znaczeń. Na takiej zasadzie funkcjonują np. warianty z sufiksami *-ani* i *-isti*, *-ani* i *-asti*, *-ani* i *-ati*, por.: *ceglani mur*, *koscōl* ‘z cegły’, ale *ceglastě vēpěki* ‘rumieńce, wypieki barwy cegły’, *velňaně strěfle* ‘pończochy, skarpety z wełny’, ale *velňistā ovca* ‘dająca wełnę’, *gnācani zōb* ‘z kości’, ale *gnācati xlop* ‘mający same kości’. Bywa, że poszczególne formacje konkurują w szeregu wieloczłonowym, por. *glěňani gark* ‘z gliny’ ale *glěňistě pole*, *glěňastā rolā* ‘zawierające glinę’ (tu jeszcze wchodzi przymiotnik *glinni*, por. *glinnā droga*), *glěňasti xlěb* ‘jak glina’. Opozycja semantyczna zachodzi też między przymiotnikami na *-ani* i *-avi*: *krěvani*, *krvāni* ‘podobny do krwi’ (*krěvanā farba*) wobec *krvavi* ‘obfitujący w krew’ (*krvavā vojna*), choć druga para: *všani* i *všavi* wyraża ten sam sens ‘mający wszy’.

Własny zestaw wariantów mają formacje motywowane przez nazwy zwierzęce i osobowe, por. synonimiczne w zasadzie *krovāni* – *krovānni* – *krōvski* – *krovī*

oraz różne co do znaczenia *tatčani* – *tatkòv*: *Kašëbe to są moje tatčane stronë, Na tatkòvim grobe zasaža jem zis kvatë.*

7. Zestawienie otrzymanych wyników z danymi zamieszczonymi w *Gramatyce pomorskiej* (LGP: 754–756) pokazuje ustępowanie formacji na *-ani* tam, gdzie w grę wchodziłyby zastosowania inne niż materiałowe.

Lorentz notuje wiele przymiotników charakterystycznych ze znaczeniem ‘ma’: *ceňani* ‘cienisty’ ← *ceňã*, *drožžani* ‘drożdżowy’ ← *drožže*, *gnojani* ‘nagnojony, gnoisty’ ← *gnój*, *jeglani* ‘iglasty’ ← *jegła*, *maslani* ‘maślany’ ← *masło* (u Sychty wyraz poświadczony w funkcji symilatywnej), *mëšani* ‘myszaty’ ← *mëš*, *mrozani* ‘mroźny’ ← *mróz*, *mąsani* ‘mięsisty’ ← *mąso*, *mëzani* ← *mëz*, *płowani* ‘plewisty’ ← *płowë*, *sazani* ‘sadzisty, sadzany’ ← *saza*, *šćecani* ‘szczeciany, szczeciniasty’ ← *šćec*, z Jastarni *xroscani* ← *xróst*, a ponadto: *gořani* ← *gòra*, *trãvani* ← *trãva*. Liczne są też w źródle wcześniejszym przymiotniki o znaczeniu ogólnym ‘stojący w pewnym stosunku do...’: *deščani* ← *dešč*, *głowani* ← *głova*, *gozani* ← *godë* ‘gody, Boże Narodzenie’, *jastrani* ← *jastrë* ‘Wielkanoc’, *jezeřani* ← *jezero*, *kocłani* ← *kocel* ‘kocioł’, *koblani* ← *kobła*, *kobëła* ‘kobyła’, *parscani* ← *parsc* ‘prosię’, *pekłani* ← *pekło*, *zdrojani* ← *zdrój*, *zdřëbani* ← *zdřëbã* ‘zrebieć’. Szeroki zakres funkcjonalny formacji na *-ani* tłumaczy się rozległą bazą derywacyjną. Wprawdzie łączliwość formantu nie wykracza poza rzeczowniki konkretne, nazywające rzeczy i zjawiska odbierane za pomocą zmysłów (z wyjątkiem dwóch nazw świąt), ale większy udział mają podstawy żywotne i niematerialne.

Adiectiva materialne obecne w materiale wcześniejszym, a nieodnotowane przez Sychtę, są bardzo nieliczne: *kopřani* ‘miedziany’ ← *koper* ‘miedź’, *mõčani* ‘mączny’ ← *mõka*, *voščani* ‘woskowy’ ← *vosk* plus dwie odmiany dla znaczeń reprezentowanych w *Słowniku gwar kaszubskich*: *nedvabani* ‘jedwabny’ ← *nedvãb* i *olovani* ‘ołowiany’ ← *olòv*.

2.1.2.23. Z sufiksem *-anni*

1. Formacje na *-anni* występują w kaszubszczyźnie obocznie do powszechnie znanych struktur przymiotnikowych z sufiksem *-ani*. Ich powstanie tłumaczy się wtórną sufiksacją przyrostkiem *-n-* ukształtowanych już słowotwórczo wyrazów, bez wywoływania zmian w ich znaczeniu (Karaś 1959)⁹⁰. W dobie staropolskiej proces wykazywał niewielką dynamikę i ograniczał się głównie do Polski północnej. Dziś zjawisko obserwować można w większości gwar, przy czym stan liczebny oraz zasięgi poszczególnych wyrazów bywają różne. Kaszubszczyzna nie należy do systemów uprzywilejowanych. W słowniku ks. Sychty zapisano 8 derywatów. Z opisowego punktu widzenia wchodzi one w relację zarówno z przymiotnikami na *-ani*, jak i z odpowiednimi rzeczownikami.

2. Derywaty to: *dřevňanni* (Zabory), także *dřevňonni* (Gochy) – zob. *dřevňani* (‘drewniany’), *dřëvanni* (Parchowo, Jamno, Gołcewo) ‘drewniany’, *kaňanni* 1. ‘z kamienia zrobiony, zbudowany, kamienny’, 3. ‘podobny do kamienia,

⁹⁰ Inaczej widzi rzecz Lorentz (LGP: 755). Zdaniem badacza, decydującą przyczyną zastępowania *-ani* przez *-anni* była analogia do przymiotników typu *kaňanni*.

kamienisty', 4. fig. 'twardy, wytrzymały, zdrowy'⁹¹, *krovanni* (pn-zach) 'należący do krowy', *pl'ótnanni* (pd) – zob. *pl'ótnani* ('zrobiony z płótna'), *řemanni* 'rzemieenny, skórzany' (por. *řem* 'rzemień'), *słomanni* l. 'zrobiony ze słomy'.

Zasoby uzupełniają w niewielkim stopniu materiały z kartoteki AJK: *gl'ěnnanni* (AJK IX, m. 412), *sklanni*, *ovsanni*, *ržanni*, *parcanni* (AJK IX, m. 414–415). Breza (1978: 84) dodaje tu *řezanni* – od *řez* 'miedź'.

3. Układ geograficzny formacji na *-anni* pozostaje w wyraźnej relacji do analogicznych form z sufiksem *-ani*. Podczas gdy tamte przeważają na całym terenie Kaszub, ze szczególnym nasileniem w części północnej, formacje z podwojonym *-n-* mają ograniczony zasięg: skupiają się przeważnie w punktach pogranicznych, a właściwy im obszar występowania *leży* poza granicami kaszubszczyzny (por. LGP: 755; AJK IX, cz. II: 96; Pająkowska 1990: 97–98).

4. Z wyjątkiem przymiotnika *krovanni* ← *krova* derywaty motywowane są przez rzeczowniki o znaczeniu materialnym. Zwracają uwagę obecne w podstawach skrócone formy rzeczowników *kam* i *řem*.

5. Pod względem semantycznym klasa na *-anni* nie prezentuje się w sposób szczególny. Formacje powtarzają funkcje swoich odpowiedników z sufiksem *-ani*, por. *V Govídlěne je kamanni koscól* 'kościół zbudowany z kamienia' (MAT), w słowniku nie podawano odrębnych przykładów zastosowań tam, gdzie w grę wchodzi dwie formy. *Kamanni* poza tym występuje w znaczeniu charakterystycznym konkretnym (CHAR-KONKR): *kamanně pole* 'pole pełne kamieni', oraz symilatywnym (SIMIL): *Mój xłop je kamanni, on tak zará ñe xaxořeje* 'chłop jest jak kamień'.

6. Poza przymiotnikiem *kamanni* (który w świetle badań eksploratorów AJK ma jednak w trzech wsiach północnokaszubskich, dwóch środkowokaszubskich i dwóch południowo-zachodnio-kaszubskich odpowiednik *kamani* – Majowa 1972: 118) wszystkie formacje zapisano z dubletami słowotwórczymi wśród przymiotników na *-ani*. Jedynek motywowany przez nazwę zwierzęcia wchodzi w dłuższy szereg wariantów: *krovanni* – *krovani* – *króvski* – *krovi*. Stosunki znaczeniowe między poszczególnymi elementami w szeregu określić można jako przynajmniej częściowo synonimiczne, por.: *krovanná łąka* 'łąka dla krów dawnych robotników dworskich', *króvski xlěv* a. *krovi xlěv* 'pomieszczenie dla krów'. Człony są jednak nacechowane różną lokalizacją: północno-zachodniemu *krovanni* przeciwstawia się południowo-zachodnie *króvski* i ogólnie znane *krovi*.

7. Przymiotniki z omawianej grupy mają liczniejsze poświadczenia w *Gramatyce pomorskiej*, bo jeszcze *drócanni*, *stalanni*, *sukńanni*, *vełńanni* (LGP: 755; por. też LSW, LPW). Słyszał je Lorentz w gwarze luzińskiej, szymańdzkiej, wschodnio-kaszubskiej oraz południowo-pomorskiej, potwierdza się zatem ich lokalizacja poza centrum, na peryferiach badanego obszaru. Stan współczesny trzeba uznać za zgodny z wiek temu wcześniejszym.

⁹¹ Lorentz (LGP: 755) uważa formę za niezupełnie jasną. Dokładną jej analizę na tle innych struktur słowotwórczych o tym samym znaczeniu przedstawia J. Majowa (1972: 117–120), por. też AJK IX, m. 411.

2.1.2.24. Z sufiksem *-ňani*

Klasa z sufiksem *-ňani* liczy 2 derywaty: †*bórňani* ‘rosnący w lesie’ (por. *bór*), *krěpňani* ‘podobny do kaszy’ (por. *krěpě* ‘kasza’). Oba przymiotniki mają warianty słowotwórcze wśród struktur na *-ni*: †*bórni*, *krěpni*, co prowadzi do przypuszczenia, że sufiks mógł się wyodrębnić przez wzmocnienie formacji już wcześniej ukształtowanych dodatkowym elementem precyzującym ich znaczenie.

Słownikowe definicje sygnalizują wąskie, konkretne rozumienie wyrazów, por. konteksty: *Bórňana xójka nadaje sã na užětk, a pòlnã le na pãleńé* (LOC), *Ta v té krěpňané sěkni ta me sã vízi* (SIMIL). Pary opozycyjne z sufiksem *-ni* cechuje większa ogólność treści, por. *bórni zvěř*, *bórni strož* ‘leśniczy, gajowy’, *bórni lěze* ‘ludzie mieszkający w boru’ (*Bórni lěze majō vedno přez cali rok pěňazę jak gbur za těčoně svinie, bo oni spředajō jagodě, gřěbě, lěčěvo, xojinki na godě, viņce na zěň Zaděšni*), *bórňã zema* ‘ziemia spod poszycia lasu’ (*Na bórňé zemi dobře kvatě roscō*), *krěpni mlin* ‘młyn, w którym mielią żyto na mąkę, a jęczmień na kaszę’, *krěpně jičmě* ‘ziarno jęczmienia nadające się na kaszę’. Przymiotnik *krěpňani* ma jeszcze dublet w postaci *krěpisti*, a *bórňani* pozostający w relacji inkluzji znaczeniowej wariant *borovi*.

2.1.2.25. Z sufiksem *-ovãni*

W *Słowniku gwar kaszubskich* zapisano 1 formację z Kępy Swarzewskiej: *djablovãni* ‘chytry, przebiegły’, por. *Z tim člověkã va nic né začneta, on je za baro djãblovãni*. Wyraz zachowuje związek semantyczny z podstawą *djãbel* poprzez porównanie (SIMIL), chociaż proces leksykalizacji przesuwają go powoli w stronę przymiotników niemotywowanych.

Podstawa motywacyjna jest mocno wykorzystywana w słowotwórstwie przymiotnika, co owocuje długim szeregiem wariantów: *djãblovãni* – *djãbelni* – *djãbelski* – *djãblovati* – *djãbli*.

2.1.2.26. Z sufiksem *-isti* (*-ěsti*)

1. W materiale znalazło się 40 formacji odrzeczownikowych z sufiksem *-isti* (*-ěsti*). Większość form jest słowotwórczo przejrzysta, chociaż część z nich ze względu na postępujący proces leksykalizacji ma zakłócony związek semantyczny z podstawą. Poza analizą mimo poświadczenia rzeczownika *sarka*, jako twór całkowicie zleksykalizowany, pozostaje przymiotnik *sarčěsti* ‘krewki, silny, mocny’: *sarčěsti xlop*, *sarčěsti mróz*, *Žebě v ce sarčěsti pórěn trãs!*, a także niepodzielne dziś z opisowego punktu widzenia: *bolěsti* ‘tłusty, otyły’: *bolěstě prosãta*, ‘kopiasty’: *bolěstã miska bulev* i *uročěsti* ‘uroczysty, obchodzony w sposób niecodzienny’: *uročěstě nãbožěnstvo*.

2. Do formacji wskazanych jako ogólnokaszubskie (bez lokalizacji form czy cytatów) należą: *celěsti* ‘otyły, korpulentny’, *čãpisti* ‘słotny, dżdżysty’ (por. *čãp* ‘śnieg z deszczem’), *držěni* ‘obfitujący w *držěň*’ (‘rdzeń drzewa’), *gorěsti* ‘górzysty’, *grańcěsti* – o piasku: ‘gruboziarnisty’ (por. *grańt* ‘żwir’), *gromisti*

‘piorunowy’ (prócz tego ‘duży, obszerny’ – pn-zach), *xarñisti* ‘obfitujący w trawę’ (por. *xarna* ‘trawa sucha, bezwartościowa jako pasza, rosnąca zarówno w zbożu, jak i na łąkach’), *xmuřęsti* ‘pokryty chmurami, zachmurzony, bezsłoneczny’, *krępiesti* ‘podobny do kaszy’ (por. *krępe* ‘kasza’), *křemęñisti* – o kolorze: ‘podobny do krzemienia’, *mglęsti* ‘mglisty’, *mųčęsti* ‘mączysty’, *mročęsti* ‘ciemnawy, pochmurny’, *ognęsti* ‘ognisty’, *păręsti* ‘parzysty’, *pășčęsti* ‘piaszczysty’, *peřęsti* ‘kłębiasty’ (Puckie), *peřñisti* – o garderobie: ‘ogromny, za duży, podobny do pierzyny’, *rovęsti* ‘przekopany rowami’, *snopęsti* – od *snop*, *tobačęsti* ‘przypominający liść tytoniu’, *trăvęsti* ‘pokryty, porośnięty trawą’, *urñmęsti* 1. ‘pagórkowaty’, 2. fig. ‘falisty’ (zn. 2. Przymorze, por. *urñma* ‘góra, zwłaszcza jej zbocze, urwisko’), *velñęsti* ‘porośły długą wełną, hodowany ze względu na wełnę’, *vetřęsti* ‘wietrzny’, *zărñęsti* ‘ziarnisty, mający grube ziarna’, *zdrojęsti* ‘zdrojowy, mokry’.

Formacje ograniczone terytorialnie reprezentują w *Słowniku gwar kaszubskich* poświadczone z terenu północnych Kaszub: *dăčęsti* ‘mglisty’ (por. *dăka* ‘mgła, rosa’), *farvęsti* ‘barwny, kolorowy’, *glęñęsti* ‘zawierający w sobie glinę’ (cyt. z Puckiego), *leñęsti* – rzadko: ‘podobny w kolorze do włókien lnu, jasny, płowy’, *peřęsti* ‘kłębiasty’ (Puckie), *trônęsti* ‘diabelny, piekielny, ogromny’ (por. *trôn* ‘zły duch’), *žarñęsti* – rzadko: ‘żytni, zmielony na żarnach’; poświadczone z Kaszub środkowych: *čepęsti* – o zbożu młóconym cepami (Puzdrowo, Sierakowice, Gowidlino), *řmăłñęsti* ‘świecący, błyszczący’ (por. *măłñă* 1. ‘błyskawica bez grzmotu’), *řrzęsti* – o brodzie: ‘nieogolony’, *srq̄bęsti* – od *srq̄b* (w budownictwie drewnianym: ‘system budowania polegający na łączeniu w narożach belek zacinanych na końcach przez nakładanie ich na siebie, węgiel’, por. *srq̄bęsti bu-dink* – Węsiory).

Materiał Sychty w niewielkim stopniu uzupełniają dane z AJK (IX, cz. II: 84–85, m. 411): *kamęñęsti* – o glebie, obecne na całym badanym obszarze, oraz *kamęsti* (od *kam*) zanotowane w jednej wsi powiatu wejherowskiego i w kilku punktach południowo-wschodnio-kaszubskich (pomijając lokalizacje pozakaszubskie).

3. Jak łatwo zauważyć, więcej formacji na *-ęsti* (*-ęsti*) mają gwary północnych i środkowych Kaszub, a więc systemy o wyraźnych tendencjach do zachowywania form archaicznych (por. schemat terytorialnego zróżnicowania obszaru AJK na podstawie faktów słowotwórczych – AJK XV, m. 28). Połowa tych stanowiących nadwyżkę przymiotników opatrzona jest uwagą „rzadko”: *leñęsti*, *žarñęsti*, albo oznaczona krzyżykiem jako wyrazy wychodzące z użycia: *čepęsti*, *řmăłñęsti*, *řrzęsti*. Część zjawisk można tłumaczyć zanikaniem desygnatów nazw (*čepęstę słomę*), część – wycofywaniem się podstawy słowotwórczej z żywego słownictwa (por. *rzęsti* od *řrež* ‘żyto’, wyłącznie już tylko – pisze Sychta – w drobnej twórczości ludowej). Tak czy inaczej, zasób formacji nie jest zbyt wielki i wykazuje tendencję malejącą, co rodzi pytanie o żywotność klasy w systemie słowotwórczym kaszubszczyzny.

4. W podstawie derywacyjnej formacji z sufiksem *-ęsti* (*-ęsti*) znajdują się rzeczowniki wszystkich rodzajów gramatycznych (zwraca uwagę obecność form singulare i plurale tantum: *dăka*, *glęna*, *čepę*, *krępe*).

Sufiks ujawnia specjalizację w zakresie doboru podstawy. Semantyczne kryterium selekcyjne stanowi przynależność rzeczownika do zbioru nazw konkretnych o znaczeniu przedmiotowym (abstracta zdarzają się incydentalnie). Nazywają one przeważnie elementy ukształtowania terenu: *gorěsti* ← *góra*, *rovisti* ← *röv*, *ur̥misti* ← *ur̥ma*, *zdrojisti* ← *zdrój*, to, co na nim rośnie: *trāvisti* ← *tráva*, występujące w przyrodzie substancje naturalne: *pāščesti* ← *pāšk*, *glēnisti* ← *glēna*, *držēnisti* ← *držēn* ‘rdzeń drzewa’, inne materie: *celēsti* ← *calo*, *mōčesti* ← *mōka* oraz zjawiska pogodowe: *mglēsti* ← *mгла*, *vetřēsti* ← *vater*, *gromisti* ← *gróm*. Wyjątkowo podstawą słowotwórczą przymiotnika porównawczego z *-isti* (*-ěsti*) staje się rzeczownik osobowy: *trōnisti* ‘diabelny, piekielny, ogromny’ (od *trōn* ‘zły duch’): *To jě trōnisti brědāl, vėpas mє krovama calō lōkq, Móm trōnisti klopot, Tě trōne trōnisti!* (pn). Trzeba zauważyć, że struktura jest częściowo zleksykalizowana i ma ograniczony zasięg występowania.

5. Derywaty są znaczeniowo wyraziste. Cechuje je duża regularność semantyczna. Wyrażają przede wszystkim znaczenie charakterystyczne konkretne (CHAR-KONKR) ‘zaostrzony w to, co nazywa wyraz motywujący’, np. *celēsti* (*Ona są jaž kolibe, bo je okropno celēstā*) ‘ma dużo ciała’, por. też *čapistā pogoda* ‘z *čapem*’, *pāščesti kavalk zemi* ‘zawierający głównie piasek’, *zdrojistē lōki* ‘zaostrzone w źródła’ itd. Znaczenie charakterystyczne przymiotników na *-isti* (*-ěsti*) stosunkowo rzadko polega na samym wskazaniu cechy wyróżniającej opisywany obiekt, jak w *sraqbisti budink* ‘mający *sraqbē*’. Często łączy się ono z semantyką ilości, co w parafrazie oddają formy liczby mnogiej, a także składniki ‘obfitujący w co’, ‘pełen czego’ i ewentualnie inne określenia kwantytatywne, np. *xmurěstē nebo* to niebo ‘pokryte chmurami’, *rovisti grunt* to grunt ‘pełen rowów’, *držēnistē dřevo* to drzewo ‘obfitujące w *držēn*’, *velhnistā ovca* to owca ‘porośnięta długą wełną’ itd. Mamy tu do czynienia z wyraźnym przekraczaniem normy właściwej dla danego obiektu, ze zwróceniem uwagi na to, co samo rzuca się w oczy.

Derywaty mogą też występować w relacji porównawczej (SIMIL), przy czym nie chodzi o znaczenie wtórne, rozwijające się z pierwszego (tylko przymiotnik *gromisti* jest w podobny sposób dwuznaczny), lecz o równoległą funkcję semantyczną, która realizuje się jako jedyna w innych derywatach, np. *křemeñisti* (*Kón može bєc křemeñisti*) ‘podobny do krzemienia’, *křemeñistē bótě, křemeñistā tvář*, por. też *lenistā grěva* ‘przypominająca len’, *mālñistē očě* ‘jak *mālñe*’, *peññisti plāšč*: *Cěž ten krāvc tobe za peññisti plāšč ušil* ‘jak pierzyna’, *ognistē xmurě* ‘chmury czerwone od słońca’ (czyli ‘jak ogień’, bo raczej nie ‘pełne ognia’ – ze wskazaniem na relację charakterystyczną).

Pozostałe przymiotniki nie układają się w dłuższe serie, co spycha je na margines omawianej klasy. Dla relacji charakterystycznej abstrakcyjnej (CHAR-ABSTR) są zaledwie dwa poświadczenia: *farvisti* (*Āalki mālě farvistē xustki na głovax, Mijalě pola i farvistē lōki, Žėvčq ve farvistē sėkñi*) oraz *pārēsti* (*Sq pārēstē ksąžėce i nepārēstē*). Typ instrumentalny (INSTR) także poświadczony jest dwukrotnie, ponadto nacechowany geograficznie, chronologicznie i frekwencyjnie: †*čėpisti* – o zbożu młóconym cepami (*Xcq daki klasc, ale ni móm čėpistē słomě*, Puzdrowo, Sierakowice, Gowidlino), *žarñisti* – rzadko: ‘żytni, zmiełony na żarnach’ (*žarñistā mōka, žarñisti xlěb*, pn). Izolowany, z jednym tylko

przykładem, jest przymiotnik genetyczny (GEN) – *snopistã sečka* ‘siecarka z pełnych kłosów’ (od *snop*).

6. Wariantywność przymiotników z omawianej grupy jest duża – obejmuje 20 wyrazów (54% zbioru). Jeśli chodzi o zazębianie się elementów współfunkcyjnych, to uwaga kieruje się w pierwszej kolejności na spokrewniony genetycznie z sufiksem *-isti* (*-ěsti*) przyrostek *-iti* (*-ěti*)⁹². W całej historii słowiańszczyzny oba sufiksy konkurują ze sobą, dzieląc się zasięgiem występowania. Kaszubszczyzna, podobnie jak polski język literacki, leży w strefie wpływów dawnego **-istb*, zachodnie dialekty języka polskiego preferują formy bez *s* (Winkler-Leszczyńska 1964: 65, m. 7 i 4). Zarysowany obszar występowania sufiksów w pełni znajduje potwierdzenie w badanym materiale. Struktury z *-iti* (*-ěti*) i pochodnymi są odosobnione. Dublety z *-isti* (*-ěsti*) tworzą dwie pary formacji: *pãščěsti* – *pãščěti* oraz *gořěsti* – *góroviti*. W obu wypadkach zaznacza się opozycja geograficzna odpowiednich form. Dla *pãščěti* ks. Sychta podaje – co prawda – lokalizację ogólnokaszubską, tylko z odesłaniem do kociewskiego *pãščiti*, ale eksploratorzy AJK (IX, m. 410) notowali ten wyraz na Kaszubach północnych i południowych, a więc na pograniczach terytorium. Dla *góroviti* wskazano w słowniku Borzyszkowy, czyli południe Kaszub, a więc miejsce bliskiego zasięgu form na *-iti*.

Formanty bliskie funkcjonalnie *-isti* (*-ěsti*) reprezentują przede wszystkim: *-asti*, *-ati*, *-ovati* i *-ani*.

W szeregu dubletów z *-isti* (*-ěsti*) i *-asti* widoczny jest większy zakres znaczeniowy derywatów z sufiksem *-asti*. Bywa, że wyrażają one w jednej formie znaczenia charakterystyczne i porównawcze, podczas gdy formacje z *-isti* (*-ěsti*) są zazwyczaj związane z treścią ‘ma’, por.: *držě nastě dřevo* – *držě nastě xójka*, *xmuřěstě něbo* – *xmuřasti zěň*, z tym samym znaczeniem obu członów opozycji, oraz częściowo zróżnicowane: *glěňisti* ‘zawierający w sobie glinę’ (*glěňisté pole*) – *glěňasti* ‘jw.’ (*glěňastě rolã*) i o chlebie z zakalce (*glěňasti xlěb*), *trãvisti* ‘pokryty, porośnięty trawą’ – *trãvasti* ‘jw.’ (*trãvasti grunť*), a także ‘podobny do koloru trawy’ (*trãvastě sěkňa*) i o włosach: ‘sztywny, gruby’ (*trãvastě vlósě*).

Jedyną (!) parę z *-isti* (*-ěsti*) i *-ati* cechuje tożsamość spełnianej funkcji semantycznej, ale różna chronologia, por. *zãrňisti* – †*zãrňati* ‘ziarnisty, mający grube ziarna’ (*zãrňisté* a. *zãrňatě zbožě*).

Liczniejsze, ale nie nazbyt liczne, są dublety z *-isti* (*-ěsti*) i *-ovati*. Są one także współfunkcyjne, por.: *dãčěstã jesin* – *dãkovati porěnk*, *grańčěsti* a. *grańtovati pãsk*, *gořěstě* a. *górovatě pole*, *pãščěstě pola* – *pãstovatě pola*, *stroně*, *vetřěsti zěň* – *vatrovati porěnk* (poza tym: *ta je vatrovatã* ‘lekkomyślna, niepoważna’). Odmienne treści wyrażają *mãłňisti* ‘świeący, błyszczący’ i *mãłňovati* ‘pochmurny’, por. *mãłňisté očě* – *mãłňovati zěň* (Borzyszkowy). Być może w podstawie przymiotnika *mãłňisti* należałoby jednak widzieć czasownik *mãłňic sq* ‘błyskać się bez grzmotu’.

⁹² Oba elementy kontynuują stan znany z wcześniejszego okresu rozwoju języka. Sufiks **-istb* jest uważany za innowację słowiańską, powstała – być może – w wyniku rozszerzenia się na całą kategorię cząstki fałszywie wyabstrahowanej z wyrazu, w którym *s* należało do tematu (proces ułatwiałaby istniejąca ogólna indoeuropejska tendencja do występowania spółgłoski *s* (*z*) w sufiksach – szerzej o tym oraz o innych hipotezach: Winkler-Leszczyńska 1964: 10).

Człony par *-isti* (*-ěsti*) i *-ani* różnią się znaczeniem. Podczas gdy przymiotniki z formantem *-isti* (*-ěsti*) wyrażają relację charakterystyczną, formacje z *-ani* niosą treść materiałową ‘zrobiony z tego, na co wskazuje podstawa’, por.: *glěnistě pole* – *glěňani gark*, *velnistě ovca* – *velňané strěfle* ‘pończochy, skarpety’. Między odpowiednimi wyrazami zachodzić też może stosunek inkluzji znaczeniowej, gdy jeden z wyrazów wchodzi w zakres drugiego, por. *leňistě grěva* i *lňané vlöse* – o płowych, jasnych włosach, ale poza tym też *lňané plótno* ‘wykonane z lnu’, *lňani olěj* ‘pochodzący z lnu’, *lňané semq* ‘będące częścią lnu’. Przymiotnik *leňisti* otrzymuje kwalifikację „rzadko”, a cytaty są zlokalizowane (pn), jest zatem wypierany przez formację bardziej uniwersalną.

Odosobniona wymiana zachodzi w parze derywatów motywowanych przez nazwę miejsca: *zdrojisti* – *zdrójski*, spotykającej się w zakresie funkcji genetycznej: *zdrojistě a. zdrójskě voda*.

7. Porównując stan współczesny z tym udokumentowanym przed wojną przez Lorenza, a pod koniec wieku XIX przez Ramułta, można zauważyć, że różnice dotyczą głównie zasobu form i oceny aktywności typu, a w mniejszym stopniu reguł derywacyjnych.

W *Geschichte der pomoranischen (kaschubischen) Sprache* (1925: 131) Lorentz zanotował uwagę – „...das sehr produktive Suffiks” (cyt za: Winkler-Leszczyńska 1964: 18, przypis 11). Podobnie w *Gramatyce pomorskiej* (LGP: 793), gdy mowa o przymiotnikach posiadania (charakterystycznych konkretnych w przyjętej tu terminologii) – „...sufiks to nader częsty”. Czy to oznacza, że słabnie aktywność słowotwórcza typu? Istotnie, słownik Sychty nie notuje wielu wyrazów zapisanych wcześniej, jak: *blōcěsti* ‘błotnisty’ ← *blōto*, *ceňisti* ‘cienisty’ ← *ceňā*, *čazěsti* ‘zacadzony’ ← *čād*, *dolěsti* ‘dolasty’ ← *dol*, *zarňisti* ‘darnisty’ ← *zarna*, *gałqzěsti* ‘gałęzisty’ ← *gałqz* (u Sychty w tym miejscu: *gałqzati*), *jezeřěsti*, *jezorěsti* ‘jezierzysty’ ← *jezoro*, *kalěsti* ‘kalisty’ ← *kāl*, *kłosesti* ‘kłosisty’ ← *kłos* (u Sychty: *kłosati*), *krvīsti* ‘krwisty’ ← *krev*, *lěscěsti* ‘liściasty’ ← *lěst*, *mešěsti* ‘mszysty’ ← *mex*, *mąsěsti* ‘mięsisty’ ← *mąso*, *pxlēsti* ‘pchlisty’ ← *pxla*, *rosěsti* ‘rosisty’ ← *rosa*, *skalěsti* ‘skalisty’ ← *skala*, *šněžěsti* ‘śniezysty’ ← *šněg*, *šćecěsti* ‘szczeciniasty’ ← *šćec*, *torfīsti* ‘torfisty’ ← *torf*, *vlösesti* ‘włochaty’ ← *vlös* i *zemīsti* ‘ziemisty’ ← *zema*, a także (LGP: 767): *ojčěsti* ← *ojc*, *praojčěsti* ← *praojc* i *osobīsti* ← *osoba*. Ale część z nich to przykłady słowińskie, nieobecne w *Słowniku gwar kaszubskich...* Poza tym pojawiło się w to miejsce sporo nowych, których brak w dawniejszych źródłach⁹³.

Większość niewymienionych przez Sychtę formacji wpisuje się w serię przymiotników charakterystycznych konkretnych, co pokazuje ciągłość i trwałość funkcji. W tej liczbie mieści się przymiotnik *pxlēsti*, nietypowo motywowany przez nazwę zwierzęcia (przedmiot wskazany przez rzeczownik określany ukazywany jest jako opanowany, tzn. „ma”, a zarazem niszczoney przez drobne żyjątka,

⁹³ Badając historię polskich formacji na *-ity*, *-isty*, *-aty*, *-asty*, można zauważyć, że słowotwórstwo tych przymiotników ma w przeważającej mierze charakter potencjalny (Krażyńska, Rzepka 1971: 113).

por. polskie *pchlisty* i przestarzałe *molisty*). Zapisane przez Lorentza wyrazy *ojčěsti*, *praojčěsti* i *osobisti* należałoby chyba uznać za polonizmy⁹⁴.

Ciekawe jest to, że nie ma we wskazanych źródłach wcześniejszych ani jednego przymiotnika o funkcji porównawczej. Bez szczegółowych badań nad historią typu trudno o wnioski ostateczne. Stan obecny jest po części efektem starej rywalizacji z innymi sufiksami o podobnej genezie lub funkcji. Jak się wydaje, w kaszubszczyźnie, tak jak w języku polskim, nastąpił pewien wybór w seriach przymiotników o tym samym albo zbliżonym znaczeniu (por. Winkler-Leszczyńska 1964: 14).

2.1.2.27. Z sufiksem *-ńisti*

Z wyodrębnieniem formacji z *-ńisti* wiąże się pewien kłopot. Nie jest jasne, czy można zakładać ich istnienie wobec faktu, że są to twory szerszej niespotykane i mogłyby być motywowane przez przymiotniki na *-ni* (por. dyskusję o podobnych strukturach polskich – Malinowski 1888: 760–762; Sieczkowski 1957: 116; Winkler-Leszczyńska 1964: 19–20). Przyjęcie podstawy przymiotnikowej z *-ni* pozwoliłoby włączyć derywaty do typu na *-isti*. Przeciwno temu rozwiązaniu przemawia jednak częściowy brak odpowiednich poświadczeń leksykalnych, a zwłaszcza inna struktura semantyczna wyrazów. Przyjmujemy zatem, że formacje z *-ńisti* są denominalne. Sufiks wyabstrahowano z takich przymiotników jak *ognińisti*, gdzie *n* należy do tematu.

Materiał zawiera 4 struktury: rozpowszechnione jakoby na całym obszarze *śrótńisti* ‘podobny do śruty, ziarnisty’ (od *śrót* ‘śruta’) i *vodńisti* ‘zawierający dużo wody’ oraz zasłyszane przez Sychtę na północnym skraju terytorium *pěpńisti* – o potrawach: ‘gęsty’ (por. *pěp* ‘jakakolwiek gęsta potrawa’) i *srupńisti* – o potrawie: ‘rzadki’ (por. *srup* ‘rzadka potrawa’ – Puckie). Znów – jak przy formacjach na *-isti* (*-ěsti*) – widać przewagę Kaszub północnych, jeśli chodzi o frekwencję wyrazów.

Wszystkie formacje układają się w wyrazisty schemat: rzeczownik konkretny > przymiotnik porównawczy (SIMIL). Symilatywność łączy się tu z oceną stopnia podobieństwa jako niecałkowitego, chociaż wystarczająco dużego, aby uczynić porównanie. W parafrazie sens ten oddaje się za pomocą formuły ‘trochę jak...’, ‘zbliżony do...’, por. *Prave srup to ne je, ale srupńisti je dosc, Zacerka je dobra, le pěrną za pěpńistã*.

Zgromadzony materiał nie ujawnił dubletów funkcjonalnych. Opozycji *vodńisti* – *vodni* towarzyszy różnica znaczeń, por. *vodńistã zupa* – *vodně kvatě* ‘kwiaty rosnące nad wodami lub w wodzie’.

Strukturą, od której rozwinął się typ na *-ńisti*, był zapewne przymiotnik *vodńisti*, notowany też przez Lorentza (LGP: 767) – z pewną niekonsekwencją, bo umieszczony w serii przymiotników motywowanych przez „adjektiwa stosunkowe”, ale z podstawą *voda*. Byłoby to jedyne poświadczenie dla analizowane-

⁹⁴ Obecność przymiotnika *ojczysty* (i komplementarnego *macierzysty*) w gwarach jest problematyczna (Winkler-Leszczyńska 1964: 64).

go typu. Mimo że Sychta nieznacznie rozszerza zbiór wyrazów, typu nie można uznać za produktywny w dzisiejszym systemie słowotwórczym kaszubszczyzny ze względu na znikomą liczbę wąsko wyspecjalizowanych derywatów.

2.1.2.28. Z sufiksem *-asti*

1. Z badań I. Winkler-Leszczyńskiej (1964: 66, m. 5, 6, 7) wynika, że kaszubszczyzna (wraz ze słowińszczyzną) należy raczej do systemów, w których występują formy z obsługującym te same kategorie słowotwórcze sufiksem *-at-*, a przymiotników z sufiksem *-ast-* jest tam niewiele. Materiał zawarty w *Słowniku gwar kaszubskich* potwierdza ten wniosek. Odnotowano 33 formacje (plus 2 z AJK). Stanowi to niespełna połowę zbioru na *-ati*.

2. Większość słów jest obecnie używana: *baraŋasti* ‘nieokrzęsany’, *bocóŋasti* ‘podobny do bociana’, *ceglasti* ‘podobny do czerwonej cegły’, *drżėŋasti* ‘obfitujący w *drżėŋ*’ (‘rdzeń drzewa’), *farbasti* ‘kolorowy’ (Staniszewo, Sianowo, por. *farba* ‘farba, barwa’), *gąbasti* ‘mający tłuste policzki, puciołowaty’ (pn-zach, por. *gąba* ‘twarz’), *glėŋasti* ‘zawierający w sobie glinę’, także o chlebie z zakalcelem, *głowasti* ‘mający wielką głowę’ a. ‘podobny do głowy’, *kałduŋasti* ‘mający duży kałdun, brzuchaty’, *kałtónasti* obok *kałtuŋasti* ‘brudny, kłębisty’, *kląbasti* ‘chudy’ (por. *kląba* ‘krowa chuda z wystającymi kłębami’), *krėvasti* obok *krvasti* – zwykle o oczach nabiegłych krwią: ‘krwisty’, *lėpasti* (Kępa Żarnowiecka) obok *slėpasti* ‘mający duże oczy’ (por. *lėpą, slėpą* ‘ślepie’), *mėvasti* ‘o kolorze podobnym do mewy’, *morasti* ‘błotnisty’ (por. *moras* ‘błoto’), *muŋasti* ‘mający szerokie usta lub obwisłą wargę’ lub ‘nadaśany’ (por. *muŋa* ‘warga obwisła, zwł. bydłęca, pysk, paszcza’, wulg. ‘twarz, usta człowieka’), *ogóŋasti* ‘mający ogon’, *peŋasti* ‘kłębisty’ (Wejherowskie), *pivasti* ‘podobny do koloru piwa, brunatny, jasnobrązowy, piwny’, *řėcasti* ‘mocno zbudowany, szeroki w biodrach’ (por. *řėc* ‘pośladki, tyłek’), *sovasti* – o włosach, sierści, o chruście, sianie: ‘nastroszony, rozczochrany, sterczący’, *sp’ižasti* ‘stromy’ (por. *sp’ix* ‘stromy brzeg, stroma góra’), *stebłasti* ‘odznaczający się grubym źdźbłem (pn-zach, por. *stebło* ‘źdźbło’), *strąpasti* ‘strzępiasty’, *špėčasti* ‘ostro zakończony, śpiczasty’ (śr, por. *špėc* ‘ostre zakończenie czego, wierzchołek, ostrze’), *torbasti* ‘przypominający torbę’, *travasti* obok *trávasti* ‘pokryty, porośnięty trawą’ oraz ‘podobny do koloru trawy’, *trėpasti* ‘ociężyły, powolny, nieumiejętny’ (pn, por. *trėpa* ‘człowiek powolny, ociężyły, flegmatyk’).

Słownictwo odchodzące reprezentuje †*xmuŋasti* ‘pokryty chmurami’ (śr).

Jeden przymiotnik został uznany przez ks. Sychtę za nowy (być może w sensie znaczeniowym): *véřbasti* – neolog. o włosach: ‘spadający na ramiona’ (pn).

Z serii formacji obserwowanych przez autorów AJK (IX, m. 410–412), o glebie: *páščastá, kameŋastá, glėŋastá*, u Sychty obecna jest tylko ostatnia.

3. Formacje na *-asti*, jakkolwiek rzadsze niż wyznaczające te same funkcje derywaty z sufiksem *-ati*, pokrywają cały obszar kaszubski z lekką przewagą terenów północno-środkowych. Por. północne: *trėpasti, véřbasti*, i dokładniej zlokalizowane *lėpasti* (Kępa Żarnowiecka), *peŋasti* (Wejherowskie), północno-zachodnie: *gąbasti, stebłasti*, środkowe: *špėčasti, †xmuŋasti* oraz *farbasti* (Staniszewo,

Sianowo). Tereny te w świetle danych zgromadzonych przez eksploratorów AJK (Handke, Popowska-Taborska 1978: 95) charakteryzuje częstsza w opozycji do innych formacji obecność form z sufiksem *-isti* (*-ěsti*), co tłumaczyłoby ustępowanie formacji $\uparrow$ *xmuřasti* na rzecz wariantywnego *xmuřěsti*. Interpretowaną przez Sychtę jako ogólną formację *glěňastã* AJK (IX, m. 412) pokazuje trochę inaczej, bo brakuje jej w większości punktów północnokaszubskich.

4. Podstawami derywatów z sufiksem *-asti* są rzeczowniki konkretne żywotne i nieżywotne. Zwraca uwagę liczna obecność nazw części ciała jako podstaw derywacyjnych, por. *gąbasti* ← *gąba*, *głowasti* ← *głowa*, *kałduňasti* ← *kałdun*, *lěpasti* ← *lěpą*, *muňasti* ← *muńa*, *ogoňasti* ← *ogòn*, *řěcasti* ← *řěc*.

5. Pod względem funkcjonalnym klasa na *-asti* wykazuje – jak była o tym mowa – ścisłą odpowiedniość z klasą na *-ati*. Trochę inaczej układa się tylko frekwencja wyrazów w poszczególnych grupach znaczeniowych. O ile w klasie na *-ati* centralne miejsce w układzie funkcji zajmuje relacja charakterystyczna konkretna ze znaczeniem ‘który ma...’, jest zaopatrzony w to, co nazywa podstawą’, a relacja porównawcza w obrębie podstaw nieżywotnych występuje zdecydowanie rzadziej, tutaj widoczna jest większa równowaga. Pozwala to uznać dwa równorzędne schematy.

Pierwszy – rzeczownik konkretny nieosobowy i nieżywotny > przymiotnik charakterystyczny (CHAR-KONKR) – realizują *gąbasti*: *Te jix zecě sų vřětkě baro gąbaste* ‘mają puciołowate policzki, czyli gąbą’, *stebłasti*: *Ta słoma bě sų nadãva[ła] do dakovaňã, bo je stebłastã* ‘ma stebło, tj. źdźbło’. Por. też: *muňasti* (*Ona mu je za muňastã i temu on sų z řų ne žeňi*), *řěcasti* (*Po jě řpěčastim nosu je vřec, že to je seka* ‘ksantypa’), *řěcasti* (*Řěcastě koňe sų mocně*), *kałduňasti* (*Co za kałduňasti xlop*) i in. Drugi schemat – rzeczownik konkretny nieosobowy i nieżywotny > przymiotnik porównawczy (SIMIL) – znajduje zastosowanie w takich derywatach, jak *ceglasti*: *Ona xozj v takě ceglaste sěkňi* ‘sukni barwy cegły’, *věřbasti*: *Nãšě Ance strojř vėřbastě vlosě...* ‘przypominające gałãzki wierzby’. Por. też: *kãltõnastã voda v řěce*, *řerãstě xmuřě*, *přivãstě očě*, *torbãstã sěkňa* itp.

W kilku derywatach obserwować można nakładanie się obu możliwych funkcji, np. *glěňasti* oznacza zarówno ‘zawierający w sobie glinę’ (*glěňastã rola*), jak i ‘podobny do gliny’ (*glěňasti xlěb*). Nosicielami dwóch znaczeń są też przymiotniki *głowasti*, por. *głowastě zecko* ‘mające wielką głowę’ i *głowastã kapusta* ‘kształtem przypominająca głowę’, oraz *trãvasti*, por. *trãvasti gruňt* ‘porośnięty trawą’ (*To tu jě trãvasti gruňt, ten ostãvita lěpě na łõqã*) i *trãvastě vlosě* ‘sztywne jak trawa’ (*Věplõč le sobě dobřě głõvõř po uměcim, tej tě trãvastěx vlosõv ñe mžeř mãř*), też *trãvastã sěkňa* ‘koloru trawy’.

Margines klasy stanowią formacje ukształtowane według wzorca: rzeczownik konkretny osobowy lub żywotny > przymiotnik porównawczy. Por. *baraňasti*: *To je baraňasti člõvek, ten sų ñe znaje na oběčajax* ‘jest niewdzięczny’, czyli ‘jest jak baran’, por. też *bocõňasti xlop* ‘mężczyzna wysoki, równocześnie pochylony’, *bocõňasti gõsor*, *měvastã gãs*, *sovãsti řes*, *sovãstã kopica sana*, *gromada xrõstu*, *trěpastě řpěřě*. Podstawy żywotne przy znaczeniu symilatywnym obsługiwane są chętniej przez sufiks *-ati* niż *-asti*.

6. Wariantywność słowotwórcza jest dość duża. Dotyczy 20 jednostek. Zazwyczaj identyczne znaczenie i zakres zastosowań mają formacje z *-asti* i *-ati* (paralelnych formacji z *-asti* i *-ovati* nie ma w zgromadzonym materiale wcale): *kałduñasti – kałduñati, kłąbasti – kłąbati, kłosasti – kłosati, muñasti – muñati, stebłasti – stebłati, špěčasti – šp'ičati*, także z pewnym wahaniem *trěpasti – trěpati* (por. formacje z sufiksem *-ati*). Raz poprzez definicję i kontekst ukazana zostaje opozycja znaczeniowa porównawczego i relacyjnego: *káltónasti* 'brudny, kłębiasty' (*káltónastě xmurě*) – *káltónati* 'adj. od *káltón*' (*káltónatã xoroba* 'kołtun'). Zwraca uwagę brak dubletów od podstaw zwierzęcych o znaczeniu porównawczym, chociaż obie klasy tworzą takie formacje. Widać, że nastąpiła tu pewna selekcja form.

Mniej par tworzą derywaty z sufiksami *-asti* i *-isti* (*-ěsti*): *držěnosti – držěništi, glěnosti – glěništi, †xmuřasti – xmuřěšti, pěřasti – pěřěšti*. Są one również w pełni synonimiczne, ale silniejszy wydaje się typ na *-isti*.

Osobnego rozpatrzenia wymagają nieliczne warianty *-asti* i *-ani*: *ceglasti – ceglani, glěnosti – glěnani*, które przeciwstawiają się sobie semantycznie. Podczas gdy człony z *-asti* mają znaczenie charakterystyczne lub (i) konkretne, ich pary opozycyjne wyrażają relację materiałową, por. *ceglastě věpěki* 'rumieńce, wypieki', *glěnostã rola, glěnosti xlěb* wobec *ceglani mur, glěnani gark*. Na podobnej zasadzie opozycji znaczeniowej, ale też na prawach ustabilizowania się w danych połączeniach wyrazowych funkcjonują izolowane pary z *-asti* i *-ovi*: *kałduñasti* 'mający duży kałdun' (*kałduñasti xłop*) – *kałdunovi* (w związku *kałdunovã xoroba* 'wzdęcie u bydła'), a także z *-asti* i *-avi*: *krvasti (krvastě očě) – krvavi (krvavã vojna)*.

Szczególną sytuację mamy w grupie formacji utworzonych od podstaw o znaczeniu żywotnym. Wszystkie derywaty wchodzą w relację wariantywności z przymiotnikami paradygmatycznymi, co pokazuje siłę techniki paradygmatycznej w zakresie tworzenia derywatów od nazw zwierząt (por. rozdz. 3.3.). Odpowiednim parom towarzyszy różnica znaczeniowa – człony na *-asti* są porównawcze, człony na *-i*, zgodnie z transpozycyjną funkcją formantu, są znakiem czystego stosunku i kontekstowo mogą wyrażać rozmaite sensy, w tym także te zarezerwowane dla konkurentów, np.: *sovastã* a. *sovã głowa* 'rozczochrana', ale poza tym *sově póro...* i in., por. też: *barañasti (barañasti čłovek* 'niewdzięczny') – *barañi (barañã skóra...)*, *bocónasti (bocónasti xłop) – bocóni (bocóně gñãzdo...)*, *měvasti (měvastã gãs) – měvi (měvi křik...)*.

7. W ocenie Lorentza (LGP: 766–767, 793) sufiks *-asti* jest nie za bardzo częsty w formacjach charakterystycznych („adjektywach posiadania”), a jeszcze rzadszy w przymiotnikach porównawczych. Wypada podzielić to stanowisko. Przykłady podawane przez niemieckiego badacza są skąpe. Widać powtarzające się i u Sychty przymiotniki *glěnosti, głovasti*, a poza tym możliwy polonizm słowiń. *grañasti* 'graniasty' (pol. *grañ*), 4 struktury, którym odpowiadać mogą formy na *-ati* lub *-isti*: *sazasti* 'sadzasty' (por. w tym samym źródle *sazati*), *skřidlasti* 'skrzydlasty', *spičasti* 'spiczasty' (u Sychty *skřidlati, sp'ičati*), *vãhñasti* 'wełniasty' (u Sychty *vehñisti*), a także 2 formacje o znaczeniu 'podobny do tego, co nazywa wyraz podstawowy': *konoplasti* 'konopiasty' ← *konopla* oraz *mlěčasti* 'mleczasty' ← *mlěko*.

2.1.2.29. Z sufiksem *-avi*

1. Sufiks *-avi* należy do tych środków słowotwórczych, które nie zajmują eksponowanego miejsca w derywacji denominalnej. Klasa reprezentowana jest przez 6 struktur i są to przymiotniki stare, w większości notowane już w źródłach wcześniejszych (u Ramułta, Lorentza).

2. Oto te przymiotniki: *zuravi*, odm. *d'uravi* (pd) ‘dziurawy’ (por. *zura*, *dura* ‘dziura’), *krvavi* ‘krwawy’, *łaskavi* ‘łaskawy, życzliwy, przyjazny’ (por. *łaska* ‘względy, wyróżnienie’), *mglavi* – rzadko: ‘mglisty’, *všavi* ‘zawszony’.

3. Formacje notowane są z całego terenu Kaszub z wyjątkiem południowego *d'uravi* ← *dura*, które stanowi tylko efekt swoistej fonetyki regionu.

4. Podstawami formacji na *-avi* są rzeczowniki pospolite rodzaju męskiego i żeńskiego. Poza wyjątkową podstawą żywotną *všavi* ← *veš* a. *vša* reszta należy do inanimaliów. Trudno je objąć jedną nazwą, która charakteryzowałaby ich semantykę. Są to raczej *concreta*, por. *zura*, *dura*, *krav*, *mglá* (percypowana poprzez objaw) i tylko jeden przykład nazwy abstrakcyjnej: *łaska*.

5. Pod względem semantycznym derywaty są bardzo regularne, co pozwala mówić o pewnej specjalizacji sufiksu. Oznaczają posiadanie tego, na co wskazuje rzeczownik podstawowy. Jest to domena znaczeń charakterystycznych – konkretnych (CHAR-KONKR), np. *zuravi mex* (w przysłowiu: *Mexa zuravého tak xutko nie napelniš*) ‘worek, który ma dziurę’ i podobnie: *zuravi koš* (*Je tělě vart, co zuravi koš* ‘nic niewart’), *zuravě řešoto* (*Må pěšk jak zuravě řešoto* – o człowieku pyskatym), *d'uravě plaxtě*, *krvavá vojna*, *mglavi smrok* (*Ves tonęla v mglavim smroku*), *mglavi porěnk* (*To ješ běl mglavi porěnk, jak mě věšlě z dodomu*), *všavi strěx* (*Co ten všavi strěx tu xce?!*), *všavě zecě* (w przysłowiu: *Lepšě vlásně zecě všavě, jak od gdóvca pasěřbi*), oraz abstrakcyjnych (CHAR-ABSTR): *On nie je na něgo łaskavi* ‘nie ma *łaski*, czyli *względów*’.

6. Charakterystyczne znaczenie formacji przynosi dublety w klasach z sufiksami *-isti* (*-ěsti*): *mglavi* – *mglěsti* (*porěnk...*) oraz *-ovati*: *zuravi* – *zurovati*, *d'uravi* – *durovati*. Z innych wariantów wymienić trzeba parę synonimiczną *všavi* – *všani* ‘mający na sobie wszy’ oraz oparty na opozycji znaczeń szereg *krvavi* ‘obfitujący w krew’ – *krěvani*, *krvani* ‘podobny do krwi’.

7. Poza *mglavi* wszystkie przymiotniki wymienia Lorentz (LGP: 761), a ponadto: *drězavi* ‘rdzawy’ ← *drěza*, *právdavi* ‘prawdziwy’ ← *právdá* i *złotavi* ‘złotawy’ ← *złoto*⁹⁵. Zasoby są – jak widać – skromne i niewiele się w tej kwestii przez ostatnie lata zmieniło.

2.1.2.30. Z sufiksem *-ěvi*

1. Formacje z sufiksem *-ěvi* są rzadkie. W *Słowniku gwar kaszubskich* odnotowano 4 przykłady przymiotników motywowanych przez rzeczowniki.

⁹⁵ Miejsce tego przymiotnika widziałabym raczej wśród licznych odprzymiotnikowych deminutywów typu *bladavi* ← *bladi*, *cenkavi* ← *cenki*, *ceplavi* ← *cepli*, *čěrvonavi* ← *čěrvoni* itp. niż wśród odrzeczownikowych derywatów obecnych w terminologii chemicznej, jak *niklawy*, *rtęciawy*, *siarkawy*...

2. Są to: *domklěvi* ‘zamykany na klódkę’ (Puckie, por. *domkla* – rzadko: ‘klódką’), *falsěvi* ‘nieprawdziwy, podrobiony, sztuczny, fałszywy, obłudny’ (por. *fals*, LPW I, 182), *paršěvi* I. ‘okryty parchami’ (por. *parx* I. med. ‘choroba skóry u zwierząt i ludzi’), *prāvzěvi* ‘zgodny z rzeczywistością’ (por. *prāvda*).

3. Jeden przymiotnik zapisano z północy Kaszub: *domklěvi*.

4. Pod względem rodzaju bazy derywacyjnej formacje oscylują od concretów do abstractów.

5. Ich znaczenie polega na przypisaniu wskazanym obiektom cechy charakterystycznej – czy to będzie atrybut postrzegany zmysłowo (użycia CHAR-KONKR), czy mentalnie (użycia CHAR-ABSTR), por.: *domklěvė dvěre* (*Nöpröd bōdō klěčkųevė dvěre, a tej domklěvė*) ‘drzwi mające klódkę’, *falsěvi jak kot* ‘pełen fałszu’ (por. przysłowie: *Kot są mizgā, ale je falsěvi*), *paršěvė koņe* ‘konie dotknięte parchem’. Przymiotnik *prāvzěvi* poświadczony jest w źródle w połączeniach s frazeologizowanych: *prāvzěvė grěbė* ‘grzyby jadalne, zwł. borowik, *Boletus edulis*’, *prāvzěvā slivka* ‘śliwa domowa, węgierka, *Prunus domestica*’, ale i w tych nazwach pobrzmiewa echo znaczenia ‘ma’ – ‘mający *prāvda*’.

6. Przymiotnik *paršěvi* ma dublet słowotwórczy w klasie na *-ati*: *parxati*. Zakres użycia drugiego z nich jest szerszy, por. *paršěvė* a. *parxatė koņe*, ale *parxatė bulvė* (od *parx* – bot. ‘choroba roślin, zwłaszcza ziemniaków, wywołana przez grzybki pasożytnicze, parch’).

7. Porównując stan współczesny z tym, który obserwował wcześniej Lorentz (LGP: 762–763), zauważyć można ubytek kilku leksemów z i tak nieznacznego zasobu przymiotników na *-ěvi*: *čazěvi* ‘czadziwy, pełen czadu’ ← *čād*, *deščěvi* ‘dżdżysty’ ← *dešč*, *lětoscěvi* ‘litościwy’ ← *lětosc*, *miłoscěvi* ‘miłościwy’ ← *miłosc*, *moscěvi* ‘mościwy’ ← *mosc z *jegomosc*, *jěmosc*, *plěšěvi* ‘pleszy, plechowski, plechowaty’ ← *plex*, *puklěvi* ‘garbaty’ ← *pukel*, *robačěvi* ‘robaczywy’ ← *robak*. Część z tych przymiotników to struktury słowiańskie, część ma ekwiwalenty polskie, części odpowiadają u Sychty formacje z innych klas, por. *deščovi*, *deščovati*, *puklati*, *puklovati*, *robači*.

2.1.2.31. Z sufiksem *-lěvi*

1. Derywaty z sufiksem *-lěvi* stanowią klasę ciekawą ze względu na to, że sytuują się na pograniczu derywacji denominalnej i dewerbalnej⁹⁶. Rozgraniczenie obu typów derywacji bywa trudne ze względu na predykatywny charakter bazy derywacyjnej. Oczywistymi derywatami opartymi na podstawach nominalnych są te, dla których brak ewentualnych podstaw werbalnych i które zawierają w sobie dodatkowy morfem wskazujący na ich rzeczownikową relację, np. *cnotlěvi* ← *cnota*, *dobrotlěvi* ← *dobrota* ‘dobroć’, †*žaloblěvi* ← *žaloba*. Ale takich niewątpliwych przymiotników odrzeczownikowych jest niewiele. Częstokroć wskazać można dwa wyrazy motywujące – rzeczownik i czasownik, np. *psotlěvi*: *Co za psotlěvė zecko* ‘skłonne do psot’ ← *psota* albo ‘skłonne psocić’ ← *psocēc są* (por. LGP: 763). O wyborze interpretacji decydują wówczas dość arbitralne kryteria.

⁹⁶ Było tak od początków słowiańszczyzny – zob. Brodowska-Honowska 1960: 148–157.

2. Jako formacje denominalne zakwalifikowanych zostało 20 leksemów: *buřlěvi* ‘burzliwy, skłonny do burz’, *cnotlěvi* 1. ‘cnotliwy’, †2. o koniach: ‘cichy, spokojny, bez narowów’ (Puzdrowo), *dobrotlěvi* ‘dobrotliwy’, *jagodlěvi* ‘łagodny, serdeczny, kochany’ (por. *jagoda* ‘osoba droga, kochana, kochanie’ – Puzdrowo, Kętrzyno, Luzino, Żarnowiec), *łagodlěvi* – rzadko: ‘dobrotliwy’ (por. †*łagoda* ‘łagodność, dobroć’) *mrozlěvi* ‘mroźny’ (pn, por. *mróz*), *pogardlěvi* ‘pełen pogardy’, *rozpačlěvi* ‘pełen rozpaczy’, *smrodlěvi* ‘smrodliwy, śmierdzący’, *straxlěvi* ‘bojaźliwy’ (por. *strax* ‘strach, bojaźń’), *šćeslěvi*, odm. *šćaslěvi* ‘szczęśliwy’, †*šćestlěvi* – zob. *šćeslěvi*, *trosklěvi* ‘troskliwy’, *ugodlěvi* ‘skłonny do ugody’, *vadlěvi* ‘wadliwy’, *věřaslěvi* – rzadko: ‘bojaźliwy, lękliwy’ (Puckie, por. *věřas* ‘przerażenie’), *vstědlěvi* ‘zawstydzony, skromny, nieśmiały’ (por. *vstid*), *zgodlěvi* – zob. *zgōdni* (‘skłonny do zgody’), †*žaloblěvi* ‘żałobny, bolesny’.

Kilka wyrazów oznaczono jako rzadkie albo wychodzące z użycia.

3. Derywaty nie tworzą szczególnych układów geograficznych. Rozprzestrzenione są na całym obszarze kaszubskim. Zapisane z północy przymiotniki *věřaslěvi* i *mrozlěvi* ilustrują fakty leksykalne, nie słowotwórcze.

4. Podstawami formacji z sufiksem *-lěvi* są abstracta – nazwy czynności i stanów, a przede wszystkim cech: *cnotlěvi* ← *cnota*, *dobrotlěvi* ← *dobrota*, *łagodlěvi* ← *łagoda*, *pogardlěvi* ← *pogarda* itd. Tylko dwa rzeczowniki motywujące reprezentują pojęcie konkretne: *buřlěvi* ← *buřa* (jako zjawisko atmosferyczne, por. *Mómě v tim roku buřlěvě lato*), *mrozlěvi* ← *mróz* (*To sō terā mrozlěvě dñe*), ale i one podszyte są czynnościowym aspektem znaczeniowym, co dobitnie pokazuje werbalną genezę klasy.

5. Jednolitość formalna derywatów nie przekłada się w równym stopniu na ich jedność semantyczną. Zarysowują się dwie grupy użyc. Częstsze i bardziej typowe dla formacji denominalnych są użycia charakterystyczne – wyjątkowo konkretne (CHAR-KONKR): *buřlěvě lato* ‘lato obfitujące w burze’, i regularnie abstrakcyjne (CHAR-ABSTR), parafrazujące się jako ‘mający to..., pełen tego, na co wskazuje podstawa’, np.: *cnotlěvě zěvčq* (*To je cnotlěvě zěvčq, ni mā šćescěgo, a ta lat'avica vělātata sobe xłopa*) ‘dziewczę pełne cnoty’ i podobne: *pogardlěvi usměšk* (*Z pogardlěvim usměškā na vargax dlugo mñe sō přězěřāř*), *rozpačlěvi lěst* (*Jem jaž xorā, kej jem přečěta ten rozpačlěvi lěst*), *smrodlěvā jizba* (*Odemkñi okna, a ñe sez v takě smrodlěvě jizbě*), *trosklěvā opeka* (*Móm trosklěvō opekā*), *vadlěvi komin* (*Komin běl vadlěvi i vėbux ogin*) i in. W użyciach czynnościowych (CZYN) przymiotnik wiąże się z rzeczownikiem osobowym i wyraża skłonność lub dążność do ulegania stanom wskazanym w podstawie: *Jes tē, čłoveče, straxlěvi* ‘skłonny ulec strachowi’, *Mómě baro ugodlěvix sōsadōv* ‘dążących do ugody’, por. też *To je zgodlěvi čłovek, z tim sō bāze dobře mēškato*⁹⁷.

6. Warianty w innych klasach ma 6 formacji (jedna trzecia zbioru). Jest rzeczą charakterystyczną, że sufiks *-lěvi* wymienia się przy tych samych podstawach najchętniej z sufiksem *-ni* (4 razy). Decyduje o tym podobieństwo funkcyjne obu przyrostków, silny akcent czynnościowy wielu formacji na *-ni*. Dublety są synonimiczne, por. *To sō terā mrozlěvě dñe* i *To běl mrozni zěñ jak zis*, *Naša nēnka*

⁹⁷ Znaczenie skłonności zestawia Lorentz (LGP: 762) z podstawą werbalną.

běla vědno dlã ubořix dobrotlěvã i Za kavalera to běl právževi šqtopěř, ale ta jeho bařka go tak přeonačela, že on je corãzkã barže dobrotni, To je zgodlěvi člověk... i On běl vědno zgodni. Pewnego zróżnicowania funkcyjnego dopatrzeć się można w ostatniej parze, por. *Pod křižem stojala Matka Božã žaloblěva* ‘w żałobie’ – *i Mušimě dac za něnkã na žalobnõ mšã* ‘mszę związanã z okresem żałoby’, *Xozěc v žalobnim stroju* ‘nosić żałobę’. Zakres znaczeniowy przymiotnika na *-ni* wydaje się szerszy, wyraz wyzyskuje polisemiczność motywującego rzeczownika *žaloba* – 1. ‘żał, smutek po śmierci kogoś bliskiego, żałoba’, 2. ‘strój żałobny’.

Osobny szereg tworzą przymiotniki od *buřa*, por. *buřlěvé lato* – *buřovi zěh*. Trudno ocenić łączącą je relację semantyczną. Możliwość podstawienia jednego za drugi w danych kontekstach świadczyłyby o stosunku równoważności wyrażanych przez nie treści.

7. Stan obecny odzwierciedla to, co było udokumentowane wcześniej, tzn. dość słabã frekwencjã derywatów denominalnych (przewaga zdecydowanie leży po stronie formacji, dla których zręczniejszã wskazać odpowiednie czasowniki), dwoistość ich podstaw i specjalizacjã w funkcji charakterystycznej oraz czynnościowej. Por. przykłady Lorentza (LGP: 762), w większości słowińskie, których nie notuje Sychta: *biasklěvi* ‘błyskotliwy’ ← *blask*, *xãtlěvi* ‘chętny’ ← *xãc*, *xoroblěvi* ‘chorobliwy’ ← *xoroba*, *xorostlěvi* ‘chorobliwy’ ← *xorost*, *jãdlěvi* ‘zjadliwy’ ← *jãd*, *přepastlěvi* ‘przepastliwy’ ← *přepasc*, *sromotlěvi* ‘sromotliwy’ ← *sromota*, *zlostlěvi* ‘złośliwy’ ← *zlostc*.

2.1.2.32. Z sufiksem *-oblěvi*

Klasę reprezentują 2 derywaty: *straxoblěvi* ‘lękliwy, bojaźliwy’: *Ne bõžěže taki straxoblěvi, ñic ce ñe bõže* (forma czasownika z *õ*, nie: *q*, sygnalizowałyby lokalizacjã pólnocnã, chociaź Sychta nie daje tu wskazówki), *žartoblěvi* ‘żartobliwy’: *Provažec žartoblěvé gãdki*. Pokazują się znane z klasy na *-ěvi* typy użyc (CHAR-ABSTR i CZYN). Mamy też dublet z pokrewnym i identycznym znaczeniowo przymiotnikiem *strãxlěvi*: *Jes tě, člověče, strãxlěvi*. Sufiks wyabstrahowano zapewne z przymiotników, w których czãstka *-ob-* naleźy do tematu, jak *žaloblěvi*, oraz powszechnie – jak pisze Lorentz (LGP: 763) – pożyczki z polskiego: *svqtblěvi*, *šãodroblěvi*, *žartoblěvi*.

2.1.2.33. Z sufiksem *-iti (-ěti)*

1. Kaszubszczyzna, podobnie jak polski język literacki, naleźy do tych obszarów, w których występują formacje z sufiksem *-isti (-ěsti)*, a przymiotników z *-iti (-ěti)* wãłściwie nie ma (Winkler-Leszczyńska 1964: 65 i m. 7). U Sychty notowane są 2 derywaty o przejrzystej motywacji oraz niejasny juź przymiotnik *rozmajiti* ‘rozmaity, różnorodny, różny’ (*V lese bělo těle rozmajitěx gřěbõv, že člověk añi polově ñe znãl*)⁹⁸.

⁹⁸ Brückner (SE) wyprowadza go od rzeczownika *rozmaj.

2. Formacje, dla których można sformułować parafrazy, to: *páščëti* ‘piaszczysty’ (wyraz notowany jeszcze przez Ramuła) i *spažiti* ‘stromy, spadzisty’ (od *spād* ‘stromie urwisko, skarpa’).

3. Żaden przymiotnik nie ma poświadczenia w języku polskim doby obecnej ani w staropolszczyźnie (por. Kleszczowa 2003: 91–93), co czyni je tworamami typowo dialektalnymi (są zresztą obecne w innych gwarach – Winkler-Leszczynska 1964: 22 i m. 2). Na terenie Kaszub eksploratorzy AJK zapisywali formę *páščëta* na krańcach północnych i południowych (AJK IX, m. 410). Według Sychty ograniczoną, bo zaborską, a więc południowo-wschodnią, lokalizację ma także drugi przymiotnik *spažiti*. Obecność form na południu może być spowodowana wpływem sąsiedniego dialektu kociewskiego (por. kasz.-koc. zwrot *ni mec spadu d'o picã* ‘nie mieć ochoty do picia alkoholu’). Możliwe też, że wynika z historycznego zasięgu formantu.

4. Oba wyrazy motywujące to rzeczowniki pospolite o znaczeniu konkretnym.

5. Formacje występują w funkcji charakterystycznej (CHAR-KONKR): *Požål sã Bože, co za páščëte stronë?, Vëlezc n'a spažito górã ñe je tak letko*. Są w tym względzie zupełnie analogiczne do typu na *-isti* (*-ësti*).

6. Z dwóch wymienionych przez Sychtę przymiotników tylko *páščëti* ma dublety w postaci *páščësti* – †*p'ástovati* (w AJK ponadto: *páščati, páščasti, páskovi* – IX, m. 410). Poza tym funkcyjnego zazębiania się *-iti* (*-ëti*) z innymi sufiksami nie zaobserwowano.

7. Źródła wcześniejsze nie przynoszą zasadniczych zmian w przedstawionym obrazie sytuacji. Szczupła reprezentacja typu zostaje tylko nieznacznie rozszerzona. Ramuł (I, 273) zna *zómčëti* ← *zómk*, Lorentz (LGP: 766, 793) wymienia ponadto słoWiń. *domčiti* [sic!] ‘mający dom’ ← *dómk, očëti* ‘oczaty’, ‘grubo oczkowały’⁹⁹, i kasz. *kolëti* ‘kolisty’. Ostatnia formacja ma znaczenie porównawcze, też właściwe strukturom z *-isti* (*-ësti*).

2.1.2.34. Z sufiksem *-oviti*

1. Formacje z sufiksem *-oviti*, chociaż tworzone za pomocą sufiksu rozszerzonego¹⁰⁰, mają frekwencję wyższą niż podobne derywaty z *-iti*. Z ustaleniem podziału słowotwórczego wiąże się zresztą pewna wątpliwość. Rozstrzygnięcie Lorentza (LGP: 766), który uznaje motywację przez rzeczownik tylko tam, gdzie nie są poświadczone przymiotniki na *-ovi*, nie wydaje się słuszne, biorąc pod uwagę znaczenie derywatów. Denominalne przymiotniki z *-oviti* należy za to odróżnić od podobnie wyglądających struktur odczasownikowych w rodzaju *špóroviti* ‘oszczędny’ (por. *špórovac* ‘oszczędzać’), *pasoviti* ‘stosowny, właściwy, pasujący do czego’ (por. *pasovac*), w których *-ov-* wchodzi do tematu. Granica między jed-

⁹⁹ U Sychty: †*očati* ‘mający duże oczy’ (*o. žëvčã*) i o wyrobach siatkarskich: ‘mający duże oczka’ (*o. séc* – Przymorze).

¹⁰⁰ Sam przyrostek na gruncie słoWińskim wyodrębnił się dość wcześnie z twórów od rzeczowników z tematycznym *-u* (Brodowska-Honowska 1960: 139–140).

nymi a drugimi bywa trudna do przeprowadzenia w sytuacji, gdy w grę wchodzi zarówno rzeczownik, jak i czasownik.

2. Po odrzuceniu nieprzejrzywej dziś formy *nesamoviti*, w materiale pozostają 4 derywaty: *g'oroviti* 'górzysty', *jadoviti* 'jadowity' (fig. 'złośliwy') oraz – oparte również o formy czasownikowe – *str'axoviti* 'bojaźliwy, lękliwy' (por. *strax* i *straxovac sq*), *špšoviti* 'dowcipny' i 'nacechowany dowcipem' (por. *špås* 'figiel, żart, psota, psikus' i *špšovac*).

3. Poza powszechnym *jadoviti* wszystkie formacje są lokalizowane na krańcach kaszubskiego terytorium – w Bytowskim (*g'oroviti*), na Zaborach (*str'axoviti*) i na północy (*špšoviti* w znaczeniu drugim).

4. Przymiotniki motywowane są przez rzeczowniki nieżywotne konkretne i abstrakcyjne.

5. Derywaty z sufiksem *-oviti* są funkcjonalnie bliskie formacjom na *-iti*. Należą do przymiotników charakterystycznych ze znaczeniem 'ma'. Jako że w podstawie mogą się znaleźć zarówno rzeczowniki konkretne, jak i abstrakcyjne, realizowane są dwie funkcje: charakterystyczna konkretna (CHAR-KONKR), por. *gorovite pole*, *jadovita žnija*, albo charakterystyczna abstrakcyjna (CHAR-ABSTR), por. *str'axovite zecko* (*Kej to zecko vizi kominara, to ono sq robi str'axovite*), *str'axoviti clovek* (*Co te jes taki str'axoviti?*), *špšoviti xlop* (*To je špšoviti xlop, kej tam sq priņze, tej je smexu skopicq jizba*), *špšovita gädka* (*Svojq špšovito gädqkq rozveselil cavne veselë*).

6. Jest jeden układ synonimiczny, zróżnicowany geograficznie: *g'oroviti* (Zabory) – *gorovati* (wszędzie) – *gorësti* (wszędzie). Poza tym występują dwa warianty o innych znaczeniach: *gorni* 'wyżej nad czymś leżący, wyższy, położony na piętrze' (z repartycją ze względu na znaczenie podstawy) oraz *gorovi* 'mieszkający na górze'.

7. W porównaniu ze stanem utrwalonym dla okresu przedwojennego (LGP: 766) zwraca uwagę niedobór zapisanych wcześniej, zwłaszcza z gwar słowińskich, formacji: *cakoviti* 'zębiasty' ← *caka*, *čadoviti* 'zacadzony' ← *čäd*, *däkoviti* 'mglisty' ← *däka*, *djävloviti* 'djabelski' ← *djävël*, *zëroviti* 'dziurawy' ← *zëra*, *feloviti* 'z wielu błędami' ← *fela*, *plodoviti* 'płodowity' ← *plöd*, *pracoviti* 'pracowity' ← *präca*, *përxoviti* 'parchaty' ← *përx*, *skaloviti* 'skalisty' ← *skala*, *sträkoviti* 'strączasty' ← *sträk*, *strëbroviti* 'srebrzysty' ← *strëbro*, *šmakoviti* 'smakowity' ← *šmaka*¹⁰¹ oraz z ewentualnym ogniwnem przymiotnikowym: *cegloviti* 'cegłowy' ← *cegłovi* ← *cegla*, *cëkroviti* 'cukrzasty' ← *cëkrovi* ← *cëker*, *mëxoviti* 'mechowaty' ← *mëxovi* ← *mëx*. Można podejrzewać, że nie są to wszystko formy oryginalne, lecz przynajmniej niektóre utworzono sztucznie (por. recenzję *Slovinzisches Wörterbuch* – Nitsch 1909, a także późniejszą opinię K. Handke – 1975). Ramułt (1893) nie podaje ani jednej z wymienionych tutaj formacji. W ocenie Lorentza sufiks jest rzadki, ale częstszy niż *-iti*. Nie znajduje we współczesnym materiale potwierdzenia sygnalizowana przez badacza funkcja symilatywna.

¹⁰¹ Tu możliwa interpretacja przez czasownik *smakovac*.

2.1.2.35. Z sufiksem *-ńiti*

Typ reprezentowany jest przez 1 strukturę *v'odńiti* 'wodnisty': *Naše bulvě sō v'odńitě* (interpretacja przez przymiotnik *vodni* wydaje się tu nieuzasadniona). Sychta usłyszał ją na Zaborach, a więc blisko granicy kociewskiej, gdzie podobne formy panują regularnie (Pająkowska 1990: 100; por. też zasięg wyrazu w: Winkler-Leszczyńska 1964, m. 1). Jest to formacja charakterystyczna konkretna (CHAR-KONKR). Oznacza nadmierną obecność w określanym obiekcie tego, na co wskazuje postawa: *v'odńitě bulve* 'takie, które mają (za) dużo *vodě*'. Na terenie kaszubskim przymiotnik ma bardziej oczekiwany dublet w klasie derywatów z *-ńisti*: *vodńisti*, a poza tym w klasie na *-ovati*: *vodovati* (*Mómě vodovatě bulvě, bo to tak latos běło mokro*). Formacja nie występuje w polskim języku literackim. Nie ma jej także Ramułt i nie powtarza jej za Sychtą Hinze w kolejnych tomach *Pomoranisches Wörterbuch* (LPW).

2.1.2.36. Z sufiksem *-ńi*

Słownik gwar kaszubskich... przytacza tylko jeden przykład formacji denominalnej z sufiksem *-ńi*. Jest to przymiotnik *tlěčebńi*, zapisany jako wariant słowa *†tlučebni* 'tułaczy' (śr, por. *†tlučba*, odm. *tlěčba* 'tułaczka'). Wyraz nie ma własnego kontekstu, jego wariant został zaświadczony w użyciu obiektowym (OB): *Tlučebni xlěb bivā colemało gorķi*.

Przykład nie ma poświadczeń w starszych źródłach (Ram, LPW). Z badań Lorentza (LGP: 753) wynikałoby, że formacje podobne nie występują w gwarach kaszubskich poza słowińszczyzną. Tymczasem materiały zgromadzone w kartotece AJK wskazują na całkiem liczne użycia form z kontynuacją pierwotnego *-bńb-* (Majowa 1972: 115–117). Poza powszechnymi formacjami odprzyszówkowymi w rodzaju: *předńi*, *vestředńi*, *średńi*, *śledńi* są to także, lokalizowane w niektórych wsiach kaszubskich, derywaty motywowane przez rzeczowniki, np.: *buńńi* 'pyszny' (por. *buxa*), *óvńi* 'owsiany', *móđńi* 'słodki'. Wszystkie one mają pary opozycyjne w postaci form z sufiksem *-ni* (dawnym *-bńb-*) i nie tworzą żadnych wyrażniejszych układów terenowych.

Nieco dziwi – pisze J. Majowa (1972: 117) – fakt niezauważenia przez Lorentza form na *-ńi* poza słowińszczyzną. Dziwić też może rozbieżność obserwacji eksploratorów AJK i ks. Sychty. Czy można to zjawisko tłumaczyć trudnością w odróżnianiu przymiotników na *-ńi* od form na *-ni*, wobec zmieszania w dialektach samogłosek *i* oraz *y* i częstego twardnienia spółgłoski *ń* w gwarach północnokaszubskich? W każdym razie – powtórzę za J. Majową – form na *-ńi* nie można uważać za szerzące się współcześnie, gdyż większość z nich nie jest znana językowi literackiemu, a poza tym w polszczyźnie obserwuje się raczej zanikanie niż ekspansję sufiksu z miękką spółgłoską.

2.1.3. Wykaz formantów i ich funkcji

W derywacji prostej odrzeczownikowej wykorzystuje się 36 formantów sufiksalnych. Liczba ta uwzględnia wszystkie poświadczone środki, bez względu na ich budowę i aktywność słowotwórczą w systemie.

Korelację między formantami a rolami semantycznymi przymiotnika przedstawia tabela 1. Ukazuje ona z jednej strony, które formanty i ile z nich związane są z określoną rolą, z drugiej strony pozwala odczytać, które role i ile z tych ról pełni każdy formant. W podsumowaniu uwzględniono funkcje rzadkie, poświadczone izolowanymi przykładami (gwiazdka przy jednym ze znaków oznacza rolę dedukowaną z definicji słowa – w słowniku brak podstawienia do tekstu).

Tabela 1. Funkcje formantów sufiksalnych (na podstawie użyc kontekstowych przymiotników)

Funkcje Formanty	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
-ovi (-evi)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
-ni	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
-ovni (-evni)									+			+						
-ečni		+	+										+					
-elni																		+
-ijni			+										+					
-alni			+											+				
-arni																+		
-ični (-ečni)														+				
-ski	+	?	+				+	+	+			+	+	+		+	+	
-ovski (-evski)	+		+									+	+	+		+		
-arski											+		+			+		
-iński			+													+		
-alski													+					
-eński																+		
-oveski																+		
-óv	+	+	+				+			+								
-in	+	+	+				+		+									
-ati											+		+					
-ovati											+		+					
-kovati													+					
-ani		+	+		+	+	+				+		+	+		+		
-anni					+						+							

2. Typ z sufiksem *-oni*, *-óni* reprezentują: *obklatoni* ‘oberwany, obdarty’ (Hel, por. *klatě* ‘kudły’), *okašlóni* ‘mający kaszel’ (pn, sporad. śr), †*omuňoni* ‘zadąsany’ (Puzdrowo, Pałubice, por. *muňa* ‘warga obwisła...’), *ovšoni* ‘wszawy’ (pn), *podgajoni* – o ludziach i zwierzętach: ‘długonogi, chudy’ (por. *gajda* 1. ‘długa noga’), *podgajzoni* – zob. *podgajoni* (Łubiana), *r’ozklatróni* ‘nieuczestny’ (Zabory, por. *klatra*, zwykle pl *klatrě* – w znac. pejor. ‘włosy, zwłaszcza pozlepiane, nieuczestne’).

Sufiks *-ali* występuje w: *’očaplali* ‘smutny, przygnębiony’ (Zabory), *omšali* ‘pokryty, obrośnięty mchem’, *zažabali* ‘napęczniony żabami’.

3. Formacje są różnie lokalizowane i przeważnie mają ograniczony zasięg terenowy. Dane te nie są jednak istotne dla słowotwórstwa, ilustrują raczej stan słownictwa na danym obszarze.

4. Pod względem doboru podstawy formacje układają się w dość jednolity szereg. Motywują je rzeczowniki pospolite o znaczeniu konkretnym – zarówno żywotne, jak i nieżywotne. Na pograniczu abstractów sytuuje się *okašlóni* ← *kašel* z nazwą czynności w podstawie, jest to jednak czynność percypowana zmysłowo.

5. Jednolicie przedstawiają się derywaty również, jeżeli chodzi o znaczenie. Poza *’očaplali*, które wyraża sens porównawczy (SIMIL), por. *Jes tě xori, že tak sežiš ’očaplali?* ‘na podobieństwo czapli’, reszta przymiotników ma znaczenie charakterystyczne (CHAR-KONKR), określa cechę polegającą na posiadaniu wyróżnika w postaci tego, na co wskazuje podstawa, por.: *ovšoni lěže* ‘ludzie, którzy mają wszy’, *Xozi obklatoni jak vądrovčik* ‘chodzi obrośnięty kudłami’ (= ‘ma kudły’), i podobnie: *Ňi ucešeš tě są, bážeš tě tak cali zeň řazěla r’ozklatrónã?!*, *Okašlónã baba přěxãdã ě le mě čas zaběrá, Já go ješ jinačě ě vizãl, jak omuňõgo, Podgajoně sviňe vele ě vãžõ, Podgajoni xlop vězdři strašno, Ten kam tu muši dluho ležec, bo je tak omšali, Z tim dakã bõže vnet čas co zrobit, bo on je ju tak mocno omšali, že ptãxi nõm ten mex zvalajõ vèdno na glõvõ, Ten stãvk je tak zažabali, že go lěže nazěvãjõ žãbiñcem.*

Formanty przedrostkowe doprecyzowują treść formacji, dając dodatkowe wyobrażenie o tym, w jakim kontakcie z przedmiotem pozostają rzeczy nazwane podstawowym rzeczownikiem, np. *ob-* ‘w kontakcie z powierzchnią boczną’, *o-* ‘dookoła’, *roz-* ‘na wszystkie strony’, *pod-* ‘poniżej’, *za-* ‘wewnątrz’.

6. Najsilniejszy związek semantyczny wykazują formacje prefiksально-sufiksálne z derywatami sufiksálnymi na *-ati*, *-asti* i *-ovati* i w tych klasach przede wszystkim znajdują się dublety. Pary z *-ati* (2), *-asti* (1) i *-ovati* (3) mimo dużej bliskości sensów wykazują różnice ujawniające się na poziomie leksykalnym oraz – jeszcze wyraźniej – składniowym, bo przymiotniki prefiksально-sufiksálne mniej ochoczo wchodzą na pozycję przydawki niż ich współpodstawowi konkurenci, por. ktoś jest *omuňoni* ‘nadąsany’ a. *muňati* czy *muňasti* ‘nadąsany’ lub ‘z grubą wargą’ (przymiotnik w roli orzecznika), ale *muňatã balka* (przymiotnik w roli przydawki) *xozi obklatoni, krově sõ klatatě*, ale *klatati scir* ‘pies kudłaty’, *leb klatovati, sežiš ’očaplali*, ale *čaplovati xõd*. Bywa, że różnice zaznaczają się poprzez sam dobór członu określanego, por. *dak je omšali, omšali kam* ‘obrośnięty mchem’ wobec *mexovatě lõki* ‘zawierające dużo mchu, przypominające mech’.

Wyraźne różnice ujawniają współpodstawowe warianty formacji prefiksально-sufiksalnych z derywatami paradygmatycznymi, które nie są wyspecjalizowane semantycznie i mogą mieć rozmaite zastosowania zależnie od kontekstu, por. *zažabali stávk* i *žabi pěšk* ‘twarz jak u żaby’, *žabě očě* ‘oczy wyłupiaste’ i in. zwykle użycia, których nie pokazuje słownik, np. *žabã noga*, *žabi skřek*, *rexot...*

Całkowicie synonimiczne wydają się przymiotniki *ovšoni* i *všani*, por. *ovšoni lěže* i *všani leb* (a można rzec i *zavšoni*).

7. Przymiotnikom prefiksально-sufiksalnym nie poświęcono miejsca we wcześniejszych opisach gramatycznych, nie odnalazłam też podobnych twórców we wcześniejszych słownikach Ramułta (Ram I) i Lorentza (LPW, I: A–P).

2.2.3. Podsumowanie

W *Słowniku gwar kaszubskich* zabrakło poświadczeń dla struktur innych niż tzw. „pozorne imiesłowcy”, w szczególności nie ma typów z prefiksami zapożyczonymi, które są charakterystyczne dla współczesnej polszczyzny (Tekiel 1977: 43; Kallas 1996: 494). Tego typu formacje przedstawia słownik Jana Trepczyka (1994), por. np. *antixolěrni* ‘antycholeryczny’, *antiklerikalni* ‘antyklerykalny’ (obok derywatów odwyrażeniowych z przymikiem *procěm*), ale jest to już kaszubszczyzna literacka, otwarta na obce wpływy, która nie stroni od internacjonalizmów.

Wykaz poświadczonych formantów prefiksально-sufiksalnych przedstawia tabela 2. Uwzględnia ona korelację między danym formantem a pełnioną przez przymiotnik rolę semantyczną.

Tabela 2. Funkcje formantów prefiksально-sufiksalnych (na podstawie użyć kontekstowych przymiotników)

Funkcje Formanty	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
o- + -oni											+							
ob- + -oni											+							
pod- + -oni											+							
roz- + -òni											+							
o- + -ałi											+		+					
za- + -ałi											+							

1 SUB, 2 OB, 3 POSS, 4 INSTR, 5 MAT, 6 RES, 7 GEN, 8 SING, 9 TOT, 10 PART, 11 CHAR-KONKR, 12 CHAR-ABSTR, 13 SIMIL, 14 ZAKRES, 15 LIMIT, 16 LOC, 17 TEMP, 18 CZYN

2.3. FORMACJE PARADYGMATYCZNE

2.3.1. Uwagi ogólne

Derywacja polegająca na zmianie wzorca odmiany wyrazu uchodzi za technikę chętnie wykorzystywaną w kaszubszczyźnie. Dużo jest w zasobie form także przymiotników motywowanych przez odpowiednie rzeczowniki (Breza, Treder 1981: 89, 105). Dawność i produktywność tych formacji – piszą E. Breza i J. Treder w *Gramatyce kaszubskiej* (Breza, Treder 1981: 106) – potwierdzają nazwy geograficzne, zwłaszcza terenowe, np. *Bącze* (Doły), *Czajcze* (Błota), *Koni* (Dół), *Kotla* (← *kotli* ← *kocioł*), *Króli* (Dół), *Niemcza* (Góra), *Recza* (Noga), *Robacze*, *Tobacze* (Błota), *Wycze* (Błoto) i inne nazwy z Kościerskiego (zob. Breza 1974b: 313) oraz *Gogola* (Woda), *Moście* (Błota), *Stawie* (Łąki), *Dęba* (Góra), *Sośnia* (Góra) – z Puckiego (zob. Treder 1977: 268). Por. też notowane przez Sychtę *Krāsńa Góra* ‘nazwa góry pod Pomieczynem’, *C'elëču Gyra* ‘nazwa góry pod Borzyszkowami’, *Mrówči Zómk* ‘nazwa pustk pod Kielnem’ i in.

2.3.2. Przegląd formacji

1. Zgromadzony materiał liczy 118 struktur, co stanowi niespełna 7% całego zasobu derywatów objętych analizą. Wszystkie formacje mają formant *-i*, w którym zciera się ogólnopolska opozycja paradygmatu twardego z *-y* oraz miękkiego z *-i*. Liczba derywatów stawia formant paradygmataczny wysoko w hierarchii wykorzystywanych środków słowotwórczych. Odnotowanych wyrazów mogłoby być nawet więcej, gdyby nie to, że dane relacje znaczeniowe są równolegle wyrażane przez grupy nominalne, por. *żabi pësk* – *pësk jak u żabë*, *kocã skórka* – *skórka kota* itp.

2. Większość przymiotników to wyrazy żywe w mowie wszystkich pokoleń mieszkańców Kaszub: *babi* ‘należący do baby, właściwy babie’, *barańi* – od *baran*, *biçi* – od *bik*, *bidlëci* ‘bydlęcy’ (Kępa Oksywska), *bocani*, *bocóni* ‘bociani’, *bożi* ‘boski, boży’, *brutëci* – od *brutka* (1. ‘panna, kobieta niezamężna’, 2. ‘narzeczona’, 3. ‘panna młoda’), *buli* ‘należący do byka, byczy’, *biskupi* – od *biskup*, *celąci*, *celëci*¹⁰² 1. ‘cielęcy’, 2. fig. ‘nierozgarnięty, głupi, naiwny’, *čapli* – od *čapla*, *čarci* – od *čart*, *čłóveci* – od *čłóvek*, *djabłani*, *djåblani* – od *djabłón*, *djåblón*; *djabli*, *djåbli*, *djobli* ‘diabli, diabelski’, *djaxłani*, *djåxłani* – od *djaxłón*,

¹⁰² Zagadkowe *č* w temacie słowotwórczym formacji tworzonych od neutrów typu *celą* tłumaczą autorzy AJK (IX, cz. II: 105–106) bądź wyrównaniem do przymiotników powstałych od rzeczowników z tematycznym *-k*, *-c* (*robači*, *kupči* i in.), bądź analogią słowotwórczą do znanych dialektom słowińskim formacji typu *celëci* od *c'elëca* ‘cieliczka’, które na skutek zaistnienia sprzyjających okoliczności fonetycznych (*ę > *i* oraz *i* > *ë*) upodobniły się brzmieniowo i wymieszały, po czym formy z *č* uzyskały przewagę i upowszechniły się w większości formacji niezależnie od typu podstawy słowotwórczej.

djǎxlõn; djaxli, djǎxli, djoxli – od *djaxel*, *zévčëci* (pn, śr), *zévčaci* ‘dziewczęcy’, *zévusi* – od *zévus* (‘dziewucha, zwłaszcza dorastająca, podlotek’), *gapi* – od *gapa* ‘wrona’, *gasi* – od *gas*, 1. ‘gęsi’, 2. o wzroście: ‘mały’ (Jastarnia), *gdóvi* ‘wdowi’, *guli* – od *gula* (‘indyczka’), *j’agnáci* (pd), *jagněci* (śr, pn), odm. *jagniči* (Sławoszyno) ‘jagnięcy’, *jaskulči, jaskulči* – od *jaskulka, jaskulka, jeleni* – od *jelen, kači*, odm. *kāči* ‘należący do kaczki, podobny do kaczki, właściwy kaczce’, *kañi* – od *kaña, kārči* ‘piskliwy’ – od *kārka* ‘kura, co *vele kārče* – gdacze przed zniesieniem jajka’ (Puckie), *kluči* – od *kluka* ‘kwoka’, *knāpiči* ‘chłopięcy’ (pn, śr), *kobëli* – od *kobëla, kobëci* – zob. *k’obëcki* (‘kobięcy’), *koci* – od *kot, kotči* – od *kotka, kozi* – od *koza, krasñiči* (pn, śr), *kr’asñáci* (pd) – od *krāsñq* (w wierzeniach ludowych: ‘drobny duch domowy, podobny we wszystkim do człowieka’), *krovi* – od *krova, kszi* – od *ksz, kukučči* – od *kukučka* (‘kukułka’), *k’ukòvči* – od *k’ukòvka, kuři* 1. ‘kurzy’, 2. fig. ‘mały’, *kivutči* – od *kivutka* (‘czajka’), *lësi* – od *lës* ‘lis’, *maceši* – od *macexa, matči* – od *matka, mèvi, mèvi* – od *mëva, mëva, mëši* – od *mëš* (też fig. ‘bardzo mały’), *mròvči* ‘dotyczący mrówki’, *muši* – od *muxa*, ‘muszy’, *medvezi* – od *medvëz, ñeborači* ‘biedny, ubogi’, *orli* ‘orli’, *osli* – od *osël, ovči* – od *ovca, pajiči*, odm. *pajáci* ‘pajęczy’, *pomuxli* – od *pomuxel* (‘dorsz’), *prošëci*, odm. *pr’osáci* (pd) – od *prosq, psi* – od *pes, psiči* obok *psëci* ‘psi’, *psčeli* ‘pszczeli’, *ptāši* ‘ptasi, właściwy ptakowi, podobny do ptaka’, *rëbi* obok *ribi* – od *rëba, robači* 1. ‘robaczywy’, *roboci* 1. ‘pracowity, pilny’, 2. ‘roboczy, codzienny, powszedni, przeznaczony na co dzień’, *rogāli* ‘barani’ (Hel, por. *rogāl* ‘baran z dużymi rogami’), *rólniči* ‘rolniczy’, *sarñi* – od *sarna, sëči* – od *sëka, skovronči* – od *skovronk* ‘należący do skowronków, właściwy skowronkowi’, *sovi* – od *sova, sroči* – od *sroka, strëši* 3. ‘dziadowski, nędzny, biedny’, 4. ‘właściwy starcowi, starczy’ (por. *strëx* – zwykle lekceważąco: ‘stary mężczyzna, starzec, dziad’), *sviñi* – od *sviña, tobači* – od *tobaka, trupī* – od *trup, trusi* – od *trus* (‘królik’), *truzli* – od *truzel* (‘królik’), *tusiči* ‘właściwy szczenięciu, szczenięcy’ (por. *tusk* 1. ‘młody pies, piesek, szczenię’), *varñi* – od *varna* (z zachowaną pomorską grupą *tart*, ‘wrona’), *vroni* – od *vrona, vròbli* – od *vròbel, vtāši* – od *vtāx* ‘ptak’ (Rolbik), *vilči* 1. ‘dotyczący wilka, podobny do wilka’, *zajiči* obok *zajči* (pn), *zajáci* ‘zajęczy’, *zgrëbiči* (pn, rzadziej śr)¹⁰³, *zgrëbáci* ‘zrebięcy’, *złoti* 1. ‘wykonany ze złota, pozłocony’, 2. ‘mający barwę złota’, *zverëci* (pn, rzadziej śr), *zveráci* ‘zwierzęcy, dziki, bestialski’, *žabi* – od *žaba* ‘żaba, rana’, *žarni* 2. tylko o życie: ‘zmielony na żarnach, razowy’ (pn, sporad. śr i pd, np. Borzestowo, Borowy Młyn, Wiele), *židči* ‘żydowski’, *žñiji, žmñiji, žñiji* – od *žñijā, žmñija, žñija* ‘żmija, waż’, *žólvi* – od *žól*.

Wychodzą z użycia: †*bocanči* ‘bociani’ (Odargowo, por. *bocónk*), †*karvi* – od *karva* ‘krowa’¹⁰⁴, †*pañiči* ‘pański, należący do pana’ (por. *pónk*) i kwalifikowane jako rzadkie: *koñi* – od *kõn, voli* – od *võl*.

¹⁰³ Czy ta forma nie od *zgrëbc* ‘młody konik, źrebak’ (pn, śr) a. *zgrëbcq* – dem. od *zgrëbc*? Wyjaśnialoby to zagadkowe *č* w temacie słowotwórczym.

¹⁰⁴ Przymiotnik może być zachowany tylko we frazeologii: *karvā trāva* – bot. ‘szczotliha siwa, *Corynephorus canescens*’ (*Karvā trāva rosce na pāskax* – Wielka Wieś, Chłapowo). Jedyne poświadczenie kontekstu nie jest jednak dowodem ostatecznym, gdyż słownik często daje pierwszeństwo utartym zwiazkom wyrazowym.

3. Sporadyczna lokalizacja form i cytatów świadczy o tym, że formacje paradygmatyczne mają zasięg ogólnokaszubski. Zachowane w części północnej i północno-środkowej terenu wyrazy *bidłeci* (Kępa Oksywka), †*bocanči* (Odargowo), *žévusi* (Kępa Swarzewska, zwł. Werblinia), *kārči* (Puckie), *knāpiči* (pn, śr), *orli* (Jastarnia, Bór), †*pañiči* (Kępa Żarnowiecka), *rogāli* (Hel) i in. tworzą zbiór nieliczny i nie wpływają na obraz stosunków zachodzących w typie¹⁰⁵. Z badań autorów AJK (IX, cz. II: 100–108 i m. 417–418; Handke, Popowska-Taborska 1978: 95) wynika, że w grupie przymiotników motywowanych przez nazwy zwierząt derywaty paradygmatyczne mają silną konkurencję w postaci form z sufiksem *-ski*. Obszarem o przewadze form z *-i* są gwary środkowych i północnych Kaszub, nawiązujące pod tym względem do dialektów słowińskich, z których w źródłach mało jest poświadczonych form na *-ski*.

4. Specjalizacja formantu w zakresie doboru podstawy sprawia, że derywaty motywowane są przez rzeczowniki pospolite wszystkich rodzajów gramatycznych, o różnym fonetycznym zakończeniu tematu, ale o wyraźnie sprecyzowanej semantyce. Nazywają one osoby i – przede wszystkim – zwierzęta. Wśród podstaw są zarówno rzeczowniki rdzenne, jak i derywowane. Te ostatnie to prawie bezwyjątkowo formacje utworzone przez formanty z podstawowym *-k-*: *-k* (*Židk*), *-ka* (*kotka*), *-ik* (*knāpik*), *-ńik* (*rólnik*)¹⁰⁶, co ujawnia bardzo starą cechę słowiańską, jaką była predylekcja do tematów zakończonych na *k*, *g*, *c*, *z*, dających po alternacji wywołanej dołączeniem elementu morfologicznego wygłosowe *č* lub *ž*, które z kolei miało wzmocnić – znajdujący kontynuację w postaci dzisiejszego formantu paradygmatycznego – nikły przyrostek *-*jb*, **-bjb* (Brodowska-Honowska 1960: 33).

5. Treść znaczeniową przymiotników paradygmatycznych da się ująć tylko bardzo ogólnie jako ‘związany z tym, na co wskazuje podstawa’, ‘właściwy czemuś’. Niesprecyzowana treść formacji z *-i* znajduje odbicie w sposobie definiowania przez ks. Sychtę poszczególnych wyrazów z analizowanej grupy. Z definicji prezentowanych w słowniku rzadko można wyczytać szczegółowe informacje o tym, jaką funkcję semantyczną pełnią derywaty. W ogromnej większości wypadków ujawniana jest tylko relacja słowotwórcza, np. *brutči*, adj. od *brutka*.

Będąc wykładnikami cech relacyjnych, przymiotniki paradygmatyczne konkretyzują swoje znaczenia w kontekście. Rzuca się w oczy wielość możliwych relacji między rzeczownikiem zawartym w strukturze derywatu i tym, który jest

¹⁰⁵ Odczytanie danych geograficznych jest w wypadku analizowanej grupy trudne, gdyż jako ilustracja tekstowa podawane są często frazeologizmy, terminy botaniczne, przezwiska, nazwy toponimiczne, które mają własną lokalizację, np. *kotčë oko* ‘żrenica’, fig. ‘coś niezmiennie cennego i drogiego’ (Hel), *kukòvčë gñāzda* ‘pola nieurodzajne (Sianowo, Staniszewo, Mirachowo), *karvā trāva* – bot. ‘szcztolicha siwa, *Corynephorus canescens*’ (Wielka Wieś, Chłapowo), *pomuxlë glově* ‘przezvisko mieszkańców Półwyspu Helskiego, nadane im przez *krajevěx*, czyli ludzi nie zajmujących się rybołówstwem’ (Kępa Żarnowiecka). O tym, że w kontekście przytacza się głównie frazeologię, zdecydowała zapewne chęć ogarnięcia jak największego zasobu jednostek leksykalnych.

¹⁰⁶ Z punktu widzenia opisowego nie są podzielne słowotwórczo nazwy istot młodych na *-q*: *žévčq*, *bidlq*, *celq*, *jağñq* itd., które albo nie mają poświadczonych podstaw, albo pozostają tylko w relacji semantycznej (nie formalnej) do innych wyrazów.

określany przez dany przymiotnik. Wielość ta ma jednak swoje granice wyznaczone przez charakter bazy derywacyjnej. Do użyć najpospolitszych zaliczymy użycia subiektywne, posesywne, partytywne, genetyczne i symilatywne. Wszystkie one rozwinęły się z szeroko pojmowanej funkcji dzierżawczej, którą Lorentz (LGP: 748) uznaje za prymarną dla analizowanej grupy formacji. (Ciekawe, że badacz nie pokazuje funkcji symilatywnej przy formancie *-i*, chociaż ma ją w zestawie przyjętych kategorii).

Oto przykłady. Dla użyć subiektywnych (SUB) – np. *macešã troska* ‘troska, którą przejawia macocha’ (= ‘macocha się troszczy’), podobnie *zěvčěcě dęgusě* ‘dyngus uprawiany przez dziewczęta w trzecie święto wielkanocne’, *mědvezi tuňc*. Charakterystyczne serie tworzą wyrażenia określające głosy wydawane przez zwierzęta: *kaňi glos* (*Čuť jem kaňi glos: pic, pic*), *měvi křik* (*Ju z daleka mě čělě měvi křik*), *varně krakaňe* (*Od varněgo krakaňã já sã vedno reno obužã*), *skovronči spěv* (*Obužil mě skovronči spěv*), a także wydzielane przez ludzi i zwierzęta zapachy: *človečã pãxa* ‘woń’, *kozi smród*. Podstawa może nazywać subiekt, a rzeczownik określany argument przy niewyrażonym predykcacie, np. *kółka rólničě* (*Ju pšed pěršõ vojňõ bělě kółka rólničě*) ‘kółka, które założyli rolnicy’ (= ‘rolnicy [założyli] kółka’), *jeleně šlaxě* ‘ślady’ (*Na śněgu vidac bělo jeleně šlaxě*), *pajičě nítki* (*Babě lato je ju tu, poznac to po pajičěx nítkax*).

Użycia posesywne i pseudoposesywne (POSS) omawiane są razem, chociaż o posesywności sensu stricto można mówić jedynie wtedy, gdy posiadaczem jest człowiek lub istota o podobnym statusie ontycznym, gdyż tylko człowiek może być właścicielem w ogólnie przyjętym sensie tego słowa jako prawnego dyspozytora rzeczy, por. *paňičě pola*, *koňe* ‘które należą do pana’, por. też: *zěvčěci kapeluš*, *krášničě oblečeňe*. Obiektem „posiadany” przez zwierzę zwykle jest miejsce jego przebywania, jego dom: *vtãšě gňãzdo* (*Jã zis nalãz vtãšě gňãzdo*), *kivutčě*, *sročě*, *vroňe gňãzdo*, *žňijě gňãzdo* (*Mě natrafilě v lese na žňijě gňãzdo*), *lěsã jãma*. W derywatach motywowanych przez nazwy zwierząt gospodarskich i domowych na znaczenie posesywności nakłada się funkcja przeznaczenia (w jej aspekcie adresatywnym – ‘przeznaczony dla kogoś’): *psã buda* (*Věsčelě sãnem psõ budã, bo mrõz jize*), *kroví xlěv*. Jeszcze wyraźniej odcień przeznaczenia rysowuje się w tych kontekstach, w których rzeczownik określany nazywa inne niż pomieszczenia przedmioty związane z utrzymaniem zwierząt: *koňi kum* ‘żłób dla koni’, *volě sle* ‘uprząż’. Frazem przymiotnikowym odpowiadać mogą wówczas konstrukcje nominalne z przyimkiem *dlã* lub *do*: *svíňi xlěv* wobec *xlěv dlã svíni* lub *xlěv do svíňi* (AJK, VII, m. 343). Paradygmatyczne formacje posesywne i pseudoposesywne nie wskazują na przynależność indywidualną (do konkretnej jednostki) – może z wyjątkiem zapisanej jako wychodząca z użycia formy *†paňiči*: *To sõ paňičě pola, a to naše*, lecz gatunkową (do jakiegokolwiek reprezentanta danej klasy).

Szczególną grupę formacji dawniej określanych jako dzierżawcze, a dziś jako wskazujące na całość w stosunku do części (PART), stanowią te, które sygnalizują przynależność organiczną, gdy obiektem „posiadany” jest część ciała. Przymiotniki mówią wówczas, o czyją część ciała chodzi: *človečě włosě* ‘włosy, które są częścią człowieka’, *matčě kolano* (przysłowie: *Matčě kolano je nãmitšě*)

‘kolano, które jest częścią matki’. W tej grupie liczne są derywaty od nazw zwierząt: *vtáše, sročě, varně, gqšě póra, gqsi ud* (tu możliwa również interpretacja genetyczna – ‘udo z gęsi’), *lěšě stopě, pomuxli leb* (‘leb dorsza’ – słownik odnotowuje odpowiednie przezwisko człowieka z wielką głową). Jest też formacja motywowana przez nazwę rośliny: *tobačě lěstě* ‘liście tabaki’. Użycia partytywne – podobnie jak posesywne – cechuje wyrażanie relacji wobec obiektu pojmowanego jako klasa, a nie jako indywidualium, co może prowadzić do uogólniania się treści znaczeniowej przymiotnika, który przesuwa się bardziej w stronę jakości i zaczyna odpowiadać na pytanie ‘jaki?’, a nie ‘czyj?’, por. np. *zgrěbičě zqbě (To je mlodi kón, bo on ješ má zgrěbičě zqbě)*.

Użycia genetyczne (GEN) obejmowane są wspólną parafrazą ‘pochodzący z...’. Ale w odniesieniu do przymiotników motywowanych przez nazwy ludzi i zwierząt należałoby wskazać dwie odmiany relacji. W pierwszej podstawa przymiotnika nazywa żywą istotę, a okreśłany rzeczownik – rzecz pochodząca z ciała. Ten typ stosunku semantycznego właściwy jest kontekstom, w których mowa o jajach, np. *kuřě jaje*, por. też: *kačě, měvě, sročě, mróvčě jaja*, o mleku: *koběle, krově, sěčě mlěko (Ten je tak xcěvi, že bě on xoc sěčě mlěko píł)*, oraz o odchodach zwierzęcych i ludzkich: *kuři, koňi gnój (To voňi ‘pachnie’ jak koňi gnój), človečě, kocě, mušě govna, gqšě drěmle* ‘odchody gęsie’ (śr). Wykazuje on związek ze znaczeniem ogólnodzierżawczym ‘należący do...’. Druga odmiana relacji występuje, gdy podstawa nazywa zwierzę już martwe, a okreśłany rzeczownik pozyskiwany z niego surowiec – skórę, np. *ovčã skóra (Z ovčě skórě robilě gqče do cepov)*, także: *sviňã skóra (Bótě ze sviňě skórě), bičã skóra (Tego bě na bičěj skóre ně spisãł), bidlěčã, j’agněčã skóra (Jagněčě skórě sō dobrě do kožexa), jelaňã, vilčã skóra, kocã skórka (Kocã skórka gřeje)*, mięso: *gqšě mąso, gulě, rogálě, celěčě, trusě, sarně mąso (Sarně mąso je baro smačně), zajičě mąso (Všěscě ně lubō zajičěgo mąsa)*, czasem krew: *sviňã krev*. Znaczenie podstawy ‘zwłoki’ dopuszcza parafrazę ‘który pochodzi z...’, choć lepsza byłaby formuła ‘taki, jakiego dostarcza dany gatunek zwierząt’ albo ‘uzyskany z danego gatunku zwierząt’ (por. Szlifersztejnowa 1960: 28). Ten typ relacji bliski jest materiałowej.

Dobór kontekstów dla użyc symilatywnych (SIMIL) jest bardzo charakterystyczny. Określenia dotyczą człowieka – jego wyglądu, cech psychicznych, zachowań, np. *zlotě vlosě (Jego brutka má zlotě vlosě)* ‘włosy jak złoto’, por. też: *žabã tvář (Co ten má za žabō tvář), jelaňě nožki, pajičě noži, orli nos, měšě zqbě* ‘o małych zębach’, *žabě očě, žabi pěšk, gapi rozěm (Máš gapi rozěm ‘jesteš głupiutki’), kārči glos, spěv ‘piskliwy’, vilči glód (mec vilči glód), zvěřěčã xcěvota (Zvěřěčã xcěvota opanovala go), strěši xód (Naš tatč začinã pomalu dostavac strěši xód...), žólvi krok (Ten takim žólvim krokō jize, že on do kuňca svata tam ně zalěze, dokōd on xce jic, bo on má čas)*. Widać w tych przykładach stereotypowość porównań. Często powtarzane wyrażenia te leksykalizują się i tracą podzielnosc syntaktyczną. Zaczynają funkcjonować w języku jako swoiste jego jednostki, np. *rěbě očě* ‘oczy zapłakane lub zamglone’ (*Pláčěš tě? – Ně. – Ale pláčěš, jã vízq po tvojič rěbix očax*), *baraňě pozqkovaňě* ‘niewdzięczność’ (*Ten le znaje baraňě pozqkovaňě*). Analogiczny proces zachodzi w polszczyźnie, a znaczenia przymiotników wyrażających podobieństwo ustalają się dość szybko z powodu

ograniczonej liczby desygnatów podlegających porównaniu (Szlifersztejnowa 1964: 73–80).

Poza wymienionymi w badanym materiale poświadczono są użycia syngulatywne (SING): *pšćeli rój* ‘rój, który składa się z pszczół’. Są również użycia zakresowe (ZAKRES): *židčë zecë* (*Do našë školë xozí dvoje židčix zeci*) ‘dzieci, które są Żydkami’. Zakres podstawy przymiotnika i zakres określanego rzeczownika w tym wypadku krzyżują się: ‘oba jednocześnie’, ‘dziecko i Żydek’. Trzeba zauważyć ucieranie się niektórych połączeń – *ńeborači lud* to ‘lud biedny, ubogi’ (*Pón Jezus v žlóbku přějql nãpród ten ńeborači lud, a zãs potemu bogatëx i królöv*). Przymiotniki motywowane przez nazwy przedmiotów postrzeganych jako surowiec biorą udział w wyrażaniu relacji materiałowej (MAT): *ribã polévka* ‘zupa wykonana z ryby’ (ryba rozumiana jest tu jako ‘mięso’), por. też: *zloti pëstrëh, zëgark*. Przymiotniki od nazw związanych z czasem pełnią funkcję temporalną (TEMP): *knãpičë lata* (*V knãpičëx latax*) ‘lata, kiedy się było chłopcem’ (podstawa rozumiana jest tu jako okres w cyklu rozwojowym człowieka). Jeden przykład ilustruje funkcję charakterystyczną konkretną (CHAR-KONKR): *robačë jabka* (*Našë jabka sq latos baro robačë*), *robači grox* ‘jabłka, groch, w których są robaki’. Jeden też wyraz poświadcza funkcję instrumentalną (INSTR): *žarnã moka* ‘mąka zmielona na żarnach’. Funkcję czynnościową (CZYN), realizującą się, gdy rzeczownik podstawowy nazywa czynność, proces lub stan, przypisać można przymiotnikowi *roboci* w obu podawanych przez słownik znaczeniach ‘pracowity, pilny’: *roboci člówëk* (*To je baro roboci člówëk*) ‘człowiek chętny do roboty’ (‘który robi’) i ‘roboczy, codzienny, powszedni, przeznaczony na co dzień’: *roboci žëh* (*V t'izehu je šesc robocëx dñi*) ‘dzień naznaczony robotą’ (‘w którym się robi’). W drugim znaczeniu wyrazu zaznacza się odcień przeznaczenia, por. też *robocë bôtë, robocã sëknã* ‘do roboty’.

6. Zakres wariantywności słowotwórczej formacji paradygmatycznych jest duży, ogarnia przeszło połowę całego zasobu derywatów. Poszczególne wyrazy mają pary w klasach z sufiksami: *-ni* (11 przykładów wariantywności), *-ovi* (9), *-ski* (8), *-ovski* (2). Obecne są też pary z formantami: *-in* (11) oraz *-óv* (4), a także z sufiksami *-ovati* (12), *-ati* (4), *-asti* (4), *-ani* (2) i *-ovani* (1). Prócz dubletów pojawiają się układy trójkowe (w rozmaitych konfiguracjach wymienionych formantów) oraz czwórkowe i piątkowe, ale tak rozbudowana wariantywność dotyczy tylko wyrazów opartych na podstawach *baba* i *diabel*, por. *babi* – *babski* – *babin* – *babovati* i *djãbli* – *djãbelni* – *djãbelski* – *djãblovati*, *djãblovati* – *djãblovani*.

Jak łatwo obliczyć, z formacjami paradygmatycznymi konkuruje (z różnym nasileniem) 11 typów struktur sufiksalnych. Liczba wyrazów w poszczególnych grupach, ich dobór i charakter relacji semantycznych w parach opozycyjnych wyznaczane są możliwościami funkcjonalnymi formantów.

Gdy formant paradygmatyczny o funkcji transpozycyjnej spotyka się przy tej samej podstawie z innym formantem niewyspecjalizowanym znaczeniowo, poszczególne typy struktur istnieją obok siebie na równych prawach i w tym samym zakresie znaczeń (w parach *-i* || *-ski* i *-ovski* od nazw osób: *kobëci* – *k'obëcki*, *strëši* – *strëxovski*) albo wnoszą to samo znaczenie, lecz dzielą się sferą wpływów, tzn. mają różną lokalizację (*-i* || *-ski* od nazw zwierząt: północno-środkowo-

-kaszubskie *końi*, *sviñi* – *kónski*, *sviñski* na pozostałym obszarze), albo utrzymują się oba, dążąc do repartycji sensów (-i || -ni od nazw zwierząt: *rěbi*, *ribi*, por. *ribã polěvka* – *rěbni*, *ribni*, por. *ribni stāv*; i szczególnie wyraźnie w serii *celąci*, *celěci* – *celni* ‘cielny’), albo – wreszcie – konkurują, pozostając częściowo w relacji synonimicznej, ale jeden typ struktury stopniowo wycofuje się (-i || -ovi: *psi* – rzadko: *psovi*, *ptāši* – †*ptāxovi*; -i || -ni od nazw osób: *maceši* – †*macešni*, *matči* – rzadko: *matečni*).

Gdy formant paradygmaticzny spotyka się przy tej samej podstawie z innym znaczeniowo wyrazistym formantem, następuje podział funkcji, przy czym każdy wariant zachowuje swoje (opozycja znaczeń jest konsekwencją opozycji formantów). W parach -i || -in oraz -i || -óv formacje sufiksalne związane są ściśle z wyrażaniem posesywności (w szerokim sensie – również sprawcy, organicznej, genetycznej), w parach -i || -ati, -i || -ovati oraz -i || -asti – z symilatywnością. Ponieważ oba typy znaczeń mieszczą się w zakresie funkcji formantu paradygmaticznego, poszczególne warianty przymiotników mogłyby wchodzić w relację inkluzji semantycznej, czego dowodem byłoby podobieństwo kontekstów, w jakich występują. Tymczasem Sychta konsekwentnie ukazuje różnice, por. *skovrónči spěv* wobec *skovrónčeno gñázdo*, *kozi smród* wobec *kozina skóra*, *kozine bobki*, *vilči głód*, *vilčã skóra* wobec *vilčati pēs* ‘podobny do wilka’.

Na przekór pierwszemu wrażeniu spowodowanemu sporą liczbą formacji wariantywnych z udziałem wielu formantów uderza zatem dość duża regularność systemu w części objętej opisem. Nie można tu mówić o rozchwianiu strukturalnym przymiotnikowej derywacji paradygmaticznej. Przeciwnie – wyraźne są sygnały porządkowania typów słowotwórczych.

7. Porównanie stanu utrwalonego w *Słowniku gwar kaszubskich* z zapisami Lorentza poczynionymi w *Gramatyce pomorskiej* pozwala potwierdzić spostrzeżenie braku wyrazistości znaczeniowej derywatów przy specjalizacji formantu w zakresie doboru podstawy. (Podobną sytuację mamy dziś w języku polskim – por. Kallas 1998: 497). Trzeba jednak zauważyć niewielką różnicę w preferencji podstaw na korzyść tych mniej typowych, szerzej uwzględnionych przez niemieckiego badacza. Odnotował on serię przymiotników motywowanych przez nazwy roślin: *buči* ← *buk*, *konopli* ← *konopla*, *lěpi* ← *lěpa*, *slěvi* ← *slěva*, *osči* ← *oska* ‘osika’. Sychta ma w tym miejscu regularnie formacje na -ovi: *bukovi*, *lěpovi*, *oskovi*, *slěvovi* i wyjątkowo *konoplani*. Jest też u Lorentza kilka przykładów derywatów od nazw miejscowych: *lěpni* ← *Lěpno*, *slóvni* ← *Slówno*, *větovni* ← *Větovno*, *větrovni* ← *Větrovno*¹⁰⁷, od nazw części ciała: *garli* ← *garło* ‘gardło’, *muñi* ← *muña* ‘warga’, *zqbi* ← *zqb*, *rąci* ← *rąka*, oraz od nazw o innym znaczeniu: *bali* ← *bal*, *jastrí* ← *jastrě* ‘Wielkanoc’, *jegli* ← *jegła* ‘igła’, *zakoñi* ← *zákõn* ‘zakon, prawo’, w tym usłyszany również przez Sychtę *roboci*, *roboči*. „Te przymiotniki, urabiane od nazw istot nieżywotnych, posiadają szczególnie gwary na Pomorzu niemieckiem” – pisze Lorentz (LGP: 749).

¹⁰⁷ Wszystkie – jak widać – od nazw z sufiksem -(ov)no, co daje w przymiotniku wygłos -ni.

2.3.3. Podsumowanie

W wypadku przymiotnikowych formacji paradygmatycznych mamy do czynienia z typem bardzo regularnym, zdominowanym przez schemat: rzeczownik osobowy lub żywotny > przymiotnik paradygmatyczny. Incydentalne są inne wzorce: rzeczownik konkretny nieżywotny > przymiotnik paradygmatyczny (*tobači, złoti, žarni*) oraz rzeczownik abstrakcyjny > przymiotnik paradygmatyczny (*roboci*).

Zestaw ról semantycznych pełnionych przez kaszubskie przymiotniki paradygmatyczne przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Funkcje formantu paradygmatycznego (na podstawie użycie kontekstowych przymiotników)

Funkcje Formant	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
paradygmat	+		+	+	+		+	+		+	+		+	+			+	+

1 SUB, 2 OB, 3 POSS, 4 INSTR, 5 MAT, 6 RES, 7 GEN, 8 SING, 9 TOT, 10 PART, 11 CHAR-KONKR, 12 CHAR-ABSTR, 13 SIMIL, 14 ZAKRES, 15 LIMIT, 16 LOC, 17 TEMP, 18 CZYN

2.4. DERYWATY OD WYRAŻEŃ PRZYIMKOWYCH

2.4.1. Uwagi ogólne

Derywaty motywowane przez wyrażenia przyimkowe tradycyjnie włącza się do opisu formacji odrzeczownikowych. Różnica dotyczy jedynie widzenia ich miejsca jako struktur złożonych (Kurkowska 1954; Sieczkowski 1957) albo prostych (Brodowska-Honowska 1967; Kallas 1996). Za Marią Brodowską-Honowską (1967: 21) przyjmuję, że wyrażenie przyimkowe stanowi dla derywatów przymiotnikowych wariant podstawy rzeczownikowej, uznaję je więc w odpowiednich strukturach słowotwórczych za derywaty proste. Podstawy wyrażeniowe obejmują połączenia przyimka z rzeczownikiem i z zaimkiem *się* (w odpowiedniej formie).

Przymiotniki od wyrażeń przyimkowych powstają w wyniku przekształceń czysto formalnych. Zajmują tę samą pozycję składniową co ich podstawy derywacyjne i z reguły nie różnią się od nich znaczeniem, por. np. *bezgvázdovã noc – noc bez gvázdöv*¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Teza ta w odniesieniu do języka polskiego jest podważana (Tekiel 1997: 40; Rzemyskowska 2007: 223), ale znajduje uzasadnienie w analizowanym materiale kaszubskim. Inną sprawą jest dążenie przymiotników do leksykalizacji. Jako odrębne jednostki języka chcą one związać się z określoną treścią, im tylko właściwą.

Ponieważ formant pełni funkcję transpozycyjną, o znaczeniu derywatu decyduje zawarty w temacie element przyimkowy. A ten nie jest dobierany dowolnie z pełnego zasobu środków. Tylko część wyrażeń przyimkowych jest transponowana na przymiotniki. Największy udział przyjmują wyrażenia z przyimkami orientującymi w czasoprzestrzeni oraz z wyrażającym brak przyimkiem *bez*.

Stosowane są dwie techniki derywacji: zazwyczaj przesunięciu kategorialemu odpowiednich wyrażeń przyimkowych towarzyszy sufiksacja (*bezbożni* ← *bez Boga*), ale rolę formantu powodującego uflexsjnienie nieodmiennej podstawy odgrywać może sama końcówka fleksyjna (*bezoki* ← *bez oka*)¹⁰⁹.

Część struktur teoretycznie dopuszcza drugą motywację w postaci wyrażenia syntetycznego, co przesuwa derywat do innej grupy formacji, zmienia także kategorię gramatyczną podstawy, podział słowotwórczy wyrazu oraz zastosowaną technikę, por. *bezrozsądni*: *Jakže tě móg bęc tak bezrozsądni* 'być bez rozsądku' (derywacja denominalna sufiksalna) albo 'nie być *rozsądni*' (derywacja deadiektywne prefiksalna), i podobnie †*bezšligovi* (o koniu, którego nie trzeba popędząć batem): *Z bezšligovima koňami ni ma kłopotu* 'z końmi idącymi *bez šliga*' albo 'z końmi, które nie są *šligové*' (por. *šligovi* 2. †o koniu, którego stale trzeba popędząć batem: 'leniwy'). Z wyborem interpretacji, którą powinien sygnalizować kontekst, wiąże się kwestia rozumienia wyrazów bądź jako przeciwstawiających się treścią czemuś (funkcja negacyjna, prymarnie spełniana przedrostkiem *ne-*, a wtórnie przedrostkiem *bez-*)¹¹⁰, bądź komunikujących brak czegoś (zaprzeczona relacja partytywna modelowo wyrażana przejętym z podstawy przyimkiem *bez*, zob. Sokołowski 1988: 133, 138).

Poparta kontekstem analiza znaczeniowa stanowi podstawę wyboru również w sytuacji, gdy trzeba rozstrzygnąć między motywacją przez wyrażenie a rzeczownikową, jak w †*ředlatni*: *ředlatná běda néráž zazerala nóm v xěče* 'bieda na *ředlatem*', por. też *ředlatni čas* (tu od †*ředlato* 'przednowek') i *ředežni-vni*: *ředežnivně pořōdki* 'porządki *řed(e) žnivama*' (tu od wyrażenia przyimkowego, a nie od *ředežnivě* 'czas poprzedzający nowe żniwa, przednowek').

Przymiotniki tworzone od wyrażeń przyimkowych podlegają działaniu tych samych procesów leksykalizacji i metaforyzacji znaczeń, jak derywaty proste omawiane wcześniej. Wystąpi więc problem żywotności struktur z przyimkiem w nieaktualnej już funkcji: *posvātni* 'używany podczas święta, przeznaczony na święta, odświętny', †*řezročni* 'mający przeszło rok'. Przymiotników tych nie można obecnie uznać za motywowane w sensie synchronicznym (drugi ewentualnie jako derywat prefiksально-sufiksalny od *rok*). Pojawia się też kłopoty z zakwalifikowaniem wyrazów, które wchodzą z innymi tylko w asocjacyjny związek

¹⁰⁹ K. Oliva w artykule poświęconym problemowi tworzenia przymiotników od wyrażeń przyimkowych (1961) twierdzi, że z punktu widzenia formalnego przymiotniki te są wyrazami złożonymi z przyimka oraz formacji przymiotnikowej pochodzącej od rzeczownika. Trudno się zgodzić z podobną interpretacją.

¹¹⁰ E. Wójcikowska (1991: 79), analizując podobne przykłady polskie, te formacje, w których segment *bez* można zastąpić przez *nie*, uważa za pograniczne. W badanym materiale kaszubskim nie ujawniły się dublety: z *bez-* i *ne-*. Odpowiednie formy zaprzeczone, w ogóle znane gwarom, pochodzą z innych niż pomorskie terenów (por. Okoniowa 2000: 212).

semantyczny, jak *†zasobni* ‘tylny, znajdujący się po tylnej stronie’: *Xceš tē sadnoč na přédně sežeňe [voza], če na zasobně?* ‘które mam za sobą’. Wreszcie ukażą się zjawiska związane z wieloznacznością wyrazów, por. *dočasni člověk* ‘powolny, flegmatyczny, leniwy’ (w tym znaczeniu wyraz nie ma związku z innymi leksemami) obok *dočasně žče* ‘życie *do času* (śmierci)’. W trakcie analizy przymiotników od wyrażenia przymiokowych należy więc także uwzględnić rzeczownik określany (por. Kallas 1996: 500).

2.4.2. Przegląd i analiza formacji

2.4.2.1. Z przymikiem *bez*

Klasa liczy 14 form: *bezbožni* ‘bezbożny’, *bezžecni* ‘bezdzietny’ (pn), *bežvāzdovi* ‘beżgwiezdny’, *†bezkošulni* ‘taki biedny, że nie ma nawet koszuli’ (Puzdrowo, Mściszewice, Załakowo, Borzestowo, Lewino, Pomieczyno), *†bežksžěčni* ‘beżksiężycowy’ (pn-zach), *bežmesožovi* ‘beżksiężycowy’ (sporad. śr), *†bežmarni* 1. ‘chciwy, łakomy’, 2. ‘beżmierny, nieogarniony’, *bežnāžejni* ‘beżnadziejny’, *bežradni* ‘beżradny, niedołączny’, *bežrāčni* ‘nie mający ręki albo obu rąk’, *bežrutovi* ‘nieoszklony’ (pn-zach, por. *ruta* ‘szyba w oknie’), *bežsromotni* ‘beżwstydnny, beżczelny, nieprzyzwoity’ (pn), *bežvstidni* ‘beżwstydnny, rozpustny, beżczelny’, *bežvarni* ‘niewierzący, beżbożny’ (pn).

Większość wyrazów ma lokalny zasięg występowania, ale są tu poświadczenia z całego terenu.

Tkwiący w podstawach formacji przymiok *bez* występuje wraz z rzeczownikami konkretnymi lub abstrakcyjnymi. Derywaty parafrazują się jako ‘taki, który jest bez tego, na co wskazuje rzeczownik podstawy’, np.: *bežrutovė okno* ‘nieoszklony otwór na strychu szopy’: *Přez bežrutovė okno podajō sano* ‘okno *bez rutě*’, por. też *To sō terā bežmesožovė noce* ‘noce *bez mesoža*’, *To běla cemna bežvāzdovā noc, jaž mē strašno bělo samėmu jic* ‘noc bez gwiazd’, *Co za bežvstidnā baba!* ‘baba bez wstydu’, *Ogarnōl mē bežmarni smutk* ‘smutek bez miary’, *Terā jem bežradni* ‘jestem bez rady’, *Žis ju ni ma u nas bežkošulnėx uboģix...* ‘biednych bez koszuli’, *Ma dvoje jesma bežžecnė, ni momē na kogo robic* ‘jesteśmy bez dzieci’ itp. Brak – pisze Joanna Okoniowa (2000: 215) – zakłada, że pierwotny stan rzeczy jest ‘razem’ z czymś, co nazywa określany rzeczownik, nawet jeśli jest to atrybut niekonieczny z punktu widzenia kompletności obiektu (smutek nie musi mieć miary). Jeśli obiekt jest całością, to „bez czegoś” oznacza naruszenie tej całości, jak w wyrażeniu *bežrāčni xlop*: *Zarā po vojňe vīzalo sō vėle bežrāčnėx xlopov* ‘mężczyzn bez ręki’ = ‘mężczyzna miał rękę, pozbawiono go jej’¹¹¹.

¹¹¹ D. Moszyńska (1993: 157), badając staropolskie konstrukcje przymiokowe *bez* + genetivus oraz ich przymiokowe ekwiwalenty, zwraca uwagę na możliwość dalszych przesunięć semantycznych w analizowanym typie – przechodzenia od znaczenia ‘pozbawiony...’ do ‘taki, który z natury nie posiada...’. Wydaje się, że dochodziłoby tu już do zmiany o charakterze jakościowym i ustanowienia zupełnie innego rodzaju relacji, w której punktem odniesienia przestaje być norma posiadania przyjmowana dla danego obiektu.

Więcej przykładów derywatów z przyimkiem *bez* podaje Lorentz w *Pomoranisches Wörterbuch* (LPW) i w *Gramatyce pomorskiej* (LGP: 807, 809, 818), bo jeszcze: *bezzlebni*, *bezdnovi*, *bezdružni*, *bezdřevni*, *bezdušni*, *bezzetni* (z twardą *t*), *bezfelni* ‘pozbawiony wad’, *bezgrańčni*, *bezgranični*, *bezlědni*, *bezkostni*, *bezelśni*, *bezmrozni*, *bezpalcati*, *bezpalcovi*, *bezpański*, *bezřodni*, *bezsilni*, *bezsřidli*, *bezzorgalni* i in. sufiksalne oraz *bežnoći*, *bezroći*, *bezoki*, *bezzoni* ‘owdowiały’ z formantem paradygmatycznym.

2.4.2.2. Z przyimkiem *co*

Odnotowano 1 przykład z północy Kaszub: *codńovi* ‘codzienny, zwykły, stały, powszedni’. Przyimek łączy się w podstawie z rzeczownikiem nazywającym miarę czasową, a motywowany przez wyrażenie przymiotnik ma znaczenie temporalne z odcieniem frekwencywnym, por.: *To je moja codńovã robota* ‘praca wykonywana co dnia’, *Vějadã sobe na goscěną, co jã zabãcã o codńověx jivrax i kłopotax* ‘kłótniach i kłopotach przypadających co dnia’.

2.4.2.3. Z przyimkiem *do*

Klasę reprezentuje 5 struktur o różnym stopniu leksykalizacji, różnej geografii i chronologii: *dočasni* 2. ‘doczesny, tymczasowy, ziemski’ (pn, śr, znac. 1. ‘powolny, flegmatyczny, leniwy’ już poza motywacją), †*domãžnã* – o dziewczynie dorosłej nadającej się do zamążpójścia ‘nubilis’ (Puzdrowo, Potęgowo), *domězni* ‘graniczący z polem sąsiada’, *dopãłnovi* ‘dopołudniowy’, *dosebni* ‘chciwy, samolubny’ (Kępa Swarzevska, Kępa Pucka, Hel).

Przyimek *do* należy do środków wielofunkcyjnych i wchodząc w związek z rzeczownikiem, tworzy m.in. wyrażenia o znaczeniu lokatywnym (*do męžě*), kierunkowym (*do sebe*), miary czasowej (*do času*, *do pãłna*) oraz wskazujące na relację przeznaczenia (*do mãža*). Treści te powtórzone są w derywatach, por.: *doměžně pole* ‘pole dotykające do miedzy’, *dočasné žěcě* (*Dočasné žěcě je krótěxně*) ‘życie do czasu’, *čas* oznacza tu moment, kiedy się umiera, *dopãłnovi čas* (*Ńe vem, kej ten dopãłnovi čas minł*) ‘czas mierzony do obiadu’, por. też przysłowia: *Dosebni jak gãs, kej sobe gãždo buděje* ‘garnący do siebie’, *Jes ju domãžnã, he rosces do dãba, le dlã xłopa* ‘jesteś gotowa iść do męża’. W parafrazach ujawniają się niekiedy pewne nadwyżki semantyczne w stosunku do podstaw motywacyjnych w postaci form czasownikowych wchodzących między określany rzeczownik a wyrażenie. Wiąże się to z koniecznością respektowania reguł składniowych przy formułowaniu parafrazy. Przymiotnik z definicji niesie treść predykatywną.

Formacje od wyrażen z przyimkiem *do* nie mają w kaszubszczyźnie dawniejszego poświadczenia. Lorentz (LGP: 807) podaje jeden przykład, który trudno dziś uznać za żywą strukturę słowotwórczą: słowiń. *doročni* ‘pełnoletni’.

2.4.2.4. Z przyimkiem *od*

Odnutowany jest tylko 1 derywat z Kępy Swarzewskiej, wychodzący z użycia i o zatartej motywacji: *†odsebnī* ‘rozrzutny’: *Tak je odsebnī, že češkā pěňazami na vsětkě stroně*. Wobec zaawansowanego procesu leksykalizacji słowa trudno o zręczną parafrazę (właściwie: peryfrazę), w każdym razie w derywacie tkwi relacja kierunkowa – ‘dający od siebie’. Na płaszczyźnie leksykalnej wyraz ma antonim *dosebnī* (zob. wyżej).

2.4.2.5. Z przyimkiem *po*

W *Słowniku gwar kaszubskich* znalazły się 2 formacje: *popołńovi* ‘popołudniowy’ i *povojenni* ‘powojenny’. Oba wyrazy zapisano jako wspólne całemu obszarowi kaszubskiemu.

Przyimek *po* łączy się w wyrażeniach motywujących z nazwami wyznaczającymi miejsca na skali czasu, tworząc określenia temporalne *po połńu*, *po vojńe*, w których mówi się o relacji następstwa. Tę samą funkcję pełnią derywaty, por.: *povojenně pokoleńe* ‘pokolenie urodzone po wojnie’, *Jā ce to zrobia v popołńověx gozěnaš* ‘w godzinach przypadających po południu’.

U Lorentza (LGP: 817) wśród struktur z przyimkiem *po* odnajdujemy jeszcze: *posmėrtni* ‘pośmiertny’ oraz lokatywne *povėrxni*¹¹².

2.4.2.6. Z przyimkiem *pod*

Wskazać można 3 derywaty: *podgórni* ‘położony pod górą’, *podjiřni* ‘chodzący w jarzmie’ (Kępa Żarnowiecka, por. *†jiřā* ‘jarzmo’), *podkřiževi* ‘mieszkający, mający chatę blisko krzyża przydrożnego’.

Podstawą słowotwórczą dla przymiotników są te wyrażenia z przyimkiem *pod*, które oznaczają położenie w bezpośrednim sąsiedztwie czegoś (*pod górō, pod křižem*) albo wskazują na przeznaczenie obiektu (*pod jiřō*). Odpowiednie formacje lokatywne mogą się łączyć typowo z rzeczownikami pospolitymi o znaczeniu miejsca, por.: *Z tego podgórńego pola jā mało latos zeberq zbožego*, a mogą też określać imiona własne, stając się czymś w rodzaju przydomka, por.: *Podkřiževi Budńik z Vėrxucěna*. Ciekawej i starej formacji *podjiřni* ‘przeznaczony pod jarzmo’, por. *Podjiřnā krova ni moze bęc dobrō dōjńicō*, towarzyszy dublet *†jiřni* o tym samym znaczeniu.

Starsze źródła zapisują ponadto: *podgórski, podmorski, poduśni, podvodni, podzemni* (LGP: 771, 817–818). W związku z tym ostatnim Lorentz stawia hipotezę, że przymiotnik nie powstał wprost z wyrażenia przyimkowego, lecz poprzez rzeczownik *podzemě* (LGP: 816).

¹¹² Przymiotnik *pograněčni* ‘pograniczny’ wygląda na odrzeczownikowy, podobnie *pomorski* (por. Sych IV, 132). Oba zresztą nie miałyby żywej podstawy o kształcie wyrażenia.

2.4.2.7. Z przyimkiem *před(e)*

Odnotowane są 2 derywaty: *předeznívni* ‘poprzedzający żniwa’ i – tylko w wyrażeniu porównawczym – †*předgódni* ‘adwentowy’ (Kępa Żarnowiecka, por. *godě* plt, ‘czas między Bożym Narodzeniem a Nowym Rokiem, niekiedy same tylko święta Bożego Narodzenia’).

Przyimek *před(e)* łączy się w wyrażeniach motywujących z nazwami odcinków czasu, tworząc określenia temporalne *před(e) žnívami*, *před godami* wyrażające relację poprzedzania czasowego. Derywaty pełnią analogiczną funkcję, por.: *předeznívně pořodki* ‘porządki przed żniwami’ i we fraz. *ubavíc sǎ jak na předgódním tuńcu* ‘wcale się nie ubawić’ (jak wiadomo, przed świętami, w czasie adwentu, zabaw się nie urządza).

Gramatyka pomorska (LGP: 817) podaje ponadto *předpěrsni*.

2.4.2.8. Z przyimkiem *při (přě)*

Zapisano 5 przymiotników: *předrožni* obok *přidrožni* ‘znajdujący się przy drodze’, *přěmorski* – rzadko: ‘leżący nad morzem, nadmorski’, *přigórni* ‘położony pod górą’, *přilesni* ‘przy lesie położony’ (Zabory).

Przymiotniki nawiązują do lokatywnego znaczenia wyrażen z przyimkiem *přě (při)*. Wyrażają relację statyczną, polegającą na bliskim usytuowaniu przedmiotu wobec innego obiektu. Są w tym względzie analogiczne jak omawiane wyżej struktury z przyimkiem *pod*. Por.: *Vstoupilě jsemě na štót do předrožně karcěmě* ‘karczmy stojącej przy drodze’, *Lěže přějěžžajō z daleka i sǎ věgrěvajō v přěmorskim pǎsku* ‘piasku przy morzu’, *Běj le, tě tam dobře trafíš, oni ořō na takim přigórnim polu krótko drogi* ‘polu przy górze’, *Bǎzeta zis pasla n’a přilesnim polu* ‘polu przy lesie’.

Dane zebrane przez Lorentza (LGP: 817, 822) niewiele uzupełniają materiał Sychty. Poza badanym tu zbiorem są tylko *přibočni*, *přibrěžni*.

2.4.2.9. Z przyimkiem *za (zǎ)*

Klasę tworzy 7 formacji: *zabrózni* ‘mieszkający nad dawną granicą polsko-niemiecką’ (Przyjezierze Żarnowieckie), *zaguńenni* ‘położony za gumnami, czyli zabudowaniami wsi’ (Puckie), *zamorski* ‘zamorski’, *zamežni* ‘o polu sąsiada’ (pn), †*zasobni* ‘tylny, znajdujący się po tylnej stronie’ (pn), *zastǎvni* ‘mieszkający za stawem’ (Łebcz), †*z’ávrotni* ‘mieszkający za wysokim płotem i wysokimi wrotami, które stawiano niegdyś przed zagrodą, aby wilki nie miały do niej przystępu’ (Wierzchucino).

Przyimek z podstawy słowotwórczej łączy się w badanych leksemach z nazwami miejsc, a derywaty wyrażają relację lokatywną ‘znajdujący się za tym, na co wskazuje implikowany przez przyimek rzeczownik’, por. *zaguńenně pole* ‘pole leżące za gumnami’, *zamežně pole* ‘pole położone za miedzą’, czyli ‘cudze’: *To je naše pole, a to je ju zamežně*, por. też *Náše bocóně sǎ pomału gotějō do zamorskix krajōv, one vnet odleco*. Analizowane struktury chętnie wchodzą

w związku składniowe z nazwami własnymi osobowymi i wykorzystywane są do określania miejsca czyjeś zamieszkania, por. *Zastávni Rémus umar*, też: *zabrózdni Labuda*, *z'ávrotni Budnik* (konstrukcje zapisano z powiatu puckiego, ale z całą pewnością ten typ nominacji wykracza poza wskazany obszar).

Nieco na uboczu pozostaje przymiotnik †*zasobni* motywowany skojarzeniowo wyrażeniem *za sobo*, ale i on wpisuje się w dany typ relacji. W roli lokalizatora mniej typowo wystąpił zaimek *się*.

Z formacji odwyrażeniowych z przyimkiem *za* (*zā*) Lorentz (LGP: 753, 771, 817–818) podaje jeszcze: *zamístokovi* ‘leżący za strugą Mistok’, *zalěpavski*, *zālěbski zaódrovi* ‘zaodrzański’, *zāgračni* ‘zagraniczny’, *zālesni*, *zāgorski*, *zāgórni*.

2.4.3. Podsumowanie

Derywaty od wyrażen przyimkowych stanowią w badanym materiale kaszubskim grupę nieliczną, reprezentowaną przez 40 struktur o różnym stopniu przejrzystości słowotwórczej, o mniej lub bardziej regularnych związkach semantycznych z podstawą.

Na przymiotniki transponowane są wyrażenia z przyimkami (podaję je w kolejności wynikającej z częstości użycia): *bez* (14 przykładów), *za* (*zā*) (7), *do* (5), *přě* (*při*) (5), *pod* (3), *po* (2), *před*(*e*) (2), *co* (1) i *od* (1). Zestaw przyimków biorących udział w derywacji jest więc – jak widać – skromny. Lorentz (LGP: 807, 817) pokazuje jeszcze twory z *nad* (*nād*): *nadglówni* ‘nadglówny’, ‘położony nad głową’?, *nādzemni*, oraz *nā*: *nābłotni*, *nābřežni*, *nāgračni*, *nāpěrsni*, *nāzemni*. Powiększa to zbiór o dwa dodatkowe elementy o funkcji lokatywnej, która obok funkcji temporalnej oraz wyrażającej brak przeważa wśród wszystkich wykorzystywanych znaczeń. Ciekawy jest status przyimka *přez*, który w kaszubszczyźnie ma poświadczenia jedynie w przymiotnikach zleksykalizowanych: †*przezročni* ‘mający przeszło rok’ (*To je ju přezročné zecko*), i u Lorentza (LGP: 817): *słowiń. přezlatni* ‘przedletni, przedroczny’, *přezgračni* ‘zagraniczny, przezgraniczny’ (oba wyrazy niestety bez kontekstu).

Semantyka formacji zgodna jest w zasadzie z semantyką wyrażen motywujących. Zauważyć trzeba utrzymujące się na północnym krańcu terytorium przymiotniki *dosebni* ‘chciwy, samolubny’ i †*odsebni* ‘rozrzutny’, w których podstawowe treści kierunkowe przyłączane są na zasadzie asocjacji. Zakres wyznaczanych funkcji zamyka się w czterech głównych rodzajach stosunku: lokatywnym – statycznym i kinetycznym (LOC), temporalnym wraz z miarą czasową i frekwencją zdarzeń (TEMP), braku (BRAK) i przeznaczenia (PRZEZNACZ).

Tabela 4. Funkcje semantyczne derywatów odwyrażeniowych

Przymyki \ Funkcje	LOC	TEMP	BRAK	PRZEZNACZ
bez			+	
co		+		
do	+	+		
od	+			
po		+		
pod	+			+
před(e)	+			
přē (při)	+			
za (zã)	+			

Pod względem formalnym derywaty prezentują się jednolicie. W badanym materiale nie ma formacji paradygmatycznych, wszystkie są rozszerzone sufiksem. To samo obserwuje Lorentz (LGP: 807), znajdując ledwie kilka wyjątków od tej reguły wśród przymiotników z *bez* typu *bezoki* (por. też *bezżoni*, *beznogi*, *bezrogi* – LPW I, 25–26).

Reguły sufiksacji są identyczne jak w języku polskim (zob. Kallas 1996: 501). Derywat zwykle tworzony jest za pomocą sufiksu właściwego odpowiedniemu przymiotnikowi odrzeczownikowemu: *dopãłňovi* jak *pãłňovi*, *přilesni* jak *lesni*... Odstępstwa zdarzają się rzadko, por. *zastãvni*, choć *stavovi*. Gdy nie ma przymiotnika odrzeczownikowego, wybierane są najczęstsze formanty. W systemie kaszubskim będą to *-ni*, *-ovi* (*-evi*) i *-ski*. Zakres użycia tego ostatniego jest najwęższy. Lorentz (LGP: 818) słusznie zauważa, że *-ski* występuje wyłącznie przy tych przymiotnikach, które mają znaczenie lokatywne.

3. SYNTEZA

3.1. TECHNIKI DERYWACJI

W zakresie derywacji przymiotnikowej denominalnej (odrzeczownikowej, odwyrażeniowej) kaszubszczyzna wykorzystuje wyłącznie sposób morfologiczny. Wykładnikami słowotwórczymi są sufiksy, prefiksy (te ostatnie tylko w ramach techniki łączonej) oraz końcówki fleksyjne.

Najpowszechniej stosowaną techniką tworzenia wyrazów (zob. tabela 5.) jest sufiksacja (z wynikiem 92,5%), następnie derywacja paradygmatyczna (6,9%), a na końcu sytuuje się derywacja prefiksalnie-sufiksalna (z bardzo małym udziałem 0,6%). Sufiksacji towarzyszą regularnie będące następstwem adaptacji sąsiadujących morfemów alternacje jakościowe czy asymilacje (zjawiska te pozostawały poza obserwacją jako należne morfonologii). Wyjątkowo dodanie sufiksu łączy się z dezintegracją podstawy.

Tabela 5. Procentowy udział technik derywacyjnych

Techniki proste		Techniki łączone	
Rodzaj derywacji	Udział	Rodzaj derywacji	Udział
Derywacja sufiksalna	92,5%	Derywacja prefiksalnie-sufiksalna	0,6%
Derywacja paradygmatyczna	6,9%		

3.2. ZASÓB FORMANTÓW

Spośród przeszło 50 sufiksów przymiotnikowych w derywacji od rzeczowników i od wyrażen przyimkowych wykorzystywanych jest – z różną częstością – 36. Są to (w kolejności alfabetycznej): *-alni, -alski, -ani, -anni, -arni, -arski, -asti, -ati, -avi, -ečni, -elni, -eński, -ěvi, -ični (-ěčni), -ijni, -in, -iński, -isti (-ěsti), -iti, -kovati, -lěvi, -ni, -ńani, -ńi, -ńisti, -ńiti, -oblěvi, -ovati, -ovani, -ovi (-evi), -ovni (-evni), -ovski (-evski), -oveski, -oviti, -ov, -ski*.

Sufiksów prostych przymiotnikowych jest zaledwie 13, reszta to rozszerzenia powstałe w różnym czasie w drodze perintegracji i absorpcji innych morfemów

lub w wyniku kontaminacji. Większość formantów (w tym wszystkie proste) odziedziczona jest z dawnego okresu rozwoju słowiańszczyzny (por. Brodowska-Honowska 1960: 9–10; Długosz-Kurczabowa, Dubisz 1999: 35).

Tylko część środków związana jest wyłącznie z derywacją odrzeczownikową. Z ważniejszych klas są to: *-ani*, *-isti* (*-ěsti*), *-in*, *-óv* oraz *-ski* i *-ovi* (z kilkoma wyjątkami). Pozostałe formanty cechuje szersza dystrybucja gramatyczna (nie wnikamy tu w zagadnienie ewentualnej homonimii)¹¹³.

3.3. FREKWENCJA JEDNOSTEK W KLASACH SŁOWOTWÓRCZYCH

Frekwencja jednostek w klasach słowotwórczych pokazuje udział poszczególnych środków w tworzeniu derywatów, a zarazem sygnalizuje pozycję klasy w systemie słowotwórczym. Danych tych nie należy wiązać z produktywnością rozumianą jako zdolność do kształtowania nowych formacji, co określa się współczynnikiem wzrostu obliczanym na podstawie liczby neologizmów w danym okresie. Chociaż istnieje korelacja między pozycją klasy a zdolnością przeniesienia wzorca, w historii języka nie brak przykładów aktualizowania się modeli w danym momencie mało aktywnych, reprezentowanych nawet przez pojedyncze jednostki, jeżeli tylko przychodzi takie zapotrzebowanie ze sfery pozajązykowej¹¹⁴.

Jak wynika z przeprowadzonego przeglądu, trzon kaszubskich przymiotników odrzeczownikowych, z liczbą ponad 100 derywatów, stanowią formacje proste z sufiksami *-ovi* (*-evi*), *-ni*, *-ovati* i *-ski* oraz paradygmatyczne. Dla istotnej roli przyrostków *-ovi* (*-evi*), *-ni* i *-ski* w derywacji przymiotnika nie trzeba szukać uzasadnienia. Są to sufiksy o funkcji transpozycyjnej, uniwersalne znaczeniowo. Mocną pozycję klasie paradygmatycznej i na *-ovati* zapewnia z kolei specyficzna łączliwość formantu. Formant paradygmatyczny regularnie łączy się z nazwami zwierząt, które zajmują ważne miejsce w kulturze wsi, a to znajduje odzwierciedlenie w leksyce. Sufiks *-ovati* łączy się prawie nieograniczenie, gdyż – jak ujmuje to Irena Winkler-Leszczyńska (1964: 34) – „wszystko, co jest w jakiś sposób podobne do *x*, może być *x-owate*”.

Do zbiorów o średniej wielkości (10–99 derywatów) zaliczyć można klasy na *-óv*, *-in*, *-ati*, *-ani*, *-isti* (*-ěsti*), *-asti* i *-lěvi*. Ich pozycja w systemie wydaje się stabilna mimo silnej niekiedy konkurencji derywatów z innymi strukturami – czy to

¹¹³ Na gruncie morfologii przyjmuje się, że elementy formalne identyczne kształtem mogą reprezentować różne jednostki, np. sufiks *-an-* w *wyspany* nie jest tożsamy z sufiksem *-an-* w *bawelniany*. Są to dwa morfemy: *-an1-* i *-an2-*, o odmiennej dystrybucji (łączliwości z klasą gramatyczną podstawy) i inne funkcjonalnie (pierwszy pełni funkcję semantyczną, a drugi nie) – Kowalik 1977: 56 i nast.

¹¹⁴ Wielokrotnie opisywał podobne zjawiska B. Kreja, zob. np. Kreja 1999a.

przymiotnikami o innym wykładniku formalnym (np. wariantywność słowotwórcza *-isti (-ěsti)* i *-asti, ati* i *-ovati, -lěvi* i *-ni*), czy rzeczownikami w odpowiednim przypadku (np. zastępowanie przymiotników dzierżawczych formami dopełniacza).

Tabela 6. Frekwencja formantów przymiotnikowych. Derywaty proste

Formacje sufiksalne		Formacje prefiksalnie-sufiksalne		Formacje paradygmatyczne	
Formant	Liczba formacji	Formant	Liczba formacji	Formant	Liczba formacji
-ovi (-evi)	389	o- + -oni	3	-i	118
-ni	350	pod- + -oni	2		
-ovati	203	o- + -aŃi	2		
-Ńki	167	ob- + -oni	1		
-ov	75	roz- + -oni	1		
-in	73	za- + -aŃi	1		
-ati	73				
-ani	68				
-isti (-ěsti)	40				
-asti	35				
-lěvi	20				
-ovŃki (-evŃki)	14				
-anni	8				
-avi	6				
-ovni (-evni)	6				
-ečni	5				
-arski	4				
-ěvi	4				
iŃski	4				
-Ńisti	4				
-oŃiti	3				
-alski	2				
-elni	2				
-ijni	2				
-iti	2				
-kovati	2				
-Ńani	2				
-oblěvi	2				
-alni	1				
-arni	1				
-ěŃski	1				
-ični (-ěčni)	1				
-Ńiti	1				
-ovani	1				
-oŃeski	1				
-Ńi	1				

Pozostaje liczna grupa zbiorów małych, kilku- czy nawet jednoelementowych. Zazwyczaj niską frekwencję mają przymiotniki z formantami rozszerzonymi, których zadaniem jest stworzyć warunki dla połączenia się tematu i sufiksu lub wzmocnić struktury odczuwane jako niewyraźne. Ale znajdują się tu też przymiot-

niki z formantami prostymi: *-avi*, *-ěvi*, *-iti*. Zauważmy, że wszystkie trzy środki wykorzystywane są poza derywacją denominalną: *-avi* tworzy formacje odprzymiotnikowe (*brunavi* ← *bruni* ‘brunatny’), odczasownikowe (*kosavi* ← *kosac*) i odprzysłówkowe (*loňavi* ← *loňi* ‘zeszłego roku, rok temu’), *-ěvi* i *-iti* obecne są w derywacji dewerbalnej (*mscěvi* ← *mscěc sq*, *pasoviti* ← *pasovac*). Jeden przykład – i to niepewny ze względu na kontrowersje związane z zasięgiem formantu – zapisano dla sufiksu *-ni* (*tļēčebni* ← *tļēčba*), który wystąpił obocznie do *-ni* (*tļučebni*).

Znikomą reprezentację mają derywaty prefiksально-sufiksalne. Nie układają się one w żadne dłuższe serie i zdecydowanie sytuują się na peryferiach systemu.

Derywaty od wyrażen przyimkowych obsługiwane są przez trzy formanty sufiksalne: *-ni*, *-ovi* (*-evi*) i *-ski*. Potwierdza się – jak widać – dominacja głównych przyrostków przymiotnikowych.

Omówione wyżej dane ilościowe obrazują tabele 6. i 7.

Tabela 7. Frekwencja formantów przymiotnikowych. Derywaty od wyrażen przyimkowych

Derywaty od wyrażen przyimkowych					
Formant	Liczba formacji	Formant	Liczba formacji	Formant	Liczba formacji
-ni	31	-ovi	7	-ski	2

3.4. CHARAKTERYSTYKA BAZY DERYWACYJNEJ

Dobór rzeczownika motywującego uwarunkowany jest kilkoma nakładającymi się na siebie czynnikami, z których wymienić należy: rodzaj gramatyczny (warunkujący dystrybucję formantów *-in* i *-ov*), budowę morfologiczną wyrazu podstawowego (ważną w klasie z sufiksem *-ati*, który derywuje od podstaw rdzennych), pochodzenie leksemu (istotne dla struktur na *-ovni* skłonnych wiązać podstawy obce). Najważniejszą rolę w doborze bazy derywacyjnej przymiotnika odgrywają jednak względy semantyczne, tj. przynależność do takich szerokich kategorii pojęciowych, jak: osobowość, żywotność, nieżywotność (rzeczowość), konkretność, abstrakcyjność, a także węższych, jak: materiałowość, jednostkowość, zbiorowość, a nawet bardzo wąskich, jak: nazwy miejsc, nazwy dni tygodnia, nazwy kierunków świata, nazwy chorób i ułomności itp.

Korelacja formantu z określoną kategorią znaczeniową podstawy szczególnie wyraźnie widoczna jest wśród derywatów paradygmatycznych, które prawie bezwyjątkowo tworzone są od nazw istot żywych, zwłaszcza zwierząt: *baraņi*, *biči* itd. Wśród derywatów sufiksalnych związanych silniej z pewnymi kategoriami semantycznymi zwracają uwagę formacje na *-in* i *-ov* specjalizujące się w wyrażaniu stosunków własności, stąd głównie odosobowe: *aņolčīn*, *aņolōv*, derywaty

z sufiksem *-ski* i jego rozszerzeniami rozwijające się równoległe w dwóch kierunkach – od podstaw osobowych: *babski, čartovski, valański, bestjalski* oraz od nazw miejsc: *mtliński, morski, hęlski, karviński* (obie grupy potwierdzają swe preferencje na polu nazw własnych), derywaty na *-ani* głównie z nazwą materiału w podstawie: *baveńani, blaśani*, wreszcie przymiotniki na *-lěvi*, które upodobały sobie podstawy abstrakcyjne, nacechowane predykatywnością: *cnottlěvi, lagodlěvi*.

Ciekawa sytuacja panuje w klasach rozmiarowo większych, z sufiksami *-ovi* i *-ni*. Z jednej strony maksymalizują one zasięg swej bazy derywacyjnej, obsadzając prawie wszystkie kategorie nazw, z drugiej – ujawniają specyfikę przejawiającą się w skupieniu na wybranych wartościach. Dla *-ovi* będą to rzeczowniki konkretne o znaczeniu nieżywotnym: *beckovi, bronovi*, dla *-ni* abstrakcyjne: *ximerni, ofarni*.

Zdecydowana większość przymiotników motywowana jest przez rzeczowniki pospolite (one zresztą przede wszystkim znajdują miejsce w słowniku). Podstawy z nomen proprium poświadczane są w nielicznych wypadkach i obsługuje je niewielka grupa formantów: *-ski* (zarówno antroponimy, jak i toponimy), *-ovi* (toponimy), *-in* i *-öv* (antroponimy). Podkreślić warto dokonany w kaszubszczyźnie konsekwentnie podział, jeśli chodzi o dystrybucję wywodzących się ze wspólnego źródła sufiksów *-ovi* i *-öv*.

Ogólnie rzecz biorąc, formanty przymiotnikowe rzadko kiedy są w pełni wyspecjalizowane w zakresie doboru podstawy ze względu na kryterium semantyczne, chociaż w derywacji zauważa się istnienie ciągów analogicznych typu: *vtórkovi, stórodovi, čvártkovi, pótкови* (od nazw dni tygodnia), *břozovi, břózkovi, bučėnovi, bukovi, cisovi, dąbovi, grabovi, xmelovi, xojnovi, xojovi, jalóvcovi, jasonovi, jiglėnovi, karštelėnovi* (od nazw roślin, zwłaszcza drzew) obok *bukvitni, b'ulevni, jačmānni, jični, kapustni, marševni, lėčni, óvsni, pšėni, žėtni* (jw., zwłaszcza od nazw upraw i zbóż), *břėxati, pėrsati, muńati, očati, ušati, gnáčati, křižati, skřidlati, rogati* obok *gąbasti, głóvasti, kalduńasti, lėpasti, muńasti, ogońasti, řėcasti* (od nazw części ciała), *žółzovati, rekovati, grėčovati, kurzėlovati, priščovati, puklovati, játrovati* 'pokryty czyrakami', *pąxeřovati, svårbovati, vřodovati* (od nazw znamion chorobowych), *mglėsti, vétřėsti, gromisti* obok *brižni, dāčni, grmotni, xomudni, mrozni, snėžni, skvarni, slonečni, tąčni, vétřni* (od nazw zjawisk pogodowych), *kopovi, korcovi, krokovi, litrovi, mėtrovi, cálóvi* (od nazw miar i wag), *dukatovi, ósmákovi* (od nazw jednostek monetarnych), *bočni, dólni, górní, přėdni, tilni, spódni, vétřxni* (od nazw wyznaczających usytuowanie w przestrzeni), *nordovi, vestovi, zidovi* (od nazw stron świata) i in.

Zależności między typem semantycznym podstawy a doбором formantu przedstawia tabela 8. (przy największych klasach uwzględniono dane procentowe).

Tabela 8. Łączliwość formantów przymiotnikowych z klasami semantycznymi podstaw

Typy podstaw	N. POSPOLITE					N. WŁASNE		
	Konkretne (concreta)					Abs- trak- cyjne (abs- tracta)	Antro- ponimy	Toponi- my
	Jednostkowe (singularia)		Mate- rialne (mate- rialia)	Zbio- rowe (collec- tiva)				
	Żywo- tne (animalia)	Nieży- wotne (inani- malia)						
Osobo- we (perso- nalia)	Nieoso- bowe (imper- sonalia)							
Formanty								
-ovi (-evi)	1%	8%	64%	8%	3%	15%		1%
-ni	8%	5%	30%	10%	2%	45%	(+)	(+)
-ovni (-evni)			+			+		
-ečni	+		+			+		
-elni						+		
-ijni	+		+					
-alni			+					
-arni				+				
-ični (-ečni)					+			
-ski	55%	2%	8%		(+)	4%	12%	19%
-ovski	+		+			+		
(-evski)								
-arski		+	+	+				
-inski	+		+					
-alski	+							
-enski			+					
-oveski						+		
-ov	+	+					+	
-in	+	+			+		+	
-ati	+	+	+	+	+	+		
-ovati	+	+	+	+				
-kovati								
-ani	+	+	+	+				
-anni		+		+				
-ňani				+	+			
-ováni	+							
-isti (-ěsti)	+		+	+		+		
-ňisti				+				
-asti		+	+	+		+		
-avi		+	+	+		+		
-ěvi			+			+		
-levi			+			+		

-oblěvi						+		
-iti (-eti)			+	+				
-oviti			+	+		+		
-ńiti				+				
-ńi						+		
paradygmat	24%	73%	2%	0,5%		0,5%		

3.5. FUNKCJE SEMANTYCZNE FORMANTÓW

W literaturze ogólnej bardzo mocno podkreśla się specyfikę słowotwórstwa przymiotników odrzeczownikowych polegającą na tym, że jeden formant służy wyrażaniu różnych znaczeń, oraz że jedno znaczenie wyrażane jest przymiotnikami utworzonymi za pomocą różnych formantów (Heinz 1956). Powyższe stwierdzenie z całą mocą odnieść można do sytuacji panującej w kaszubszczyźnie. Nie da się wskazać – poza środkami związanymi z zastosowaniem techniki łączonej, tj. prefiksalnie-sufiksalnie, oraz tymi, które ograniczają się do poświadczeń jednostkowych – formantu jednofunkcyjnego. I odwrotnie – w każdej roli semantycznej występują przymiotniki derywowane różnymi formantami.

Brak specjalizacji znaczeniowej najmocniej ujawniają formanty ze szczytu listy rangowej: *-ovi* i *-ni*, które ogarniają niemal wszystkie znaczenia. Nieobecność nie musi zresztą oznaczać rzeczywistego braku, lecz może wynikać z udostępnienia przez słownik tego, a nie innego kontekstu. Obszernym zakresem funkcjonalności cechują się także formanty *-ski* i *-ani* oraz formant paradygmatyczny. Pozostałe środki słowotwórcze wykazują pewne zawężenia: *-in* i *-óv* do funkcji posesywnej i tych ról, które dadzą się wyprowadzić z szeroko pojętej dzierżawczości, *-ati*, *-ovati*, *-asti*, *-iti* do funkcji charakterystycznej konkretnej oraz porównawczej, *-avi*, *-ěvi* do funkcji charakterystycznej w obu odmianach (konkretnej i abstrakcyjnej), a *-lěvi* dodatkowo jeszcze do relacji czynnościowej. Gdzieś między brakiem specjalizacji a specjalizacją oscyluje sufiks *-isti* (*-ěsti*), który w kaszubszczyźnie oprócz znaczeń charakterystycznych i porównawczych może wyrażać znaczenia instrumentowe (†*čepīsti*, *žarnīsti*) oraz genetyczne (*snopīsti*). Obie role są jednak odosobnione i rzadkie, a przede wszystkim pełnią je słowa, które nie występują w innych typach użycia; powiązanie z rolą tkwi już w płaszczczyźnie leksykalnej.

Korelację między formantami a rolami semantycznymi przymiotnika przedstawiają tabele 1., 2. i 3., umieszczone pod odpowiednimi rozdziałami analitycznymi pracy.

Wpływ na funkcję wyrażaną danym przymiotnikiem, bardziej niż formant, ma charakter semantyczny podstawy, lecz zależności nie są oczywiste. Na przykład nazwy materialne regularnie motywują przymiotniki wyrażające relację materia-

lową (*blašani, cěnovi, jedvabni*), ale równie dobrze odnajdują się w przymiotnikach użytych porównawczo (*Ona je takã jedvãbnã na tvaři*), nazwy osobowe, wymagane w podstawie przymiotników posesywnych (*bratove pole*), tkwią też w podstawach przymiotników w roli subiektu (*maceša troska*), obiektu (*starkov pogřeb*), wskazywania na element zbioru (*zložejski nãrod*), całości w relacji do części (*matče kolano*), zakresowej (*židče zecě*) itd.¹¹⁵

3.6. WARIANTYWNÓŚĆ SŁOWOTWÓRCZA

Słowotwórstwo kaszubskich przymiotników odrzeczownikowych cechuje stosunkowo duży zakres wariantywności rozumianej jako występowanie formacji motywowanych przez te same podstawy, a utworzonych za pomocą różnych formantów (tzw. przez współczesną gramatykę derywatów współpodstawowych – Kallas 1998: 499). Wynika to m.in. stąd, że kaszubszczyzna w swej odmianie mówionej wykazuje silne wewnętrzne zróżnicowanie i nie ma w niej wykształconego ponaddialektalnego wzorca, który obowiązywałby wszystkich mówiących (Breza, Treder 1981: 91)¹¹⁶.

Nie istnieje w zasadzie – poza kilkoma marginalnymi pod względem liczby jednostek – klasa słowotwórcza pozbawiona dubletów. Ich liczba w poszczególnych zbiorach waha się w zależności od pozycji klasy w systemie (w najsilniejszych sytuuje się na poziomie ok. 20%, wyjątkowo w formacjach paradygmatycznych dochodzi do 55%)¹¹⁷ i od stopnia konkurencyjności struktur (o wystąpieniu dubletu decyduje głównie podobieństwo funkcyjne formantów).

Obecność wariantów słowotwórczych w systemie języka jest zjawiskiem obserwowanym we wszystkich stadiach jego rozwoju. Z punktu widzenia kryterium wystarczalności języka stanowią one nadwyżkę, jeżeli opozycji form nie towarzyszy opozycja funkcji (znaczeniowej, stylistycznej). Ostatecznym celem, do którego dąży system, jest związanie jednej formy z jednym znaczeniem (nawet jeśli będzie ono bardzo ogólne). Dlatego w perspektywie rozwojowej mamy do czynienia z ciągłym procesem o charakterze regulującym. Odbywa się nieustanna selekcja form. Równoznaczne elementy dążą do repartycji, czego efektem jest

¹¹⁵ Opis uwarunkowań między typem znaczeniowym rzeczownika motywującego a rolą semantyczną spełnianą przez przymiotnik jest trudny, ponieważ nie dysponujemy w chwili obecnej wystarczającą metodologią do tego rodzaju prac. Próbę dla języka polskiego podjęła ostatnio M. Urban (2006: 129–137). Z jej obserwacji wynika, że wpływ znaczenia rzeczowników podstawowych na jakość i zakres znaczeń tekstowych tworzonych od nich przymiotników jest ograniczony.

¹¹⁶ To zróżnicowanie ujawnia się we wszystkich podsystemach, także: fonetycznym, fleksyjnym, leksykalnym i frazeologicznym, składniowym, co widoczne jest w przywoływanych w pracy cytatach.

¹¹⁷ Szacunkowe dane dla większych klas przedstawiają się następująco: *-ovi* 18%, *-ni* 21%, *-ski* 17%, *-ów* 21%, *-in* 22%, *-ati* 29%, *-ovati* 19%, *-ani* 36%, *-isti* (*-ěsti*) 54%, *-asti* 55%, *-lěvi* 28%, formant paradygmatyczny 55%.

utrzymanie rywalizujących form z częściowym lub całkowitym podziałem zakresów użycia i znaczeń między nimi. Proces przebiega w niejednakowym tempie na poszczególnych terenach i w poszczególnych parach wyrazów i nie zawsze konsekwentnie w raz obranym kierunku. Możliwe jest także wycofywanie się derywatów reprezentujących starszy typ budowy (Satkiewicz 1982: 340–382).

Zebrane fakty pozwalają śledzić bieżący etap procesu. W całości materiału widoczne jest niewielkie rozchwianie strukturalne, np. w zakresie derywatów z *-ati*, *-asti* oraz *-iti*, *-isti* (*-ěsti*), które w ogóle mają stosunkowo wysoki współczynnik wariantywności, a wymieniają się szczególnie chętnie przy podstawach nazywających ważne dla mówiących elementy świata, por. *páščeti* – *páščesti*, *glěňisti* – *glěňasti*, *xmuřesti* – *řxmuřasti*, *kłosati* – *kłosasti*, *steblati* – *steblasti* i in. Nie do końca rozdzieliły się pokrewne *-ati* i *-ovati*, por. *grěčati* – *grěčovati*, *pālcati* – *pālcovati*, *sąkati* – *sąkovati* itp., *-ski* i *-ovski*: *gāski* – *gāxovski*, *žizki* – *žědovski*. Jedynie obok *-ani* występują formacje z sufiksem wtórnym *-anni*: *dřevani* – *dřevanni*, *plótnani* – *plótnanni*, *řemani* – *řemanni* itd. (choć te pary są zróżnicowane geograficznie – zob. 3.7). Ale widać też tendencję do porządkowania typów. Wyrażna selekcja odbywa się już na etapie doboru podstawy słowotwórczej. Formanty takie jak *-ski* albo formant paradygmataczny dążą do przejęcia podstaw będących odpowiednio: nazwami miejsc (wyjątkowo mało dubletów) i nazwami zwierząt (wyjątkowo dużo dubletów). Ciekawie układają się relacje w parach formacji z klas izolowanych, poświadczonych jednym, dwoma przykładami, jak *-elni*, *-ijni*, *-alni*, *-arni*, *-ični*, by wymienić tylko rozszerzenia sufiksu *-ni*. Derywaty z tymi formantami albo wyrobiły sobie pozycję w systemie (*mlěčarni* ‘przeznaczony na mleko’ – *mlěčni* ‘dotyczący mleka’, ‘biały jak mleko’), albo rywalizują z formami o innej budowie, por. rzadkie *tāklěčni* ‘charakterystyczny dla hołoty’ wobec powszechnego *tāklovati* (używanego także w znaczeniu porównawczym) oraz ścierające się *parafalni* – *parafijni*, które ks. Sychta ukazuje w odmiennych kontekstach: *parafalni dóm... koscól*, ale *parafijná zema*.

Podstawą repartycji derywatów przeważnie jest wiązanie się przymiotników z określonymi typami semantycznymi rzeczowników, a powtarzalność tych związków prowadzi do wykształcenia się dodatkowych komponentów znaczeniowych, jak w przytoczonych wyżej przykładach. Ale nie brak też sytuacji, gdy podział znaczeń derywatów dokonuje się wraz z różnicowaniem się znaczeń podstawy, np. *górna jizba* ‘będąca na górze’ (od *góra* ‘położenie wyżej względem czego’) – *górovi Vítka* ‘mieszkający na górze’ (od *góra* ‘wzniesienie’). Podobne przykłady traktować można jako szczególnie typ homonimów słowotwórczych (por. Buttler 1972: 140–143).

Więcej szczegółów dotyczących współistnienia przymiotników odrzeczownikowych mających te same podstawy przynoszą odnośne rozdziały pracy oraz tabela 9. Zawiera ona alfabetyczny wykaz wyrazów motywujących więcej niż jeden przymiotnik wraz z listą derywatów uporządkowanych według klas (ze względów technicznych sufiksy proste i rozszerzone potraktowane zostały łącznie i uwzględnione w jednej rubryce). Z tabeli można odczytać – w układzie pionowym – liczebność wariantów w poszczególnych klasach słowotwórczych oraz to, jakiego rodzaju podstawy obejmuje wymiana i jakich wyrazów dotyczy. Układ poziomy informuje o rozległości szeregu oraz o udziale jednostek określonych klas.

Tabela 9. Wariantywność słowotwórcza derywatów

Formanty	-ovi (-evi)	-ni -ovni (-evni) (-evski) (-evski) -ečni -ijni -alni -arni -ični (-ěčni)	-ski -ovski (-evski) (-evski) -arski	-óv	-ln	-ati, -ovati -kovati	-ani -ňani -ováni -anni	-isti (-ěsti) -ňisti	-asti	-avi	-ěvi -lěvi -oblěvi	-iti (-ěti) -ovíti -ňiti	paradyg- mat
Podstawy													
baba	babovi		babski		babln	babovati			barahasti				babí barahni
baran													
bečka	bečkovi					bečkovati			bocňasti				bocani bocňoni boži
bocňon													
Bóg													
bór	borovi	řbórni bratni	Boski				börnani						
brat				bratov									
bróna	bronovi	bratečni brónni											
bruk	brukovi	brukevni											
bruka					brutečln								bruteči
bukse	buksovi buksevi	buksni											
bula	bulovi					bulovati							buli
bulva	bulvovi	bulěvni					bulvani						
burá	buřovi										bulěvi		
baika		řbaični			baičln								
biskup			biskupski				cegľani		cegľasti				biskupí
ceglá													
ceľá		celni											ceľáři, ceľěči
ceňé		cepní						řcepiřti					
Cěgon			ceľanski cěgňonski	cěgňonov									
cěna	ceňovi												
córka		cěrečni			cěřčln		ceňani						

Formanty	-ovi (-evi)	-ni -ovni (-evni) -ečni -ijni -alni -arni -ični (-ěčni)	-skí -ovskí (-evskí) -arskí	-óv	-in	-ati, -ovati -kovati	-ani -ňani -ovňani -anni	-ísti (-ěsti) -ňísti	-asti	-avi	-ěvi -lěvi -oblěvi	-iti (-ěti) -ovíti -ňiti	paradyg- mat
Podstavy													
kón			kónskí			koňovati							koní
krávc			kráveckí	krávcov									
kráň 'lad'	kráňevi	kráňni	krajevskí							krvavi			
krév		krévni							krévasti	krvasti			
krěpě		krěpni											
krěškovi	krěškovi					krěpkovati	krěvani						
krok	krokovi	króčni				krěškovati	krěpňani	krěpísti					
krova			króvskí				króvani						króvi
ksóž							króvanni						
kuxna	kuxňovi	kuxenni	ksqževskí	ksqžov									ksqži
k'ukučka													
kurva		kurevni	kurevskí										kukučči
las	lasovi	lasni											
lasevi		lesni											
latovi	latovi	latni											
lelek		lelečni		lelekov		lelekovati							
len		lanni					lňani						
lěs								leňisti					lěsi
lōj	lōjovi												
macexa		†macešni				lěsati							
matka		matečni			macešin	lěsovati							maceši
měva					matčin	lōjovati							matči
měša	měšovni				měgin				iněvasti				měvi
měš	měš					měšati							měši
mglá								mglěsti		mglavi			

Formanty	-ovi (-eví)	-ni -ovni (-evni) -ěni -ijni -alni -arni -ični (-ěčni)	-ški -ovški (-evški) -arški	-ův	-ln	-ati, -ovati -kovati	-áni -ňani -ováni -anni	-isti (-ěšti) -ňisti	-asti	-avi	-ěvi -lěvi -oblěvi	-iti (-ěti) -ovíti -ňiti	paradyg- mat
podstav													
Podstavy													
ponk				ponkův pankův									†paniči
prosa		prosná											†prosači
prosc		proscěni											proscěci
†přjacěl		†přjacelni	přjacelski										
'krewny'													
pšcola	pšcotovi	pšćelni pšćolni											pšćeli
†piáx	†piáxovi				piášin								piášci
piášek				piáškův	piášćin								
pukel						puklati puklovati							
pustki	pustikovi		pustkovski										
pášek													pášćeci
†pš	pšovi					†pšćovati							pšci
pšćen		pšćěnni				pšćěnovati							
pšćo													
rěba	rěbovi	rěbni ribni											rěbci ribci
robota	robotni	robotni											robotci
†em							†emani †emanni						
šak						šakati šakovati							
šin		simečni											
skovronk	skovronkovi				skovronćin								skovronćci
škóra	škórovi												
slěva	slěvovi	slivni					škórani						

Formanty	-ovi (-eví)	-ni -ovni (-evni) -ěčni -ijni -alni -arni -iční (-ěčni)	-ški -ovški (-evški) -arski	-ov	-in	-ati, -ovati -kovati	-ani -ňani -ováni -anni	-isti (-ěsti) -ňisti	-asti	-avi	-ěvi -lěvi -oblěvi	-íti (-ěti) -ovíti -ňiti	paradyg- mat
Podstavy													
slub	slěbovi	slěbni					slomani slomanni						
slonce	sloncovi	slonceňni											
sněg	sněgovi	sněžni											
sova				sosadov	sovín				sovasti			soví	
sosád			sosežki										
srebro		sřebňni				stebľati	srebrňani		stebľasti				
steblo		†stebni									straxlěvi straxo- blěvi	straxovíti	
strax													
strěx			strěxovški			strěxovati							strěši
svíňa			svínski										svíňi
šáhřes			šáhřeski	šáhřesov									
špěc						špíčati			špěčasti				
šarvark	šarvarkovi	šarvarěni											
ščit	ščitovi	šěčni											
šěc		šěkovni											
škola	školovi	školňni	školarski			táklovati							
tákel		táklěčňni		tatkov			tatčani						
tatak								tobáčěsti					tobači
tráva		tobačňni						travísti	trávasti				
trěpa		trávňni				trěpati		trěpasti	trěpasti				
uřma	uřmovi							uřmísti					
velna							velňani	velňisti					
veš, vša							všani			všavi			

Trzeba zastrzec, że synteza danych w omawianym wycinku zagadnienia jest trudna. Otrzymanie dokładniejszego obrazu wariantywności kaszubskich przymiotników denominalnych wymagałoby dodatkowych studiów historycznojęzykowych, popartych dalszym materiałem, dobrą znajomością praw rozwojowych słowotwórstwa dialektalnego oraz wiedzą o rozwoju poszczególnych klas formacji, do czego w chwili obecnej brak jest dostępnej literatury.

3.7. GEOGRAFIA FAKTÓW SŁOWOTWÓRCZYCH

Kaszubszczyzna była i jest mocno geograficznie zróżnicowana. Jednak fakty słowotwórcze – jak wynika z badań ogólniejszych (Reichan 1998b: 261) – nie są tu najistotniejszym wyróżnikiem. O wiele większe znaczenie mają odrębności fonetyczne i fleksyjne.

Jeśli chodzi o słowotwórstwo, zdaniem współauterek AJK (Handke, Popowska-Taborska 1978), układy geograficzne licznych zjawisk pozwalają wyodrębnić na całym obszarze Kaszub kilka terenów, na których występują formy pozostające w opozycji do form używanych w sąsiednich dialektach.

Najwięcej faktów słowotwórczych podkreśla odrębność gwar północnych. W derywacji przymiotnikowej jest to m.in. utrzymywanie archaicznych form odwyrażeńotypowych typu *sɔbagnã*, *sɔcelnã* (z punktu widzenia synchronicznego nie są to dziś struktury motywowane), zachowanie bezsufiksalnych przymiotników *sri*, *sëri* ‘surowy’ (również niemotywowanych). Gwary północy i środka mają z kolei prawie powszechnie formacje paradygmatyczne typu *sviñi* w miejsce ogólnie znanych *sviñski*, lepiej też wykorzystują możliwości funkcyjne sufiksu *-isti* (*-ësti*), co znajduje wyraz w częstszym wyborze form *kamënistã*, *glënistã* (*zema*). Są też takie fakty, które wyodrębniają obszar obejmujący prawie całe Kaszuby z wyjątkiem ich części południowo-wschodniej, tzw. Zaborów, sytuujących się w pasie przejściowym wpływów, między zachowanymi do dziś, lecz cofającymi się ku północy archaizmami a napływającymi od południa cechami innych dialektów oraz cechami polszczyzny literackiej. Odrębność Zaborów znajduje wyjaśnienie w historii tego terenu. Ziemia Zaborska (*terra Zaborensis*) istniała w średniowieczu jako jednostka administracyjna (Zieniukowa 1958: 303). Do interesujących nas zjawisk językowych należy opozycja sufiksów przymiotnikowych *-ani* i *-anni* w formach typu *šklani* i *šklanni*. Derywaty z *-ani* panują na Kaszubach prawie niepodzielnie, a formacje z podwojonym *-n-* są rzadkie, gdyż właściwy im obszar występowania leży poza granicami kaszubszczyzny (por. LGP: 755).

Na temat stosunków wewnątrz dialektu powiedzieć można niewiele. Materiał zawarty w *Słowniku gwar kaszubskich* potwierdza spostrzeżenia eksploratorów i badaczy AJK. (Warto dodać, że w obu źródłach przyjmuje się podobne założenia parametryczne, podział Sychty jest tylko bardziej szczegółowy – Treder 2001b: 70). Większość klas słowotwórczych, w tym wszystkie największe, pokrywa cały

teren Kaszub (pomijając fakty jednostkowe), wyjątek stanowią wspomniane wyżej derywaty na *-anni* i rzadkie formacje na *-iti*, *-oviti*. Nasilenie danego typu formacji w poszczególnych rejonach bywa różne, lecz wiąże się to z zasięgami leksykalnymi wyrazów, a nie wynika z geograficznych układów formantów.

Ze słowotwórczego punktu widzenia istotna jest jeszcze oboczność *-ov-* i *-ev-* w formantach: *-ovi* (*-evi*), *-ovski* (*-evski*). Przymiotniki z *-ev-* częściej zapisywane są z północy i środka Kaszub, a więc z terenów o cechach bardziej zachowawczych (kaszubszczyzna nie przeprowadziła wyrównania, jak to się stało w języku polskim). Ale ich skromna liczba pozwala sądzić, że stopniowo ustępują przed nasuwającymi się z południa formami z ekspansywnym *-ov-* (por. AJK IX, m. 432–432 i komentarz).

Istniejące dziś zróżnicowanie terenowe ma źródło bądź w dawnych podziałach dialektalnych słowiańszczyzny (*-at-*, *-it-*, *-ast-*, *-ist-*), bądź w dawnych procesach fonetycznych (*-ov-*, *-ev-*).

4. KONFRONTACJA Z POLSZCZYZNĄ LITERACKĄ

4.1. DYFERENCJALNOŚĆ JAKO KRYTERIUM OPISU ODREBNOŚCI

Jeżeli chodzi o system gramatyczny – pisze Jerzy Reichan (1998b: 91) – to wszelkie odrębności dialektyczne, w tym odrębności w zakresie słowotwórstwa, stanowią zaledwie margines w systemie właściwości wspólnych: po pierwsze – gwarom i językowi literackiemu, po drugie – gwarom, językowi literackiemu i innym językom słowiańskim. Na nich jednak skupia się uwaga obserwatora, a kryterium dyferencjalne od początku towarzyszy badaniom dialektologicznym.

Przyjmując podstawowe dla dialektologii kryterium dyferencjalne, wyróżniemy w nim – za autorem przywołanej pracy – dwa składniki: subkryterium pełnej dyferencjalności, które pozwala wydzielić kategorie i typy słowotwórcze zupełnie polszczyźnie literackiej nieznaną, oraz subkryterium częściowej dyferencjalności, które ukaże fakty wprawdzie znane obu porównywanym systemom, lecz układające się inaczej pod względem geografii, żywotności struktur lub frekwencji i – dodajmy jeszcze – dystrybucji podstaw i funkcji.

Przedstawiona typologia pozwoli możliwie przejrzeć uporządkować materiał, a otrzymane obserwacje złożą się na ocenę systemu słowotwórczego kaszubskiego na płaszczyźnie jego opozycji do polskiego języka literackiego.

4.2. CECHY SWOISTE KASZUBSKICH PRZYMIOTNIKÓW DENOMINALNYCH

Specyfika kaszubskich przymiotników motywowanych przez rzeczowniki zaznacza się przede wszystkim w warstwie leksykalnej. Mamy tu obecne liczne przymiotniki zbudowane na podstawach obcych współczesnemu polskiemu językowi literackiemu, nieznaną też staropolszczyźnie, np. *blësati* ← *blësa* ‘biała plama na czole u konia lub bydła, łysina’, *blónovi* ← *blóna* ‘chmura’, *brižni* ←

briža 1. 'powtarzający się wiatr na wodzie', 2. 'krótka fala morską...', *brutči* ← *brutka* 1. 'panna, kobieta niezamężna', 2. 'narzeczona', 3. 'panna młoda', *buli* ← *bula* 'byk', *čapisti* ← *čap* 'śnieg z deszczem', *čěrónovati* ← *†čěrón* 'śmietek, zuchwalec', *dáčęsti* ← *dąka* 'mgła', *dęšerski* ← *dęšer* 'stolarz', *domklęvi* ← *domkla* 'kłodka', *držęnasti* ← *držęn* 'rdzeń drzewa' itd. Są też niekiedy poświadczone leksemy mające odpowiedniki w języku polskim doby obecnej lub wcześniejszej, ale różne pod względem wyrażanych treści, np. kasz. *bracki* 'dotyczący bractwa, braci' (*bracki odpust*) i stpol. *bracki* 'należący do brata: krewnego, bliźniego, zakonnego' (zob. Kleszczowa 2003: 26), kasz. *cnotlęvi* 'cnotliwy', ale też o koniach: 'cichy, spokojny, bez narowów', znaczenie sygnalizowane krzyżykiem, a więc jako wychodzące z użycia. Dzieje wielu takich specyficznie kaszubskich wyrazów i ich znaczeń omawiają w *Słowniku etymologicznym kaszubszczyzny* (SEK) Wiesław Borys i Hanna Popowska-Taborska.

Osobną grupę stanowią przymiotniki mające inną budowę niż odpowiednie formacje polskie, np. *matči* odpowiada pol. *matczy*, *robači* – pol. *robaczywy*, *voli* – pol. *wołowy*, *mocki* – pol. *mocny*, *mročęsti* – pol. *mroczny*, *kolcati* – pol. *kolczasty*, *lagodlęvi* odpowiada pol. *łagodny*, a *zgodlęvi* – pol. *zgodny*. Zdarza się, że w użyciu obok formy specyficznej jest również ekwiwalent polski, np.: *kobecki* (pd) obok *kobęci*, *zdrójski* obok *zdrojowi*, *čęhani* obok *čęnovi*, *zlocani* obok *złoti*. Sytuacje powyższe mają już pewną wymowę dla słowotwórstwa, gdyż ukazują odmienne zastosowanie sufiksów i nieco inne ich zasięgi.

Słowotwórcza odrębność systemu kaszubskiego przejawia się jednak nie tylko na poziomie wyboru wzorca, według którego kształtuje się daną formację. Dotyczy też samego wykorzystania technik słowotwórczych (mam tu na myśli skłonność do takiego a nie innego sposobu tworzenia słów), zasobu formantów i ich rangi w systemie, stosunku frekwencyjnego danych zjawisk, preferencji określonego typu podstawy oraz wyrażanych poprzez motywację znaczeń.

Trzeba powiedzieć, że przykładów pełnej dyferencjalności w analizowanym spektrum zagadnień właściwie nie ma. Różnice mają charakter ilościowy, a nie jakościowy. Jedyne przymiotniki na *-anni*: *dřęvanni*, *dřęvňanni*, *pl'ótnanni* itp. reprezentują typ struktur, których polszczyzna literacka nie zna i nie znała, pomijając sporadyczne użycia autorskie. Na gruncie kaszubskim są to jednak struktury nietypowe. Lokują się na obrzeżach terenu, a właściwy im obszar występowania leży poza granicami Kaszub (por. AJK IX, m. 414–415 i komentarz).

Z faktów częściowo wspólnych obu porównywanym systemom najwięcej skupia się w punkcie charakteryzującym różnice co do frekwencji zjawisk. W porównaniu z polskim językiem literackim kaszubszczyzna wypada słabiej na polu wykorzystania możliwych technik słowotwórczych. W obu systemach lwia część przymiotników odrzeczownikowych powstaje w drodze derywacji sufiksальной (w badanym materiale – 92,5%), a inne mechanizmy pojawiają się rzadko, a te rzadsze są w polszczyźnie bardziej zróżnicowane. Istnieje w niej bowiem grupa struktur prefiksально-sufiksalnych z prefiksami obcymi *anty-*, *pro-*, *pre-* i *post-* (Tekiel 1977: 43–44), czego brak w analizowanym zbiorze jednostek kaszubskich. Kaszubszczyzna ma w tym typie tylko tzw. pozorne imiesłowy: *okašlóni* 'mający kaszel', *omšali* 'pokryty, obrośnięty mchem' itp.

Wyraźną przewagę ma polszczyzna literacka w zakresie transponowania na przymiotniki wyrażań przyimkowych. Kaszubskie formacje dialektalne ograniczają się do struktur z 9 przyimkami (licząc lekko „na siłę”), podczas gdy współczesny język polski ma ich do dyspozycji 20 (por. Satkiewicz 1969: 155–157; Tekiel 1977: 40; Kallas 1996: 500; Wtorkowska 2001). Oba porównywane zbiory łączy duży udział przyimków lokatywnych, temporalnych i negacyjnych, ale oprócz wymienionych, w języku polskim w derywatach występują często przyimki, które wyrażają różne inne relacje znaczeniowe, np. *około* (*patologie okołociążowe*), *na* (*środkie nasenne*), *przeciw* (*leki przeciwcukrzycowe*), *ponad* (*ponadmilionowe miasto*), *poza* (*zajęcia pozaszkolne*), *po* w funkcji wskazywania na byłego posiadacza własności (*klasztor pobenedyktyński*). Ta grupa derywatów – pisze Kallas (1996: 500) – wyraża w sposób skrótowy złożone relacje semantyczne: przeznaczenie, kauzatywność, przyczynowość, porównawczość...

Są też różnice, jeśli chodzi o liczebność jednostek w klasach słowotwórczych z poszczególnymi sufiksami, jak: *-ični* (*-ěčni*), *-arski* oraz ich ekwiwalentami. Sufiksy te mają w obu systemach zawężoną dystrybucję, np. *-ični* (*-ěčni*) do wyrazów pochodzenia obcego, w języku polskim też terminów (Urban 2006: 83–84), *-arski* do rzeczowników, którym towarzyszą nazwy na *-ář*, a w języku polskim często nazywających rzecz będącą przedmiotem produkcji lub sprzedaży: *salon fajczarski*, *sklep jajczarski*, *warsztat meblarski*, *zakład bielizniarski* i in. (Tekiel 1977: 29; Urban 2006: 55–56). W polskim języku literackim wskazane klasy dość intensywnie powiększają swoje zasoby. Kaszubszczyzna dialektalna nie dysponuje odpowiednio rozbudowaną bazą derywacyjną, żeby tworzyć tu dłuższe serie wyrazów albo (i) nie wykazuje zapotrzebowania na dany typ struktury¹¹⁸.

Do środków bardziej wyeksponowanych na gruncie kaszubskim należą z kolei sufiksy *-ečni* oraz *-kovati*. We współczesnym języku polskim struktury denominalne z ekwiwalentnymi formantami prawie nie są znane (wyj. *święteczny*, *słodyczkowaty* na wzór *gorzyczkowaty* i może parę innych – SJPD). Kaszubszczyzna także nie ma ich wiele, lecz zarysowują się pewne ciągi formalno-znaczeniowe, co wzmacnia wyrazistość klas: *bratečni*, *kitečni*, *latečni*, *partečni* (wszystkie od tematów zakończonych spółgłoską *t*), *†sinečni* (jak *bratečni*), i dla drugiej – *krěpkovati* ‘podobny do kaszy’ (czyli *krěpov*) i *šěpkovati* ‘podobny do *šěpov*, czyli rybich łusek’ (od rzeczowników plurale tantum i zawsze z relacją symilatywną).

Z faktów związanych jeszcze z różnicami frekwencyjnymi w obrębie klas słowotwórczych wskazać trzeba na różnice w proporcji struktur między konkurującymi i wykazującymi różne zasięgi geograficzne sufiksami *-aty* i *-asty*. Polszczyznę literacką

¹¹⁸ J. Sierociuk (2001: 157) formułuje myśl, że brak w strukturze językowej współczesnych gwar wielu spotykanych w polszczyźnie ogólnej formacji jest wręcz ich cechą charakterystyczną (i jeszcze jednym przykładem dyferencji). Mówiący nie tworzą derywatów potencjalnych, nie mają też odpowiednich nazw dla rzeczy i zjawisk rzadkich. „Praktyka terenowa dowodzi – pisze badacz – że pytając o ‘tego, kto zamiata’, ‘tego, kto podgryza’, ‘tego, kto (coś) wozi’, ‘tego, kto klepie kosę’ w odpowiedzi nie uzyskuje się formacji słowotwórczej. Często zaś daje się słyszeć komentarz typu: *gdyby to ktoś wykonywał codziennie, to może by jakaś nazwa na takiego była*”. Takie stwierdzenia informatorów nakazują inaczej patrzeć nie tylko na wybrane zjawiska szczegółowe (gdź rzecz dotyczy pojedynczych przykładów), ale także na cały układ kategorii semantycznych derywatów.

cechuje równowaga form, żaden z sufiksów nie dominuje nad drugim. Kaszubszczyzna natomiast należy do systemów, w których raczej występują formy z sufiksem *-at-*, a przymiotników z sufiksem *-ast-* jest niewiele, co potwierdza granice historycznego podziału słowiańszczyzny (por. Winkler-Leszczyńska 1964: 66 oraz mapy 5, 6, 7). Mamy więc *jiglati* tam, gdzie polszczyzna ma *iglasty*, dalej *kolcati*, *kvacati*, *kapati* i in. bez polskich odpowiedników leksykalnych. Podobny układ nie tworzy się w klasach na *-iti* (*-ěti*) oraz *-isti* (*-ěsti*), które w obu systemach prezentują się analogicznie, tzn. *-isti* (*-ěsti*) przeważa nad *-iti* (*-ěti*). Dla struktur z *-asti* właściwa jest także nieco inna hierarchia funkcji. Gdy w języku polskim na plan pierwszy wysuwa się znaczenie porównawcze (Gawęłko 1976: 34), w kaszubszczyźnie więcej jest poświadczeń dla użyć charakterystycznych: *gąbasti*, *głowasti*, *kałduńasti* itd.

Różnice frekwencyjne dotyczą też zakresu wariantywności rozumianej jako urabianie par, trójek... itd. formacji od tych samych podstaw słowotwórczych. Brak normy ogólnej i autonomia poszczególnych gwar składających się na dialekt sprzyjają istnieniu i utrzymaniu formacji obocznych.

Częściową dyferencjalność w zakresie diachronii wykazują dwa związane prymarnie z kategorią dzierżawczości sufiksy: *-in* i *-öv*. Ze współczesnej polszczyzny ogólnej wyszły zupełnie z użycia – nie licząc połączeń s frazeologizowanych typu *adamowy strój* ‘nagość’ – przymiotniki dzierżawcze właściwe, których podstawę słowotwórczą stanowi nazwa własna (kres formacji od imion męskich przypada w polskim języku literackim na XVIII stulecie, derywaty od imion żeńskich wycofały się pod koniec XV wieku – Szlifersztejnowa 1960: 38). Natomiast w kaszubszczyźnie są one kategorią nadal żywą: *Mitčín*, *Pótróv*, *Póterkóv*, *Labudóv*, *Póxóv*. Wysoką frekwencję na gruncie kaszubskim mają również przymiotniki motywowane przez rzeczowniki pospolite, które w języku polskim utrzymały swą aktywność do wieku XVIII (Szlifersztejnowa 1960: 37)¹¹⁹. Znajdują tu bowiem mniejszą konkurencję w dopełniaczu posiadacza, który przeważnie określa stosunki własności w języku polskim. Na Kaszubach częściej mówi się: *mašina xustka*, *Ten nóż je bratóv*, tzn. konstrukcje typu *xustka mamě*, *Ten nóż je brata* chętnie są zastępowane starszymi (LGP: 1092; Breza, Treder 1981: 153).

W zakresie geografii lingwistycznej tworzy się opozycja form z sufiksem *-iti* oraz rozszerzonymi *-ńiti*, *-oviti*. Na Kaszubach ich zasięgi ograniczają się do krańców terytorium: północy, a zwłaszcza południa, gdzie mają dobre „zabezpieczenie” w bliskości gwar kociewskich (por. *páščěti* – AJK IX, m. 410). W języku polskim odpowiednich wyrazów nie tworzy się, a te, których się dziś używa, mają starszy, być może dialektalny, rodowód i z trudem układają się w wyraźniejsze serie (Winkler-Leszczyńska 1964: 21–23).

Warto podkreślić, że wszelkiego rodzaju odrębności uwidaczniają się w klasach średnich i mniejszych. Nie ma istotnych różnic w klasach głównych: z *-ovi* (*-evi*), *-ni*, *-ski*, *-ovati* i w klasie z formantem paradygmatycznym. W obu systemach

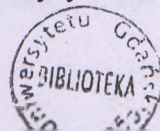
¹¹⁹ Zachowały się nieliczne derywaty poświadczone w kontekstach wskazujących na posesywność i subiektywność (Kallas 1996: 496), lecz kwalifikowane one bywają jako dawne (por. *siostrzynny*, *macoszyny*, *paniusiny* – SJPD). Według B. Bartnickiej (1999: 41–42), nie można już mówić o ich użyciu w polszczyźnie standardowej, niestylizowanej.

mamy dużą przewagę w liczbie struktur, podobne są zasady dystrybucji sufiksów, nacechowanie funkcyjne formacji (por. Kallas 1996: 496–497; Jadacka 2001: 61 i 101). Obserwować można te same zjawiska ukazujące wewnętrzną dynamikę systemów słowotwórczych, jak rywalizacja między *-ovi* (*-evi*) i *-ski* w tworzeniu przymiotników od rzeczowników będących nazwami miejsc: *kråjevi* – *kråjevski*, *mořovi* – *morski* (por. pol. *miastowy* – *miejski*, *wsiowy* – *wiejski*), między *-ovi* (*-evi*) a formantem paradygmatycznym w tworzeniu przymiotników od nazw zwierząt: *ořlovi* – *ořli*, *psovi* – *psi* (por. pol. *żubrowy* – *żubrzy*, *sobolowy* – *soboli* – Urban 2006: 124), dublowanie się struktur na *-ovi* i *-ani* przy nazwach roślin: *bořovi* – *bõrñani*, *bulvovi* – *bulvani* (por. pol. *burakowy* – *buraczany*), i materiałów: *ceřnovi* – *ceřnani*, *skõrovi* – *skõřani* (por. pol. *watowy* – *waciany* – Urban 2006: 124), powiązanie przymiotników na *-ni* z relacją symilatywną i charakterystyczną w parach z współpodstawowymi formacjami na *-ovi* (*-evi*): *sněgovi sřop* ‘bałwan’, ale *sněžnå zěma*, *sněžnå sěknå*, *slõncovå strona*, *jizba*, ale *slõnečni zěñ* (por. pol. *śniegowa kula*, lecz *śnieżny obrus*, *śnieżny dzień* – Urban 2006: 126–127), występowanie w derywatach na *ni*- tendencji do metaforyzacji znaczeń: *drěšně slovo* ‘słowo przyjazne’, *gõdně łõki* ‘łaki jałowe’ (por. pol. *bajeczne szczęście* ‘szczęście niezwykle, cudowne’ – Urban 2006: 127, zob. też Gawełko 1976: 46; Satkiewicz 1982: 431), leksykalizacja formacji oznaczających podobieństwo psychiczne i przechodzenie ich w sferę derywatów asocjacyjnych: *djåblovati lěze* ‘ludzie nikczemni, nieżyczliwi, zazdrośni’, *veřřovati strěx* ‘mężczyzna niekulturalny, niemoralny, lubieżny’ (por. pol. *wiosenny humor* – Gawełko 1976: 50). Może nie widać w kaszubszczyźnie tak charakterystycznego dla współczesnej polszczyzny zjawiska ekspansji sufiksów *-ovi* (*-evi*) i *-ovati* na podstawy abstrakcyjne i obce, por. pol. *dialogowy*, *biznesowy*, *etosowaty*, *pechowaty* (Jadacka 2001: 61, 101). Wynika to jednak bardziej ze specyfiki zorientowanego na konkret słownictwa gwarowego niż z reguł słowotwórczych.

Na koniec nasuwa się refleksja ogólna. Formułując uwagi na temat odrębności kaszubskich przymiotników denominalnych i wykazując rozbieżności, trzeba mieć na względzie to, że porównujemy systemy nierównorzędne: dialekt z językiem literackim, a więc systemem przez wieki pełniej ukształtowanym i przystosowanym do spełniania innych potrzeb mówiących. Trudno więc byłoby oczekiwać tu pełnej symetrii. Zapewne nieco inne wyniki dałoby uwzględnienie materiałów zapisanych w słownikach reprezentujących odmianę formującego się kaszubskiego języka literackiego (np. Trepczyk 1994; Gołąbek 2005), asymilującego więcej zapożyczeń z polskiego (w tym internacjonalizmów) i wykazującego obecność neologizmów, wyzyskujących jakoś techniki i środki słowotwórcze istniejące w spontanicznie rozwijającej się od stuleci odmianie kaszubszczyzny mówionej, którą zarejestrował ks. Sychta. Biorąc poprawkę na tę nierównorzędność, trzeba powiedzieć, że stopień podobieństwa kaszubszczyzny i polszczyzny w omawianym obszarze słowotwórstwa jest duży.

Wpływ na zachodzenie tak wielu paralel bez wątplenia ma wspólne dziedzictwo językowe i długi okres wzajemnych kontaktów. Pełniejszą wiedzę na temat specyfiki słowotwórstwa kaszubskiego przyniosłyby studia konfrontatywne z uwzględnieniem szerszego tła słowiańskiego.

INDEKS DERYWATÓW OBJĘTYCH ANALIZĄ

(Źródła współczesne: Sych 1967–1976, AJK 1964–1978, Breza 1978)

- A
adventovi 35, 43, 45
ańolov 79, 82, 147
ańolčin 28, 83, 86, 147
- B
baši 72, 101, 129, 134
babovati 73, 86, 92, 98, 100, 101, 102, 134
babovi 35, 42, 101, 102
babski 67, 70, 71, 72, 73, 87, 101, 102, 134, 148
bašin 83, 85, 86, 87, 101, 102, 134
balovi 32, 35, 41, 43, 45
barabonovi 35, 41, 44
barankovi 35, 41, 43, 44
baraňasti 115, 116, 117
baraňi 117, 129, 133, 147
bardovkovati 92, 98, 103
barxanovi 35
barxonovi 35, 43, 44
bavahani 104
bavelhani 104, 105, 148
†*bavelnicovi* 41
baqsovi 35, 42
bečkovati 46, 92, 98–99
bečkovi 35, 41, 44, 46, 148
bednarski 67, 70, 71, 76
b'ednařov 79
bestjalski 78, 148
bezbožni 11, 137, 138
bezžecni 138
bežgvazdovi 136, 138
†*bezkošulni* 138
†*bezksqžęčni* 138
bežmesqzovi 138
†*bežmarni* 138
bežnažejni 138
bežradni 138
bežraqni 138
bežrutovi 138
bežsromotni 138
- bežvstidni* 138
bežvarni 138
bęblacki 67
bęlacki 66, 67, 70
bęlašacki 67
bęlaški 67
bęlębónski 67, 71
biči 129, 133, 147
bidlęci 129, 131, 133
blašani 104, 105, 148, 151
blęsati 88, 90, 101, 163
blónovi 35, 42, 44, 163
blotni 49, 56, 58
bobkovati 92, 99, 103
†*bocanči* 130, 131
bocani 129
bocóni 117, 129
bocónasti 115, 116, 117
bočni 49, 55, 58, 148
bodařovi 35, 42
†*bogarski* 67, 69, 70, 72, 76
†*bogušni* 53, 57
borovi 35, 43, 44, 46, 59, 109
Boski 66, 67
Boži 129
†*börňani* 59, 60, 109, 167
†*börni* 46, 53, 56, 58, 59, 60, 109
bqčkovi 35, 42
braciškov 79, 81
bracki 66, 67, 70, 71, 164
bratečni 63, 165
bratni 49, 57, 61, 63, 82, 83
bratov 63, 79, 81, 82, 83, 151, 166
bredni 49, 56, 57
brižni 49, 55, 57, 148, 163
brodati 88, 89, 90
bronni 49, 55, 57
bronovi 35, 42, 44, 45, 46, 59, 148
brqžkovi 41
brómni 49, 56, 57, 58
brózdovi 35, 42, 44
br'ukovi 35, 62

brukeyni 62
brutči 129, 131, 164
brutčin 83
břadovi 35
březni 48, 49, 56, 57
†*břědolni* 53, 57
břěxati 88, 90, 148
břěšni 49, 55, 56
břidovi 35, 43, 44
břozovi 35, 148
břožkovi 35, 42, 148
bučěnovi 35, 42, 148
bukovi 35, 42, 44, 135, 148
buksevi 40, 41, 45
buksni 45, 49, 56, 57
buksovi 40, 41
bukvitni 49, 55, 57, 148
bulevi 35, 40, 44, 102
bulevkovi 35, 42, 44
bulevni 45, 49, 55, 57, 59, 60, 62, 148
buli 129, 164
bulovati 92, 99, 102
bulovi 35, 40, 42, 44, 102
bulvovi 35, 44, 45, 46, 59, 106, 167
bulváni 46, 59, 60, 104, 105, 106, 167
buňčni 28, 49
burštinovi 35, 43, 44
buřlěvi 46, 120, 121
buřovi 35, 42, 45, 46, 121
butnovi 35, 42

B

baloglovski 67, 70
balčin 61, 83, 85, 86
†*balěčni* 53, 56, 57, 61, 86
baľkovati 92, 97, 99, 100, 103
baloglovski 67, 70
baľglovski 67, 70
baťkovi 35, 43, 45
belěžňani 104, 105
bedni 49, 55, 57
belovati 92, 98
besalski 78
besati 88, 89
†*bidľovi* 35, 41
biskupji 67, 73, 129
biskupski 67, 70, 71, 73

C

čalevi 40, 44
čalovi 40, 148
ceglani 104, 106, 117
ceglasti 106, 115, 116, 117
celači 61, 129, 135
celěči 51, 129, 135
celěsti 109, 111
celni 49, 56, 61, 135
celovati 33, 92, 99
cepni 49, 56, 58
†*cepisti* 60, 110, 111, 150
ceselski 16, 67, 70, 71, 72
ceňovi 35
ceňňovi 35, 44
cězovi 35
čedovni 62, 63
čegaňski 67, 70, 71, 72
čegónčin 81, 83, 85
čegónov 79, 81
čegónski 67, 70, 71
čekrovi 35, 43
čěnovi 35, 43, 44, 46, 47, 105, 106, 151, 164, 167
čěňani 46, 47, 104, 106, 164, 167
čěronovati 92, 97, 99, 100, 164
cisovi 36, 42, 44, 148
cišni 49, 56
cnotľevi 119, 120, 148, 164
codňovi 139
cotčin 83, 85
coteččin 83, 85
cotilčin 83, 85
cotilinčin 83, 85
cotinčin 83, 85
cotineččin 83, 85
cotiščin 83, 85
cotuščin 83, 85
córeččin 84, 85
córečni 49, 63, 86
córěxňin 83, 85
córuxňin 83, 85
córčin 84, 86

Č

čapli 129
čaplovati 25, 92, 99, 127
čapisti 109, 111, 164

čarci 75, 129
čarovnícki 66, 67
čarověski 79
čartovški 74, 75, 148
časovi 36, 45
čeladni 49, 57
česki 66, 67, 70, 71
čiscovi 36, 44
čiščovi 36
človeči 129, 132, 133
čubati 88, 90
čvārtkovi 36, 43, 45, 148
čvārtkovi 36, 43

D

dakovi 36, 42, 44
daxóvkovi 36, 42
dakóvkovi 36, 42
danovi 36, 42, 44
dāčēsti 46, 59, 60, 101, 110, 112, 164
dāčni 45, 49, 55, 57, 59, 60, 101, 148
dākovati 46, 59, 60, 92, 98, 101, 112
dākovi 36, 42, 45, 46, 59, 101
†dāžni 53, 54, 57
daqbovi 36, 42, 44, 148
debovati 92, 97, 99
delemónovati 93, 97, 100
deputatni 49, 55, 58
derovati 92, 97, 98
deščovati 93, 98, 119
deščovi 36, 42, 44, 119
dezmarovati 93, 97, 100
děfłovi 36, 42
děpcovi 36, 42, 44
děrni 49, 55
dēšerčín 84, 85
dēšērski 67, 71, 82, 164
dēšni 25, 49, 56
dēšróv 79, 80, 81, 82
dētčani 101, 105, 106
dixavični 49, 56
djabelni 48, 49, 57, 61
djabelski 67, 72
djablani 129
djabli 129
djabliški 67
djaxelni 49
djaxlani 129

djaxli 130
djaxliški 67
djaxlovati 93
djābelni 49, 59, 101, 109, 134
djābelski 59, 67, 71, 73, 101, 109, 134
djāblani 129
djābli 59, 101, 109, 129, 134
djābliški 67
djāblovāni 59, 101, 109, 134
djāblovati 59, 73, 93, 99, 101, 109, 134,
167
djāblovati 59, 93, 101, 134
djāxelni 49
djāxlani 129
djāxli 129
djāxliški 67
djāxlovati 93
djobelni 49
djobelški 67
djobli 129
djoxelni 49
djoxli 130
dlěžni 49, 55
dlužni 49, 55
dobrotlěvi 60, 119, 120, 121
†dobrotni 53, 55, 60, 121
dočasni 138, 139
dodāvkovi 36, 44
doktorski 67, 69, 70
dóktórcín 84, 85
dolemónovati 93, 97
dołovi 36, 42, 44, 46
†domaqžná 139
domklěvi 119, 164
domovi 36, 42, 44
doñezni 139
dopāłňovi 139, 143
dosebni 139, 140, 142
dójasovati 93, 97
dólni 46, 49, 55, 58, 148
drevňani 104, 107
dr'evňanni 107, 164
drevňani 105
dr'evňónni 107
drevani 104
dr'evušovati 93, 97
drěčni 49, 56, 57
drěšni 49, 167

drogovi 36, 42
drócani 104, 105
drózdovi 36, 42
dróžkovi 36, 41
držalovati 93, 97, 100
držehasti 28, 29, 101, 115, 117, 164
držehisti 28, 29, 101, 109, 111, 112, 117
držónovi 36, 44
dřevovi 36, 42
dřevani 104, 105, 152
dřevanni 107, 152, 164
dukatovi 36, 42, 148
dunasovati 93, 97, 99
dupovati 93, 99
duravi 118
durovati 93, 97, 118
dušarski 67, 70, 71, 76

Ž

zecijni 64
zecni 49
zekaški 67, 70, 71
ženni 49, 55, 58
ževčaci 130
ževčeci 130, 132
ževčin 84
ževusi 130, 131
žeržovi 36, 42
živni 49, 61
zobati 88, 90
zuravi 118
zurovati 93, 97, 101, 118

Ž

žadovski 74, 75
žadov 79, 81

E

eltkovati 93

È

èjlski 67, 70
èlski 67, 70, 71

F

fabrični 49, 55, 58
faflati 88, 89
falovi 36

falševi 119
familijni 49, 56
farbasti 115
farfurovi 36, 44
fartuxovi 36, 42, 44
farvisti 110, 111
fextarski 67, 70, 71
felovati 93, 97, 98
feratni 49, 56
flafrovati 93, 97
flarovati 93
flëbrovati 93, 97, 98
flëdrovati 93, 97
flëfrovati 93, 97
†folušovi 36, 41, 44
folvarčni 49, 55, 60
folvarski 60, 67, 70, 71
francëski 67
francëski 67, 71
frantovati 93
furmaški 24, 66, 67, 70

G

galqzati 88, 90, 113
galqzovi 36, 42
gapovati 92, 93, 99, 103
gapkovati 92, 93, 103
gapi 130, 133
gaževi 40
gqbasti 115, 116, 148, 166
gqsi 130, 133
gãxovski 72, 74, 75, 152
gãski 67, 70, 72, 75, 152
gburski 67, 70, 71
gdiński 67
gdóvi 130
gdóvin 84, 86
gdònski 67
gdònski 67
gdóvcóv 79, 81
gdunski 67
gduński 67
gduński 67
glëhani 25, 59, 60, 104, 105, 106, 113,
117
glëhanni 108
glëhasti 59, 60, 106, 112, 115, 116, 117,
152

glěhati 89
glěnist 13, 59, 60, 106, 110, 111, 112,
113, 117, 152, 161
glěstovi 36, 42
glinni 49, 56, 57, 59, 60, 106
glodni 49, 55, 59, 167
glodovi 36, 43, 45, 59
glosni 49, 57
glóvasti 112, 116, 117, 148, 166
glupkovati 92, 93, 99, 103, 104
gminni 49, 56, 57
gnáčani 104, 106
gnáčati 88, 90, 106, 148
gnojni 49, 56
gnuželkovati 93, 97, 99, 103
gněžževski 67, 70, 71
godni 49, 58
†goldni 53, 57
gołkovati 93, 99, 103
gorěsti 46, 59, 60, 101, 109, 111, 112,
123
goscejevati 93, 97, 98
gospodarski 67, 70, 71, 73
gospodarov 79, 81, 82
gospoděnin 84, 85
gostomski 67
govňani 77, 104
govňarski 67, 70, 76, 77
gódkovi 36, 42
górkovati 92, 93, 103
górni 46, 49, 55, 58, 59, 60, 123, 148,
152
górovati 59, 60, 93, 98, 101, 103, 112,
123
górovi 36, 42, 46, 59, 101, 123, 152
góroviti 46, 59, 60, 101, 112, 123
govňani 104
govňarski 67, 76, 77
grabovi 36, 42, 44, 148
gradovi 36, 42, 43
grafovski 74, 75
grańčesti 109, 112
grańčni 49, 58
grańični 49
grańtovati 93, 99, 112
gr'ěčati 88, 89, 90, 101, 152
grěčkovi 36, 44
grěčovati 90, 93, 98, 101, 148, 152

grobovi 36, 44
gromovi 36, 42, 44
gromisti 109, 111, 148
grěšni 49, 55
grěmotovi 36, 42, 45
grmotni 45, 49, 55, 57, 148
grmotovi 36, 42
guli 130, 133
gurzelovati 93, 94
gurkovi 36, 44
guslarski 67, 71
gváltovni 62
gvázdcin 84, 85
gvázdkovi 36, 45
gvížžov 79, 81

G

gerovata 97, 99

H

hápni 50
heltkovati 93, 99
hělski 67, 70, 148

X

xajovi 36
xarňisti 110
xatni 49, 55, 57
xěčovi 36, 42, 44
ximerni 25, 49, 55, 57, 148
xlébovi 36, 42, 44
xlévovi 36, 44
xlědni 49, 57
xlopski 67, 70
†xmuřasti 112, 115, 116, 117, 152
xmuřesti 110, 111, 112, 116, 117, 152
xmeliński 67, 71
xmelovi 36, 42, 148
xoxelni 49, 58
xojnovi 36, 42, 44, 148
xojovi 36, 148
xomudni 49, 148
xovni 49, 55, 58
xrěpotovati 93, 97
xróstovi 36, 43, 44
xróstovati 93, 98
xróščovati 93
xřcelni 26, 64

xřescějaŋski 67, 71
xvacki 67, 69, 70, 72
xvatni 49, 55, 57
xvatki 67, 70, 72

J

jabkovi 36
jadoviti 123
jadřani 104, 105
jaqlani 104, 105
ĵagŋaqci 130
jaĝŋeči 51, 130, 133
jaĝniči 130
jagodlěvi 120
jaxtarški 67, 71, 76
jajovati 93, 99
jakubški 26, 67, 69, 70, 72
jalövcovi 36, 42, 44, 148
jamovi 36, 44
jařq̄bati 88
jařq̄bati 88
jaskulči 130
jaskulčin 84
jaskulči 130
jaskulčin 84
jasonovi 36, 42, 148
jastrovi 36, 43
ĵaximovi 36
ĵätrovati 93, 97, 148
jačmanni 50, 55, 57, 148
jedvabni 50, 56, 57, 151
jedvábni 50, 56, 57
jeglěňani 30, 104
jegomoscöv 80, 81, 87
jelehi 130, 132, 133
jesenni 50, 55
jesinni 50, 58
jezěrski 67, 69, 70, 71, 73
jezorni 50, 55, 58, 60, 71, 73
Jezusöv 80, 81, 87
jěmoscin 84, 85, 87
jični 50, 57, 148
jičmanni 50, 55
jiglati 88, 90, 166
jiglěnovi 36, 42, 148
jiglěňani 30, 104, 105
ĵimroxovati 93
†jirni 53, 56, 140

jizbovi 36, 42
jizdebni 50, 55
ĵistebni 50, 55
judašovski 74, 75
jurkovi 36, 42

K

kacki 67
kači 130
kačkovati 93, 99
kačmarčin 84, 85
káčmařöv 80, 81
kadučni 45, 50, 55, 57
kadukovi 36, 44, 45
kaxliŋski 77, 78
kalěčni 48, 50, 57
†kalni 53, 56
kalvarijski 67, 70, 71
kaľdunovi 36, 43, 46, 117
kaľduŋasti 29, 46, 91, 115, 116, 117, 148,
166
kaľduŋati 29, 46, 88, 91, 117
kaŋani 15, 105, 108
kaŋanni 105, 107, 108
kameňasti 115
kameňisti 110, 161
kaŋisti 110
kaŋati 88, 90
kaŋi 88, 130, 132
kaplěčni 50, 53
kapustni 50, 55, 148
kapustovi 36, 44
karčemni 50, 55
karčmarčin 84, 85
k'arčmařöv 80
karevi 34, 40
karěsovi 36, 42
karštelěnovi 36, 148
kartovi 36, 42
karusovi 36, 42
†karvi 130
karviŋski 77, 78
kařňani 104, 105
kasprovi 36
kašěbski 67, 70, 71
kavalěrski 67
kāči 130
kāľtöŋasti 91, 115, 117

káltónati 88, 91, 117
káltuñasti 115
kārči 130, 131, 133
kārtovi 36, 42
kařati 88, 166
klapovi 37
klaprovi 37
klatati 88, 90, 101, 127
klatovati 90, 93, 101, 127
klāštorni 50, 55
klepiskovi 37
klēdovi 41
klocovi 37, 44
klučī 130
klučovi 37
klq̄basti 91, 115, 117
klq̄bati 88, 91, 117
kloñični 50, 56, 57
klosati 88, 90, 91, 113, 117, 158
kmoterski 67
kmotrovi 37, 43, 45
knazīn 84
knagovatā 28, 97, 99
knāpski 67, 69
knāpiči 130, 131
knq̄pkovi 37, 41
kobēli 130
kobečki 67, 69, 70, 71, 130, 13, 164
kobēci 70, 130, 134, 164
koci 130
kodrovati 93, 99
kolcati 88, 90, 164, 166
kolečkovi 37, 44
kołovati 93, 99
komorovi 37, 42
komudni 49, 50, 55
konoplani 104, 105, 135
koñi 73, 101, 130, 132, 133, 135
koñovati 73, 93, 97, 101, 102
kopovi 37, 43, 148
koprovi 37, 44
korcovi 37, 43, 44, 148
korečkovi 37
korkovi 37
kormański 67, 71
kormuński 67
kosati 88, 90
koscelni 50, 55, 56, 57
koscerski 66, 67, 71
košēlovi 37
košlākovati 93, 97
košlovi 37
košulovi 37
kotnā 50, 56
koči 130, 131
kovalski 67, 69
kozacki 67, 69
kozākovati 93, 97
kozi 47, 71, 86, 130, 132, 135
kozīn 84, 85
kožlovati 93
kožlovi 42
kōncevi 40, 41
kōncovi 40, 41
kōncevi 40, 41
kōncovi 40, 41
kōnečni 50, 58
kōnški 25, 67, 71, 72, 73, 101, 102, 135
kōzcīn 84
kq̄torni 50
kq̄trōv 80, 81
kraftni 50
krajevi 167
krajevski 167
kr'ajovi 40
kramōnkovi 37
kr'asñq̄či 130
krasniči 130
kravcōv 80
kravečki 67, 71
krājni 13, 50, 58, 60
krātkovati 93, 97
krāvcōv 80
krq̄ckovati 93, 98
krq̄govi 37
kreplovati 94
kretovi 37, 42, 43, 44, 76, 83
krewni 50, 56, 60, 86
krēxtovi 37, 42, 44
krēpkovati 103, 165
krēpni 50, 56, 58, 60, 109
krēpñani 60, 103, 109
krēpisti 60, 103, 109, 110
krēšēnovi 37
krēškovati 46, 94, 97
krēšnovi 37

krěškovi 37, 46
krěvani 60, 104, 105, 106, 118
krěvasti 115
kročni 45, 50, 55, 57, 59
krokovi 25, 37, 43, 45, 50, 59, 148
krokovski 67
krovani 104, 105, 106, 108
krovanni 106, 108
krovi 70, 105, 106, 108, 130, 132, 133
kroviñči 50, 57
krómovi 37, 42, 44
królevin 84, 85
króleviski 74, 75
króviski 67, 69, 71, 105, 106, 108
krubañski 67, 70
kruškovi 37, 41, 44
krušovi 37
krvavi 60, 106, 117, 118
krvani 60, 104, 106, 118
krvasti 115, 117
křákovi 37, 42
křálovati 94, 97
křaslati 88, 89, 90
křebtovi 37
křemovi 37, 43
křeměñisti 110, 111
křěšovati 94, 97, 98
křížati 88, 89, 90, 148
kříževi 40, 41
křížovi 40, 41
křosovi 37
ksqzевski 74, 75
ksqzov 75, 80, 81, 82
ksqži 75, 130
ksizevski 74, 75
ksizov 80, 82
ksqovati 94, 97, 98
kučerski 68, 71
kudlati 88, 89, 90, 93, 127
kuxenni 45, 50, 55, 58
kuxñovi 37, 42, 45
kuklovi 37, 42
kukučči 130
kukuččin 84
kukóvči 130
kukóvčin 84
kumovi 37
kuñcevi 40

kuñcovi 40
kuñštovni 62
kupecki 68, 70
kurzelovati 94, 148
kurevni 25, 50, 57, 61, 73
kureviski 50, 61, 68, 72, 73
kuropatčin 84
kurpovati 94, 97
kurvarski 68, 72, 76
kuři 130, 133
kusfelzki 68
kutrovi 37
kvaskovati 94
kvasni 48, 50
kvasovi 37, 43, 44
kvacati 88, 89, 101, 166
†kvatati 89, 101
kvatovi 37, 44

K

kisovati 94, 98
kitečni 63, 165
kivutči 130, 132

L

Labudov 80, 81, 166
lanni 54
lapati 88, 89, 90
lapsovati 94
lasacki 68, 70, 71
lasevi 40, 41, 43
lasni 45, 50, 56, 58
lasovi 43
latečni 63, 165
latni 45, 55, 58, 61
latovi 37, 43, 45
lálovati 94, 97
lelečni 50, 61, 83, 102
lelexovati 94, 97
lelekovati 61, 83, 94, 101, 102
lelekovati 94
lelekov 61, 80, 81, 83, 102
leñisti 110, 113
lesacki 68, 70
†lesiñski 68
lesni 50, 56, 58, 143
levañdovi 37
léckovati 94, 98

lěpasti 115, 116, 148
lěženovi 37
lěžki 68, 71
lěmovati 94, 97
lěpovi 37, 44, 135
lěsati 88, 90, 101
lěsi 101, 102, 130, 132, 133
lěsovati 90, 94, 99, 101, 102
lěstovi 37, 44
lěterski 68
lilevi 41
liliovi 41
lilovi 41
lińcuxovi 37, 45
litrovi 37, 43, 44, 148
livkovi 37, 44, 182
lńani 104
ločkovati 92, 94, 97, 103
lokovati 92, 94, 103
lópovati 94, 97
lušńovi 37

L

lagodlěvi 60, 120, 148, 164
lagodni 50, 55, 57, 60
laskavi 118
lávkovati 37, 42, 44
†lqžni 48, 53
lěčni 50, 55, 148
lěkovati 94, 99
lojovati 94, 100, 101
lojovi 37, 42, 43, 44, 76
lokcovati 94
lososovi 37, 42
lózkovati 37, 42
lqčni 50, 55
lupčani 104, 105
lželovati 94, 97, 98

M

maceši 61, 85, 86, 130, 132, 135, 151
macešin 61, 84, 85, 86
†macešni 53, 61, 86, 135
mackovati 94
majevi 40, 43
majovi 40, 43
makovi 37, 44
malečni 50, 57

mažěński 68, 70, 72
mańati 88, 89
mańijacki 68, 69, 72
marcovi 37, 43
marxevni 55, 148
Marinčin 84, 85
maslani 104, 105, 107
maslovi 37, 43
mašopski 68, 69, 71
maštovi 37
matči 61, 86, 130, 132, 135, 151, 164
matčin 61, 84, 86
matečni 86, 135
matěškovi 37, 42, 43
matkovati 94, 97
málovi 37, 44
††máńńani 104
†máńńisti 110, 112
máńńovati 94, 97, 112
márciński 68, 70, 72
maqlovi 37
mexovati 94, 98, 100, 127
meškovati 92, 94
†mešni 53, 55, 56
městerni 50, 58
mětrovi 37, 43, 44, 148
měvasti 115, 116, 117
měvi 117, 130, 132, 133
měgovati 37, 42, 43, 46, 87
měgin 46, 84, 87
měmčin 84
měmin 83, 84, 85, 87
měšati 88, 90, 101
měši 130
†měžni 53
mglejovati 94
mglěsti 110, 111, 118, 148
mglavi 118
mlěčarni 65, 152
mlěčarski 68, 69, 72
mlěčni 50, 57, 65, 152
mlńinevi 34, 40
mlńiński 25, 68, 70, 72, 148
mńemńeckki 68
mocki 68, 69, 70, 72, 164
mocni 50, 55
modrāčkovati 37, 44
morasti 115

mordarski 68, 71
morēsati 88
moragovati 94, 98
morovi 37
morski 26, 46, 68, 70, 71, 73, 75, 148,
167
moṛni 50, 55
moṛovi 38, 46, 73, 167
mostovi 38, 47
motlavski 68, 70
močēsti 110, 111
močni 50, 57
moṭevkovati 94
mragovati 94, 97
mročēsti 33, 110, 164
mročni 50, 55, 57
mrozati 88, 90
mrozlēvi 120
mrozni 50, 55, 120, 148
mrōvči 130, 133
mučkovati 94
mularski 68, 76
mulxni 50
mulšati 88
mulškovati 94, 97
m'umačni 50
muṇasti 91, 115, 116, 117, 127, 148
muṇati 88, 89, 90, 91, 117, 127, 148
muṇtusovati 94
muši 81, 127, 130
mušni 33, 50, 56
mutkovi 38, 42
mužovati 94, 97

M

mastovi 38, 46, 73
māsqni 46, 50, 57, 59
māsqovi 38, 42, 43, 46, 59, 60
medvēzi 130, 132
medvēzovati 94, 99
mezanni 108
mezni 50, 55, 58
meski 46, 68, 70, 71
mesqzovi 38
mesizovi 38
mevi 115, 116, 117, 130, 132, 133
mezni 50
mixalni 50, 54, 58, 61, 72

mīxalski 68, 69, 70, 72
Mitčin 84, 85, 166
modni 46, 50, 57, 60, 61, 101, 124
modovati 60, 94, 101
modovi 38, 43, 46, 101
motlni 25, 50, 57, 59
motlovi 38, 44, 59

N

nančin 84, 85
n'aneččin 84, 85
nāzejni 50
nālogovi 38, 43
nāsēpni 50, 56
nqzni 50, 55, 61
nēnčin 84
nēhin 84, 85
nocevi 40
nocni 50, 55, 58, 105
nordovi 44
nosati 88, 90
†novotni 53
nōrtevi 34, 40
nōrtovi 40

Ń

ñeborači 130, 134
ñebeski 68, 70
ñeckovati 94
ñedvabni 50
ñezēlni 48, 50, 55
ñemečki 34, 66, 68, 71
ñiščotni 50
ñišporovi 38

O

obklatonni 127
†obločni 53
obludni 50, 55, 57
oborovi 38
obovqzkovi 38, 43
obōrni 50, 55
obrāčni 51, 57
obročni 51, 56
obrozajni 51
†obušni 53
oḃadni 38, 51
oḃadovi 38

o²bežni 51, 56
octovi 38, 43
o²čaplali 21, 127
†o²čati 89, 122
očni 51, 55
odpustovi 38
†odsební 140, 142
ofarni 51, 148
og²ádkovi 38, 43, 45
o²gnarijni 51, 55, 58
og²ñovi 38, 43, 46
og²oñasti 115, 116, 148
ogrodovi 38, 44, 45
ogródni 45, 51, 55, 58
og²érni 51
og²ñisti 46, 110, 111, 114
oxotni 51, 55
ojc²ov 24, 80, 81
okašl²oni 127, 164
oknevi 34, 40
oknovi 40, 44
okolni 51, 55
ok²račkí 68, 69
ok²raškí 68, 69
ok²ra²tníckí 68
oks²ěvskí 68, 70, 71
oksivskí 68, 70
olpuxovati 94, 97, 99
olševi 40
olš²enovi 38, 44
olškovi 38
olšovi 40
olušovati 95, 97
ol²ovani 104
†omročni 53
omšati 127, 164
omulovati 95, 97
†omuñoni 127
o²pekušskí 68, 70
organist²ov 80, 81
o²řexovi 38, 44, 59
o²řešni 25, 51, 55, 57, 58, 59
o²řli 46, 130, 131, 133, 167
o²řlovi 38, 42, 46, 167
oskovi 38, 135
osli 130
oslovati 95
ostatečni 51

ov²ádni 51
ov²či 130
ovsanni 108
ovšoni 127, 128
o²véčkovati 92, 95
ozdobni 51

Ó

ólškovi 38
ómuščin 84, 85
ómín 84, 85
ómčín 84
óp²ov 80, 81
ópap²ov 80, 81
órčikovati 95, 97, 99
ósm²ákoví 38, 42, 148
óvsni 51, 57, 124, 148

P

††pačosni 54
paj²čí 130
pajičí 130, 132, 133
pajk²ov 80, 82
paj²ok²ov 80
paklepni 51
palcevi 40, 41, 42, 44, 46
p²alcovi 40, 41, 42
†palečni 53
palmovi 38, 44
p²altrovi 38
pa²logovati 95
pan²ěškovi 38, 42
pank²ov 80
pan²ov 80, 81
pa²nc²ov 80, 81
pa²nešskí 68, 72
pa²nic²ov 80, 81
†pa²ničí 82, 130, 131, 132
pa²ničkovati 99
pa²ñin 84, 85
pa²ñskí 68, 130
p²aprovskí 74, 75
pa²porovi 38, 44
paradni 51
para²f²alni 64, 152
para²f²ijni 64, 152
paralušni 51
parcani 104, 105

parcanni 108
parxati 88, 119
parobski 68
††*parsna* 54, 56
parševi 119
partečni 63, 165
parusni 25, 51, 57
pasterski 68
pasturčim 81, 84
pasturkòv 80, 81
pasturski 68
pastuřòv 80, 81
pàlcati 46, 88, 90, 97, 101, 152
pàlcevi 40, 41, 42, 46
pàlcovati 46, 70, 95, 97, 101, 152
pàlňovi 38, 143
pàrevi 34, 40, 41, 45
pàřesti 110, 111
pačni 51
pařeřovati 95, 98, 148
pėkasovi 38
pėpňisti 114
pėšni 51, 55
pxlarski 34, 76, 77
pikasovi 38
plaxcovati 95, 97, 98
plecati 88
pl'exati 88, 89
plenni 51
plešati 88, 90
plėvkovati 95
plėšovati 95, 97
plětovi 38
plinčevi 40, 44
pluševi 40
plušovi 40
†*pláčni* 54
plėčni 55
plòtnani 108, 152, 164
pl'òtnanni 104, 108, 152
plužni 51
†*pobėrni* 54, 55
pocešni 51
počtevi 34, 40
počtovi 40
podgajoni 127
podgajzoni 127
podgòrni 140
podjiřni 140
podkřizevi 140
p'odlasni 51
podlatni 51
podòlni 51
podròžni 51, 58
†*podvistavkovi* 38, 41, 44
podvořovi 38, 51
podvòrni 51
pogardlėvi 120
pogodni 51
pogřebni 45, 51, 55, 59
pogřebovi 38, 45, 51, 59
pojãtni 51, 55
pokòrni 51, 55, 57
polaski 67, 68, 69, 70
polovi 26, 38, 44
polski 68, 70
pologovi 38
pomocni 51
pomoreňski 78, 79
pomorski 68, 73, 79, 140
pomudni 49, 51
pomuxli 130, 131, 133
popãňovi 140
popčim 84, 85
popòv 80, 82
popėlati 88, 90
popėlcovi 38, 42, 43
porėnčni 51, 55
posazňa 51
postavni 51, 55, 57
postni 51
potlučni 51, 55
†*potvarni* 54
potvorni 51
povãžni 51
povlokovi 38
povojenni 140
požėtečni 51
pòlni 51, 55
p'òlbratòv 80, 81, 82
pòldjãblani 104, 105
pòlnocni 51
pòlpalcati 88, 89
pòlpankòv 80, 84
pòlpalcevi 41
pòlsosterčim 84, 85

pólsostřin 84
pónkòv 80
póševkovi 38
praxarski 68
pravarski 68, 76
právžěvi 119, 121
prągovati 95, 96
prědròv 80
prěklovati 95
priščovati 95, 98, 148
proboščòv 80, 82
prosqči 130
prosěči 41, 51, 130
prosěčni 51, 66
prosná 51, 54, 56
†próscevi 41, 66
prědežnívni 137, 141
prątrovi 38, 44
†prědgòdni 141
†prědlatni 54, 55, 137
prěkasni 51, 54
†prěkusni 54
prěpusni 29, 51
prědni 51, 55, 58, 124, 148
prědrožni 141
†prěgròstni 22, 54, 55
†prějacelni 54, 61, 73
prějacelski 61, 68, 73
prěkqsni 51, 54
prěmorski 141
††prěsizni 22, 54
prědrožni 11, 141
prigòrni 141
prělesni 141, 143
psěči 130
psi 46, 130, 132, 135, 167
psiči 130
psovi 38, 46, 135, 167
psani 51
pšątrovi 38
pščeli 46, 61, 130, 134
pščelni 51, 56, 59, 61
pščolni 51, 56, 59, 61
pščołovi 38, 46, 59, 61
pšejnni 51
pšenni 48, 51
pšěni 51, 57, 148
pšintrovi 38
†ptáxovi 38, 41, 46, 87, 135
ptášcin 81, 84, 87
ptáši 41, 46, 130, 135
ptášin 84, 87
ptáškov 80, 81, 82, 87
pucki 68, 71
puxovi 38, 43
puklati 88, 90, 101, 119
puklovati 90, 95, 98, 101, 119, 148
pukelkovati 92, 95
purtacki 68, 69
purtkov 80, 82
pustkovi 38, 74, 75
pustkovski 74, 75
pužovati 95

Ā
†p̄astovati 92, 102, 112, 122
pāščani 104, 106
pāščasti 115, 122
pāščati 89, 122
pāščěsti 110, 111, 112, 122, 152
pāščěti 112, 122, 152, 166
pąscevi 41
pęgovati 95, 98
pękaròv 80
pękelni 48, 51, 55, 58
†pęnqžni 54
pępřni 51, 57
pęřasti 115, 116, 117
pęřěsti 110, 117
pęřnisti 110, 111
pęckovi 38
pęrzelòv 80
pęrsčenni 51, 60, 101
†pęrsni 54, 55
pęrsati 88, 90, 148
pęrsčěnovati 60, 95, 98, 101
pęstřěnovi 38, 51
pixovati 95, 97, 99
pikasovi 38
pikovi 38
pilčim 84
†pipkovi 38, 41
pistrovati 95, 97
pivasti 115, 116
pizglati 88, 89, 90
Poxòv 80, 81, 166

poruňski 68, 72
Poterkov 80, 81, 166
Potrov 80, 81, 166
porovi 38, 44
potkovi 38, 43

R

rabarberovi 38
radelovi 38
radosni 52
rajski 68, 70, 72
račni 52, 55, 57
rečni 52, 57
redosni 52, 55
rekovati 95, 98, 148
remónkovi 38
remónkovi 38
revarski 68
rebacki 68, 70
rebovi 38, 60
rebi 130, 133, 135
rební 52, 135
rejovati 95, 97
ribi 130, 134, 135
ribni 52, 57, 60, 135
rijovati 95, 98
rintovi 38, 62
robači 119, 129, 130, 134, 164
robcoxovati 95
roboci 60, 130, 134, 135, 136
robotni 52, 55, 58, 60
ročni 52, 55, 58
rozinni 52, 56, 57
rogali 130, 131, 133
rogati 88, 90, 148
rogovi 38, 43
ropušni 52, 57
rosoxati 88
rovarski 68
rovisti 110, 111
rozxodni 52, 55, 58
rozdrožni 52, 55, 58
rozemni 52
rozklatroni 127
rozkošni 52
rozpačlěvi 120
rozpusni 52, 58
rozvážni 52, 55

rozvorni 52
rolhiči 130, 132
rožančovi 39
roževi 40
rožovi 40
rořklovi 39
ruxnovi 39, 41
ruxnovi 39
rumni 52
ruski 68, 73
rutkovati 92, 95
rutovati 92, 95, 98
rozgovati 95, 98
řrzěsti 22, 110
ržani 104
ržanni 108

Ř

řemani 104, 152
řemanni 108, 152
řemasni 52, 58
řesotni 52, 57
řečni 52, 58
řetni 52
řecasti 115, 116, 148
řodlani 104, 105, 106

S

sadovi 39, 44
sajovati 95, 97
saňevi 40
saňovi 40, 45
sapovati 95
sarňi 130
sáževi 40, 44
sážovi 40
sqkati 89, 90, 101, 152
sqkovati 90, 95, 98, 101, 152
scanovi 39
scěřovati 95, 99
seminni 52, 56
semenni 52
sevní 52, 55, 58
sěcěnovi 39
seči 130, 133
sěkhani 104
sělěcki 66, 68
sěnov 63, 80, 81, 83

sërcevi 40, 42
sërcovi 40, 42
sicënovi 39
†sinečni 63, 83, 165
sklani 104
sklanni 108
sklani 105
sklëhani 105
skořani 46, 104, 106, 167
skovronči 25, 46, 86, 130, 132, 135
skovrončin 46, 84, 86, 87, 135
skovronkovi 39, 43, 46, 87
skörcöv 80
skörovi 39, 43, 44, 46, 106, 167
skromiroxovati 95
skřelovati 95, 97
skřšovati 95, 97
skředlati 89
skřidlati 89, 90, 117, 148
skvarni 52, 55, 148
slezovi 39, 42
slëpcovati 95
slëpasti 115
slëpati 89, 90
slëbni 52, 55
slëbovi 39, 45
slëkovati 96, 97, 98
slëvovi 39, 98, 135
slibni 52
slivkovi 39
slivni 52
slomani 105
slubni 52, 58
slujncovi 40
slúbni 52
slavni 52
†slavutni 54, 57
slapni 52
slinëcevi 40
slomani 104
slomanni 34, 108
slomani 105
stonečni 52, 55, 148, 167
slovní 52
slömoni 105
slömani 105
slöncovi 40, 41, 167
sluñcevi 40
†služebni 54, 55, 58
sluñcevi 40
smarkati 89
smoľovi 39, 43
smrodlëvi 120
smučköv 80
smugovati 95, 99
smërtelni 64
smotanovi 39, 43
snopisti 110, 112, 150
snëgovi 39, 46, 167
snëžni 25, 46, 52, 55, 57, 148, 167
sočni 25, 57
sođlati 89
sosonovi 39
sostrin 84
sostrinški 77, 78
sovasti 115, 116, 117
sovi 117, 130
sovin 84, 85
sonkovi 25, 39, 43
sođovi 26, 39
sośadöv 73, 80, 81, 82
sośazin 84, 86
sośadčïn 81, 84, 85
sośedki 68
sośsezki 68, 73, 82
spažiti 122
sparni 52, 57
spärni 52
spödni 52, 55, 58, 148
spokójni 52, 57, 59, 62
spizasti 115
sračkovati 95
sraqbisti 110
srëbrni 52
srëbni 52
srëbrani 104
srëbrani 60, 104
srëbrni 52, 57, 60
sroči 130, 132, 133
srokati 89, 90
sromotni 52
srupñisti 114
stajševski 68, 71
stalani 104
starčïn 81, 84
starëščïn 84, 85

starěškův 80, 82
starkovský 74, 75
starkův 74, 80, 81, 151
starušin 84
stavovi 39, 143
steblosti 60, 91, 115, 116, 117, 152
steblati 54, 60, 89, 91, 117, 152
†*stebni* 54, 60
stodolni 29, 52, 57, 58
stolarský 67, 68
stolemčín 81, 84, 85
stolemův 80, 81
stolěmov 80
stolimov 80
stołovi 39
straxlěvi 120, 121
straxoblěvi 121
straxoviti 123
stratni 52
stravni 52, 57
stravovi 39
stráškovati 95
strěxovati 75, 95, 97, 99, 101, 102
strěxovský 74, 75, 101, 102, 134
strějův 80, 81
strěšacki 68, 71
strěši 75, 101, 130, 133, 134
strijkův 80, 82
strijňin 84, 85
stronni 52, 58
stronovi 39
strōdovi 39
střapasti 115
střebřni 52
střōdovi 39, 148
střōdovi 25, 39, 43
sukňani 104
súkňani 104
svārbovati 95, 98, 148
svāgorovati 96, 98
svatovi 39
sviňarský 68
sviňi 13, 130, 132, 133, 135, 161
sviňski 13, 69, 71, 72, 73, 135, 161
sviňtuxovati 96, 97, 99

Š

šablovati 96, 99

šaxerni 52, 58
šaxlarský 25, 69, 71
šaxni 25, 52, 57
šandarův 80
šaropacki 69
šaropancki 69, 72
šarpaňski 69
šarvarčni 52, 55, 58
šarvarkovi 39, 52
šataňski 69, 72
šatlaxovi 39
šaltěski 25, 69, 71
šaltěsův 80
šatorňicki 69, 70, 71
šatorovati 96
šqtoporkovi 39, 44
ščqslěvi 120
ščenna 52, 56
ščěňakovati 96, 97
ščeslěvi 44, 120
†*ščestlěvi* 120
ščěžlati 89, 90
ščěrbatu 89
ščěrkovati 96
ščěrkovati 96, 100
ščěrovati 95
ščitni 39, 52, 58
ščitovi 39
ševcův 80
ševeckí 69, 71
šědrovati 96
šěkovni 62
šěpkovati 103, 165
šěčni 52, 57, 62
šxudlovati 96
škaňani 104, 105
šklani 14, 104, 161
šklāni 105
šklaňani 105
šklěňani 104
školarský 34, 60, 76, 77
škoťovi 39, 42, 77
škōdni 52, 58
škōlni 52, 56, 60, 77
škudlovati 96
šlagovi 39
šlaxeckí 69, 71
šlaxetni 52, 56

šláni 105
šlěkovati 96, 97, 98
šligovi 39, 43, 137
šlubni 52
šopni 52, 57
šorovi 39
špášoviti 123
špěcasti 115, 116, 117
športovni 62
špíčati 89, 117
špilovati 96, 98
šrótňisti 114
šrótovi 39
štaxětovi 39
štakětovi 39
štáľtni 52, 57
šstormovi 39
štraplovati 96, 98
štrečkovati 92, 96
štrekovati 92, 96, 98, 101
štrěpati 89, 96
štrěpkovati 96
štrřodovi 39
štroplovati 96
šurkovati 92, 96, 99
švagróv 80, 81
švađerčín 84, 85, 86
švěžki 69, 72

T

ťaraxovati 96, 97
tatčani 104, 105, 106, 107
tatinkóv 80, 81
tatkovati 96, 99
tatkóv 80, 107
tatóv 80, 87
táflákovi 39, 44
táklěčni 65, 152
táklovati 65, 96, 152
tárgovi 39
tačni 52, 55, 57, 148
teskni 48, 52, 55, 57
těblovati 96
těblovati 96
tělpónovi 39, 44
těrečkí 69, 70
tidnarskí 69, 76
tidrovati 96, 97

tížeňovi 39, 45
tilni 52, 55, 58, 148
tkackí 69
tlěčební 55, 61, 124, 147
†tlučebni 54, 55, 61, 124, 147
tobačěsti 60, 110
tobači 60
tobačni 52, 57, 59, 60
torbovati 96
torbasti 115, 116
torfovi 39
tovarěšni 52
traktovi 39, 41
trávasti 115, 116
tračevi 41, 42
trávasti 60, 112, 115, 116
trávisti 60, 110, 111, 112
trávni 52, 57, 60
trědni 52
trěmovi 39
trěpasti 91, 115, 116, 117
trěpati 89, 91, 117
tročni 52, 59
trosklěvi 120
trónisti 110, 111
trudni 48, 52
trupí 130
trusi 90, 130, 133
truzli 130
trúdni 52
trěpovati 96
tublovati 96
tusiči 130
ťuškovskí 69
tvořovati 96, 99

U

ucešni 52
učebni 53, 55, 58
ugodľěvi 26, 120
ulvovati 96, 97
urazovi 40
uraževi 40
uročni 53, 57
urozajni 53
urřmovi 39, 46
urřmisti 46, 110, 111
ušati 89, 90, 148

†uzěmkovi 39, 41

V

v'acpan'ov 80
v'acpañc'ov 80
vacpañic'ov 80
vacpan'ín 84, 85
v'acp'ónčín 84
vadlěvi 120
valqtiñski 77, 148
valovi 39
vargovati 96, 98
varñi 130, 132, 133
varpovi 39
†vaspan'ov 80
v'aspañc'ov 80
vaspañic'ov 80
vaspan'ín 84, 85
v'asp'ónčín 84
v'álnani 104
v'álnani 104
v'ált'ar'ovi 39, 42
v'ánani 104
v'artoscovi 39, 43, 44
v'adrovski 69, 70, 71
vago'ovi 39
vel'hani 104, 106, 113
vel'histi 106, 110, 111, 113, 117
vesělni 53, 55, 58
vestovi 39, 43, 148
v'ěkratni 53, 57
v'ěraslěvi 120
vigonovi 39, 44
vig'odni 53, 57
vodni 53, 60, 114, 124
vodñisti 60, 114, 124
vodñiti 60, 124
vodovati 96, 124
vojarski 69
vojenni 53, 58
vojskovi 39, 42, 43
†volarski 69, 76
voli 130, 164
volovati 96, 99, 102
volovi 39
voskovi 39, 44
vozovi 39
v'odolni 53

v'osati 89, 90
vrějarski 69
vrěkovi 39
vroni 130, 132
vr'obli 102, 130
vr'oblovati 96, 99, 102
vr'odovati 46, 96, 97, 98, 148
vr'odovi 39, 46
vr'osovi 39
vsxodni 53, 55
vs'ovi 39
vstědlěvi 120
všani 104, 105, 106, 118, 128
všavi 106, 118
vt'axovi 38
vt'áši 130, 132, 133
vt'orkovi 40, 148

V

v'atrovati 33, 60, 96, 99, 100, 101, 112
v'ěčni 53, 58
v'ěc'orni 53, 58
v'ekovi 40
v'ěp'rovati 96, 99, 167
v'ěp'rovi 40, 44
v'ěrní 53
v'ěrbasti 115, 116
v'ěski 69, 70, 71
v'ěsělni 53, 58
v'ětr'ěsti 60, 101, 110, 111, 112, 148
v'et'ri 53, 55, 57, 60, 101, 148
†v'ězati 28, 89
v'ěžovi 40
v'ěrxni 53, 55, 58, 148
v'ěrxovati 96, 97, 98
v'idlati 89, 90, 101
v'ilčati 46, 89, 90, 135
v'ilči 130, 133, 135
v'ilgotni 53, 57
v'ilkovi 40, 46
v'inni 53, 57
†v'ínčnā 54
v'iselni 53
v'islovi 40, 42
v'išñovi 40
v'itkovi 40, 43
v'ivozovi 40

Z
 zabrózdni 141, 142
 †zadáčni 54
 zagumenni 141
 zajiči 130, 133
 zajči 130
 zajqči 130
 zajcöv 80, 82
 zajköv 80, 81
 zajočköv 80
 zamorski 141
 zamezni 141
 zapěckovi 40
 zasěvni 53, 55, 58
 †zasobni 138, 141, 142
 zastāvni 141, 142, 143
 zavešni 53
 †zavitrni 54
 zažabali 126, 127, 128
 zăgönkovi 40
 zăxodni 53, 55, 58
 zăkonni 53, 58
 zălžovati 96, 98, 148
 zăpřažni 53
 zăpustni 53, 58
 †zărnatı 89, 91, 112
 zărñisti 91, 110, 111, 112, 150
 †zăvrotni 141, 142
 zqbati 89
 zqbni 53, 55, 57
 zbrojni 53, 57
 zběžni 53
 zdávaňski 69, 70, 72
 zděnkovi 40, 69
 zděňski 69, 70
 zdradni 53, 58
 zdrojisti 46, 60, 110, 111, 113
 zdrojovi 40, 46, 164
 zdrójcovi 40
 zdrójni 53, 60
 zdrójski 69, 70, 71, 113, 164
 zďřebňă 53, 56
 zďřödlani 104, 105
 zdunovati 96
 zdunöv 80, 81
 zelěskovati 96, 98
 zelskovati 96
 zemski 69
 †zemstni 54, 58
 zělavski 69
 zěmovi 40, 43
 zgñelovati 96
 zgodlěvi 34, 60, 120, 121, 164
 zgödni 34, 53, 60, 120, 121
 zgrěbnă 53, 56
 zgrěbiči 130, 133
 zgrěbăci 130
 zimkovi 40, 43
 zlocani 104, 164
 zložějski 69, 71, 151
 zlosni 53
 †zlostni 53, 54
 zloti 104, 130, 133, 134, 136, 164
 zmörovati 96
 zmudni 53
 zniji 30, 130
 znijovi 40
 zömkovı 40
 zulěčki 68
 zudovi 40
 zvěčajni 53
 zvěčni 53
 zvěřeci 130, 133
 zvěřaci 130
 zvěřovi 40
 Ž
 žabi 128, 129, 130, 133
 žalcovi 40
 †žaloblěvi 60, 119, 120, 121
 žalobni 53, 55, 60, 121
 žalosni 53
 žalostni 53, 55
 žarłočni 53
 žarni 130, 134, 136
 žarnovi 40
 žarnovski 69
 žarnisti 111, 150
 žartoblěvi 121
 ††žalni 54
 žatñerski 69
 žalqđni 53, 55
 žalžovati 96, 98, 148
 žatñerski 69
 žeglarski 69, 71, 76
 želázni 48, 53

žedovskí 72, 74, 75, 152
žedov 80, 82
žetni 53, 57, 148
židči 25, 130, 134, 151
židčín 84, 85
žizki 69, 70, 72, 75, 152
žilni 53, 55
žmiji 30, 130
žmijovi 40, 41

žmíji 30, 130
žmíjovi 40
žníji 130, 132
žníjovi 40, 41
žnívni 53
žorovati 89
žotvi 130, 133
žotovi 40
žurovi 40

(Zródła starsze: LGP, LPW, LSW, Ram I–II)

A

agvańskí 74
ańelskí 73
apteczni 61

Å

åpovi 47
åpov 83

B

bağenni 61
balbêrov 83
balbêrovi 47
bali 135
bańińskí 66, 73
barlomskí 73
barnorskí 66, 73
bãpskí 73
bekovi 47
belov 83
Bercin 87
bezdnovi 139
bezdrožni 139
bezďrevni 139
bezdušni 139
bezzetni 139
bezfelni 139
bezgrańčni 139
bezgrańični 139
bezklebni 139
bezkostni 139
bezlesni 139
bezlědni 139
bezmrozni 139
beznogi 139, 143
bezoki 139, 143

bezpalcati 139
bezpalcovi 139
bezpańskí 139
bezrogi 139, 143
bezřodni 139
bezsilni 139
bezskřidli 139
bezžoni 139, 143
bežžorgalni 139
běkáčovi 47
bêtovskí 73
bikovi 47
blaxovi 47
blasklěvi 121
blasovati 101, 102
blasovati 103
bleščati 91
blócěsti 113
blotkojskí 76
blotkovi 47
bocqonov 83
bogacki 73
borěcki 73
borovacki 73
braceńskí 76
bracki 76
brańtuski 74
bratovskí 76
brodskí 73
brótovati 102
břemanna 61
břińskí 73
buči 135
buzěskí 73
buřańskí 73
bušni 61, 124

B

békelski 73
bédacki 73
bičinski 73
bički 73

C

cakati 91, 101
cakovati 101, 102
cakovati 103
cakoviti 123
calovi 47
castovi 47
cebulni 61
ceglati 91
cegljini 61
cegljovi 123
cegloviti 123
cexovi 47
ceňani 107
ceňisti 113
cežin 87
cěsařov 83
cěcati 91
cěceňski 73
cěcki 73
cěkrovati 102
cěkroviti 123
cělěčni 65
cotečni 61
cudevni 63

Č

čadoviti 123
čazěsti 113
čazěvi 119
čaplin 87
čaplovi 47
čarozějski 73
Čexov 83
Čěrov 83
čěstotni 61
člověkov 47

D

Damaškov 83
dăkoviti 123
dăpovati 102

dăpovati 103
deňski 73
deščani 107
deščevi 47
deščěvi 119
djăbloviti 123
dobrogoski 73
doktorov 83
dolěsti 113
domčiti 122
doročni 11, 139
Došin 87
drěžuvi 118
drozdov 83
drožžani 107
drócanni 108
dřěžejski 76
dřónati 91, 101
dřónovati 101, 102
dřónovati 103
důvovi 47
důvični 65
důvin 87
dvorski 74

Ž

žarnisti 113
žerqski 73
žerati 91, 101
žerovati 101, 102
žerovati 103
žeroviti 123
žěcátov 83
žěvačni 61
žěvni 61

F

feloviti 123
fiăxov 83

G

galqžesti 113
garziňski 73
garli 135
găsn 61
glěnovati 102
głovani 107
gnojani 107

gněvni 61
gozani 107
golq̄bni 61
golq̄bovi 47
gořani 107
goscevi 47
goscěnni 61
goscinni 61
gozzevi 47
grañasti 117
grañcevi 47
grařfčin 87
grařfski 73
grizevi 34, 47
grěvati 91
gvázdovati 102
gvázdovati 103

H

haxtevni 63
húzarski 73

X

xalěpski 73
xatlěvi 121
xelmovski 76
xlebni 61
xmurni 61
xodovati 102
xojnovski 76
xoroblěvi 121
xorostlěvi 121
xorostni 61
xovalni 65
xrěnati 91
xrizevi 47
xroscani 107
xroščevi 47

J

jadlěvi 121
jagñični 65
jagñovi 47
jagodni 61
jajevi 47
jařzevi 47
jastřani 107
jastři 135

jažěčni 61
jeglani 107
jegli 135
jezeřani 107
jezeřesti 113
jezorěsti 113
ježevi 47
jiftovni 63
jõňski 74

K

kačin 87
kalěsti 113
kamrãcki 73
kanãlski 74
kaprãlski 73
karčmarski 73
katovski 76
kazalni 65
kãltuňski 74
klěcki 73, 76
klěkojski 73, 76
klinovati 102
kľq̄bati 91, 101
kľq̄bovati 101, 102
kľosěsti 113
knarzevi 47
kobělin 87
koblani 107
koclani 107
kokošin 87
kokoški 74
kolěti 122
konoplasti 117
konopli 135
kopřani 107
kostni 61
kovãlov 83
kõzelni 61
kõžělni 61
krakov 83
kretovski 76
kretov 83
krovín 87
królöv 83
krvísti 113
ksq̄zejski 76
ksq̄zevi 47

ksažzevi 47
ksažžěčni 61
kuxņevi 47
kupčkī 73
kupčov 83
kvatovati 101, 102

L

lasati 91, 101
lasovati 101, 102
Leošin 87
letni 54, 61
lēbčejski 76
lēžēnati 91
lēftovni 63
lēpni 135
lēpi 135
lēscēsti 113
lēsovi 47
lētoscēvi 119
lodovati 102

Ł

lēčivni 61
łgarski 73
łgārski 73
łojejski 76
łojevi 47
łososevi 47

M

maselni 61
maslani 107
mājski 74
māški 73
mešēsti 113
mēxovi 123
mēxovīti 123
mēšani 107
mēšin 87
mēšovati 101, 102
mlēčasti 117
moscēvi 119
mostovi 47
mōčani 107
mōkovati 102
mrozani 107
mucņicki 73

muņi 135

Ṁ

māšani 107
māšēsti 113
mēdni 61
mēžani 107
mitoscēvi 119
mīstrovski 76

N

nadglōvni 11, 142
narovati 102
nāblotni 142
nābrēžni 142
nādzemni 142
nāgrañčni 142
nāpērsni 142
nāzemni 11, 142
nqzni 61
Norkov 83
nqzni 61

Ń

ñedvabani 107

O

očēti 122
ogardni 61
ogārdni 61
oghēvi 47
ogonati 91
ojcevi 47
ojcovski 76
ojčēsti 113, 114
olovani 107
olovati 91
ořexovati 102
osči 135
oslōv 83
osobisti 113, 114
otcevi 47

Ò

òvčēčni 65

P

parsceni 107

parsěčni 65
Pášov 83
pxlěsti 113
plesnati 91
plesněvati 103
plěšěvi 119
plěnni 61
plinni 61
plodoviti 123
plovani 107
podgórski 140
podmorski 140
podušni 140
podvodni 140
podzemni 140
poxovalni 65
posměrtni 11, 140
pošivalni 65
pověřxni 140
praojčěsti 113, 114
prácoviti 123
právdavi 118
předmeski 74
předpěrsni 11, 141
přepastlěvi 121
přepōrčín 87
přezgraňni 11
přezegnalni 65
přibočni 141
přibrěžni 141
puklěvi 119

P

páskovati 102
páskovati 103
peklani 107
pesalni 65
pesenni 65
pěřxati 91, 101
pěřxovati 101, 102
pěřxoviti 123
pěřsevi 47

R

rači 135
rceňski 76, 79
recovati 102
redski 74

remeňovi 47
reškovski 76
rěbákóv 83
rěski 73
robačěvi 119
rodni 61
rogovati 102
rosěsti 113
róvkovi 47
rtovski 76

Ř

řetati 91

S

sarčín 87
sarňín 87
sazani 107
sazasti 117
sazati 91, 117
sělni 61
sěrcoxojski 76
sěrdečni 61
sěřšlevati 103
sěřšlevi 47
silni 61
skalovati 102
skaloviti 123
skalěsti 113
skovárnski 74
skřidlasti 117
slezevi 47
slěvi 135
slěpski 74
slóvňi 135
smokóv 83
smolati 91
snežěsti 113
somoňski 74
spičasti 117
sromotlěvi 121
stalanni 108
strąkoviti 123
strěpati 10, 91
střelcki 73
střelecki 73
střěbrovati 102
střěbroviti 123

sukňanni 108
svazebni 61
svarbati 91
svqtooblěvi 121

Š

šćecani 107
šćecěsti 113
šćěčin 87
šćodroblěvi 121
ševcki 73
šěrov 83
škólnov 83
šmakoviti 123
špasevni 63
štrejkati 91, 101
štrejkovati 101, 102
šrejkovati 103

T

tañcovalni 65
tãflevi 47
těpati 91
tkořevi 47
tkořov 83
torfisti 113
trãvani 107
trěpni 61
tvořevi 47

U

udni 61

V

varñin 87
vãlnasti 117
vãdrovčěkov 83
vãgořati 91
vãgořevi 47
vãgořovati 102
vãgořov 83
vãževi 47
vãžovati 102
velñanni 108
věsocki 74
věsokojski 74
větovñi 135
větrovñi 135

vlosati 91
vlosevi 34, 47
vlosěsti 113
vodovi 47
voščani 107
vroblöv 83
vujñin 87

Ů

vidlovati 102

Z

zajcevi 47
zajcovi 47
zalěpavski 142
zómčěti 122
zamistokovi 142
zaódrovi 142
zãgorski 142
zãgórni 142
zãgrañčni 142
zãkoñi 135
zãlesni 11, 142
zãlěbski 142
zãbi 135
zbójecki 73
zdãvalni 65
zdrojani 107
zdřebani 107
zemni 61
zemisti 113
zgojejski 76
zlostlěvi 121
zlotavi 118

Ž

žabin 87
žãglovati 102
žehati 91
žehñski 73
žlobati 91
žlobovati 101, 102
žorxovni 63

INDEKS FORMANTÓW SUFIKSALNYCH

- alni 64–65
- alski 78
- ani 104–107
- anni 107–108
- arni 65
- arski 76–77
- asti 115–117
- ati 87–91
- avi 118
- ečni 63
- elni 64
- ěnski 78–79
- ěvi 118–119
- ični (-ěčni) 65–66
- ijni 64
- in 83–87
- iński 77–78
- isti (-ěsti) 109–114
- iti 121–122
- kovati 103–104
- lěvi 119–121
- ni 47–62
- ňani 109
- ňi 124
- ňisti 114–115
- ňiti 124
- oblěvi 121
- ovati 92–103
- ováni 109
- ovi (-evi) 34–47
- ovni (-evni) 62–63
- ovški (-evški) 74–76
- oVESKI 79
- oviti 122–123
- öv 79–83
- ški 66–74

LITERATURA PRZEDMIOTU I JEJ SKRÓTY

- AJK – *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, 1964–1978, oprac. zespół Zakładu Słowianoznawstwa PAN pod kier. Z. Stiebera (t. wstępny oraz I–VI) i H. Popowskiej-Taborskiej (t. VII–XV), Wrocław.
- Bartelik P., 2013, *Das slawische Substrat und das deutsche Superstrat im Kaschubischen*, [w:] *Sprachkontakte im Zentraleuropa*, hrsg. A. Kątny, Frankfurt, s. 145–156.
- Bartnicka B., 1999, *Przymiotniki dzierżawcze w języku polskim i czeskim*, „Prace Filologiczne” XLIV, s. 41–50.
- Bogusławski A., 1959, *O zasadach analizy morfologicznej*, „Biuletyn PTJ” XVIII, s. 87–95.
- Breza E. (rec.), 1969, *Zapożyczenia [niemieckie] w kaszubszczyźnie* [F. Hinze, *Wörterbuch und Lautlehre der deutschen Lehnwörter im Pomoranischen (Kaschubischen)*, Berlin 1965], „Litery”, nr 3, s. 32–33.
- Breza E., 1974a, *Leksykografia kaszubska (historia, osiągnięcia, potrzeby)*, „Komunikaty Instytutu Bałtyckiego”, z. 21, Gdańsk, s. 63–88.
- Breza E., 1974b, *Toponimia powiatu kościerskiego*, Gdańsk.
- Breza E. (rec.), 1976, *Monumentalny Słownik Bernarda Sychty [Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, I–VII, Wrocław 1967–1976]*, „Pomerania”, nr 6, s. 13–16.
- Breza E. (rec.), 1978, *B. Sychta, Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, t. VII. Suplement, Wrocław 1976*, „Rocznik Sławistyczny” XXXIX, 1, s. 77–86.
- Breza E., 1983, *Florian Ceynowa jako językoznawca*, „Rocznik Gdański”, t. XLIII, s. 69–85.
- Breza E., 1986, *Kaszubski sufiks -inga*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” XXXII, s. 25–28.
- Breza E., 1994, *Badania językowe kaszubszczyzny*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Materiały z sesji językoznawczej w Ostrołęce*, red. H. Sędziak, Warszawa, s. 11–14.
- Breza E., 1997a, *Funkcja polszcząca sufiksu -ować i -erować w polszczyźnie i kaszubszczyźnie*, [w:] *Interferencje w językach i dialektach słowiańskich*, red. E. Umińska-Tytoń, Łódź 1997, s. 25–32.
- Breza E., 1997b, *Kształtowanie się kaszubskiego języka literackiego*, [w:] *Obraz językowy słowiańskiego Pomorza i Łużyc. Pogranicza i kontakty językowe*, red. J. Zieniukowa, Warszawa, s. 247–257.
- Breza E., 1997c, *Merkmale der kaschubischen Literatursprache*, [w:] *Language in Minorities and Minority Languages in the Changing Europe*, ed. by B. Synak and T. Wicherkiwicz, Gdańsk 1997, s. 323–327.
- Breza E., 1998, *Rękopis „Gramatyki pomorskiej” F. Lorentza w zbiorach Muzeum w Wejherowie*, „Rocznik Gdański” LVIII, nr 1, s. 259–260.
- Breza E., 2001a, *Podstawowe wiadomości z morfologii*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 125–184.
- Breza E., 2001b, *Właściwości językowe kaszubskich antropimów*, [w:] *Kaszubszczyzna Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 267–276.
- Breza E., Treder J., 1981, *Gramatyka kaszubska. Zarys popularny*, Gdańsk.

- Brodowska-Honowska M., 1960, *Słowotwórstwo przymiotnika w języku staro-cerkiewno-słowiańskim*, Kraków–Wrocław–Warszawa.
- Brodowska-Honowska M., 1967, *Zarys klasyfikacji polskich derywatów*, Wrocław.
- Brückner A., 1927, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- Buttler D., 1972, *Polska homonimia słowotwórcza*, „Prace Filologiczne” XXII, s. 121–157.
- Ceynowa F., 1879, *Zarés do grammatyki kaszëbsko-słowjnskję mòvé*, Poznań.
- Cybulski M., 2008, *Problematyka morfonologiczna w procesie kodyfikacji kaszubszczyzny: na przykładzie samogłoskowych alternacji jakościowych przed końcówką zerową rzeczowników*, Gdańsk.
- Czopek B., 1978, *Przymiotniki na -alny, -arny w historii języka polskiego na tle słowiańskim*, „Polonica” IV, s. 203–214.
- Długosz-Kurczabowa K., Dubisz S., 1999, *Gramatyka historyczna języka polskiego. Słowotwórstwo*, Warszawa.
- Galas P., 1937, *Przyczynek do geografii przyrostka -ity*, „Język Polski” XXII, s. 121.
- Gawelko M., 1976, *Sufiksy przymiotnikowe w języku polskim, niemieckim i francuskim. Studium z zakresu gramatyki kontrastywnej*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Językoznawcze” 49, Kraków.
- Gołąbek [Gółąbk] E., 2005, *Kaszëbsczi słowórz normatiwny*, Gdańsk.
- Górniewicz H. (rec.), 1967, *Sychta Bernard, Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, t. I: A–G'*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk i Gdańskie Towarzystwo Naukowe, ss. XXX + 444, „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne. Prace Pomoroznawcze” X, nr 15, s. 443–448.
- Grochola-Szczepanek H., 1999, *O sposobie przejmowania złożeń niemieckich przez gwary polskie*, „Język Polski” LXXIX, z. 1–2, s. 73–78.
- Grochola-Szczepanek H., 2006, *Przymiotniki złożone w gwarach polskich*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XLI, s. 59–81.
- Grzegorzczkowska R., 1979, *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*, Warszawa.
- Grzegorzczkowska R., 2008, *Wstęp do językoznawstwa*, Warszawa.
- Grzegorzczkowska R., Puzyńska J., 1998, *Problemy ogólne słowotwórstwa*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa, s. 361–388.
- Grzegorzczkowska R., Szymanek B., 1993, *Kategorie słowotwórcze w perspektywie kognitywnej*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku, t. 2: Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wrocław, s. 459–474.
- GWJP – *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, 1998, red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, H. Wróbel, wyd. 2 zm., Warszawa.
- Handke K. (rec.), 1968, *B. Sychta, Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, t. I, Wrocław 1967*, „Rocznik Słowistyczny” XIX, s. 118–120.
- Handke K., 1972, *O dwóch kaszubskich wariantach sufiksu -ica*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XII, s. 109–114.
- Handke K., 1975, *O „sztucznych” formach słowotwórczych w słownikach*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XV, s. 153–157.
- Handke K., 1976, *Budowa morfolologiczna i funkcje compositów polskich (z uwzględnieniem innych języków zachodniosłowiańskich)*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Handke K., 1979, *Wewnętrzne podziały Kaszub i sąsiadujących terenów*, [w:] *Konferencja Pomorska (1978)*, red. K. Handke, Warszawa, s. 111–123.

- Handke K., 1982, *O niektórych zbieżnościach kaszubsko-kociewskich*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego UG. Prace Językoznawcze”, s. 195–199.
- Handke K., 1997, *Composita nominalne w Słowniku gwar kaszubskich B. Sychty*, [w:] *Pomorskie studia dialektologiczno-onomastyczne 1*, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk, s. 27–44.
- Handke K., 2001, *O ciągach derywacyjnych kaszubskich przysłówków*, „Prace Filologiczne” XLVI, s. 209–215.
- Handke K. i in., 1972, *Zastosowanie geografii lingwistycznej do badań słotwórczych (na podstawie północno-zachodnio-polskich faktów dialektalnych)*, „Z polskich studiów slawistycznych. Seria 4. Językoznawstwo”, s. 89–100.
- Handke K., Popowska-Taborska H., 1972, *Słotwórcze zróżnicowanie kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich. Na marginesie prac nad „Atlasem językowym kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich”*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XII, s. 97–107.
- Handke K., Popowska-Taborska H., 1978a, *Geografia lingwistyczna jako metoda badawcza*, „Z polskich studiów slawistycznych. Seria 5”, Warszawa, s. 41–47.
- Handke K., Popowska-Taborska H., 1978b, *Słotwórcza problematyka obszaru objętego ankietą AJK*, [w:] *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, oprac. przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN, pod kier. H. Popowskiej-Taborskiej, z. XV, s. 90–109.
- Heinz A., 1956, *Uwagi nad funkcją znaczeniową przymiotnika odrzeczownikowego*, „Język Polski” XXXVI, s. 257–274.
- Heinz A., 1957, *Funkcja egzocentryczna rzeczownika*, Wrocław.
- Hilferding A., 1862, *Ostatki Slavjan na južnom bregu Baltijskogo Morja*, Sankt Petersburg. (Wyd. polskie: *Resztki Słowian na południowym wybrzeżu Morza Bałtyckiego*, tłum. N. Perczyńska, oprac. J. Treder, Gdańsk 1989).
- Hinze F., 1965, *Wörterbuch und Lautlehre der deutschen Lehnwörter im Pomoranischen (Kaschubischen)*, Berlin.
- Honowska M., 1964, *O pojemności znaczeniowej derywatów*, „Język Polski” XLIV, z. 4, s. 193–200.
- Horodyska H., 1995, *O Słowniku języka pomorskiego czyli kaszubskiego Stefana Ramułta*, [w:] *Cale życie pod urokiem mowy kaszubskiej. Pokłosie Sesji Naukowej Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN*, Warszawa, 25 kwietnia 1994, red. H. Horodyska, Warszawa, s. 67–83.
- Ivić M., 1975, *Kierunki w lingwistyce*, przeł. K. Feleszko, A. Wierzbicka, Wrocław.
- Jadacka H., 2001, *System słotwórczy polszczyzny (1945–2000)*, Warszawa.
- Kallas K., 1998, *Przymiotnik*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa, s. 469–523.
- Kamińska E. [Rzetelska-Feleszko], Pałkowska J. [Zieniukowa], 1958, *Z historii badań nad gwarami kaszubskimi*, „Rocznik Gdański” XV/XVI, s. 342–392.
- Kapron I., 1998, *Polskie przymiotniki z formantem paradygmatycznym*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filologia Polska”, t. 50, s. 79–93.
- Karaś M., 1964, *Z problematyki słotwórstwa gwarowego. (Formacje przymiotnikowe)*, „Prace Filologiczne” XVIII, s. 153–162.
- Keller R., 1994, *On Language Change. The invisible hand in language*, London–New York.
- Kleszczowa K., 2003, *Staropolskie derywaty przymiotnikowe i ich perspektywiczna ewolucja*, Katowice.

- Kleszczowa K., 2004, *Przypadek i prawidłowość w przemianach systemu słowotwórczego*, „Poradnik Językowy”, z. 2, s. 51–66.
- Klinkosz M., 2001, *Słownik B. Sychty w językoznawczych pracach magisterskich studentów UG*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś 4*, red. R. Wosiak-Słiwa, Gdańsk, s. 129–132.
- Korytkowska M., 1972, *Kaszubskie formacje z sufiksem -ba*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, XI, s. 101–105.
- Koszałka A., 1979, *Lokalizacja geograficzna materiału leksykalnego zawartego w Słowniku gwar kaszubskich Bernarda Sychty*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego UG. Prace Językoznawcze”, nr 6, s. 65–86.
- Kowalik K., 1977, *Budowa morfologiczna przymiotników polskich*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Kowalik K., 1997, *Struktura morfonologiczna współczesnej polszczyzny*, Kraków.
- Krażyńska Z., Rzepka W. R., 1971, *O przymiotnikach z sufiksami -ity, -isty, -aty, -asty w polszczyźnie XVI i początku XVII wieku*, „Slavia Occidentalis”, t. 28–29, s. 99–129.
- Kreja B., 1978, *Czasowniki zdrobniale na -k- w dialektach polskich oraz innych językach słowiańskich*, „Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo” V, s. 67–71.
- Kreja B., 1983, *Zagadnienie modeli słowotwórczych*, „Z polskich studiów slawistycznych. Seria 6”, s. 203–212.
- Kreja B., 1991, *Kaszubskie i innosłowiańskie przymiotniki typu maluszki ‘maluśki’*, „Język Polski” LXXI, s. 115–119.
- Kreja B., 1991, *Ze słowotwórstwa kaszubskiego: 1. Kaszubski przymiotnik deminutywny -(i)šćko, 2. Uwagi o kaszubskich formacjach feminatywnych typu Niemcka ‘Niemka’, 3. Kaszubskie formacje na -ca (<-ica)*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XXVII, s. 57–64.
- Kreja B., 1992a, *Krawczka a dawny zasięg form typu domk, krawc*, „Język Polski” LXXII, z. 2–3, s. 160–162.
- Kreja B., 1992b, *Problem przymiotników typu (Lublin-) lubelski, (Kościerzyna) kościerski w języku polskim*, [w:] *Studia z dialektologii polskiej i słowiańskiej*, red. W. Borys i W. Sędzik, Warszawa, s. 93–97.
- Kreja B., 1993, *Z morfo[no]logii kaszubskiej. Formacje typu ubósztwo*, „Sprawozdania GTN”, s. 134–135.
- Kreja B., 1994, *Nazwisko Drzeżdżon na tle kaszubskich formacji na -ón*, „Język Polski” LXXIV, s. 293–298.
- Kreja B., 1995, *Polskie przymiotniki na -(ań)ski i -ański*, „Język Polski” LXXV, s. 209–215.
- Kreja B., 1996, *Problematyka słowotwórcza derywatów od nazw geograficznych we współczesnym języku polskim*, [w:] tegoż, *Studia z polskiego słowotwórstwa*, Gdańsk, s. 67–79.
- Kreja B., 1996, *Problem północnopolskiej formy zajek ‘zając’*, [w:] *Symbolae slavisticae*, Warszawa, s. 186–189.
- Kreja B., 1999a, *Problem genezy i rozwoju typów słowotwórczych (Na przykładach z języka polskiego)*, [w:] *Neue Wege der slawistischen Wortbildungsforschung, 2. Tagung der Internationalen Kommission für slavische Wortbildung, Magdeburg, 9–11 X 1977*, s. 273–281.
- Kreja B., 1999b, *Problem ogólnej struktury morfologicznej derywatów słowotwórczych*, [w:] *Florilegium Linguisticum. Festschrift für Wolfgang P. Schmidt zum 70. Geburtstag*, red. E. Eggers, J. Becker, J. Udolph i D. Weber, Frankfurt am Main–Berlin–Bern–Bruxelles–New York–Wien, s. 267–273.

- Kreja B., 2002, *Formacje na -ičë w kaszubszczyźnie i innych językach słowiańskich: typ kasz. mal'ëničë, bulvovičë, slc. mal'eñičie, dubičie itd.*, [w:] *Dzieje Słowian w świetle leksyki*, red. J. Rusek, W. Boryś, L. Bednarczuk, Kraków, s. 277–290.
- Kućała M., 1955, *Znaczenie i zasięg przymiotników na -ni (przedni, letni)*, „*Język Polski*” XXXV, z. 1, s. 8–26.
- Kućała M., 2000, *Parę uwag o przymiotnikach odrzeczownikowych w staropolskim*, [w:] tegoż, *Polszczyzna dawna i współczesna. Studia i szkice*, Kraków, s. 105–111.
- Kuraszkiewicz W., 1951, *Oboczność -`ev- || -ov- w dawnej polszczyźnie i w dzisiejszych gwarach*, Wrocław.
- Kurkowska H., 1950, *Uwagi o żywotnych typach słowotwórczych*, „*Poradnik Językowy*”, z. 1, s. 3–7, z. 6, s. 4–10.
- Kurkowska H., 1954, *Budowa słowotwórcza przymiotników polskich*, Wrocław.
- L – Linde S.B., 1951, *Słownik języka polskiego*, t. I–VI, wyd. 3, Warszawa [wyd. fototypiczne, Linde: *Słownik języka polskiego* przez M.S. Bogumiła Linde, wyd. 2 popr., t. I–VI, Lwów, 1854–1860].
- Leszczyński Z. (rec.), 1980, *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich, opracowany przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN pod kierunkiem Zdzisława Stieberta (do zesz. VI) i Hanny Popowskiej-Taborskiej (od zesz. VII), t. wstępny i zesz. I–VI*, Ossolineum, Wrocław 1964–1978, „*Język Polski*” LX, z. 4, s. 274–281.
- Lorentz F., 1903, *Slovinzische Grammatik*, Petersburg.
- Lorentz F., 1925, *Geschichte der pomoranischen (kaschubischen) Sprache*, Berlin.
- LGP – Lorentz F., 1927–1929, *Gramatyka pomorska*, z niem. rękopisu przeł. i wstępem opatrzył M. Rudnicki, Poznań (wyd. 2. fotooffsetowe Wrocław 1958–1962).
- LPW – Lorentz F., 1958–1983, *Pomoranisches Wörterbuch*, I: A–P (1958), II–V: fortgeführt von F. Hinze, Berlin.
- LSW – Lorentz F., 1908–1912, *Slovinzisches Wörterbuch*, t. I–II, Petersburg.
- Majowa J., 1972, *Z problematyki kaszubskich przymiotników: 1. Przymiotniki z suf. -ni w gwarach kaszubskich i sąsiednich, 2. 'Kamienny'*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” XII, s. 115–120.
- Majowa J., 1978, *Kaszuby i obszary dialektów sąsiednich jako tereny dawnych oddziaływań językowych bieguna zachodnio- i wschodniolechickiego*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” XVII, s. 145–182.
- Majowa J., 1983a, *Kaszubskie adi. postarši*, [w:] *Studia linguistica memoriae Zdisłai Stieberta dedicata. Materiały z sesji naukowej Warszawa 20–21 X 1981 r.*, red. J. Zieniukowa, Wrocław, s. 133–135.
- Majowa J., 1983b, *O substantywizacji przymiotników w gwarach kaszubskich*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” XXI, s. 49–66.
- Majowa J., 1986a, *O funkcji gradacyjnej przedrostka na- w kaszubszczyźnie na tle północno-zachodnio-słowiańskim*, [w:] *Język i jego odmiany w aspekcie porównawczym*, red. J. Majowa, Wrocław, s. 85–89.
- Majowa J., 1986b, *Źródła do badania dialektów polskich – Kaszuby*, [w:] K. Handke, J. Majowa, J. Zieniukowa, *Studia z morfologii języków północno-zachodnio-słowiańskich. Założenia badawcze i źródła*, Wrocław, s. 31–53.
- Majowa J., 1990, *Kaszubskie przymiotniki gradacyjne z przedrostkami przy-, prze-*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” XXVI, s. 41–47.
- Majowa J., 1991, *Odzaimkowe formacje słowotwórcze w kaszubszczyźnie*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” XXVII, s. 25–32.

- Makurat H., 2011, *Jinterferencjowé przejinaczi ù bilingwalnëch lëdzy w kaszëbsczi spòlëznje* [Procesy interferencyjne u osób bilingwalnych w społeczności kaszubskiej], Uniwersytet Gdański. Wydział Filologiczny (maszynopis pracy doktorskiej).
- Malinowski L., 1888, *Przyrostki pochodne* -nisty, -čik, „Prace Filologiczne” II, s. 760–762.
- Mańczak W., 1995, *Czy istnieje kaszubski język?*, „Język Polski” LXXV, z. 1, s. 33–41.
- Mańczak W., 2002, *O pochodzeniu i dialekcie Kaszubów*, Gdańsk.
- Masłowska E., 1980, *Słowotwórcze typy pejoratywnych nazw osób w dialekcie kaszubskim*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XIX, s. 41–58 i mapy.
- Milewska M., 2003, *Kaszubskie augmentativa z sufiksem -iścë / -isko*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś 5*, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk, s. 107–119.
- Milewska-Stawiany M., 2006, *Derywaty ekspresywne na -isko, -iszczë w „Słowniku języka pomorskiego czyli kaszubskiego” Stefana Ramulca w porównaniu ze słownikami Sychty i Trepczyka*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś 6*, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk 2006, s. 79–88.
- Milewska-Stawiany M., 2009, *O kaszubskich deminutywnych formacjach osobowych*, „Acta Cassubiana” XI, s. 105–115.
- Moszyńska D., 1993, *Z historii przymiotników bezzęby, bezzębego*, „Zeszyty Naukowe UG. Prace Językoznawcze”, nr 17–18, s. 153–159.
- Nagórko A., 1987, *Zagadnienia derywacji przymiotników*, Warszawa.
- Nagórko A., 1993, *Jednostki analityczne w słowotwórstwie*, „Zeszyty Naukowe UG. Prace Językoznawcze”, nr 17–18, s. 171–176.
- Nagórko A., 1998, *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*, Warszawa.
- Nitsch K. (rec.), 1909, *Slovinzisches Wörterbuch*, t. I (A–O), „Rocznik Sławistyczny”, t. 2, s. 43–56.
- Nitsch K., 1937, *Friedrich Lorentz*, „Język Polski” XXII, s. 97–101.
- Nitsch K., 1956, *Historia badań nad dialektami północnej Polski*, [w:] *Konferencja Pomorska (1954). Prace językoznawcze*, Warszawa, s. 11–20.
- Okoniowa J., 2000, *Derywaty z przedrostkiem bez-* w słowniku Bernarda Sychty i w innych słownikach gwarowych, [w:] *Słowiańskie słowniki gwarowe*, red. H. Popowska-Taborska, Warszawa, s. 201–216.
- Oliva K., 1961, *Tworzenie przymiotników od wyrażen przyimkowych*, „Poradnik Językowy”, s. 433–440.
- Pająkowska M., 1990, *Budowa słowotwórcza przymiotników w gwarze południowokociewskiej*, „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Filologiczne”, z. 28, Filologia Polska, s. 97–109.
- PMT – Pomorskie Monografie Toponomastyczne: I. Breza E., 1974, *Toponimia powiatu kościerskiego*, Gdańsk; II. Kęsikowa U., 1976, *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego z sufiksem -ov-*, Gdańsk; III. Treder J., 1977, *Toponimia byłego powiatu pucckiego*, Gdańsk; IV. Górniewicz H., 1980, *Toponimia Powiśla Gdańskiego*, Gdańsk; V. Łuszczczyńska J., 1983, *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego z sufiksem -in-*, Wrocław; VI. Bugalska H., 1985, *Toponimia byłych powiatów gdańskiego i tczewskiego*, Wrocław; VII. Górniewicz H., 1985, *Toponimia powiatu starogardzkiego*, Wrocław; VIII. Jakus-Borkowa E., 1987, *Toponimia powiatu świeckiego*, Wrocław; IX. Surma G., 1990, *Toponimia powiatu bytowskiego*, Wrocław; X. Biolik M., 1992, *Toponimia byłego powiatu ostródzkiego: nazwy miejscowe*, Gdańsk; XI. Iwicki W., 1993, *Toponimia byłego powiatu słupskiego*, Gdańsk; XII. Szcześniak K., 1994, *Nazwy miejscowości byłych powiatów goldapskiego i oleckiego*, Gdańsk; XIII. Belchnerowska A., 1995, *Toponimia byłych powiatów kołobrzесьkiego i koszalińskiego*, Gdańsk; XIV. Treder J.,

- 1997, *Toponimia powiatu wejherowskiego*, Gdańsk; XV. Milewska-Stawiany M., 2000, *Toponimia powiatu tucholskiego*, Gdańsk.
- Popowska-Taborska H., 1963, *O Słowniku kaszubskim Bernarda Sychty*, „Język Polski” XLXXX, z. 1–2, s. 99–101.
- Popowska-Taborska H., 1970, Ko. *Z kaszubskich studiów leksykalnych*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” IX, s. 104–106.
- Popowska-Taborska H., 1972, *Kaszubskie i staropolskie formacje z suf. -isz i -ysz*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XI, s. 107–112.
- Popowska-Taborska H., 1974, *Kaszubskie formacje z suf. -aj(ek), -ajka na szerszym tle gwarowym*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XIII, s. 87–92.
- Popowska-Taborska H., 1978, *O tendencji fonetycznej utrwalonej w formacjach morfologicznych (na przykładzie kasz. 'e (e) < 'i)*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XVII, s. 183–186.
- Popowska-Taborska H., 1979, *Die Bedeutung peripherer Sprachgebiete für die etymologische Forschung (im Zusammenhang mit dem Projekt der Erarbeitung der „Kaschubischer Etymologien”)*, „Zeitschrift für Slavistik” XXIV, 1, s. 100–104; wersja polska: *Wartość leksyki peryferycznych obszarów językowych dla badań językowych (w związku z projektem opracowania „Etymologii kaszubskich”)*, [w:] *Szkice z kaszubszczyzny. Dzieje, zabytki, słownictwo*, Gdańsk 1987, s. 219–224.
- Popowska-Taborska H., 1980, *Dzieje badań nad kaszubszczyzną*, [w:] *tejże, Kaszubszczyzna. Zarys dziejów*, Warszawa, s. 62–84.
- Popowska-Taborska H., 1981, *Kaszubszczyzna jako sfera oddziaływań pozostałego polskiego obszaru językowego*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XX, s. 11–19.
- Popowska-Taborska H., 1986, *Problematyka centrum i peryferii obszaru etnicznego w świetle archaizmów i innowacji dialektalnych (na podstawie analizy obszaru polskiego)*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia linguistica” 12, s. 171–180; przedruk [w:] *Z językowych dziejów Słowiańszczyzny*, Warszawa 2004, s. 269–277.
- Popowska-Taborska H. 2001a, *Leksyka kaszubska*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 257–265.
- Popowska-Taborska H. 2001b, *Leksykografia kaszubska*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 243–255.
- Popowska-Taborska H., 2004, *Pięćdziesiąt lat badań kaszuboznawczych w Polskiej Akademii Nauk*, „Acta Cassubiana” VI, s. 279–291.
- Popowska-Taborska H., 2005, *Prace kaszuboznawcze*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XL, s. 49–63.
- Popowska-Taborska H., 2007, *Problem kaszubskich Słowińców w kontekście historycznym i językowym*, [w:] *Gwary dziś 4. Konteksty dialektologii*, red. J. Sierociuk, Poznań, s. 147–151.
- Popowska-Taborska H., 2011, *Sufiksy -izna, -ota jako znamiona odrębności językowej w formowanym współcześnie kaszubskim języku literackim*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, 57, s. 261–270.
- Popowska-Taborska H., Zieniukowa J., 1977, *Udział procesów fonetycznych w kształtowaniu się faktów morfologicznych (w świetle dialektów północno-zachodniopolskich)*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XVI, s. 71–85.
- Ram I – Ramułt S., 1893, *Słownik języka pomorskiego czyli kaszubskiego* [cz. I], Kraków.
- Ram II – Ramułt S., 1993, *Słownik języka pomorskiego czyli kaszubskiego* [cz. II], oprac. i wstępem opatrzyła H. Horodyska, Kraków.

- Reichan J., 1998a, *Badania uczonych niemieckich nad mową Kaszubów*, [w:] *Slawistyka niemiecka a kraje słowiańskie – Die deutsche Slavistik und die slavischen Länder*, red. J. Rusek, E. Eichler, W. Boryś i K. Hengst, Warszawa, s. 59–69.
- Reichan J., 1998b, *Polskie słowotwórstwo gwarowe w aspekcie geograficznojęzykowym*, [w:] *Teoretyczne, badawcze i dydaktyczne założenia dialektologii*, red. S. Gala, Łódź, s. 259–264.
- Reichan J., 1998c, *Typy odmienności słowotwórczych w gwarach polskich*, [w:] *Zagadnienia słowotwórstwa i składni w opisie współczesnych języków słowiańskich*, t. 2, red. M. Blicharski i H. Fontański, Katowice, s. 90–94.
- Rocławski B. (oprac.), 1991, *Indeks a tergo do Słownika gwar kaszubskich Bernarda Sychty*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Rogowska E., 1994, *Pluralne nazwy roślin w Słowniku gwar kaszubskich B. Sychty*, „Zeszyty Naukowe UG. Filologia Polska. Prace Językoznawcze”, nr 19–20, s. 181–187.
- Rogowska E., 2003a, *Aktywność słowotwórcza derywatów od nazw roślin w Słowniku gwar kaszubskich na tle kultury ludowej Bernarda Sychty*, „Acta Cassubiana” V, s. 147–160.
- Rogowska E., 2003b, *Derywaty od nazw roślin w Słowniku gwar kaszubskich na tle kultury ludowej Bernarda Sychty*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś*, red. J. Treder, Gdańsk, s. 15–43.
- Rogowska-Cybulska E., 2005a, *Nazwy roślin motywowane nazwami części roślin w Słowniku gwar kaszubskich Bernarda Sychty*, „Rocznik Gdański”, LXV, z. 1–2, s. 151–157.
- Rogowska-Cybulska E., 2005b, *Nazwy roślin motywowane nazwami ludzi w Słowniku gwar kaszubskich Bernarda Sychty*, „Gdańskie Studia Językoznawcze” IX, Gdańsk, s. 67–94.
- Rogowska-Cybulska E., 2006a, *Derywaty od nazw roślin w Słowniku języka pomorskiego czyli kaszubskiego Stefana Ramuła*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś* 6, Gdańsk 2006, s. 61–78.
- Rogowska-Cybulska E., 2006b, *Nazwy roślin motywowane słownictwem kulinarnym w Słowniku gwar kaszubskich Bernarda Sychty*, „Rocznik Gdański” LXVI, s. 129–139.
- Rogowska-Cybulska E., 2007, *Nazwy roślin motywowane nazwami własnymi w Słowniku gwar kaszubskich Bernarda Sychty*, [w:] *Opuscula linguistica Georgio Treder dedicata*, red. E. Breza, Z. i A. Licowie, s. 186–194.
- Rogowska-Cybulska E., 2012, *Nazwy roślin motywowane nazwami części ludzkiego ciała w Słowniku gwar kaszubskich B. Sychty*, „Acta Cassubiana” XIV, s. 28–43.
- Rogowska-Cybulska E., Cybulski M., 2010, *Rola słowotwórstwa w procesie podnoszenia statusu językowego kaszubszczyzny*, „Slavia Occidentalis”, t. 67, s. 127–140.
- Rudnicki M., 1913, *Przyczynki do gramatyki i słownika narzecza słowińskiego*, Kraków.
- Rzemykowska A., 2007, *Derywaty przymiotnikowe z prefiksem bez-*, [w:] *Słowotwórstwo i tekst*, red. V. Maldjieva i Z. Rudnik-Karwatowa, Warszawa, s. 219–229.
- Rzetelska-Feleszko E., 2000, *Dorobek dialektologiczny Friedricha Lorentza*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś* 3, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk, s. 25–32.
- Rzetelska-Feleszko E., 2001a, *Rozwój kaszubszczyzny i jej odrębność*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 99–106.
- Rzetelska-Feleszko E., 2001b, *Słowińcy i ich dialekt*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 51–59.
- Satkiewicz H., 1969, *Produktywne typy słowotwórcze współczesnego języka polskiego*, Warszawa.

- Satkiewicz H., 1982, *Formacje przymiotnikowe*, [w:] D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satkiewicz, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności leksykalnej (Słownictwo rodzime)*, Warszawa, s. 318–382.
- Saussure F. de, 1961, *Kurs językoznawstwa ogólnego*, przeł. K. Kasprzyk, Warszawa.
- SEK – Boryś W., Popowska-Taborska H., 1994–2010, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, t. I–VI, Warszawa.
- Siatkowska E., 2001, *Z badań nad problematyką lużycką i kaszubską*, [w:] *Badania kaszuboznawcze XX wieku. Materiały pokonferencyjne*, red. J. Borzyszkowski i C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk, s. 230–236.
- Siatkowski J., 1986, *Polskie wpływy słowotwórcze na gwary niemieckie*, „Prace Filologiczne” XXXIII, s. 309–318.
- Sieczkowski A., 1957, *Struktura słowotwórcza przymiotników czeskich i polskich. Studium porównawcze*, Wrocław.
- Sierociuk J., 2001, *Założenia metodologiczne badań słowotwórstwa gwarowego*, [w:] *Gwary dziś. 1. Metodologia badań*, red. J. Sierociuk, Poznań, s. 153–160.
- Sierociuk J., 2003, *Słowniki gwarowe a możliwości opisu gwarowego słowotwórstwa*, [w:] *Gwary dziś. 2. Regionalne słowniki i atlasy gwarowe*, red. J. Sierociuk, Poznań, s. 249–255.
- SJPD – *Słownik języka polskiego*, 1958–1969, red. W. Doroszewski, Warszawa.
- Skarżyński M., 1999, *Powstanie i rozwój polskiego słowotwórstwa opisowego*, Kraków.
- Sławski F., *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego*, [w:] *Słownik prasłowiański*, red. F. Sławski, t. I – 1974, s. 43–11, t. II – 1976, s. 13–60, t. III – 1979, s. 11–19, Wrocław.
- Smoczyński P., 1955, *Zmiany językowe w Łuzinie w ostatnich pięćdziesięciu latach*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, 3, s. 77–85.
- Smoczyński P., 1956, *Stosunek dzisiejszego dialektu Sławoszyna do języka Ceynowy*, [w:] *Konferencja Pomorska (1954). Prace językoznawcze*, Warszawa, s. 49–86.
- Smoczyński P., 1963, *Zmiany w kaszubskim dialekcie okolic Brodnicy (na tle podobnych w innych dialektach kaszubskich)*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, s. 23–38.
- Sobierajski Z., 1960, *Resztki dialektu Słowińców na Pomorzu Zachodnim*, [w:] *Pomorze Zachodnie – nasza ziemia ojczysta*, red. K. Ślaski, Poznań, s. 168–175.
- Sobierajski Z., 1997, *Podsumowanie badań nad nagraniami reliktyw gwar kaszubskich Słowińców*, [w:] *Obraz językowy słowiańskiego Pomorza i Łużyc. Pogranicza i kontakty językowe*, red. J. Zieniukowa, Warszawa, s. 59–69.
- Sokołowski J., 1988, *Słowiańskie przymiotniki paradygmatyczne*, „Zbornik Matice srpske za slavistiku” XXXV, s. 127–138.
- Stieber Z., 1956a, *Stosunek kaszubszczyzny do dialektów Polski lądowej*, [w:] *Konferencja Pomorska (1954). Prace językoznawcze*, red. Z. Stieber, Warszawa, s. 34–48.
- Stieber Z. (red.), 1956b, *Konferencja Pomorska (1954). Prace językoznawcze*, Warszawa.
- Stieber Z. i in. (red.), 1961, *Słowińcy, ich język i folklor. Materiały z Konferencji Słowiańskiej Komitetu Językoznawczego i Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 14 stycznia 1960*, „Zeszyty Problemowe Nauki Polskiej” XXII, Wrocław.
- Stieber Z., 1979, *Pierwsza Konferencja Pomorska*, [w:] *Konferencja Pomorska (1978)*, red. K. Handke, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 7–11.
- Sych – Sychta B., 1967–1976, *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*, t. I–VII, Wrocław.

- Szczepińska B., 2003, *Lata lateczne – prastary frazeologizm kociewsko-kaszubski i podobne mu wyrażenia tautologiczne*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś 5*, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk, s. 141–152.
- Szlifyrsztejnowa S., 1960, *Przymiotniki dzierżawcze w języku polskim*, Wrocław.
- Szultka Z., 2001, *Szkic dziejów Kaszubów ze szczególnym uwzględnieniem przemian językowych*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 11–41.
- Szymanek B., 1985, *English and Polish adjectives. A Study in Lexicalist Word-Formation*, Lublin.
- Tekiel D., 1977, *Przymiotniki*, [w:] Smółkowa T., Tekiel D., *Nowe słownictwo polskie. Przymiotniki i przysłówki*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 7–66.
- Treder J., 1970, *Substantywizacja nazw terenowych w powiecie wejherowskim*, „*Onomastica*” XV, s. 53–63.
- Treder J., 1977, *Toponimia byłego powiatu puckiego*, Gdańsk.
- Treder J. (rec.), 1979, *B. Sychta*, Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, t. I–VII, Wrocław 1967–1976, „*Rocznik Gdański*” XXXIX, 1, s. 222–230.
- Treder J., 1990, *Kaszubszczyzna – problemy językoznawców dawniej a dziś*, [w:] *Antropologia Kaszub i Pomorza. Materiały z I seminarium, które odbyło się w maju 1988 r. w Gdańsku*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 1990, s. 73–104.
- Treder J., 1994a, *Czescy i słowaccy badacze kaszubszczyzny*, [w:] *Kaszubszczyzna w świecie. Materiały z konferencji naukowej Jastrzębia Góra 1–2 X 1993*, red. J. Samp, Wejherowo, s. 95–112 (s. 11–112 w jęz. niemieckim).
- Treder J., 1994b, *Język i leksyka Jana Trepczyka*, [w:] J. Trepczyk, *Słownik polsko-kaszubski*, naukowo oprac. i aneksem opatrzył J. Treder, t. II (P–Ż), s. 453–495.
- Treder J., 1995, *Słownik kaszubski Ramuła po stu latach*, „*Gdańskie Studia Językoznawcze*”, VI, s. 7–55.
- Treder J., 1997, *Toponimia powiatu wejherowskiego*, Gdańsk.
- Treder J., 1998, *Językoznawcy o północnej kaszubszczyźnie*, „*Pomerania*” 1998, nr 3 (300), s. 18–21.
- Treder J., 2001a, *Kaszubszczyzna literacka (Cechy, fazy i tendencje rozwojowe)*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 203–223.
- Treder J., 2001b, *Słownik Bernarda Sychty a dawne i współczesne zróżnicowanie kaszubszczyzny*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś 4*, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk, s. 65–76.
- Treder J., 2005, *Historia kaszubszczyzny literackiej. Studia*, Gdańsk.
- Treder J., 2006, *Dzieje kaszubistyki gdańskiej*, [w:] *Z dziejów językoznawstwa polonistycznego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku i na Uniwersytecie Gdańskim (1947–2005)*, red. J. Maćkiewicz, E. Rogowska-Cybulska i J. Treder, Gdańsk, s. 108–119.
- Treder J., 2008, *Przysłówki na -o, -e w kaszubszczyźnie mówionej i pisanej w opozycji do języka polskiego*, [w:] *Wokół słów i znaczeń III. Z problemów słowotwórstwa. Materiały drugiej konferencji językoznawczej poświęconej pamięci Profesora Bogusława Krei*, red. J. Maćkiewicz i E. Rogowska-Cybulska, Gdańsk, s. 301–308.
- Trep – Trepczyk J., 1994, *Słownik polsko-kaszubski*, t. I (A–Ó), t. II (P–Ż), naukowo oprac. i aneksem opatrzył J. Treder, Gdańsk.
- Urban M., 2006, *Współczesne przymiotniki odrzeczownikowe z wybranymi formantami sufiksalnymi*, Toruń.
- Walkusz J., *Piastun słowa ks. Bernard Sychta 1907–1982*, Gdańsk–Pelplin 1997.
- Warda-Radys L., 2007, *O formach pochodnych imion w kaszubszczyźnie*, [w:] *Opuscula linguistica Georgio Treder dedicata*, red. E. Breza, Z. i A. Licowie, Gdańsk, s. 126–148.

- Warda-Radys L., 2009, *Nazwy zwierząt związane z zawołaniami na zwierzęta w kaszubszczyźnie*, [w:] *Wokół słów i znaczeń III. Z problemów słowotwórstwa. Materiały drugiej konferencji językoznawczej poświęconej pamięci Profesora Bogusława Krei*, red. J. Maćkiewicz i E. Rogowska-Cybulska, Gdańsk, s. 309–321.
- Waszakowa K., 1991, *Derywacja sufiksalna, paradygmatyczna czy ujemna?*, „Polonica” XV, s. 101–110.
- Waszakowa K., 2007, *O hierarchizacji w słowotwórstwie i jej skutkach dla opisu systemu derywacyjnego (na marginesie książki Iwony Kaproń-Charzyńskiej „Derywacja ujemna we współczesnym języku polskim. Rzeczowniki i przymiotniki”)*, „LingVaria” II, nr 1 (3), s. 9–20.
- Winkler-Leszczyńska I., 1964, *Sufiksy przymiotnikowe -ity, -isty, -aty, -asty w języku polskim na tle ogólnosłowiańskim*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Wojtczak D., 2002, *Geneza sufiksu -alny w świetle jego ekstensji w polszczyźnie XVI wieku*, „Slavia Occidentalis”, t. 59, s. 79–87.
- Wójcikowska E., 1991, *Formacje atrybutywne typu podgórski, nadludzki w języku polskim*, Warszawa.
- Wrocławska E., 1974, *Kaszubskie czasowniki hipokorystyczne*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XIV, s. 121–125.
- Wrocławska E., 2000, *Słowotwórstwo kaszubskie w Gramatyce pomorskiej i w innych dziełach Friedricha Lorentza*, [w:] *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś 3*, red. R. Wosiak-Śliwa, Gdańsk, s. 99–104.
- Wrocławska E., 2001, *Kaszubszczyzna w zainteresowaniach dialektologów*, [w:] *Badania kaszuboznawcze w XX wieku. Materiały pokonferencyjne*, red. J. Borzyszkowski i C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk, s. 306–313.
- Wtorkowska M., 2001, *Przymiotniki derywowane od wyrażen przyimkowych we współczesnym języku polskim*, [w:] *Współczesna leksyka. Cz. 2.*, red. K. Michalewski, Łódź, s. 182–190.
- Wyszomirska A., 1997, *Z zagadnień kaszubskiej prefiksacji czasownikowej*, [w:] *Obraz językowy słowiańskiego Pomorza i Łużyc. Pogranicza i kontakty językowe*, red. J. Zieniukowa, Warszawa, s. 271–277.
- Zabrocki L., 1956, *Związki językowe niemiecko-pomorskie. (Dotychczasowe badania)*, [w:] *Konferencja Pomorska (1954). Prace językoznawcze*, red. Z. Stieber, Warszawa, s. 149–174.
- Zieniukowa J., 1958, *Typowe zasięgi zjawisk językowych na Kaszubach*, „Poradnik Językowy”, 6, s. 287–303.
- Zieniukowa J., 1971, *Kaszubskie pronomina i adverbialia z sufiksami -k, -ka, (-kę), -ko, -ki, -ku*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” X, s. 149–153.
- Zieniukowa J., 1979, *Stan badań nad dialektami Pomorza Gdańskiego i perspektywy badawcze*, [w:] *Konferencja Pomorska (1978)*, red. K. Handke, Wrocław, s. 149–160.
- Zieniukowa J., 1991, *Rozwój liczebników z sufiksami „-oj-”, „-or-/-er-” w językach północnosłowiańskich. Morfologia, semantyka*, [w:] *Procesy rozwojowe w językach słowiańskich*, red. J. Zieniukowa, Warszawa, s. 219–239.
- Zieniukowa J., 1992, *Dawne kaszubskie rzeczowniki odliczebnikowe z rdzeniem „troj/troj”*, „Roczniki Humanistyczne KUL” XXXIX–XL, z. 6, s. 229–235.
- Zieniukowa J., 1993, *Badania dialektu kaszubskiego w ostatnich dziesięcioleciach (problemy i osiągnięcia)*, [Tezy referatu], [w:] *Arealogija. Problemy i dasjagneni*, Mińsk, s. 14–15.

Zieniukowa J., 2001a, *Ewolucja poglądów na status kaszubszczyzny*, [w:] *Kaszubszczyzna – Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole, s. 61–70.

Zieniukowa J., 2001b, *Kaszubszczyzna*, [w:] *Język polski*, red. S. Gajda, Opole, s. 477–491.

Zieniukowa J., 2007, *Od dialektu do języka literackiego. Casus kaszubszczyzny*, [w:] *Gwary dziś. 4. Konteksty dialektologii*, red. J. Sierociuk, Poznań, s. 153–162.

INNE SKRÓTY

1. Skróty nazw języków i dialektów

kasz.	kaszubski
koc.	kociewski
pol.	polski
słowiń.	słowiński

2. Geografia wyrazowa podawana za *Słownikiem gwar kaszubskich*

pn	powiat pucki i wejherowski
pn-wsch	Hel, Kępa Swarzewska, Kępa Pucka, Kępa Oksywska, tj. mniej więcej tereny zamieszkałe przez tzw. Bylaków
pn-zach	Przyjezierze Żarnowieckie oraz miejscowości: Góra Pomorska, Orle, Gościcino, Zelewo, Strzebielino, Luzino, Barłomino, Wyszecino, Tępcz
śr	powiat kartuski
pd	zachodnia część powiatu kościerskiego, północna część powiatu chojnickiego i południowo-wschodni skrawek powiatu bytowskiego

3. Inne ważniejsze skróty przytaczane za *Słownikiem gwar kaszubskich*

adj.	przymiotnik
adj. poss.	przymiotnik dzierżawczy
anat.	anatomia
augm.	forma zgrubiała
bot.	botanika
coll.	rzeczownik zbiorowy
czas.	czasownik
dem.	forma zdrobniała
fig.	przenośnie
hist.	historycznie
kult.	dotyczący kultu
lekcew.	lekceważąco
med.	medycyna
neolog.	wyraz nowy
odm.	odmiana
par.	parafia
pejor.	w znaczeniu ujemnym
pieszczotl.	pieszczotliwie
pl	liczba mnoga
plt	bez liczby pojedynczej
pogardl.	pogardliwie

pow.	powiat
przysł.	przysłowie
ryb.	rybacki
sg	liczba pojedyncza
sporad.	sporadycznie
weter.	weterynaria
w znac.	w znaczeniu
złośl.	złośliwie
zool	zoologia
zwł.	zwłaszcza
żartobl	żartobliwie

SKRODZENIE

Słowòbudowizna kaszëbszczich znankòwników. Denominalné fòrmacje

W robòce analizëje sã – z synchronnégò pòzdratkù – kaszëbszczé denominalné znankòwniczi (mòtiwówóné przez jisticzi i przëmionowé rzeczenia), zarejestrowóné w dokazu *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* ks. Bernarda Zëchtë i, pòmòcno, w jinëch zdrzódłach.

Przeprowadzonô analiza pòzwólô scwierdzc, że kaszëbiznã charakterizëje żëwòtnosc deriwacyjnëch procesów parłaczacô sã z dosc skrómnym zwënëgòwanim technik i strzòdków. W spòsobie twòrzeniô słówów preferëje sã sufiksacjã (z ùdzelã 92,5%), pòzdze – paradigmaticznã deriwacjã (6,9%) i prefiksalnie-sufiksalnã (0,6%). Pòkòzywòczama je 36 sufiksalnëch prostëch i zesadzonëch fòrmantów *-alni, -alski, -ani, -anni, -arni, -arski, -asti, -ati, -avi, -ečni, -elni, -ënski, -ëvi, -ični (-ëčni), -ijni, -in, -iński, -isti (-ësti), -iti, -kovati, -lëvi, -ni, -ńani, -ńi, -ńisti, -ńiti, -oblëvi, -ovati -ovãni, -ovi (-evi), -ovni (-evni), -ovski (-evski), -ovëski, -oviti, -öv, -ski*, prefiksalnie-sufiksalnë fòrmantë: *o-...-ali, o-...-oni (-óni), ob-...-oni, pod-...-oni, roz...-óni, za-...-ati* i paradigmaticzny fòrmant *-i*. Procesama deriwacji czerëją przede wszëtczim semanticznë rëszniczi, tzn. ò mòzłëwòcë doparłaczeniô fòrmantu rozsãdzywô przede wszëtczim znaczenië słowòbudowiznowégò spòdla. Fòrmantóm felëje z reglë semanticzny szpecjalizacji – jeden fòrmant służy wëròżaniu rozmajitëch kòntekstowëch znaczeniów, a jedno kòntekstowé znaczenië wëròżóné je znankòwnikama ùsazonyma za pòmòcã rozmajitëch fòrmantów. Kòrelacje midzë realizowónã funkcjã semanticznã a fòrmantã sã słabo ùchwëtné.

Słowòbudowiznã kaszëbszczich denominalnëch znankòwników znankuje dosc wiòldzi zasyg wariantiwnoscë rozmióny jakno wëstãpiwanië fòrmacji mòtiwówónëch przez jisté spòdla, a ùtwòrzonëch za pòmòcã rozmajitëch fòrmantów. Wënikô to m.jin. stãdka, że kaszëbiznã w swòji gòdony òtmianie wëkòzywô mòcnë bënówé rozjinaczenië i ni ma w ni pònaddialektalnégò mòdła, chtërno bëłobë òbrzëszkòwé dlô wszëtczich gòdajacëch. W ewòlucyjny perspektywë je widzec równak znanczi pòrzãdkòwaniô słowòbudowiznowëch tipów, co przejòwiô sã w redukòwanim zbetny wariantiwnoscë.

Geògrafio mò niewiòlgã funkcjã w sztòłtowanim sã słowòbudowiznowëch faktów. Wikszosc klasów, w nym wszëtczé nôwikszé, pòkrëwô całã òbëndã Kaszub.

Przërównanië z lëterackã pòlaszëznã pòkazywô wicy zbieżnotów nigle rozjinaczeniów. Przëmiòrów czësti diferencjalnoscë w analizowóny rozmajitoscë zagadnieniów pò pròwdze ni ma.

Tołmaczëła Hanna Makurat

SUMMARY

Word formation of Kashubian adjectives. Denominal formations.

The paper analyses – from the synchronous point of view – Kashubian denominal adjectives (motivated by nouns and prepositional phrases), recorded in *The Dictionary of Kashubian dialects against the background of folk culture* by Fr. Bernard Sychta, and additionally in other sources.

Conducted analysis allows to conclude that Kashubian dialects are characterized by the vitality of derivation processes combined with a relatively modest use of techniques and measures. In the manner of creating words, suffixation is preferred (with 92,5%), then paradigmatic derivation (6,9%), and prefixal-suffixal derivation (0,6%). The exponents include 36 suffixal formants, simple and complex: *-alni, -alski, -ani, -anni, -arni, -arski, -asti, -ati, -avi, -ečni, -elni, -ėński, -ėvi, -ični (-ėčni), -ijni, -in, -iński, -isti (-ėsti), -iti, -kovati, -lėvi, -ni, -ńani, -ńi, -ńisti, -ńiti, -oblėvi, -ovati -ovani, -ovi (-evi), -ovni (-evni), -ovski (-evski), -oveski, -oviti, -öv, -ski*, prefixal-suffixal formants: *o-...-ali, o-...-oni (-oni), ob-...-oni, pod-...-oni, roz-...-oni, za-...-ali*, and paradigmatic formant *-i*. Semantic factors are mainly the basis for derivation processes, that is, first of all, the meaning of word formation base determines the possibility of a formant being joined. Formants generally lack semantic specialization – one formant is used to indicate a variety of contextual meanings, and one contextual meaning is expressed by adjectives created with the use of different formants. Correlations between the performed semantic function and the formant are barely perceptible.

Word formation of Kashubian denominal adjectives is characterized by quite a wide range of variantivity understood as the occurrence of formations motivated by the same bases and created by means of different formants. This is, among others, due to the fact that Kashubian dialects in their spoken versions show strong inner diversity and have no transdialectal model which would be maintained by all the speakers. However, in the evolutionary perspective some traces of organizing formative types can be perceived which is reflected in the reduction of unnecessary variantivity.

Geography plays an insignificant part in shaping formative facts. Most classes, including all the largest ones, cover the entire area of Kashuby.

The comparison with the literary Polish language reveals more concurrences than differences. As a matter of fact, there are no examples of complete differentiability in the analysed range of issues.

BIBLIOTEKA
UNIwersytecka
GDANSK

959697

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-132-1